în jurul Uniunii Sovietice, urmîndu-i cu fidelitate modelul și politica, în decursul celei de-a doua perioade, cînd considerațiile de ordin național și strategic au început să ia locul celor ideologice, forțele revoluționare locale din fiecare țară est-europeană au încercat să refacă socialismul în felul lor, conform condițiilor naționale și tradițiilor lor politice.

După ce am amintit parametrii istorici ai evoluțiilor est-europene, ceea ce reiese clar sînt două trăsături dominante ale zonei: comunitate de interese politice, dar diversitate culturală. Albania, Bulgaria, Cehoslovacia, Germania răsăriteană, Ungaria, Polonia, România și Iugoslavia erau pătrunse pînă nu demult de sentimentul unei identități definite în termenii ideologiei politice comuniste și ai sistemului socio-economic. Pe de altă parte, unele variabile sociale și culturale, inclusiv tradițiile politice, ne avertizează că avem de-a face cu o zonă geografică extrem de eterogenă, lucru evident chiar la nivelul evoluției sociale.

În momentul în care Stalin încerca să-și impună voința politică brutală asupra acestor națiuni, asemenea deosebiri naționale au condus la decizia Iugoslaviei, și mai tîrziu a Albaniei, de a se rupe de acest sistem regional.

În capitolele anterioare am menționat deja diferențele de structură socială care rezultau din nivelul de dezvoltare al țărilor est-europene. Alte variabile evidente trădează deosebiri între modurile de proprietate asupra pămîntului, între ratele de creștere și între originile etno-culturale și lingvistice, toate avînd o importantă influență asupra comportamentului forțelor sociale, atît între frontierele unei națiuni, cît și între națiuni. Din punct de vedere social, nu trebuie să trecem cu vederea faptul că în Polonia aproximativ 85 la sută din terenurile agricole sînt în proprietate particulară. În privința compoziției etnice, Iugoslavia este țara cea mai eterogenă din zonă, în vreme ce Germania de Est este cea mai omogenă. Între acestea, Cehoslovacia este compusă din două masive grupări etnice: cehii (65 la sută) și slovacii (29 la sută). În România există o însemnată minoritate maghiară și una germană în scădere (datorită emigrării masive), iar în Bulgaria o minoritate turcă.

În ceea ce privește religia, dominația bisericii catolice în Polonia este evidentă. În România și Bulgaria, confesiunea dominantă este cea greco-ortodoxă, în vreme ce în Ungaria, Cehoslovacia, Germania răsăriteană și Iugoslavia coexistă bisericile catolică, protestantă și ortodoxă. În sfîrșit, din punct de vedere lingvistic, majoritatea țărilor din zonă sînt slave, România este latină, iar în Ungaria se vorbește o limbă ugro-finică.

O anchetă comparativă privind regimul politic a relevat că variabilele politice (sistem de partid și conducere politică) erau comune tuturor țărilor est-europene, spre deosebire de trăsăturile socio-culturale și economice care diferă de la o țară la alta. Walter D. Connor, scriind despre statele est-europene pre-socialiste, notează că elitele sociale din statele balcanice interbelice (România, Bulgaria și Iugoslavia) se deosebeau de burghezia modernă din Cehoslovacia, și chiar mai accentuat de aristocrațiile din Ungaria și Polonia, în sensul că erau lipsite de elementul ceh modern de industriași și antreprenori productivi, neavînd nici „legitimitatea", istorică a aristocrației. În general, în vreme ce formația predominantă a societăților balcanice era non-comercială și economia bancară a pătruns doar treptat în rîndurile majorității producătorilor de la țară (în România și Iugoslavia, marii moșieri), noile elite ale acestor națiuni nu împărtășeau disprețul pentru comerț ce caracteriza elitele aristocratico-intelectuale din Polonia și Ungaria.

Totuși, în ultimii ani, procesul de diferențiere socială a accentuat diversitatea socio-culturală, avînd drept rezultat distrugerea omogenității politice a societăților est-europene. În locul sistemului unipartit dominant în Europa răsăriteană, asistăm astăzi la apariția, în diverse moduri, firește, a unui sistem multipartit în toate țările din regiune.

Asia și criza din Golf

Henri Zalis

Se spune, și cu drept cuvînt, că dacă petrolul vine din Orientul Mijlociu, bunăstarea vine astăzi din Asia. Nu este pe de-a-ntregul exact. Oprirea la aparențe derutează. Încît merită să examinăm lucrurile din perspectiva acestei relații confruntată în momentul de față cu criza din Golf. După ce președintele George Bush cerea în trei rînduri Japoniei să preia pe măsura intereselor și resurselor ei o parte mai mare din cheltuielile prilejuite de „Scutul deșertului", alți demnitari americani, precum James Baker și Nicholas Brady (ministrul finanțelor) primesc misiuni speciale ca să strîngă fonduri pentru finanțarea desfășurării de forțe din Arabia Saudită și regiunile învecinate.

Nu întîmplător peste jumătate din membrii Camerei Reprezentanților și cam o treime din cei ai Senatului au dezbătut insistent problema celor care nu au deschis încă satisfăcător punga. Se zice că milioane de alegători americani s-au arătat alergici la reticențele aliaților în materie pecuniară, deși, pe rînd, Japonia, Coreea de Sud, Singapore, CEE primesc din Irak (și primeau din Kuweit) pînă la 28,5 la sută din necesarul lor de hidrocarburi, respectiv Japonia 10 la sută, Coreea de Sud 12,3 la sută, Singapore 8,6 la sută și Taiwan 3,7 la sută. Ceea ce ar impune o solidaritate mai activă, mai eficace. Cartea Albă pentru apărare a Japoniei din 1982 enunță datoria țării să nu se mai limiteze doar la spațiul ei terestru, aerian și naval, deci la o politică strict defensivă. Este primul moment care anunță implicarea Japoniei în sfera mai largă strategică în numele căreia perimetrul asiatic desemnat ca unică prezervare de securitate face loc altei accepții, lărgite. Iată sosit momentul cînd 2000 de militari sînt trimiși din Țara Soarelui Răsare spre Arabia Saudită, cu toate că decizia a stîrnit proteste în rîndul opiniei publice nipone.

Procedînd astfel, Japonia o ia înaintea embargoului economic împotriva Irakului. Ceea ce avansează un dublu răspuns: exigențelor americane presante și dorinței sovietice de normalizare a relațiilor cu gigantul din Pacific, pus în situația să amintească, cu acest precedent, că are un rol internațional de jucat și ține de acum încolo să-l onoreze.

Așadar Japonia, refractara Japonie, a sporit contribuția ei de la 1 miliard de dolari inițial, la 4,2 miliarde; Germania federală a decis la rîndul ei să aducă 3 miliarde și jumătate de mărci la întreținerea arsenalului militar american și comunitar. De altfel, politicienii vest-europeni cred că dosarul embargoului comportă două nivele de abordare, unul provizoriu și altul de durată. Cel imediat ia în discuție necesara aliniere, fie și simbolică, cu SUA, celălalt consideră dependența Asiei și Orientului Mijlociu drept **majoră** și reclamă un aport mult mai substanțial la efortul inițial și deocamdată suportat în cea mai înaltă proporție doar de americani.

Să aruncăm o privire mai atentă asupra cîtorva chestiuni relativ puțin cunoscute și oarecum invizibile în practica de fiecare zi.

În general, dependența Asiei de petrolul din Orientul Mijlociu a crescut enorm în ultimii cinci ani. Dacă în 1985 importurile energetice ale asiaticilor se cifrau la 66,7 la sută, ele au ajuns în prezent la 73 la sută pentru a deveni în 1995 de ordinul estimativ a 94 la sută. În mod eșalonat, Japonia depinde cu 70 la sută, Coreea de Sud cu 72 la sută iar Filipine în proporție de 96 la sută. La politica acestora de expansiune economică li se adaugă Thailanda, Singapore, Hong Kong și Taiwan. Evident, importurile vin în măsură respectabilă, și din Iran și din Arabia Saudită, precum și din Emiratele Arabe Unite sau Indonezia.

Dacă tot ce se întîmplă în Golf are în prezent efectul unui duș rece asupra facturii energetice, în Japonia factura sporește cu aproximativ 4,5 miliarde de dolari. Experții consideră perfect suportabilă creșterea prețurilor asupra unei țări cu excedent bugetar de ordinul a 88 miliarde anual. La fel stau lucrurile și cu Coreea de Sud, Taiwan sau Singapore. Coreea de Sud, cu mașina economică dinamizată la maxim, nu a propus nici un aport pentru Golf. De acum încolo oare această țară va sacrifica fonduri în interesul lumii libere? Probabil răspunsul ne va fi dat de strategia ce urmează a fi aplicată de marele dragon și de tigrii mai mici ai Extremului Orient.

Japonia, prima, a căutat de un deceniu noi furnizori. I-a găsit în China, Mexic, Libia și Iran. Mai mult, în proaspăt înființatul regat al insulelor Tonga, Japonia a construit rezervoare care o pun la adăpost de strangulări petroliere pentru un interval de cam cinci luni. Taiwanul, la fel de inspirat, a semnat mai înainte, în anii '83—'86, acorduri cu Africa de Sud și privește detașat evoluția lucrurilor. În domeniul strict economic, un specialist de la „East-West Center Resource System Institute" este de părere că o blocadă în Golf de aproximativ jumătate de an va avea o minimă incidență asupra aprovizionării „uriașilor Asiei" și că rata de creștere a țărilor vizate nu va suferi perceptibil nici un efect negativ, sau, în tot cazul, unul absolut neglijabil de ordinul 0,3—0,4 la sută.

Altele pot fi efectele în țările suprapopulate dar și subdezvoltate și ele se cunosc parțial. Din Pakistan lucrau în Irak și Kuweit peste 600 000 de muncitori, originari din Bangladesh și India. Din Malayezia, Thailanda, Taiwan încă 100 000. Veniturile lor în devize s-au volatilizat. Este de crezut că va apărea în țările pomenite șomaj de masă ca factor de agitație socială la revenirea acestora în țările de baștină.

În jocul de interese două țări asiatice nu și-au spus ultimul cuvînt: China și Indonezia. China nu a investit nimic productiv în Golf dar a vîndut armament și Irakului și Iranului, contînd, pe temeiul politicii sale așazicînd favorabilă lumii a treia, să șteargă, totuși, urmările catastrofice ale alianței cu khmerii roșii și cu Vietnamul de Nord. China evită să țină pe față partea Irakului.

Cît privește Indonezia, această țară imensă, musulmană, condamnă anexarea Kuweitului. Spre deosebire însă de Malayezia, clar prooccidentală, Indonezia manifestă multe ezitări. Pentru că nu s-a uitat, ea a anexat acum cîțiva ani insula Timor, de aceea înclină spre tezele irakiene și își drapează pozițiile într-un islamism îngrijorat de soarta locurilor sfinte.

Pe termen lung vor apărea anumite efecte negative ale basculării aprovizionării cu țiței și derivatele lui. Industrii afectate de scumpirea combustibilului, cum sînt cea navală, de textile, alimentară și-ar reduce activitatea. Scăzînd comenzile va avea de suferit programarea investițiilor în țări cu un mare indice demografic. În concurența dintre Asia și America cineva va fi în profit, altcineva va pierde. Țările sărace ale Asiei vor deveni și mai sărace. Vor profita companiile petroliere și cu precădere dragonul cel temut, laolaltă cu tigrii „în creștere".

Iată de ce Asia caută încă o linie politică neînfeudată Occidentului, știind bine că are șanse să-și consolideze credibilitatea printr-o emancipare de tutele. Sînt deci motive să aleagă și alte căi decît cele bătute. O anumită interdependență Asia—Europa ar putea deschide noi perspective experienței în curs și diversifica actuala comunitate mondială de interese.

Tunelul Mînecii — în ce fază?

Ideea construirii unui tunel sub Canalul Mînecii, care să lege bătrînul continent de Anglia, este foarte veche. Multă vreme nu a fost acceptată de teama unei noi debarcări militare pe insulă ; britanicii n-au putut da uitării înfrîngerea din 1066, în bătălia de la Hastings, cînd ducele normand Wilhelm Cuceritorul i-a învins pe anglo-saxoni și a devenit regele Wilhelm I al britanicilor. Primul proiect de tunel a fost cel din 1802, al inginerului francez Albert Mathieu-Favier ; au urmat planurile lui Thomé de Gamond, prezentate succesiv în 1834, 1856 și 1867 (la Expoziția Universală de la Paris). În iulie 1883, parlamentul britanic respinge un asemenea proiect, invocînd tot pericolul unei invazii străine.

În sfîrșit, după circa 100 de ani, guvernul laburist britanic și-a dat, în 1975, acordul definitiv. În februarie 1986 președintele francez François Mitterrand și premierul britanic Margaret Thatcher au acceptat proiectul „Chunnel" : un consorțiu format din cinci firme britanice și cinci franceze (de construcții), actualmente „Transmanche-Link", a început construcția, fiecare parte sapă cîte trei tunele (de lucru). Lucrările sînt finanțate de un consorțiu bancar internațional ; o treime din fonduri sînt alocate de Japonia, 18 la sută de Franța, 13 la sută de R.F.G., numai 9 la sută de Marea Britanie. Contracul prevede încheierea lucrărilor de construcție pînă la 15 iunie 1993, apoi încasarea de dividende pînă în anul 2042.

După darea în folosință, la fiecare 12 minute va circula un tren (shuttle trains) între Folkestone și Calais ; călătoria prin tunel va dura 35 de minute. Pasagerii rămîn în mașinile lor în timpul traversării tunelului și ies direct pe autostradă. Vor mai circula din oră în oră trenuri pe ruta Paris-Londra, iar noaptea — cu precădere vagoane de marfă. Se estimează că, la început, traficul va fi de 15—20 milioane pasageri, dar după zece ani va depăși 40 de milioane.

În momentul de față, tunelul este săpat de 11 sfredele — cinci în partea franceză, șase în cea engleză. La sfîrșitul anului 1991 tunelurile vor fi terminate și va începe montarea infrastructurii — terasament, șine, cabluri, conductori electrici, aparatură etc. Toate lucrează după același principiu, sînt prevăzute cu muchii din carbură de wolfram care macină roca și o evacuează în vagonete. Sondele laser „știu exact", cu o precizie de milimetru, unde a ajuns fiecare. Totuși, muncitorii de la cele două capete nu se vor întîlni niciodată : ultimii metri vor fi săpați după tehnica clasică.

Muncitorii au deasupra lor circa 50 de metri de sedimente și apă, lucrează la circa 30°, într-o atmosferă foarte umedă, plină de praf : sînt în jur de 10 000 pe cel mai complex șantier de pe planetă la ora actuală. Eurotunelul este cel mai mare show tehnologic al momentului, spunea unul din inginerii de aici.

În final vor fi excavați 6,5 milioane metri cubi de rocă și pămînt ; în cele două tuneluri de cale ferată și al treilea, mai mic, vor fi instalate 160 kilometri șine de cale ferată, vor fi deplasați 15 milioane metri cubi de pămînt.

Roca, „piatră albastră", este un amestec de calcar cu argilă, relativ moale și semiimpermeabil. Ritmul de înaintare este de circa un metru pe oră. Condițiile de lucru pe cele două șantiere sînt aproape identice : francezii au o geografie mai bună, iar englezii o geologie mai favorabilă. În pofida calificării și dotării diferite a celor două echipe de constructori, dificultățile sînt aceleași. Cu toate acestea, diferența dintre "The Tunnel" și "Le Tunnel" este mare. De altfel circulă și o glumă : „Care este diferența dintre Franța și Marea Britanie ? Ambele construiesc un tunel sub Canalul Mînecii".

Mîndria națională caracterizează și modul de a construi : fiecare parte își face tunelele, se spune că la 1 decembrie 1987, cînd s-au făcut primele excavații, a început și duelul inginerilor : competiția tehnică între „savoir-vivre" și „way of life", cronometrul înghițitorului de rocă.

Aproape toți cei care lucrează sînt și în meseria lor și pasionați. Unul din geologii englezi, de pildă, spune că nimic nu este mai fascinant decît roca, eroziunea și duritatea

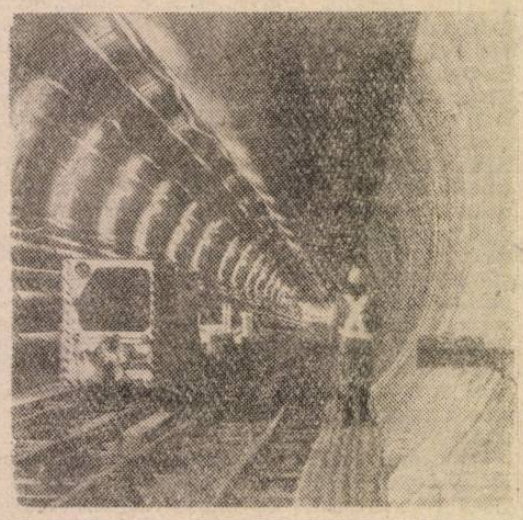

Rezultatul unei zile de muncă : nouă metri de tunel

ei — necunoscutul apare pretutindeni și îți cere inventivitate și prezență de spirit. Un localnic nemulțumit se plînge : „Avem nevoie de această pînză de apă care ne-a fost dată de natură. Tunelul nu ne va aduce decît șobolani și turbare". Barăcile constructorilor de pe cele două maluri par mai degrabă decorul unui film de epocă, decît cel mai modern șantier al umanității. Se lucrează la adîncimi mari — pînă la 120 metri, în ture de cîte 12 ore. Condiții deosebit de grele : umiditate, zgomot asurzitor, vizibilitate redusă. Galeriile par șase tentacule subterane. Rezultatul unei zile de muncă se exprimă în numărul inelelor de beton montate — șase, respectiv nouă metri. În fiecare zi, drumul pînă la locul de muncă este mai lung. După ce sînt asamblate inelele, se procedează la testarea rezistenței, se fac „găuri" în care se toarnă apoi din nou beton. Conform estimărilor actuale, proiectul va înghiți circa 40 miliarde dolari aproape dublu față de calculele inițiale. Deviza acționarilor este „a progresa", pentru ei calitatea este pe planul al doilea. Fiecare z întîrziere înseamnă circa o jumătate de milion de dolari în plus.

Sfredelul hidraulic este dirijat automat înaintarea lui este urmărită și controlată pe ecran, trebuie „orientat" pe „ruta" corectă la cea mai mică deviere. Mai dificilă este plasarea inelelor, fiecare un colos de șase tone Urmează apoi „lipirea" prin injectarea betonului de legătură.

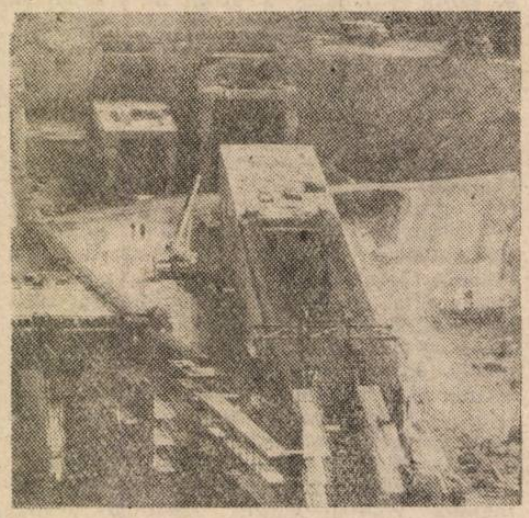

Imense excavații. Partea franceză are un avans considerabil față de plan

Întrecerea tacită între priceperea și superioritatea tehnicii naționale se vede pretutindeni pe acest șantier, numai acționarii o ignoră. Se spune, de altfel, că englezii lucrează în „stil victorian". Partea franceză s-ar părea că nu dă atenție competiției : construiesc în tihnă, cu metodă. În primele zile se credea că mașinile lor nu vor să se adapteze noului mediu, după aceea toate s-au reglat asemeni mecanismului unui ceasornic.

La suprafață, organul care face schimbul de substanțe „al monstrului" este în fond un puț imens, lat de 50 metri, adînc de 65 metri, semănînd cu interiorul unui oraș uriaș care este cu greu umplut de macaralele din jur. Inelele sau alte segmente din beton înghit miraculos șine, cabluri etc., tot ce reprezintă „hrana" tunelului nesățios din subteran. În continuu se aude un zăngănit metalic, ca și cum oamenii ar avea nevoie de un metronom : provine de la pompele speciale, care transportă piatra fin măcinată amestecată cu apă.

Francezii și-au botezat tunelele Europa, Catherine, Pascaline ; cel de serviciu se numește Brigitte. Spre deosebire de britanici, ei lucrează în ture de 8 ore și au voie să fumeze pretutindeni. Deplasarea lor la locul de muncă este urmărită pe ecran, vagonul este condus automat. Britanicii au conductori, iar trecerea fiecărui tren se semnalizează clasic — locomotiva șuieră.

Englezii par mai conservatori — mulți au declarat că le este frică de „jumătatea de oră petrecută în tunel", deci preferă, cel puțin în momentul de față, tot traversarea pe apă.

Este posibil un accident ? În tunel se vor afla concomitent 20 de trenuri : cum vor reacționa oamenii cînd trenul se va opri brusc dacă va izbucni un incendiu ? Constructorii ne asigură că totul a fost prevăzut minuțios, inclusiv canalele de evacuare și măsurile de securitate respective. Ne mai asigură că tunelul rezistă la cutremure și la explozia celei mai puternice bombe, admițînd ipotetic că un terorist ar reuși să o amplaseze.

Francezii au comandat sfredelele hidraulice în Japonia. „Mersul" lor este urmărit pe monitor și tradus în semnale complicate. Ele au costat de două ori mai mult decît cele englezești, dar se pare că englezii s-au zgîrcit degeaba. În momentul de față francezii sînt cu 28 de săptămîni în avans față de plan, iar britanicii cu 38 săptămîni întîrziere. Datorită acestui fapt, s-a mutat punctul de întîlnire subterană, ceea ce face ca britanicii să aibă ansa de a ajunge primii.

(după „Geo")

Traducere de
Magda Petculescu

Intifada 3

Povestea spiriduşului

Colţurosul Nazareth, sub soarele arzător. Cei 60 000 de arabi care locuiesc aici sînt cetăţeni israelieni dar oraşul are un caracter arab, evident, cu străduţe şerpuitoare şi pieţe acoperite. Evreii locuiesc pe o colină, în case moderne ce dau spre străzi largi, care arată de parcă ar fi fost transplantate de la periferia oraşelor nord-americane.

În Israel, sînt peste 700 000 de arabi. Părerea lor despre ei înşişi este că sînt cetăţeni de clasa a treia, căci aranjamentul lor cu statul Israel este dublu articulat.

Johny Jahshan este contabil la Colegiul Creştin din Galileea. Casa lui se află pe panta unei coline care domină Nazarethul. Locuinţa are confortul ce caracterizează clasa de mijloc, ceea ce poate să pună un străin pe gînduri. Aceasta este o disonanţă ce poate fi uneori resimţită de palestinienii care trăiesc bine. Confortul nu anulează revendicările lor, dar modifică, într-o manieră subtilă, aspectul moral, sau măcar complică statutul de victimă. Mulţi palestinieni au profitat, din punct de vedere economic, de pe urma Israelului, chiar dacă israelienii au exploatat munca şi pieţele palestiniene. Totuşi, în prezent, palestinienii boicotează multe produse israeliene.

Palestinienii care trăiesc în Israel au senzaţia că au fost coboriţi pe treapta a treia a existenţei sociale. Primii care beneficiază de un statut privilegiat sînt evreii europeni, pe locul doi se află evreii orientali şi abia pe locul trei, la mare distanţă, arabii israelieni. Multe din revendicările lor amintesc de plîngerile negrilor americani şi, uneori, Israelul lasă să se întrevadă ceva din bătrînul Sud american : ura de rasă şi răutatea pură. Într-o seară, un bărbat între două vîrste, îmbrăcat sobru, a fost oprit pe strada Salah el-Din din Ierusalimul de est, de un poliţist vînjos care i s-a adresat în arabă : „Ya walid (Hei, băiete) !" Poliţistul l-a apucat de mîna stîngă şi a început să i-o răsucească încet şi dureros, şoptindu-i în arabă, „Eşti cu Intifada, băiete ? Cred că faci parte din Intifada, băiete !"

Unui palestinian din Israel i se pare uneori că şi el şi familia lui au fost omorîţi într-un accident şi că, acum, trăiesc sub formă de strigoi, în aceeaşi casă în care s-a mutat o familie de evrei. Strigoii îi urmăresc pe noii chiriaşi şi fac comentarii sardonice. Noii locatarî privesc cum se mişcă mobila şi cum diverse obiecte zboară prin aer. Arabii au devenit spiriduşii de la vechea lor adresă.

Dar la urma urmei, acesta este un stat evreiesc. Un străin reia logica dură a israelienilor : „Uite ce e, războaiele au urmări. Trăim într-un secol violent care a dislocat milioane de refugiaţi, pretutindeni în lume. Sînt peste 200 milioane de arabi în Orientul Mijlociu şi în Africa de Nord, unde ocupă 13 milioane de kilometri pătraţi. Mai există 3,8 milioane de evrei israelieni care trăiesc pe un ciob de pămînt. Arabii au încercat, să distrugă Israelul prin războaie succesive. Evreii au cîştigat. Ce vrei de la ei ? Şi apoi care lege a istoriei spune că un popor care aspiră să devină o naţiune va avea şi un stat ? Priveşte la curzi, la armeni, la basci".

Jahshan răspunde : „Cruciaţii şi turcii au stăt aici vreme îndelungată şi apoi au plecat. Israel există de 42 de ani. Pot să ne omoare pe toţi, să ne gonească oriunde. Crezi că vom uita ? Onoarea ! Oamenii mor pentru onoare ! Cel care nu are pămînt nu are onoare !"

Butch şi Sundance

Satul Kafr Ni'ma, sat de munte cu străvechi terase de piatră, este aşezat pe colinele de la vest de Ramallah. Locuitorii cultivă smochine, măsline, migdale, struguri, prune. Pe dealul de vis-à-vis, se văd cuburile şi dreptunghiurile de un alb strălucitor al unei aşezări evreieşti — o comunitate a celor care lucrează în Ierusalim. Aşezările de pe Malul de vest sînt, de obicei, construite pe înălţimi din raţiuni defensive şi seamănă cu nişte staţii cosmice de pe Lună.

Farid, un băiat de şaisprezece ani cu ochii verzi, care vrea să se facă doctor, stă pe canapeaua din spate în maşină şi explică tehnica azvîrlirii cu pietre în soldaţii israelieni : „Stai în spatele zidurilor, îi urmăreşti pe soldaţi, arunci pietre şi te ascunzi. Trebuie să ştii întotdeauna unde te afli şi să ai în minte o cale de scăpare".

Farid crede că este datoria lui să azvîrle cu pietre. „Mai curînd sau mai tîrziu, tot mori, aşa că n-ai de ce să te temi. Ei ne-au luat pămîntul, ne-au omorît fraţii, mi-au arestat prietenii. Viaţa noastră nu-i aşa de bună încît să regretăm dacă o pierdem".

Steagurile palestiniene flutură pretutindeni în sat. Pereţii sînt plini de lozinci scrise cu spray. Armata va sosi curînd şi îi va obliga pe săteni, cu pistolul în spate, să dea jos steagurile şi să acopere cu vopsea lozincile. După ce pleacă armata, steagurile şi lozincile apar din nou.

Nassim şi Mahmoud, liderii comitetelor populare care conduc satul, fumează într-o cameră mare şi goală. Nassim are 31 de ani, este înalt, subţire, cu ochi negri şi calmi şi îi zvîcneşte un picior cînd vorbeşte. Mahmoud, mic de statură, este tipul durului blond. Ei sînt Butch şi Sundance, haiducii Intifadei.

Comitetele populare, formate din timpul revoltei, şi-au asumat mare parte din conducerea socială, economică şi politică. Există comitete alimentare, comitete pentru învăţămînt, comitete pentru sănătate şi comitete pentru siguranţa publică, responsabile cu paza satelor împotriva coloniştilor israelieni.

Colinele din jur sînt pline de peşteri în care se ascund adesea activiştii palestinieni. Într-o noapte cu lună, la multe săptămîni după întîlnirea noastră, un tînăr informator i-a condus pe soldaţii israelieni pînă la tufişul care ascundea peştera în care Mahmoud îşi aranjase un interior confortabil, cu saltea, pături, o lanternă şi oale de lut cu măsline. Mahmoud este acum într-o închisoare evreiască.

Informatorii

Din cei 947 de palestinieni omorîţi pînă acum în timpul revoltei, cel puţin 230 au fost împuşcaţi, ucişi în bătăi, înjunghiaţi sau tăiaţi bucăţele de alţi palestinieni. Colaborarea cu duşmanul nu este singura crimă capitală. Unele victime au păcătuit faţă de facţiuni islamice prin practicarea traficului cu droguri şi sex. Alţii au fost omorîţi din motive de răzbunare personală.

Un activist, care spune că se numeşte Yazeed, are 29 de ani. Îşi roade unghiile, este cînd mînios, cînd temător şi declară : „Omorînd informatorii, tăiem ghiarele lui Shin Bet". Yazeed a petrecut şapte ani în puşcăriile israeliene pentru ceea ce el numeşte „lupta armată împotriva ocupaţiei sioniste". Refuză să se căsătorească. „De ce s-o fac ? N-am ce să le ofer copiilor mei". În plus, se aşteaptă să devină martir.

Yazeed afirmă că el personal a executat trei persoane acuzate de colaboraţionism. Nu are remuşcări. Informatorilor li se dă un avertisment — spune el — o şansă „să-şi vină în fire".

De ce devine un palestinian informator ? Viaţa sub ocupaţie nu este deloc uşoară ; ocupantul controlează totul. Shin Bet, agenţia israeliană pentru securitate internă, poate aranja nenumărate favoruri care uşurează existenţa. Agenţia poate, de exemplu, să contacteze un absolvent de facultate şomer, şoptindu-i : „Ce rost are să suferi ? Noi putem să-ţi dăm un post de profesor". În schimb, Shin Bet îi va cere, la început, ceva foarte simplu : „Avem nevoie de numele vecinilor tăi". Treptat, informatorul va fi tras, din ce în ce mai jos, în această ţesătură. Dacă încearcă să se retragă, israelienii îl ameninţă : „Te dăm de gol că eşti informator". In Nablus, lumea crede că agenţii din Shin Bet au pus droguri în băutura unor femei palestiniene, le-au dezbrăcat, le-au fotografiat şi apoi le-au ameninţat că vor arăta fotografiile familiilor lor dacă nu vor fi de acord să colaboreze. Unii şefi corupţi au devenit informatori în schimbul permisiunii de a-i stoarce de bani pe consătenii lor. Acesta este un joc periculos. Astfel de informatori sfîrşesc prin a-şi transforma casa într-o fortăreaţă înarmată, prevăzută cu aparate de transmisie pentru a stabili oricînd legătura cu Shin Bet.

Povestea prizonierului

Fotografiile dintr-o casă de palestinieni sînt atîrnate sus pe perete, aproape de tavan. Să fie, oare, înălţarea privirilor spre fotografii o marcă de respect pentru tatăl care, înveşmîntat în costumul clasic arab, priveşte la cei de jos, sau pentru fiul cel mare care lucrează într-un stat din Golf şi trimite banii familiei, asigurîndu-i astfel existenţa ? Asemenea imagini îl privesc pe Quassem de pe pereţii salonului. Propria sa privire este aţintită în jos. Povesteşte despre timpul petrecut în puşcărie şi despre interogatoriile la care a fost supus de agenţii israelieni.

Qassem a stat de trei ori la închisoare, pe baza suspiciunii că ar fi activist. Are în jur de 35 de ani, ochi negri tip „Heathcliff" şi şanţuri adînci, ca nişte paranteze, la colţurile gurii. În lumina apusului de soare, el îşi aminteşte ritualul interogării.

„Începi cu o izolare ce durează două zile şi două nopţi, timp în care stai în picioare, cu mîinile legate şi cu un sac tras pe cap. Auzi doar voci strigînd, uşi de fier trîntindu-se. Eşti înspăimîntat. Cînd cazi, se azvîrle cu apă rece pe tine ca să te trezeşti."

Foştii prizonieri ştiu întotdeauna foarte precis cîte ore, cîte zile au fost supuşi diverselor faze ale interogatoriului, dar este greu de înţeles cum pot fi atît de siguri, mai ales că au capetele acoperite cu saci.

Qassem continuă : „Apoi, începi interogatoriile. Oboseşti foarte tare, atît fizic cît şi mintal. După o vreme, uiţi de tot ce există în afara puşcăriei. Eşti complet singur. De obicei, sînt doi, unul „bun", celălalt „rău", cel rău lovindu-te şi scuipîndu-te. Te întrebi de unde o fi avînd atîta salivă. Te lovesc în sex, cu cizma, cu bastonul. Uneori, te leagă de o ţeavă, ca să nu poţi sta nici în picioare, nici jos, nici în genunchi, şi te lasă acolo zile întregi. Sacii cu care îţi acoperă capul nu sînt niciodată curaţi şi miros a vomă. Dacă peste sacul iniţial mai trag unu-doi, începi să te sufoci şi asta are un efect rapid asupra unor prizonieri."

„Nu vă puteţi imagina cît de bucuros eşti cînd auzi cuvintele «Duceţi-l în celulă». După multe zile de izolare — spune Qassem — aproape că mi se făcea dor de cel care mă interoga. Voiam să văd o faţă umană — fie chiar şi a lui !"

■

Bijutierul priveşte diamantul pînă cînd acesta îşi dezvăluie structura internă, secretul său. Dacă un moralist ar privi, suficient de mult, relaţia Palestina — Israel, ar putea crede că a descoperit miracolul fermităţii.

Dar regiunea aceasta nu este o piatră, preţioasă sau nu. Aici se află doi monoliţi care, printr-o inacceptabilă scamatorie a metafizicii, stau pe un singur loc. Domul Stîncii musulmane ameninţă Zidul de Vest al evreilor. Pe un spaţiu foarte mic, pămîntul făgăduinţei poate fi şi iad. **(Sfîrşit)**

(Din **„Time"**)

Traducere de
Manuela Ştefănescu

Nicolette Franck

„O înfrîngere în victorie" 3

Pentru a remedia această stare de fapt ce decurge în mod necesar dintr-o greşită înţelegere a situaţiei, o singură cale rămîne : o discuţie de la guvern la guvern, din moment ce căpeteniile Armatei Roşii în România sînt absolut opaci. Aşadar, şi cît mai repede, să se semneze convenţia de armistiţiu, negociată la Cairo, în termenii săi generali.

Dar delegaţia română trimisă la finele lunii august la Moscova face anticameră la Kremlin. Comunistul Lucreţiu Pătrăşcanu, ministru de stat şi ministru ad interim la justiţie, generalul Dumitru Dămăceanu, naţional-ţărănistul Ghiţă Pop, Barbu Ştirbey şi Constantin Vişoianu, care reprezentaseră la Cairo pe rege şi pe conducătorii partidelor politice, aşteaptă şi tot aşteaptă să fie primiţi... Curînd, vor înţelege că sovieticii nu vor începe tratative cu plenipotenţiarii români mai înainte ca să se fi ocupat întreg teritoriul ţării. Atunci abia vor vorbi, dar vor vorbi ca stăpîni absoluţi. Şi, între timp, în ţară, situaţia se înrăutăţeşte din zi în zi.

Aşa fiind, dacă şefii refuză orice discuţie, poate ar fi de încercat o înţelegere de la om la om între ruşi şi români ?

Imposibil. Un prim obstacol de netrecut : limba. Dacă limba română cuprinde cuvinte de origine slavă, ea este, oricum, latină şi, prin urmare, fundamental diferită de limba rusă. Al doilea obstacol, la fel de mare : prejudecata împotriva burghezului român, distilată în doză considerabilă în mintea soldatului sovietic. Orice român îi inspiră o teamă amestecată cu dispreţ, aptă să incite la cele mai crunte violenţe. Se prea poate să nu se fi spus în mod expres acestui soldat că urmează să-i fie frică, să se ferească de români, dar evident că aceasta se aştepta de la el, punîndu-l în gardă faţă de burghezul român. Şi, oare, nu sînt ei puţintel „burghezi" aceşti ţărani români proprietari de pămînt, aceşti muncitori în majoritatea lor porniţi de la ţară dar posedînd în continuare fie vreo bucăţică de pămînt în satul de baştină, fie cîte o căsuţă la periferia oraşului unde lucrează ? Fereala, spaima, care-l cuprind pe sovietic în prezenţa acestui „diavol" de burghez îl fac opac, dur şi chiar crud. Căci a fost îndoctrinat să-şi păzească sufletul şi mintea sa de socialist ! Iar românul, care nu ajunge să descifreze nici acest suflet şi nici această minte, este înmărmurit, apoi cuprins de teamă la rîndu-i, în final terorizat.

Pe de altă parte, soldatul acesta sovietic — aşa de necuprins cum este şi în ciuda aparenţei sale primitive — merită lauda. A luptat eroic pînă la capăt. Cu atît mai mult nu se explică astăzi resemnarea lui prostesc fericită... Este lipsit de absolut totul : cînd îşi spală la rîu uniforma, gloriosul luptător sovietic se înfăţişează gol-goluţ în faţa ţăranului localnic, căci nu poartă nici măcar izmană, dar nici cămaşă — marginea albă care iese de sub gulerul tunicii nu este decît o bordură cusută direct pe stofa aspră a hainei ! Iar serviciul de intendenţă nu se preocupă de el. Adună şi adună tot ce i se pare transportabil în patria-mamă, cîţiva ofiţeri, desigur, profitînd pe furiş de nişte nimicuri pe care, radioşi, şi le însuşesc. Bunăstarea soldatului nu interesează pe absolut nimeni. E de compătimit în fond acest soldat, iar românii ar fi dispuşi s-o facă văzînd atîtea lipsuri, atîta mizerie umană, dar el, sovieticul, crede cu tărie —sau se face a crede — că e soldatul cel mai bine tratat din lume. Lumea la început se miră, dar la urmă se arată iritată de acest fel de a fi. Este un gen de existenţă straniu în secolul nostru, precum şi o stranie concepţie despre viaţă. Rusul se complace într-o constantă exaltare, probabil o defulare a propriilor insatisfacţii ; el oscilează veşnic între comportamente extreme. Hotărît lucru, sufletul slav descumpăneşte spiritul latin !

Se instalează deci frica, incomprehensiunea, oroarea. Zvonuri alarmante aleargă de la o gospodărie ţărănească la alta, de la un sat la altul, precedînd înaintarea Armatei Roşii. Dar cînd apare, sătenii îşi spun că, în definitiv, cu atît mai bine dacă ordinea şi rigoarea acestor trupe sînt departe de acelea ale precedentei **Wehrmacht** — soldaţii par să fie mai omenoşi, ochii lor strălucesc de admiraţie la văzul unei gospodării bine întreţinute, se înduioşează în faţa unui copil, în fond sînt simpatici ! Ţăranului îi piere frica, văzîndu-i cum coboară din tancuri numai ca să cuprindă în braţe copilaşii de pe uliţe, ca să se joace cu ei, să rîdă în hohote de năzbîtiile lor. Dar, iată că, dintr-odată, privirea lor se întunecă. Ucid rece, fără milă, pe părinţii acestor copii pe care, o clipă mai devreme, îi mîngîiaseră... De ce ? Rămîne un mister. Din sadică plăcere, din disperare ? Astfel de tragedii se tot acumulează. Una printre altele : într-un sat de munte, unde ca peste tot de altfel, cînd urmează să pătrundă trupele sovietice, tinerele fete sînt ascunse în grabă prin podurile caselor ca să fie ferite de primejdie, se afla o pereche de orăşeni care se refugiaseră la nişte gospodari în vremea bombardamentelor americane. Seara, doi tineri ofiţeri ruşi pătrund în casă şi ocupă una din camere, în timp ce soldaţii dîn batalion se încartiruiesc în curte şi în şură. Perechea de orăşeni se înfricoşase : credeau că ruşii, pricepînd că nu sînt ţărani şi că, deci, vor fi posedînd ceva bani puşi de-o parte, le vor fura mica avere. Dar nu. S-au comportat foarte civilizat, atît de corect, încît perechea respectivă, puţintel ruşinată de teama ce resimţise la vederea lor, s-a gîndit să-i invite pe ofiţeri să prînzească împreună, iar soldaţilor le făgăduiră o ciorbă gustoasă. A doua zi, într-adevăr, ofiţerii se prezintă la prînz, proaspăt raşi, amabili, curtenitori... ba chiar şi cu un mic plocon de bun găsit : o damigeană cu ţuică ! Prînzul a decurs vesel, binevoitor, s-a vorbit prin semne dar, oricum, totul a mers bine. Ofiţerii îi spuneau doamnei „mamutchka", imitau gesturile ei şi tot acest „curs de bună cuviinţă" părea să-i amuze copios. În fine, s-au despărţit, batalionul părăsind satul la începutul după-amiezii. Abia plecaseră că se pomeniră cu toţi vecinii venind înspăimîntaţi să vadă ce s-a întîmplat. Oare n-au păţit nimic ? Oare mai trăiesc refugiaţii noştri ? Căci erau îngroziţi : ofiţerii aceia ruşi, doritori să-i aducă ploconul lor cocoanei, îl uciseseră pe circiumar, furînd — nu cumpărînd — damigeana cu ţuică pe care, calmi şi binevoitori, o oferiseră două clipe mai tîrziu gazdei lor. O crimă cu sînge rece. Ciudaţi oameni, într-adevăr !

Odată cu intrarea Armatei Roşii în Bucureşti, la 30 august, oraşul şi-a schimbat faţa. Totul a devenit sumbru, un văl cenuşiu s-a aşternut peste fiinţe, peste lucruri. Mişcare este, chiar prea multă, dar Bucureştiul este trist, trist de-ţi vine să plîngi. Camioane şi tancuri pe străzi, pe bulevarde, pline la refuz cu soldaţi asiatici — în primele zile —, cu soldaţi europeni — ulterior —, printre care se puteau vedea şi femei în uniforme militare. Toată această lume a fost întîmpinată cu flori de partidul comunist român, cu lozinci slăvind pe „eliberatori". Dar ce fel de eliberatori ? Eliberatori ai unei capitale ce se eliberase ea însăşi ? Eliberatori ce se comportă ca nişte ocupanţi ? Rusul, la început, se minunează ca un copil, cu ochii holbaţi, cînd vede vreo clădire impunătoare, vreo casă particulară mare, chiar şi o lungă alee mărginită de flori. Dar în ochii lui se citeşte şi un fel de spaimă. Parcă s-ar teme de farmece, de vrăjitorii. Curînd însă nu se mai uluieşte de tot şi de toate, redevine ermetic, tratînd oamenii şi locurile de sus, cu o suverană indiferenţă. Numai cînd e beat, ceea ce i se întîmplă des, se arată uman. Atunci ar vrea să rupă gheaţa, să devină comunicativ, dar cum ? Îşi îndreaptă revolverul asupra trecătorilor de pe stradă iar aceştia, terorizaţi de gest, fug din calea lui, el, însă, în hohote de rîs, îşi descarcă arma asupra cauciucurilor vreunui automobil. Deci nu i-a mers cu românii ăştia fricoşi. Atunci pîndeşte pe vreun camarad de-al său, se ia la harţă cu el, aşa, din joacă, îşi scoate şi pumnalul... Sau de ce nu ? se abate asupra vreunei femei şi acolo, pe trotuar, în plină zi, o violează... Românii glumesc pe seama primitivismului ruşilor, fac haz de necaz după obiceiul lor, dar în fond sînt foarte amărîţi.

Protestele guvernului român sînt total neluate în seamă de comandamentul rusesc. Acesta nu recunoaşte autoritatea naţională a unui stat cu care guvernul său nu a încheiat încă armistiţiul. Iar, pe de altă parte, delegaţia română, plecată la 29 august la Moscova, încă nu a fost primită de autorităţile sovietice centrale. În aceste împrejurări, guvernul român socoteşte mai prudent să amîne reîntoarcerea regelui în capitală. Mihai este deci rugat să mai rămînă la Dobriţa, satul unde se retrăsese, pînă cînd Stalin îi va recunoaşte calitatea şi poziţia de suveran al României.

La 30 august, repunerea pe dată în vigoare a Constituţiei din 1923 a redat cetăţenilor ţării toate drepturile şi libertăţile lor. La 1 septembrie, partidul comunist, de acord cu partidul socialist, se hotărăşte să organizeze „mişcarea sindicalistă unită". Şi, în timp ce, pe front, divizii ale armatei române luptă în Ucraina, ba chiar se pregătesc să plece în Ungaria ca să continue lupta împotriva nemţilor — după ce se bătuseră zdravăn cu ei în Ardeal — iată că, în ţară, partidul comunist constituie grupuri — ce par inutile, nejustificate — de „tineri militanţi şi antihitlerişti". De ce ? Încă un moment greu de trecut, un moment critic, necesar a fi curmat cît de urgent.

De la Moscova, nici un semn. Ba da. Delegaţii români comunică — în continuare — că nu sînt primiţi de guvernul sovietic. Ce se petrece oare ? La 6 septembrie, Bulgaria — văzînd situaţia disperată a Reich-ului, provocată de lovitura de stat de la Bucureşti — se decide şi ea să rupă alianţa cu Axa şi se proclamă **neutră,** retrăgîndu-şi totodată trupele din Iugoslavia, unde intraseră odată cu nemţii. Iată că Stalin, care nu a declarat război Bulgariei pe vremea cînd era aliata lui Hitler, alege tocmai acest moment al dezangajării bulgare ca să declare război, poruncind totodată trupelor sovietice să pătrundă în Bulgaria ! Pe de o parte, delegaţia română ţinută în „carantină" la Kremlin, pe de altă parte, tardiva declaraţie de război a URSS împotriva Bulgariei. Ce sens au toate acestea ? **(Va urma)**

STALIN și stalinismul*) 5

Roy Medvedev

Moartea lui Buharin

La ședința din dimineața zilei de 3 martie 1938, Vișinski a interogat alți inculpați. La ședința de seară, în timp ce-l interoga pe Rakovski, i s-a adresat lui Krestinski :

„Ați ascultat explicația detaliată a lui Rakovski despre așazisa dumneavoastră abandonare a trotkismului. Socotiți că explicațiile lui Rakovski sînt corecte ?

Krestinski : Ceea ce a spus el e corect.

Vișinski : Dacă ceea ce a spus Rakovski este adevărat, veți continua să înșelați tribunalul și să negați veridicitatea declarațiilor pe care le-ați făcut la ancheta preliminară ?

Krestinski : Confirm întru totul declarațiile pe care le-am făcut la ancheta preliminară.

Firește e greu chiar și să presupui ce s-a întîmplat în noaptea de 2 spre 3 martie și de ce Krestinski și-a schimbat atît de radical declarațiile. S.I. Berdicevskaia, membră de partid din 1919, în anii de detenție, într-un convoi de deținuți a întîlnit o doctoriță a închisorii Lefortovo, pe care o cunoștea încă din timpul războiului civil. Doctorița i-a povestit că a doua zi a procesului celor „de dreapta" l-a văzut la închisoarea Lefortovo pe Krestinski ; el fusese maltratat cu sălbăticie, era plin de sînge. Berdicevskaia presupune că, după 2 martie, pe banca acuzaților nu se găsea Krestinski, ci soția lui. E.A. Gnedin, care a îndeplinit o serie de însărcinări importante legate de organizarea procesului, consideră această presupunere ca foarte verosimilă. Scriitorul Kamil Ikramov, fiul lui A. Ikramov, a întîlnit cîndva în lagăr un om care luase parte la proces și-l cunoscuse bine pe Krestinski încă înainte de 1937. Omul acesta a spus : „Știi, Kamil, cu Krestinski au făcut, probabil, ceva îngrozitor, pentru că a doua zi pur și simplu nu l-am mai recunoscut pe Nikolai Nikolaevici".

Depozițiile lui N. I. Buharin oferă și ele teme de meditație. Din ele se vede că judecau un dușman al lui Stalin și un dușman al Puterii Sovietice. Un cercetător atent va sesiza, însă, în aceste depoziții numeroase aluzii care pun sub semnul întrebării întreaga versiune a procesului și a anchetei. După ce a recunoscut apartenența sa la „blocul trotkist de dreapta" contrarevoluționar, Buharin a adăugat imediat că această organizație nu a conștientizat în suficientă măsură obiectivele ei și n-a pus toate punctele pe „i". După ce a recunoscut că a avut rolul conducător în „bloc", el a menționat imediat că tocmai această calitate nu i-a dat posibilitatea să știe cu ce se ocupa fiecare participant la „bloc". După ce a declarat că „blocul" urmărea să restaureze capitalismul în U.R.S.S. și că „noi toți ne-am transformat în contrarevoluționari înveterați, în trădători, în spioni și teroriști... ne-am transformat într-un detașament de răsculați" etc, Buharin a respins imediat și categoric, acuzația de a fi comis unele crime concrete, cum ar fi asasinarea lui Kirov, Menjinski, Gorki, Kuibîșev. Tot atît de categoric a negat că ar fi participat la pregătirea asasinării lui Lenin în 1918, cînd conducea fracțiunea „comuniștilor de stînga". În tot cursul procesului, Buharin a susținut că n-a făcut nici un fel de spionaj și că nu știe nimic despre atare acțiuni. Relatînd amănunțit despre relațiile lui cu Trotki și despre pregătirea unei lovituri de stat, Buharin, indiscutabil, a lăsat cu bună știință loc multor contradicții în aceste depoziții și, în afară de aceasta, a respins categoric orice legătură a „blocului" său cu organizații albgardiste și fasciste sau cu spionajul englez.

După ce a recunoscut cele mai neverosimile crime, în ultimul său cuvînt, Buharin a afirmat clar : „Mărturisirile inculpaților nu sînt obligatorii, mărturisirile inculpaților constituie un principiu juridic medieval". Toate aceste rezerve au înțiat în mod vădit acuzarea și colegiul de judecată. În timpul uneia din ședințe, Ulrih nu s-a putut stăpîni și a exclamat : „Continuați să ocoliți fondul chestiunii și nu spuneți nimic despre crime !"

La 12 martie, cînd acuzații au rostit ultimul lor cuvînt s-a petrecut un nou incident. A.P. Rozenholț, care tocmai se recunoscuse vinovat de cele mai monstruoase crime împotriva U.R.S.S., a vorbit despre meritele sale în fața țării și a revoluției. Și a continuat : „Merit pedeapsa cu moartea, dar aceasta nu înseamnă că nu mă despart cu durere de minunatul pămînt sovietic. Înregistrăm în Uniunea Sovietică o dezvoltare cum alta nu mai e nicăieri în lume... Pentru prima oară avem o viață plină, strălucind de bucurie și de culoare" — după care a început să cînte : „Nesfîrșită-i țara mea iubită..." Majoritatea celor prezenți în sală — și invitați, și cekiști — au sărit în picioare, nestiind ce trebuie să facă. Fără să-și fi încheiat cîntecul, Rozenholț s-a prăbușit în hohote de plîns pe locul său.

Într-o scurtă cuvîntare, Iagoda a încercat, totuși, să nege că ar fi făcut parte din conducerea „blocului" și că ar fi fost organizatorul asasinării lui Kirov ; el și-a recunoscut alte crime. La sfîrșit, el a rostit cu voce tare, sacadată : „Tovarășe Stalin, tovarăși cekiști, cruțați-mi viața dacă puteți".

Buharin n-a cerut îndurare.

La 12 martie, seara tîrziu, completul de judecată s-a retras pentru deliberare, care a durat șase ore. La 13 martie, la ora 4 dimineața, ședința s-a reluat, și spectatorii, paznicii și acuzații — toți foarte obosiți — și-au reluat locurile. Străzile Moscovei erau pustii, lîngă Casa Sindicatelor nu mai era nimeni. Circa 30 de minute Ulrich a citit sentința, pe care au ascultat-o cu toții în picioare. Majoritatea acuzaților au fost condamnați, la „pedeapsa maximă — împușcare" ; Pletnev a fost condamnat la 25 de ani de închisoare, Rakovski și Bessonov — la 20 și respectiv 15 ani.

În noaptea de 14 spre 15 martie 1938, B.I. Buharin, pe care Lenin îl numise răsfățatul partidului, A.I. Rîkov, fostul președinte al Consiliului Comisarilor Poporului, și tovarășii lor întru nenoroc au fost împușcați. Se știe că Stalin asculta aproape întotdeauna relatările cekiștilor care comandaseră plutonul de execuție, atunci cînd era vorba de oameni pe care-i cunoștea personal și pe care pe față sau în ascuns îi ura. Nu ne vom opri asupra felului în care s-au comportat înainte de execuție mulți bolșevici marcanți. Multora le-au cedat nervii. Buharin a fost liniștit. A cerut să i se dea un creion și o foaie de hîrtie ca să-i scrie lui Stalin. Rugămintea i-a fost îndeplinită. Scurta scrisoare începea astfel : „Koba, de ce ai avut nevoie de moartea mea ?" Stalin a păstrat-o toată viața într-un sertar al biroului său împreună cu biletul tăios al lui Lenin, scris după ce Stalin o bruscase pe Krupskaia.

Ce era „conveierul"

În anii 1936—1938, majoritatea covîrșitoare a oamenilor sovietici nu se îndoiau că cei judecați în Casa Sindicatelor sînt, într-adevăr, dușmani ai poporului. La fel credeau și elevii de 12—13 ani, cum eram și eu pe atunci, la fel gîndeau și oameni ca E.A. Gnedin.

Astăzi, cînd, în sfîrșit, Tribunalul Suprem al U.R.S.S. i-a reabilitat practic pe toți acuzații în procesele „publice" din Moscova și a declarat că n-a existat nici un fel de centre „paralele" sau „trotkiste de dreapta", nu mai are sens să demonstrăm detaliat că aceste procese au fost falsificate și să ilustrăm acest fapt cu neconcordanțele și contradicțiile existente în materialele acuzării. Putem doar să regretăm că reabilitarea a venit la 50 de ani după dispariția acuzaților, deși încă în 1956 în P.C.U.S. și în mișcarea comunistă internațională s-a cerut insistent revizuirea grosolanelor falsuri judiciare.

Se pune, totuși, o întrebare : ce metode au folosit Ejov și Iagoda în pregătirea proceselor falsificate, cum au reușit să obțină de la inculpați „depozițiile" de care avea nevoie Stalin ?

S-a emis ipoteza că în fața tribunalului au compărut ca inculpați agenți ai N.K.V.D.-ului, bine machiați și special pregătiți. Această ipoteză este respinsă categoric de oameni care au fost prezenți la proces și care-i cunoșteau bine pe mulți inculpați — E.A. Gnedin, I.G. Ehrenburg și alții cu care am stat de vorbă în anii '60.

Ascultînd declarațiile acuzaților, pe care el îi cunoștea bine, Ehrenburg a presupus că aceștia vorbesc așa sub influența unor preparate medicale ; încă pe atunci existau mijloace și modalități de a face pentru un timp dintr-un om foarte integru și ferm o marionetă docilă. S-ar putea, de asemenea, ca anchetatorii să fi folosit hipnoza și sugestia.

Unii autori occidentali presupun, nu fără temei, că asupra acuzaților se acționa prin metode ideologice și psihologice. Acest punct de vedere este împărtășit de Arthur Koestler în romanul lui „Beznă la amiază" scris în 1940 și apărut de curînd în traducere în revista „Neva".**). Anchetatorii Ivanov și Gletkin îl pregătesc psihologic pe eroul romanului, Rubașov, unul din conducătorii proeminenți ai partidului și Cominternului, aflat în detenție, cu scopul de a participa la un proces exemplar. Koestler recunoaște că prototipul lui Rubașov este Buharin, dar el are și unele trăsături ale lui Radek și Piatakov.

Metodele descrise de Koestler s-au aplicat, desigur, unor acuzați. Cel mai probabil e că în acest fel au reușit să-l determine pe Radek nu numai să vorbească, ci chiar să-i ajute efectiv pe anchetatori să elaboreze scenariul procesului. Pe Buharin era mai greu să-l convingi printr-un mijloc atît de primitiv. Multe elemente atestă că Buharin a fost șantajat ; el a fost amenințat, în primul rînd, că tînăra lui soție și

* *Din volumul cu același titlu în pregătire la* Editura Humanitas.

** *Revista „Lumea azi" a publicat un fragment din cartea lui Koestler în nr. 42 a. c.*

tatăl lui bătrîn şi bolnav vor fi reprimaţi, că micuţul său fiu va fi dat la orfelinat. În primele luni ale anchetei, familia lui Buharin a continuat să locuiască în apartamentul ei din Kremlin, el primea de la soţie scrisori, cărţi din biblioteca personală, fotografii ale fiului lor. Totul s-a terminat cînd Buharin a fost înfrînt şi a început să facă depoziţiile „necesare". Soţia lui a fost arestată încă înainte de începerea procesului.

Dar principalul instrument de influenţare a majorităţii celor implicaţi în procese îl constituiau tortura şi maltratarea. N.K. Iliuhov, membru al P.C. (b) al Uniunii Sovietice, a stat în 1938 la închisoarea Butîrsk în aceeaşi celulă cu Bessonov, inculpat în procesul „Blocului troţkist de dreapta". Bessonov i-a povestit lui Iliuhov, pe care îl cunoştea bine de pe vremea cînd lucraseră împreună, că înainte de proces a fost silit să stea în picioare în faţa anchetatorilor aproape 17 zile şi nopţi, nepermiţîndu-i-se să şadă sau să doarmă — acesta era faimosul „conveier". Apoi, au început să-l bată metodic, i-au zdrobit rinichii şi dintr-un om sănătos şi voinic au făcut un invalid epuizat. Arestaţii erau preveniţi că vor fi torturaţi şi după proces dacă vor retracta declaraţiile obţinute de la ei.

Unora li se promitea nu doar că vor rămîne în viaţă, ci chiar că vor fi parţial liberi, că vor fi trimişi într-o muncă de partid, de stat sau economică în zone din Siberia şi Extremul Orient. Li se dădeau asigurări că sentinţa avea să fie o simplă formalitate, că vor fi reprimiţi în partid, deşi, poate, cîţiva ani vor trebui să lucreze sub un alt nume. Soţia lui I. Drobnis a declarat că în etapa de pregătire a procesului „centrului paralel" aceleaşi promisiuni i s-au făcut şi soţului ei. Drobnis a reuşit să transmită acest lucru familiei, rugîndu-i „să nu se neliniştească".

Asasinarea lui Troţki

Vorbind la 5 martie 1937 la o plenară a C.C., Stalin a spus că trebuie reprimaţi numai troţkiştii activi, numai cei care i-au rămas devotaţi lui Troţki. „Printre tovarăşii noştri — a declarat el — există un număr de foşti troţkişti, care au rupt de mult cu troţkismul şi luptă împotriva lui. Ar fi o prostie să-i defăimăm pe aceşti tovarăşi"*.

După publicarea acestei cuvîntări în ziare, unele organe ale N.K.V.D.-ului au început să reducă amploarea unor acţiuni „planificate". Curînd însă au primit „indicaţii", şi represiunile în masă au fost reluate cu o şi mai mare intensitate. De fapt, pînă la sfîrşitul anului 1937 au fost arestaţi toţi foştii membri ai opoziţiilor, independent de concepţiile pe care le profesau acum.

(...) Se pune o întrebare firească : ce l-a determinat pe Stalin să-i suprime fizic pe toţi foştii opoziţionişti şi pe membrii altor partide care nu constituiau nici un pericol pentru Puterea Sovietică ?

Suprimarea foştilor adversari n-a fost dictată de teama unei noi şi mai periculoase mişcări de opoziţie. În parte, aceasta era pur şi simplu o răzbunare politică. În anii '20 Stalin nu avea suficientă influenţă şi putere pentru a se răfui cu oponenţii săi, care adesea vorbeau şi scriau foarte critic despre el. Aşteptînd cu răbdare să-i vină timpul, el a acceptat doar formal capitularea celor mai mulţi dintre opoziţionişti şi continua să se comporte duplicitar : una vorbea şi alta punea la cale. De îndată ce s-a simţit destul de puternic, i-a lichidat în grabă pe toţi foştii opoziţionişti. Iar exterminarea fizică a foştilor opoziţionişti, acuzaţi de spionaj, trădare de patrie şi diversiune, i-a permis lui Stalin să-şi consolideze şi mai mult puterea şi influenţa. Dar esenţial nu era faptul că Stalin vroia să se răzbune.

Organizînd procese politice împotriva foştilor opoziţionişti, oameni parţial compromişi faţă de partid, oameni în a căror vinovăţie se părea că nu era greu de crezut, oameni care pierduseră legătura cu partidul şi cu poporul şi de aceea neputincioşi în faţa lui Stalin, el încerca să creeze în ţară o situaţie excepţională, să sperie partidul şi poporul, să-i facă pe toţi oamenii să creadă în existenţa unei ample reţele de duşmani şi spioni şi, pe această bază, să primească prerogative excepţionale ca „salvator" al statului sovietic.

O importanţă mare avea şi tendinţa de a pune pe seama „duşmanilor poporului" toate dificultăţile politice şi economice. Orice tiran, care cultivă cultul propriei personalităţi, are nevoie de un ţap ispăşitor. Dacă în 1928—1932 ţapul ispăşitor îl reprezentau chiaburii şi „intelectualitatea burgheză", la mijlocul deceniului al patrulea acest rol era atribuit foştilor membri ai diferitelor opoziţii.

Logica luptei pentru putere în stat şi în partid, logica crimei l-a condus pe Stalin la exterminarea, sub paravanul proceselor politice din anii '30, a cadrelor de bază ale partidului şi statului, a tuturor oamenilor de ştiinţă şi cultură indezirabili, indiferent

*) Pînă la moartea lui Stalin au apărut 13 volume ale scrierilor lui ; editarea lor nu s-a încheiat. În 1967, Institutul Hoover de pe lîngă Universitatea Stanford din California a dus ediţia pînă la capăt, publicînd în limba rusă volumele 14—16. Citatul de mai sus este reprodus din vol. 14.

Ultimul reprezentant al „gărzii staliniste"

Lazar Kaganovici s-a născut la 10 noiembrie 1893 în familia numeroasă a unui cizmar evreu de lîngă Kiev. Sărăcia familiei îl determină pe tînărul Kaganovici să renunţe la şcoală şi să înveţe meseria tatălui. La 14 ani începe să lucreze în fabrici de încălţăminte şi în ateliere de reparaţii.

Influenţat de fratele mai mare, Mihail, care aderase la partidul bolşevicilor în 1905, Lazar intră în rîndurile acestuia, la 18 ani. În timpul Revoluţiei şi al războiului civil, bolşevicii îşi schimbau aproape permanent funcţiile. La fel a făcut şi Kaganovici. Cu toate acestea, Lenin nu prea auzise de el. Nu s-a păstrat nici o scrisoare sau însemnare de-a acestuia către Kaganovici.

Stalin însă îl remarcă printre liderii locali. De îndată ce Iosif Vissarionovici este ales (în aprilie 1922) secretar general al Comitetului Central, îl recheamă pe Kaganovici din Asia Centrală — unde se găsea îndeplinind sarcini de partid — şi-l numeşte în fruntea departamentului de conducere a Comitetului Central. Pe aici treceau toate numirile de bază în posturile importante din Federaţia Rusă şi din Uniunea Sovietică.

Începutul deceniului patru, a reprezentat apogeul puterii lui Kaganovici. În timpul colectivizării, Stalin l-a trimis în toate punctele fierbinţi, acordîndu-i puteri speciale. Peste tot sosirea acestuia însemna violenţă fără margini împotriva ţărănimii şi deportarea a mii de familii care rezistau colectivizării forţate.

În 1933, cînd în Uniunea Sovietică a început o nouă campanie de excluderi, Kaganovici devine preşedintele Comisiei Centrale de partid care se ocupa de acestea, iar după Congresul al XVII-lea — preşedinte al Comisiei de control de pe lîngă Comitetul Central. Nimeni, cu excepţia lui Stalin însuşi, nu ocupa funcţii atît de însemnate în sistemul ierarhic de partid. În calitatea sa de preşedinte al Comitetului Organizator pentru desfăşurarea celui de al XVII-lea Congres, Kaganovici s-a ocupat şi de falsificarea rezultatelor obţinute după votul secret, distrugînd aproape 300 de buletine în care numele lui Stalin fusese tăiat.

Fotomontaj din 1937. Rîndul de sus : Kaganovici, Molotov, Stalin, Voroşilov, Kalinin. Rîndul de jos : Andreev, Mikoian, Pastisev, Kosior, Jdanov, Iezov.

La începutul deceniului patru, a început acţiunea radicală de reconstruire a Moscovei. În calitatea sa de conducător al bolşevicilor moscoviţi, Kaganovici devine unul dintre organizatorii acestei acţiuni. În timpul acestei campanii au fost distruse nu puţine din cele mai valoroase monumente ale vechii Rusii.

În decursul acestei dezlănţuiri distructive, Kaganovici a vrut să distrugă şi biserica Vasilii Blajenii din Piaţa Roşie — edificiu ce poate fi admirat şi astăzi de moscoviţi sau oaspeţi de pretutindeni. Actului samavolnic i s-a opus arhitectul-restaurator şi istoricul Piotr Baranovski. Nereuşind să-l convingă pe Kaganovici să renunţe la barbarie, Baranovski îi trimite o scurtă telegramă lui Stalin, în speranţa unui sprijin. Răspunsul (la „alcătuirea" căruia a participat, fără îndoială, şi Kaganovici) l-a constituit... cîţiva ani de exil. Soţia arhitectului-restaurator povestea : „Cînd ne-am luat rămas

dacă aceştia participau sau nu la vreo mişcare de opoziţie. Dar cele petrecute pînă acum constituiau numai prologul şi paravanul unei campanii teroriste de masă încă şi mai terifiante.

Unul dintre cei pe care Stalin vroia cu tot dinadinsul să-l suprime era, firește, Troţki.

Încă la primul proces „public" din august 1936, Troţki fusese condamnat la moarte în contumacie. În perioada aceea el se afla încă în Norvegia şi, formal, îi era interzis să desfăşoare activitate politică. Dar, imediat ce a aflat primele detalii despre procesul de la Moscova, Troţki a încălcat interdicţia : a făcut declaraţii presei, a expediat telegrame la Liga Naţiunilor, a trimis apeluri la mitinguri ce aveau loc în diferite ţări. Guvernul norvegian i-a propus lui Troţki să părăsească ţara. Dar nici o ţară occidentală nu voia să-l primească. Abia la sfîrşitul lunii decembrie Mexicul şi-a dat asentimentul să-i acorde lui Troţki azil politic. În mare taină, sub pază, la bordul unui petrolier închiriat de guvernul norvegian — şi nu al unui vas de pasageri — Troţki şi soţia sa au plecat spre Mexic. Au sosit acolo la 9 ianuarie, iar peste două săptămîni, la Moscova, a început procesul „centrului paralel", la care cea mai mare parte a inculpaţilor erau foşti troţkişti.

În Mexic, Troţki a desfăşurat o activitate susţinută, care şi-a găsit însă o slabă reflectare în presa mondială, deoarece el nu era popular nici în cercurile burgheze, nici în cele liberale, nici în cele social-democrate şi cu atît mai puţin în cele comuniste. În afară de aceasta, Troţki nu prea înţelegea ce se petrece la Moscova şi, de aceea, în aprecierile sale dorinţele erau frecvent prezentate drept realitate.

Imediat ce a luat sfîrşit la Moscova ultimul mare proces „public", Stalin a trasat N.K.V.D.-ului sarcina suprimării lui Troţki. În scopul asasinării lui Troţki şi a cîtorva diplomaţi şi agenţi, care în anii 1936—1938 nu s-au mai întors din străinătate, la N.K.V.D. s-a înfiinţat o secţie specială. La începutul anului 1938, într-un spital din Franţa, după o reuşită operaţie de apendicită, a murit în împrejurări stranii fiul lui Troţki, Lev Sedov. Al doilea fiu, Serghei, care nu făcea politică şi refuzase să plece cu tatăl său în străinătate, a fost arestat şi curînd după aceea a murit. În acelaşi timp, în toate lagărele a avut loc executarea în masă a troţkiştilor — atît a foştilor troţkişti, cît şi a celor care rămăseseră fideli lui Troţki şi se aflau în detenţie încă de la sfîrşitul deceniului al treilea. Aproape nici unul n-a rămas în viaţă.

În iarna lui 1938—1939, Troţki s-a ocupat de organizarea unei noi Internaţionale, a IV-a. Adepţii săi au reuşit să convoace un congres de constituire ; de fapt însă, acesta a fost o adunare restrînsă de troţkişti, în total 20 de oameni care reprezentau cîteva ţări. Troţki n-a putut participa la adunare, care s-a ţinut în secret, nu departe de Paris şi a durat doar o zi, de dimineaţă pînă seara, fără pauză.

Soarta lui Troţki a fost tragică. Era vînat continuu, la această vînătoare au luat parte şi cîţiva comunişti mexicani din eşalonul superior. Casa lui Troţki de la Coyoacán, transformată într-o veritabilă fortăreaţă, era păzită permanent. Într-o zi, asupra ei s-a tras cu mitralierele ; apoi a fost atacată de un grup condus de pictorul Biqueiros, comunist mexican. Atacanţii au reuşit să dezarmeze paza şi timp de 20 de minute au ocupat casa. Troţki şi soţia lui s-au ascuns într-o cameră întunecată. Atacatorii au fost respinşi, casa a început să fie păzită cu mai multă grijă, în jurul ei au fost construite fortificaţii noi. În perioada aceea în anturajul intim al lui Troţki s-a infiltrat un tînăr mexican comunist, Ramon Mercader, care s-a dat drept comerciant american. La 20 august 1940, Mercader a intrat în cabinetul lui Troţki şi l-a rănit mortal pe acesta cu un piolet ascuns sub palton. Asasinul a fost prins şi, după un proces îndelungat, a fost condamnat la 20 de ani de închisoare. Colonelul N.K.V.D. care a condus operaţia, precum şi mama asasinului, care a luat parte la pregătirea acestui act terorist, au reuşit să se ascundă.

Lui Ramon Mercader i s-a decernat titlul de „Erou al Uniunii Sovietice", mama lui a fost decorată cu Ordinul „Lenin" şi a fost primită personal de Beria. Şeful operaţiei a fost răsplătit cu gradul de general, iar Stalin a spus că, atîta timp cît va trăi el, nu se va atinge nimeni de acest cekist. În acest caz, Stalin a renunţat la regula sa de a-i suprima pe toţi cei „care ştiu prea multe". **(Va urma)**

Traducere şi adaptare
Margareta Sipoş

---

bun, la despărţire Piotr Dimitrievici nu a mai avut timp decît să întrebe : «Au demolat-o ?» Am început să plîng şi i-am răspuns : »Nu, e întreagă«".

Lazar Kaganovici a fost unul din conducătorii teribilelor şi terorizantelor epurări din partid şi din întreaga societate, în perioada 1936—1938. O anchetă instituită în urma celui de al XX-lea Congres al PCUS a dat la iveală o mulţime de scrisori semnate de Kaganovici, trimise NKVD. Acestea conţineau lista numelor celor care urmau să fie arestaţi. Citeodată, aruncîndu-şi privirea pe sentinţe, le schimba în mod arbitrar.

Stalin l-a investit pe Kaganovici cu puterea de a înfăptui diverse acţiuni cu caracter punitiv. De exemplu, acesta a fost nemijlocit legat de acţiunea de distrugere a teatrului binecunoscutului regizor Vsevolod Meyerhold. * Spectacolul nu-i plăcu şi părăsi sala la jumătatea piesei. Regizorul, care avea peste 60 de ani, a ieşit în stradă după Kaganovici, dar acesta s-a urcat în maşina care a demarat imediat. Meyerhold a fugit după automobil pînă a căzut epuizat pe caldarîm.

Influenţa lui Kaganovici a slăbit spre sfîrşitul deceniului patru, dar a continuat şi în timpul războiului. În 1946, numele său se afla pe locul nouă în ierarhia de partid şi de stat.

La sfîrşitul anilor '40, a început să ia amploare campania împotriva „cosmopoliţilor". Au fost efectuate arestări masive în rîndurile intelectualilor evrei. Deşi Kaganovici nu fusese iniţiatorul acţiunii, nu a intervenit niciodată pentru a lua apărarea vreunui acuzat, nici măcar a propriului său frate, Mihail, victimă a spionomaniei. În timpul şedinţei Biroului Politic, unde s-a raportat despre închipuita colaborare secretă a lui Mihail Kaganovici cu hitleriştii, Lazar nu a replicat nimic, ci, dimpotrivă, l-a lăudat pe Stalin pentru „principialitate".

Dar Iosif Vissarionovici se întîlnea din ce în ce mai rar cu Kaganovici. Acesta nu mai era invitat de dictator la cinele unde se adunau colaboratorii cei mai apropiaţi. După arestarea grupului de medici ai Kremlinului (în majoritate evrei), care fuseseră acuzaţi de otrăvire a pacienţilor lor, în URSS a reînceput campania antisemită. Kaganovici îşi aştepta condamnarea cu frica în sîn. Şansa i-a surîs şi lui, şi multor altora, evrei sau nu, căci în 1953 marele conducător avea să moară.

După moartea lui Stalin influenţa lui Kaganovici va creşte brusc pentru o scurtă perioadă de timp. Ca unul din prim-vicepreşedinţii Consiliului de Miniştri ai URSS, el avea în subordine şi control cîteva ministere importante.

A protestat cu fermitate împotriva intenţiei lui Nikita Hruşciov — devenit conducător al partidului — de a dezvălui, în cadrul celui de-al XX-lea Congres, crimele răposatului dictator.

În trecut fusese în relaţii foarte proaste cu celelalte personaje din anturajul lui Stalin, dar acum sentimentele comune de duşmănie îi uneau pe toţi în lupta împotriva persoanei şi politicii lui Hruşciov. Cu toate acestea, grupul antihruşciovist va suferi o înfrîngere în 1957, iar Kaganovici, împreună cu ceilalţi participanţi, membri ai eşaloanelor superioare de partid, a fost exclus din componenţa Biroului Politic al Comitetului Central. Totuşi împotriva lui nu au fost luate măsuri de represiune. A fost numit director al celui mai mare combinat de înnobilare a minereurilor din Uniunea Sovietică la Asbest — lîngă Sverdlovsk.

În octombrie 1961, cu ocazia celui de-al XXII-lea Congres al P.C.U.S., a fost din nou ridicată problema referitoare la crimele înfăptuite de către Kaganovici şi de o serie de conducători din perioada stalinistă. În acelaşi contest i s-a imputat şi participarea la gruparea antihruşciovistă. Curînd după încheierea lucrărilor congresului, Kaganovici a fost eliberat din funcţia de director al combinatului şi, totodată, exclus din partid.

I s-a oferit o pensie obişnuită, de 120 de ruble. Se va stabili în Moscova unde-şi va trăi pe scena vieţii de fiecare zi rolul pensionarului de rînd, apartinic. Cînd, în 1964, Hruşciov a fost înlăturat de la putere, Kaganovici şi-a cerut repunerea în drepturi ca membru de partid, dar a fost refuzat.

Fostul „comisar al poporului" s-a bucurat întotdeauna de o sănătate de fier ; în 1980 a fost supus unei operaţii obişnuite de urologie. A fost internat într-un spital orăşenesc obişnuit. Fiica sa, învingîndu-şi timiditatea, s-a adresat Comitetului Central cu rugămintea de a „uşura" soarta tatălui. În mod neaşteptat, ea va primi un telefon prin care era anunţată că, din acel moment, i se permitea tatălui ei să-şi urmeze tratamentul în spitalul Kremlinului, iar pensia îi va fi mărită.

Astăzi Kaganovici are 97 de ani. Un om a cărui conştiinţă este încărcată de fărădelegi asemătoare celor care au dus la judecarea şi condamnarea criminalilor de război, de un tribunal internaţional, în 1946.

(după „Sputnik")

Traducere şi adaptare
M. Bărbulescu

*) Vsevolod Emilievici Meyerhold (1874—1940), regizor şi artist al poporului, membru PCUS din anul 1918 supus represiunii fără nici o bază ; reabilitat post-mortem (n.t.)

poșta redacției

Leonard Bernstein

Ana Mareș, Hunedoara. Dirijorul și compozitorul american Leonard Bernstein, care a încetat din viață la 14 octombrie în apartamentul său din Manhattan, New York, era un muzician cu talente multiple : pianist, compozitor, șef de orchestră, profesor de muzică, orator și chiar actor. Cu cîteva zile înainte de moarte, el anunța că se retrage de la pupitru din cauza agravării

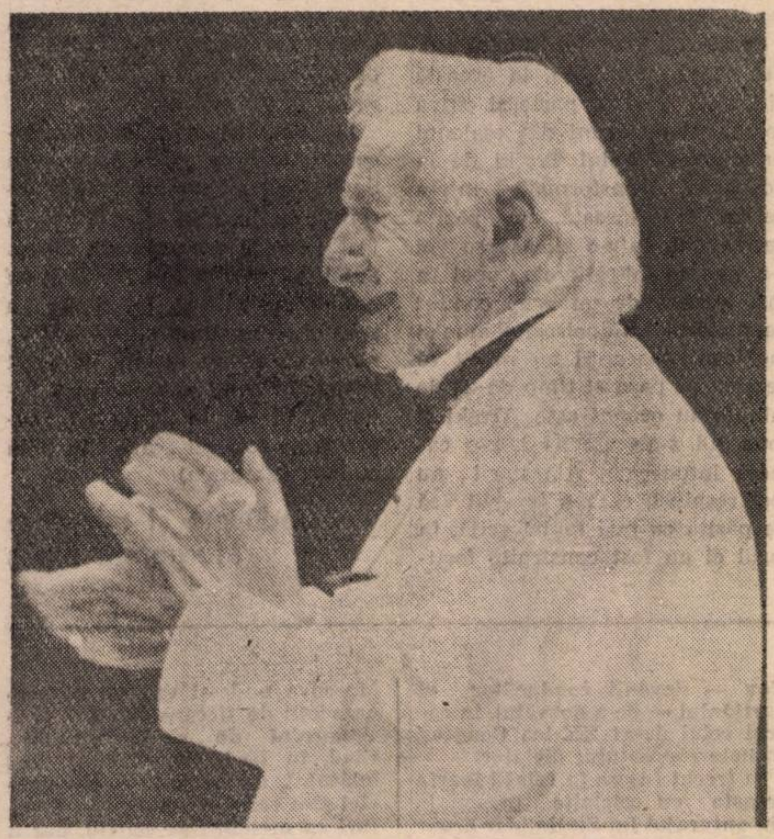

afecțiunilor de care suferea : un emfizem pulmonar, complicat prin apariția unei tumori pleurale și a unei serii de infecții pulmonare. Bernstein s-a născut la 25 august 1918, la Lawrence (Massachussetts), într-o familie de evrei ruși emigrați. Crescut la Boston, începe să compună de timpuriu („Sonată pentru clarinet") și „Urăsc pianul"). Absolvent al Universității Harvard în 1939, își perfecționează studiul pianului la Institutul Curtis din Philadelphia, dar se pasionează și de dirijorat, devenind asistentul lui Koussewitsky. Invitat ca șef-asistent la Orchestra filarmonică din New York, îl înlocuiește în ultimul moment pe Bruno Walter la pupitrul acesteia la 13 noiembrie 1943. Calea spre celebritate îi este deschisă. Dirijează, în anii următori, cele mai mari orchestre europene, fiind primul dirijor american invitat la Scala din Milano (1953). În același timp, continuă să profeseze la Tanglewood (Texas) și la Universitatea Brandeis (Massachussetts). Director muzical al Orchestrei filarmonice din New York în 1958, Bernstein este invitat, începînd cu anul 1963 în lumea întreagă, atașîndu-se, în special, de Filarmonica din Viena cu care înregistrează cea de-a doua integrală a Simfoniilor lui Beethoven. Opera sa de compozitor cuprinde, în afară de celebra comedie muzicală „West Side Story", simfonii („Jeremiah", „Age of Anxiety", „Kaddish"), sonate și cîteva zeci de alte piese muzicale. Leonard Bernstein declarase în urmă cu doi ani, la cea de-a 70-a aniversare : „Muzica mi-a dat pentru totdeauna sentimentul eternității".

Petre Pogonat, București. La 11 noiembrie va intra în vigoare „Convenția Națiunilor Unite împotriva traficului ilicit de stupefiante și a substanțelor psihotrope, prin care se desființează îndeosebi secretul bancar în cadrul anchetelor asupra traficului de droguri. Anunțul a fost făcut, săptămîna trecută, de doamna Margaret Anstee, director general al ONU de la Viena, care a mai declarat că această convenție a fost deja ratificată de 24 de țări și este nevoie de încă 20 de ratificări pentru ca documentul să intre în vigoare, la mai puțin de doi ani de cînd a fost adoptat la sediul ONU de la Viena (19 septembrie 1988). Doamna Anstee a indicat că 90 de țări au semnat convenția, care este unul din principalele documente juridice existente de luptă împotriva escaladării uriașe a traficului mondial de droguri. În afara înlăturării secretului bancar, textul respectiv prevede și extrădarea traficanților de stupefiante, evaluarea și „înghețarea" bunurilor acestora.

Șerban Coșariu, Vatra Dornei. Fundația „Indochina Media Memorial" proiectează înălțarea unui monument în memoria ziariștilor uciși în timpul războiului din Vietnam. Monumentul ar urma să fie amplasat la extremitatea sudică a podului Ben Hai, la paralela 17, în zona demilitarizată care despărțea fosta R.D. Vietnam de Vietnamul de Sud, între 1954 și 1975. Pe soclul monumentului vor fi gravate numele celor peste 170 de ziariști occidentali și asiatici morți sau dispăruți în timpul sîngeroaselor lupte. Finanțarea acestei întreprinderi va fi asigurată, parțial, prin publicarea unui documentar asupra fotografului american Sean Flynn (fiul actorului Errol Flynn), căzut victimă în război, iar pentru restul sumei s-a cerut participarea publicațiilor și firmelor care și-au pierdut colaboratori în luptele din Vietnam. Autoritățile de la Hanoi s-au arătat favorabile acestui proiect.

Atentate în Liban

Mihai Nicoară, Iași. Asasinarea lui Dany Chamoun (56 de ani), Camille Chamoun, la 21 octombrie a.c. împreună cu familia sa fiul fostului președinte libanez în apartamentul său din Baabda — cartierul creștin al Beirutului, se adaugă unei lungi liste de asasinate politice care au avut loc în Liban de la declanșarea războiului în 1975. În urmă cu mai puțin de un an, la 22 noiembrie 1989, René Moawad, cel de-al nouălea președinte al Libamului, ales cu 17 zile înainte este ucis într-un atentat cu exploziv care-i aruncă în aer automobilul. După Bechir Gemayel, în 1982, el este al doilea președinte mort în condiții tragice la puțin timp după alegeri. În martie 1975, moartea lui Maarkuf Saad, principala personalitate sunită din Sauda (sudul Libanului), care fusese rănit în cursul unei manifestații, este considerată drept unul din evenimentele care au condus la declanșarea ostilităților în aprilie 1975. La 16 martie 1977, coordonatorul stîngii libaneze, Kamal Joumblatt, șeful comunității druze, este asasinat într-o ambuscadă organizată în fieful său de la Chouf, la sud-est de Beirut. La 13 iunie 1978, Tony Frangié, deputat de Zghorta și fiul șefului creștinilor maroniți din nordul Libanului, Suleiman Frangié, este ucis împreună cu soția, fiica sa și 30 de adepți, de către un comando al miliților creștine. La 14 septembrie 1982, Bechir Gemayel este asasinat în urma unui atentat la sediul Partidului falangist de la Achrafieh (estul Beirutului). La 1 iunie 1987, primul ministru Rachid Karam își pierde viața în urma exploziei unei bombe plasate sub scaunul din elicopterul care-l transporta din nordul Libanului la Beirut. La 16 mai 1989, muftiul republicii, șeic Hassan Khaled, autoritatea religioasă supremă a comunității sunite, este ucis la Beirut în urma exploziei unei bombe plasate în mașina sa. Multe personalități politice au căzut victime atentatelor după începutul războiului, între care doi membri marcanți ai comunității sunite : șeic Sobhi Saleh, președintele Consiliului Islamic (organul legislativ sunit), personalitate moderată favorabilă dialogului islamo-creștin, împușcat la 7 octombrie 1986 și șeic Ahmad Assaf, directorul Centrului Islamic, apropiat conducătorilor tradiționali, suniți, uciși în același mod la 26 aprilie 1982. În afară de aceștia, șeful spiritual al comunității șiite din Liban, imamul Moussa Sadr, este dat dispărut de la 30 august 1978, în urma unei călătorii în Libia.

Marcel Iftode, București. Se pare că numărul analfabeților începe, pentru prima dată în istoria mondială, să se stabilizeze, și chiar să descrească. Potrivit ultimelor estimări ale Oficiului de statistici al UNESCO, numărul absolut al analfabeților — care între 1970 și 1985 a crescut de la 890 de milioane, la 948 de milioane și acum s-ar cifra la 949 de milioane — ar urma să scadă în anul 2000 la 935 de milioane, ceea ce ar însemna o îmbunătățire, chiar dacă nu esențială, măcar sensibilă. Și totuși, această evoluție favorabilă — dacă se poate spune așa — acoperă situații contrastante. Majoritatea populației în vîrstă de peste 15 ani din țările dezvoltate este alfabetizată (96,7 la sută). În ceea ce privește țările în curs de dezvoltare în ansamblul lor, incluzînd deci și cele 42 de țări cele mai puțin dezvoltate, numărul de analfabeți, era de 842 de milioane în 1970, 917 milioane în 1990, (34,9 la sută din populație) dar ar putea ajunge în zece ani la 920 de milioane. Pe plan geografic, există două zone neliniștitoare. În primul rînd este vorba de Africa sub-sahariană, unde trăiesc aproximativ două treimi dintr-o populație care numără peste 40 la sută de analfabeți. Și apoi, continentul asiatic cu cele trei sferturi din analfabeții lumii (700 de milioane din 948), două țări înregistrînd cifre record : India (281 milioane) și China (224 milioane). Aceste cifre, care diferă sensibil de cele comunicate pînă în prezent de UNESCO, au putut fi obținute datorită disponibilității unor țări de a oferi Organizației Națiunilor Unite cifre mai aproape de realitate.

Vasile Tănase, Iaşi. Într-adevăr, după cum se susţine, Statele Unite au deplasat în Golf avioane nedetectabile prin radar. Totuşi, revista franceză „L'Express" afirmă că un sistem de radiolocaţie saudit ar fi reuşit să localizeze avioanele construite pentru a fi invizibile. Mînuitorii saudiţi ai sistemului de radiolocaţie fabricat în Franţa s-ar fi convins că era vorba de avioanele americane „Stealth", deoarece au putut vedea pe ecrane forma caracteristică a fuselajelor avioanelor respective. Acestea ar fi devenit mai uşor detectabile datorită condiţiilor de deşert, terenului aproape plat şi temperaturilor ridicate. Un purtător de cuvînt al Pentagonului a precizat că deseori avioanele „Stealth" participă la exerciţiile de antrenament fără a-şi modifica configuraţia aripilor, operaţiune necesară pentru ca ele să devină practic invizibile pe aparatele radar. Cu alte cuvinte, atunci cînd iau parte la misiuni de rutină, aparatele „Stealth" îşi pliază aripile altfel decît în timpul misiunilor de luptă. Nu este deci de mirare că avioanele au putut fi detectate, atîta vreme cît nici nu exista intenţia de a le face invizibile. Cel puţin acestea au fost argumentele purtătorului de cuvînt al Pentagonului american, care a ţinut să precizeze că aparatele respective mai dispun şi de alte secrete, referitoare la traiectorie, viteză de deplasare şi altitudine.

Petre Bărbulescu, Ploieşti. O centură verde de 3 500 km, din Ciad pînă în Senegal, care ar putea contribui la reducerea secetei în Sahel, constituie doar unul din proiectele de contracarare a efectelor înaintării deşertului. Acest proiect, considerat drept grandios, va fi înfăptuit de Japonia, cu ajutorul probabil al Franţei şi Nigeriei, el urmînd să fie încheiat în 1995. Pornind de la constatarea că ajutoarele financiare acordate în mod tradiţional sînt mai greu de controlat în materie de finalizare, japonezii au studiat căile de realizare a unui asemenea proiect, în valoare de cîteva sute de milioane de dolari. În felul acesta, experţii extrem-orientali speră să salveze Sahelul. În condiţiile în care deşertul înaintează cu un ritm mediu de 20 km. pe an, distrugînd şase milioane hectare de pămînt cultivabil şi ameninţînd cu foametea 135 milioane de africani, japonezii intenţionează să planteze sute de mii de arbori în jurul unor zone cu puţine resurse de apă. Acest brîu verde — care ulterior va fi extins — va porni din Ciad, de-a lungul fluviului Niger, pînă la fluviul Senegal, traversînd Camerunul, Nigeria, Beninul, Nigerul, Ghana, Mali, Liberia, Coasta de Fildeş, Guineea, Guineea Bissau, Gambia, Mauritania şi Senegalul. Pe tot acest traseu vor fi înfiinţate 56 de ferme model. Şi nu este decît un început.

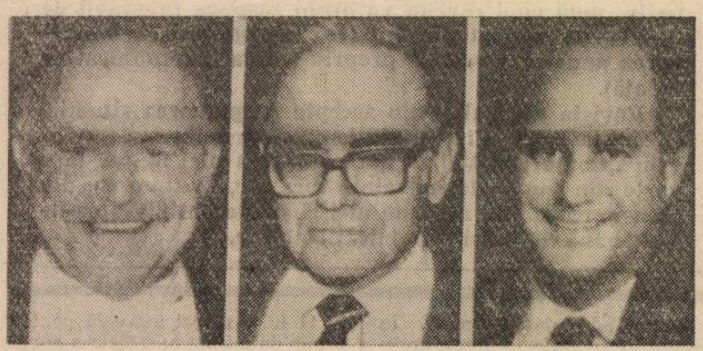

Mariana Dobrescu, Călan. Revista americană „Forbes" care publică periodic diverse top-uri naţionale, a dat publicităţii lista celor mai bogaţi oameni din Statele Unite. Pe primele trei locuri se plasează John Werner Kluge din Charlottesville (Virginia), Warren Edward Buffett din Omaha (Nebraska) şi Ronald Owen Perelman din New York (în **fotografie**, cei trei miliardari americani).

profil

Kjell Magne Bondevik

ministrul afacerilor externe al Norvegiei

În lumea politicienilor versaţi, Kjell Magne Bondevik este, probabil, considerat „puşti", întrucît nu are decît 43 de ani (împliniţi la 3 septembrie). Iar dacă adaugăm că ocupaţia lui de bază este aceea de preot, va fi lesne de înţeles de ce Kjell Magne Bondevik este o personalitate aparte în lumea celor care fac şi desfac diplomaţia.

Născut la Molde, şi-a făcut studiile la Oslo, absolvind Facultatea de Teologie în 1975. A fost hirotonisit doi ani mai tîrziu.

În perioada 1968—1970 a fost vicepreşedinte al Asociaţiei Tineretului Creştin-Democrat, iar din 1970 pînă în 1973, preşedinte. În paralel, a lucrat ca redactor la revista asociaţiei.

Recunoscîndu-i talentul politic, creştin-democraţii l-au ales mai întîi vicepreşedinte al partidului — în 1975 — şi apoi preşedinte — în 1983.

În 1983, guvernul minoritar conservator condus de Kare Willoch a fost înlocuit cu o coaliţie nesocialistă majoritară formată din conservatori, creştin-democraţi şi Partidul de Centru. Kjell Magne Bondevik a fost numit ministrul Bisericii şi Educaţiei, funcţie pe care a deţinut-o pînă în primăvara anului 1986. Ca o dovadă în plus a aprecierii de care se bucură în lumea politică norvegiană, Bondevik a fost ales şi viceprim-ministru în anii 1985 şi 1986.

Încă din 1973, deci de la vîrsta de 26 de ani, Bondevik a fost şi un foarte activ deputat în parlamentul ţării (Storting). El a fost, rînd pe rînd, membru al Comitetului permanent pentru Biserică şi Educaţie (1973—1977), al Comitetului permanent pentru Finanţe (1977—1983) şi al Comitetului permanent pentru Afaceri Externe şi Constituţie (din 1986). În perioadele '81—'83 şi '86—'89 a fost şi preşedinte al grupului parlamentar creştin-democrat.

Trecînd cu succes toate „examenele" şcolii parlamentare, Kjell Magne Bondevik a fost ales de actualul premier Jan Syse pentru funcţia de ministru al afacerilor externe, pe care o îndeplineşte din toamna lui 1989.

Şeful diplomaţiei norvegiene este căsătorit şi are trei copii.

M. Ş.

Satelit spion

Felix Iacob, Bucureşti. Un satelit de informaţii de aproape 10 tone, unul din cei mai mari sateliţi de acest tip plasaţi vreodată pe orbită, urmează să completeze în curînd importantul dispozitiv al sateliţilor-spion instalat de Statele Unite pentru supravegherea Orientului Mijlociu. Satelitul va fi lansat de naveta spaţială Atlantis care urmează să decoleze de la Cap Canaveral la 10 noiembrie, dacă totul se petrece în bune condiţiuni. Naveta suferă, ca şi „sora" sa Columbia, de pierderi de hidrogen lichid, lucru care ar putea duce la amînarea lansării. Avînd în vedere faptul că este vorba de o lansare militară, N.A.S.A. şi Pentagonul sînt foarte discrete: agenţia spaţială americană s-a limitat să anunţe că este vorba de o misiune secretă în folosul Forţelor armate aeriene americane, iar Pentagolul s-a abţinut de la orice comentariu. Potrivit revistei de specialitate „Aviation Week", în general foarte bine informată, acest satelit, care nu este cunoscut decît după numele său de cod „Air Force Project 658", ar putea fi o rachetă de recunoaştere fotografică, capabilă să trimită imagini pe pămînt în timpul real la Centrul de analiză a fotografiilor din satelit de la Washington. Statele Unite dispun deja de 5 sateliţi-spion pentru a supraveghea mişcările irakienilor: trei KH-11 echipate cu camere capabile să repereze un Jeep în mijlocul deşertului, un „Lacrosse" echipat cu radar care, cuplat la un ordinator, reconstituie o imagine a solului pe orice vreme, fie noapte, fie zi şi un alt satelit lansat în august 1989. Dar specialiştii militari sînt de părere că este mai avantajos să cunoşti intenţiile inamicului spionîndu-i comunicaţiile, decît să aştepţi să fie date ordine şi să observi aplicarea acestora pe teren, prin sateliţii de foto-recunoaştere.

Filip Marinescu, Iaşi. Ca de fiecare dată, sîntem mîhniţi de dificultăţile pe care le întîmpinaţi în procurarea revistei, deşi aţi făcut abonament la ea. Vă asigurăm că am făcut demersurile necesare la cei în drept şi nu ne rămîne decît să sperăm în continuare că lucrurile vor intra pe făgaşul normal. Mai ales că, potrivit unor măsuri şi promisiuni mai recente, semne de schimbare există.

Costache Marin; Adam Dumitru, Archita, jud. Mureş. Trebuie să vă mărturisim că rîndurile dumneavoastră ne-au emoţionat. Vă mulţumim încă o dată pentru asiduitatea şi atenţia cu care ne urmăriţi şi vă asigurăm că ne străduim, în continuare, să nu ne lăsăm promisiunile neacoperite.

poşta redacţiei

Sever Comănescu, Cluj. Doamna Elizabeth Dole (54 de ani), ministrul american al muncii (în **fotografie**), a demisionat din funcţie, urmînd să preia conducerea Crucii Roşii americane. Este prima demisie înregistrată în Administraţia Bush. În cursul unei scurte conferinţe de presă, preşedintele George Bush a de-

clarat că regretă profund această demisie şi a elogiat activitatea fostului ministru. Doamna Dole ocupa cea mai înaltă funcţie deţinută de o femeie în guvernul american. Elizabeth Dole este soţia lui Robert Dole, liderul minorităţii republicane din Senat. Ea a fost apreciată în primul rînd pentru faptul că a ameliorat climatul relaţiilor dintre sindicate şi Administraţia republicană.

Petre Stroe, Arad. Celebrarea zilei de 7 noiembrie este pusă în discuţie în URSS. Cel puţin aşa au cerut preşedinţii sovietelor orăşeneşti din Moscova şi Leningrad, Gavril Popov şi, respectiv, Anatoli Sebceak, în cursul unei conferinţe de presă, arătînd că festivităţile tradiţionale de 7 noiembrie, ca şi pavoazarea oraşelor în acest an „nu-şi mai au rostul". Ei au cerut preşedintelui URSS să limiteze parada militară numai la oraşul Moscova, subliniind că sărbătorirea zilei respective ca data cea mai importantă a istoriei ţării „va trebui discutată atunci cînd se va dezbate noul tratat al Uniunii". Preşedinţii primelor două oraşe din URSS au mai apreciat că s-ar putea ca 7 noiembrie să fie păstrată la fel ca şi data răsturnării monarhiei, în februarie 1917, sau alte date importante pentru istoria Rusiei. Ei au lansat, de asemenea, un apel tuturor formaţiunilor politice să se abţină de la orice acţiune politică în zilele de 7 şi 8 noiembrie, cerînd sovietelor orăşeneşti să-şi cheme, mai degrabă, cetăţenii în aceste zile libere la pregătirea oraşelor, locuinţelor, şcolilor şi instituţiilor pentru anotimpul friguros. De obicei, tradiţionala paradă militară de 7 noiembrie este urmată de imense defilări ale populaţiei civile, focuri de artificii şi alte ample manifestări în toate oraşele URSS, care sînt pavoazate cu mare pompă, dar şi cu mari cheltuieli materiale.

Mihai Dăscălescu, Cluj. În legătură cu viitorul trupelor sovietice staţionate pe teritoriul fostei Republici Democrate Germane, ne-am fi hazardat mai puţin dacă un articol apărut nu demult în ziarul „Komsomolskaia Pravda" nu ne oferea următoarele soluţii: „După o analiză amănunţită, experţii vest-germani au ajuns la concluzia că pentru a înviora economia Germaniei de Est, a Poloniei şi a Uniunii Sovietice, precum şi a altor ţări din Europa răsăriteană şi centrală este nevoie de o reconstrucţie capitală a infrastructurii transporturilor. Germania propune crearea unui consorţiu internaţional format din organizaţii de stat şi firme particulare din ţările care în viitor vor beneficia de căi ferate şi autostrăzi modernizate în Europa centrală. Proiectul are nevoie nu numai de finanţare, dar şi de o cantitate tehnică de construcţii şi de forţă de muncă de înaltă calificare. Un reprezentant al Ministerului de Interne al Bavariei a făcut în acest sens propunerea ca la reconstrucţia drumurilor vechi şi la amenajarea altora noi să fie implicate şi trupele sovietice. El a afirmat că Grupul de trupe din Vest — aflate, pînă la unificarea Germaniei, pe teritorul fostei R.D.G. — dispune de zeci de mii de mijloace auto, de rezerve uriaşe de combustibil şi, mai ales, de subunităţi de geniu şi construcţii special pregătite şi bine utilate din punct de vedere tehnic. Firmele occidentale ar putea să-şi asume obligaţia finanţării întreţinerii constructorilor sovietici în haine militare. Plata în valută ar uşura considerabil viaţa soldaţilor-constructori după demobilizare..." Nu ştim cum se va solda acest început de tranzacţie, dar generozitatea gazetei sovietice ni se pare înduioşătoare.

ABONAMENTE

Stimaţi cititori,

În contextul nou intervenit prin liberalizarea preţurilor — care va antrena costuri sporite de producţie (hîrtie, tipografiere, transport, difuzare) — şi ţinînd cont că Direcţia Expedierii Presei ne-a comunicat că nu are posibilităţi de a face decontări decît la acelaşi preţ, chiar dacă abonamentele sînt pe perioade diferite, anunţăm, cu regret, cititorii noştri că pot face abonamente doar pe maximum 6 luni (indiferent cu ce lună se începe), rabaturile acordate (faţă de vînzarea liberă) continuînd să existe, dar fiind similare (şi nu în funcţie de perioadă). Preţurile vor fi:

- **Abonament pe 6 luni (26 numere) — 180 lei (în loc de 208 lei)**
- **Abonament pe 3 luni (13 numere) — 90 lei (în loc de 104 lei)**

Aceste preţuri au fost comunicate tuturor oficiilor poştale.

Cu stimă,
„Lumea azi"

ÎN ATENŢIA ABONAŢILOR DIN STRĂINĂTATE

În vederea înnoirii abonamentelor pentru anul viitor, rugăm abonaţii noştri din străinătate să aştepte încă puţin, pînă cînd revista va primi răspuns favorabil de la forurile competente din ţară în legătură cu deschiderea unui cont valutar propriu (ce va fi comunicat de îndată).

Revista nu mai poate accepta perpetuarea situaţiei existente în care, în condiţiile efectuării abonamentelor prin „Rompresfilatelia", nu are acces nici măcar la o parte din fondurile în valută încasate, în timp ce, din această cauză, nu dispune nici chiar de posibilitatea de a se abona ea însăşi la publicaţii străine.

Monica Săndulescu, Oneşti. În fiecare zi se nasc în lume aproximativ 250 000 de copii. Pînă în anul 2000, populaţia globului va atinge, după cît se apreciază, 6,3 miliarde, ceea ce înseamnă cu un miliard mai mult decît astăzi. Fără îndoială, această creştere va afecta în primul rînd ţările în curs de dezvoltare. Anul acesta, la 11 iulie a fost marcată pentru prima dată Ziua mondială a populaţiei. Cu acest prilej, UNESCO a prezentat o expoziţie în legătură cu dificultăţile pe care le presupune o creştere atît de vertiginoasă. UNESCO a iniţiat şi execută 102 proiecte operaţionale în domeniul populaţiei, repartizate pe 57 de ţări.

Coordonatorul rubricii: Dan Radu Stănescu

Redactor şef: Ilie Şerbănescu

Colectivul redacţional: Mihaela Brumă, Dumitru Constantin, Vasile Crişu, Rodica Dumitrescu, Liana Enescu, Ştefan Nicolae, Ilie Olteanu — secretar general de redacţie, Radu Pascal, Doina Topor, Stelian Ţurlea — redactor şef adjunct, Anca Voican. Secretariat de redacţie şi tehnic: Ioana-Mariela Bărbulescu, Oana-Daniela Dinulescu, Mircea Dub, Eliza Iliescu, Ileana Iordache, Ion Matei, Marin Pieleanu, Marilena Szabo, Manuela Ştefănescu, Ana Maria Tatovici, Angelica Trancă, Florin Zamfiroiu; Administrator: Brîndușa Anghel, Tipografi: Alexandru Baciu, Vasile Moraru, Florian Negoiţă. Revista „Lumea azi", Bucureşti, Piaţa Presei Libere nr. 1, sector 1, Oficiul Poştal 33, cod 1341, căsuţa poştală 33—29, telefon: 17 60 10, internaţional: 18 50 81. Abonamentele se fac la oficiile poştale, factorii poştali şi difuzorii voluntari din întreprinderi şi instituţii.

C.P.B.

SERVICII de consultanță, instalare, asistență tehnică, școlarizări, elaborări de programe aplicative — contractate direct cu I.C.E.

Puterea unei **REȚELE DE CALCULATOARE** reprezintă siguranța unei utilizări eficiente. În plus rețelele eterogene oferite de noi garantează dezvoltarea viitoare fără modificări în dotarea existentă.

INTREPRINDEREA DE CALCULATOARE ELECTRONICE pune la dispoziția celor interesați cea mai completă gamă de echipamente de tehnică de calcul pentru configurarea de aplicații personificate :

- minicalculatoare 16/32 biți, compatibile 100% cu modelele PDP 11 și VAX ale firmei DEC ;
- microcalculatoare compatibile IBM PC/XT și AT ;
- echipamente periferice : discuri magnetice de pînă la 750 MBy, monitoare color grafice de înaltă rezoluție, rețele de calculatoare, imprimante matriciale și cu laser ;
- sisteme aplicative bazate pe microcalculatoare.

NU UITAȚI ! În România ICE reprezintă cea mai puternică concentrare de expertiză și mijloace materiale în domeniul tehnicii de calcul, folosind mărci înregistrate ale firmelor IBM și DEC.

INTREPRINDEREA DE CALCULATOARE ELECTRONICE — BUCUREȘTI Str. Ing. G. Constantinescu nr. 2, sectorul 2, telefon : 88.22.95, telex : 11 626 felix r, telefax 88.78.20 felix r.

MUZEUL PRESEI SEVER BOCU
JIMBOLIA
NR. D. 555

LUMEA azi

Nr. 45 8 noiembrie 1990

LUMEA
săptămînal independent de politică externă
azi

Anul II, serie nouă, nr. 45(1408), 8 noiembrie 1990

Sumar

EDITORIAL. **Cine-i cu guvernul ?** Ilie Şerbănescu 2
PROBLEME ROMÂNEŞTI. **Privatizarea — încotro ?** Ilie Şerbănescu 3
— **Improprietărirea cu întreaga avuţie naţională.** Dr. Constantin Cojocaru 5
— **Atacul din stînga.** Vladimir Pasti 7
— **O alternativă liberală.** Radu Cojocaru 9
— **Timişoara. Lecţie deschisă de democraţie.** Manuela Ştefănescu 10
EUROPA RĂSĂRITEANĂ. **R. S. S. Moldova. Integritatea Republicii nu are alternativă.** Vasile Crişu 11
— **Uniunea Sovietică. Tancuri şi oameni.** Radu Pascal 11
— **Ungaria. Dincolo de preţul benzinei.** Dumitru Constantin 12
EUROPA OCCIDENTALĂ. **Germania. „Domnul curat" şi criza partidului său.** Vasile Crişu 13
ORIENTUL MIJLOCIU. **Criza din Golf. Război sau pace ?** Dan Radu Stănescu 14
La închiderea ediţiei. Rodica Dumitrescu 15
1000 + 1 16
REPORTAJ PE GLOB. **Călătorie în Israel. Ierusalim — cetate a urii eterne ?** Liana Enescu 18
OPINII. **Spectator de la mică distanţă.** Henri Zalis 19
AMERICA. **Argentina. Spre un „nou peronism" ?** Anca Voican 20
E posibil un miracol economic sovietic ? 21
De la „casa comună" la „confederaţia" europeană. Ion Stoicescu 22
ASIA. **Japonia. Akihito şi „tronul crizantemei".** Mihaela Brumă 23
O carte despre România. Daniel Nicolescu 24
ISTORIE. **„O înfrîngere în victorie" (4)** Nicolette Franck 25
SERIAL. **Spionul sovietic George Blake se destăinuie** 26
„Statul totalitar". Jelio Jelev 27
— **Stalin şi stalinismul (6).** Roy Medvedev 28
POŞTA REDACŢIEI 30
PROFIL. **Hans van den Broek, ministrul afacerilor externe al Olandei** 31

Închiderea ediţiei : 6 noiembrie, ora 12

Coperta I
Sorin Turculeţ

Reportaj. Ierusalim — cetate a urii eterne ?

Un nou reportaj al trimisului nostru în Israel. La Ierusalim s-au înregistrat tulburări violente. A devenit oraşul o cetate a urii eterne ? **(pag. 18)**

Un spion se destăinuie

George Blake a evadat dintr-o închisoare britanică în 1966. A apărut apoi în Uniunea Sovietică. Timp de zece ani fusese spion sovietic. O revistă sovietică îl solicită să se destăinuie **(pag. 26)**

Tensiuni la Chişinău

În Moldova sovietică tensiunea a dus în ultima săptămînă la violenţe încheiate cu morţi şi răniţi. Consultările de la Moscova nu par să fi dezamorsat conflictul, deoarece găgăuzii şi transnistrienii n-au renunţat la intenţia creării unor republici separate. Vor fi dezarmaţi voluntarii care au apărat integritatea Basarabiei ? **(pag. 11)**

Biografia unei cărţi

Jelio Jelev, fostul lider al opoziţiei bulgare, este astăzi preşedintele ţării. Mai înainte s-a făcut foarte cunoscut (nu numai în Bulgaria) printr-o carte foarte greu publicată, „Fascismul", care se ocupă, de fapt, de fenomenul totalitarismului. În prefaţa ultimei ediţii a cărţii, pe care o publicăm începînd cu acest număr, Jelev povesteşte despre „biografia" volumului şi victimele numeroase pe care le-a produs în societatea de tip comunist. **(pag. 27)**

Golful: război sau pace ?

Tensiunea continuă se se menţină în Golf, în ciuda misiunilor diplomatice în zonă. După trimisul sovietic Primakov, secretarul de stat american, James Baker, a început un turneu. Presa dezvăluie scenarii privind un posibil atac american. Nimeni nu confirmă, nimeni nu dezminte categoric. După alegerile americane de marţi se vor înregistra modificări de poziţii ? **(pag. 14)**

Privatizarea — încotro ?

Privatizarea : iată o problemă care ne interesează pe toţi, pentru că reforma economică nu are şanse de reuşită dacă iniţiativa particulară nu va fi lăsată să se manifeste, descătuşînd-o încă de la nivelul proprietăţii. Cum s-ar putea face, însă, privatizarea ? Prin vînzare-cumpărare de titluri de proprietate ? În acest caz, ar fi de acceptat, politic şi social, ca tocmai profitorii vechiului sistem să devină primii capitalişti ? Sau prin împroprietărire ? Într-un asemenea caz, sînt pregătiţi cei mulţi foşti proprietari fictivi să devină proprietari efectivi, asumîndu-şi toate responsabilităţile în acest sens ? Ce soartă ar avea participaţiile la întreprinderi falimentare ? Iată o dezbatere în care se confruntă păreri diferite din partea economiştilor, factorilor guvernamentali, partidelor, sindicatelor ! **(pag. 3)**

Akihito pe „tronul crizantemei"

La 12 noiembrie, Akihito devine oficial împăratul Japoniei. Era pe care a inaugurat-o accesul său la tron, în urmă cu un an, se numeşte „Heisei" („pace şi succes") **(pag. 23)**

Spre un „nou peronism" ?

Deschiderea Argentinei spre lume se corelează, pe plan intern, cu o strategie economică de factură liberală, provocînd disensiuni în rîndul peroniştilor, care formează guvernul, şi confruntări cu opoziţia. Preşedintele Carlos Menem s-a decis să ia taurul de coarne : economia de piaţă este singura soluţie pentru însănătoşirea ţării **(pag. 20)**

Cine-i cu guvernul?

Mai mulți cititori au reproșat recent revistei că, în timp ce critică serios guvernul pe cînd adopta măsuri populare (precum scăderi de tarife la energie, acceptarea de sporuri salariale sau reducerea săptămînii de lucru), s-a găsit tocmai acum să ia partea guvernului, cînd, prin hotărîrea sa de liberalizare a prețurilor, se produce o masivă creștere a acestora, de natură a afecta grav populația. Cît de bune sînt relațiile revistei cu guvernul o arată chiar și numai faptul că această revistă nu a fost vreodată anunțată, de cei care se ocupă la guvern de relațiile cu mijloacele de informare în masă, despre vreo conferință de presă a primului ministru sau a altui factor guvernamental în probleme economice. Paroxismul a fost atins săptămîna trecută, cînd tocmai la conferințele de presă privind liberalizarea prețurilor — în legătură cu care unii dintre dv., stimați cititori, ne acuzați că am luat partea guvernului — biroul de presă al acestuia a „uitat" să ne invite.

Noi însă, stimați cititori, am luat poziție față de reformă și nu față de guvern. Și ne-am raportat aprecierile la acțiunile guvernului, în funcție nu de coloratura acestuia, ci de reforma pe care a promovat-o. Din punctul de vedere al reformei, măsurile populare adoptate, indiferent dacă din bune intenții sau din motive electorale, au fost, așa cum am arătat, o mare greșeală. Ele nu puteau fi suportate de o economie sleită și n-au făcut, după cum avertizam, decît să accentueze dezastrul. Mai mult, ele au creat iluzia că ar exista posibilități economice, care, de fapt, nu existau.

Cu liberalizarea prețurilor este cu totul altceva. În spiritul reformei radicale și accelerate pe care revista a susținut-o, liberalizarea prețurilor — pe care ne-am străduit s-o explicăm pe larg — este, așa cum am subliniat, un rău absolut necesar, ca unică modalitate de a elimina cel mai mare fals din economia națională și a intra în realitate. Nu există alternativă ! Dacă se va ieși în stradă pentru a se protesta împotriva liberalizării prețurilor, nu se va obține altceva decît o penibilă întoarcere la trecut, la mizeria fără speranță în care ne zbatem de atîta amar de ani. Poziția revistei în ce privește liberalizarea prețurilor a fost, este și va rămîne aceeași. O poziție nuanțată. Chiar dacă va antrena o creștere a prețurilor, liberalizarea acestora trebuie să fie o reală așezare pe mecanismele cerere-ofertă și în nici un caz o altă formă de control statal numai că asupra unor prețuri mai mari decît pînă acum. La aceasta se va ajunge, însă — așa după cum am subliniat în fiecare dintre ultimele numere ale revistei —, dacă reforma nu va înainta rapid și în celelalte laturi ale sale, cu alte cuvinte dacă liberalizarea prețurilor nu va fi însoțită de măsuri concomitente pe linia introducerii concurenței în sistemul bancar și financiar, a convertibilității monedei naționale, liberalizării salariilor și — cu accent special — a creării și dezvoltării unui semnificativ sector particular în economie, singurul în condițiile căruia pot opera într-adevăr mecanismele cerere-ofertă.

Revista — susținînd fără echivoc liberalizarea prețurilor și apreciind curajul social al guvernului de a fi trecut la fapte — nu poate, însă, să nu se distanțeze de poziția guvernului din ultimele zile. În apărarea demersului întreprins, primul ministru și alți factori guvernamentali au insistat asupra necesității măsurii și efectelor ei pozitive certe pe termen lung, evitînd — s-ar putea spune după vechile metehne sau în mod diletant — de a releva efectul economic și social imediat : creșterea inevitabilă a costului vieții. De ce nu se recunoaște acest lucru ? De ce se încearcă a se acredita ideea că, prin diferitele mecanisme preconizate de protecție socială, ar urma să se evite scăderea temporară a nivelului de trai, cînd aceasta constituie, de fapt, prețul intrării în realitate pentru a se spera într-o autentică ameliorare ulterior ? Pe cine păcălim ? Și de ce ? De ce să semănăm iluzii chiar și în fața evidențelor contrare ? De ce are nevoie guvernul să-și atragă asupră-și suspiciuni, poate nejustificate ? Și parcă pentru a stimula suspiciunile, guvernul a îndemnat întreprinderile să renunțe la două dintre simbetele libere. Pentru ce a fost nevoie să se sugereze o asemenea măsură, cînd guvernul pretinde că lasă prețurile libere și autonomie întreprinderilor ? Păi, dacă este așa, atunci să le lase pe ele, fără indicații, să decidă ce trebuie să facă, inclusiv să renunțe nu la una sau două, ci poate la trei sau chiar la toate simbetele libere ! Căci dacă soarta întreprinderilor va depinde de asta, vor hotărî ele însele — fără să le mai îndemne guvernul — s-o facă ! Și, de altfel, dacă guvernul dorește într-adevăr să lase libere prețurile și nu doar să extragă de pe piață excesul de monedă, atunci de ce nu a însoțit liberalizarea prețurilor cu o deschidere spre privatizare a locuințelor construite din fondurile statului și cu lansarea către populație a unui împrumut public (rambursabil cu dobîndă atractivă peste cîțiva ani) pentru ca, astfel, tensiunile inflaționiste, antrenate de excesul de monedă, să nu altereze obiectivul economic urmărit prin liberalizarea prețurilor.

O distanțare netă trebuie să fie făcută, încă poate și mai mult, față de acele abordări care, direct și mai ales indirect, caută să delegitimeze liberalizarea prețurilor. Ți se face pur și simplu părul măciucă văzînd cum, prin publicații ce se doresc de prestigiu, își găsesc loc diferite poziții care accentuează exclusiv asupra efectelor sociale negative, uitînd înadins pe cele economice pozitive, ale liberalizării prețurilor. În scopuri oculte, este deplînsă în mod ipocrit soarta unor activități sau a unor întreprinderi falimentare și chiar a țării, ce ar fi pusă în situația de a nu mai putea exporta, întrucît, prin decontarea internă la 35 lei dolarul, multe livrări externe vor deveni nerentabile ! Ce se dorește ? Incitarea „oamenilor de bine" de a ieși în stradă ? Chiar și mai mulți decît au făcut-o deja ? Pentru ce ? Răspunsul nu poate fi decît unul singur : încercarea de a se obține întoarcerea înapoi ! E grav !

De neînțeles într-un fel sînt și cererile de demisie a guvernului venite din partea unuia din partidele istorice. Care poate fi jocul politic ? ! S-ar putea crede că ar fi vorba de dorința de a prelua puterea tocmai acum, într-un moment atît de dificil, cînd oricine ar fi la guvernare va trebui să ducă mai departe reforma și, deci, să facă față acelorași contestări sociale ? Căci dureri economice și sociale oricum vor exista ! De ceea ce, poate, nu se ține cont este că, încă înainte de a accede la putere, aceasta va fi mai degrabă preluată de cei ce vor o întoarcere înapoi și care nu vor pregeta să se folosească, într-un asemenea scop, de actualele nemulțumiri sociale. Este cel mai mare pericol ce pîndește reforma. Și nu numai reforma.

Ilie Șerbănescu

Reforma — indispensabilă pentru a se ieși din actualul marasm economic, pentru a învinge mizeria fără speranță în care ne zbatem de decenii — nu ne va oferi, de fapt, nici o șansă, nici măcar aceea de a trăi ceva mai bine sau mai decent decît acum, dacă inițiativa particulară nu va fi lăsată să se manifeste, descătușînd-o rapid încă de la nivelul proprietății, dacă întreprinderea privată nu va avea cît mai curînd cîmp larg de acțiune și nu va ocupa o pondere de substanță în economie.

Liberalizarea prețurilor, restructurarea sistemului bancar-financiar și proiectata introducere a convertibilității externe a leului — amplu analizate în numerele anterioare ale revistei (vezi **„Lumea azi"** — nr. 43 și 44/1990), într-o viziune punînd accentul îndeosebi pe prezentarea concepției guvernului asupra înfăptuirii lor — își vor irosi efectele economice pozitive dacă nu va fi accelerat procesul constituirii unui semnificativ sector particular în economie sau, mai precis, dacă nu vor opera în condițiile creării și dezvoltării unui asemenea sector.

Din liberalizarea prețurilor ar rămîne doar efectele sociale, dar nu și cele economice ; am constata în curînd că avem de-a face tot cu prețuri mai mult sau mai puțin controlate, numai că mai mari ! În numeroase cazuri, creșterea de prețuri va fi o îndreptățită intrare în realitate. În altele, și nu sînt puține, se oferă doar o șansă de rentabilizare prin preț a unor întreprinderi care, dacă vor rămîne de stat, o vor menține numai artificial sau chiar o vor compromite, și nu prea tîrziu. Este cu totul fals să se creadă că se va obține într-adevăr o gestiune economică eficientă doar prin acordarea de autonomie întreprinderilor de stat. Motivele sînt multiple, deși, pentru explicitare, este de-ajuns a menționa poate doar unul dintre ele : **întreprinderile de stat nu pot fi, în mod obiectiv, chiar „autonome", cu atît mai mult cînd fac parte dintr-un angrenaj economic unde se întîlnesc aproape numai cu alte întreprinderi la fel de „autonome" !**

Și fără o gestiune economică eficientă la scară de ansamblu nu poate exista competitivitate, și fără competitivitate moneda națională, chiar dacă declarată și recunoscută convertibilă, va fi supusă unui permanent proces de devalorizare față de alte valute, cu efecte inflaționiste severe pe plan intern. Nemaivorbind de faptul că doar pe o piață valutară — pe care să intervină întreprinderi particulare — se poate forma un curs pe deplin relevant al monedei naționale.

Cît despre restructurarea pe baze concurențiale a sistemului bancar-financiar, aceasta este, pur și simplu, fără obiect în absența unui sector particular puternic. O piață de credit — pe care să se stabilească un cost real al acestuia — presupune mai mulți furnizori, mai mulți clienți și, între ei, mai mulți mijlocitori bancari, toți însă deopotrivă abilitați să dispună de fondurile lor și să-și asume riscurile, abilități de care numai întreprinzătorii privați beneficiază. Iar o piață financiară nu poate exista, de fapt, fără un puternic sector particular, căci pe această piață, sînt negociate, prin vînzări-cumpărări, titluri de proprietate asupra unor valori din patrimonii distincte, interesul însuși dirijînd plasamentele spre proprietăți profitabile.

„Feed-back" fără proprietate particulară ?

Care este, în fond și în ultimă instanță, însuși scopul reformei economice, pentru care trebuie introduse, de fapt, și liberalizarea prețurilor, și competiția în sistemul bancar-financiar, și convertibilitatea monedei naționale, ca și liberalizarea salariilor și reglementările economiei de piață în domeniul relațiilor de muncă ? Nu este altul decît asigurarea unui „feed back", adică a unui mecanism de autoreglare în economie, care să permită canalizarea resurselor (atîtea cîte sînt) spre activitățile performante și acope-

Privatizarea — încotro?

Privatizarea : iată o problemă care ne interesează pe toți, pentru că reforma economică nu are șanse de reușită dacă inițiativa particulară nu va fi lăsată să se manifeste, descătușînd-o încă de la nivelul proprietății. Este o iluzie că o gestiune economică eficientă se va obține doar prin autonomia întreprinderilor de stat.

rirea nevoilor sociale reale, eliminîndu-se posibilitatea perpetuării acelei gestiuni antieconomice care a concentrat și blocat resurse în activități producătoare de pierderi, nemairămînînd resurse pentru activitățile necesare și recunoscute ca atare de piață.

Se poate spera, realmente, ca acest obiectiv central al reformei să fie atins fără un sector particular semnificativ în economie și fără manifestarea neîngrădită a inițiativei private, descătușată încă de la nivelul proprietății ? Răspunsul este, categoric, nu ? De ce ?

Pentru că numai proprietatea privată realizează legătura directă, în firea lucrurilor, între munca depusă și rezultatul ei. Singurul factor care se interpune este piața : aceasta recunoaște, sau nu, ca utilă din punct de vedere social, munca și îl răsplătește, sau nu, cu rezultate pe cel care a depus-o. Și tocmai prin acest mecanism, îl obligă pe fiecare agent productiv să-și îndrepte eforturile spre ceea ce este cu adevărat necesar, să muncească mai bine, mai eficient. Și chiar printr-un asemenea comportament al agenților la nivel microeconomic, se obține, la nivel macroeconomic, acea dirijare a resurselor disponibile spre acoperirea nevoilor sociale reale, acea competitivitate de ansamblu a unei economii rezultînd din promovarea cu prioritate a activităților performante.

Interesul și comportamentul economic

Proprietatea asupra mijloacelor de producție este elementul-cheie în economie pentru că determină interesele agenților economici și, deci, comportamentul lor în actul productiv, înțeles în sensul cel mai larg, respectiv nu doar ca desfășurare propriu-zisă, ci și ca relație cu întreg mediul său înconjurător economico-social (procurarea resurselor, raporturile cu piața, comercializarea rezultatelor, inovarea, dezvoltarea etc.)

În România, monopolizarea aproape totală a proprietății la un singur nivel a creat un colos imposibil de gestionat prin dimensiuni, prin complexitatea și diversitatea în continuă creștere. Ceea ce păreau a fi, în teorie, virtuți ale proprietății „socialiste" de stat s-au dovedit, în practică, prin „filtrul" intereselor economice, puncte slabe. Unităților economice, cărora, în principiu, li s-a dat în administrare o parte a patrimoniului global, au fost copleșite de presiunea exercitată de administratorul general (statul) și, sub înrîurirea multiplelor reglementări uniformizatoare adoptate de acesta, s-au văzut deposedate de orice inițiativă în gestionarea activităților lor, în funcție de condițiile concrete existente. La rîndul lor, participanții direcți la actul productiv au resimțit mereu mai puternic lipsa de semnificație practică a calității lor teoretice de proprietari. Dimpotrivă, aceeași uniformitate impusă de sus — care nu făcea nici o deosebire între harnic și leneș, între rezultatele economice superioare și cele inferioare — a generat, în cel mai bun caz, apatie. Precaritatea rezultatelor economice și mediocritatea cointeresării materiale au intrat în cerc vicios. În asemenea condiții, proprietatea „socialistă" de stat a devenit, din punctul de vedere al intereselor agenților economici, un fel de „proprietate a nimănui", comportamentul lor fiind ghidat de dezinteres și absența inițiativei. Ca urmare, productivitatea muncii este redusă. Inventivitatea este descurajată și nu există îmbold practic pentru introducerea progresului tehnologic — factorul fundamental al promovării creșterii economice în actuala etapă de mare avînt al științei și tehnicii.

Afectat la baza sa, la nivelul micro, sistemul economic nu a putut da decît performanțe slabe. Restul pînă la dezastrul economic actual l-a făcut politica la nivel macro-economic, impusă de oligarhia care a confiscat puterea și care, legîndu-și însăși supraviețuirea de proprietatea „socialistă", a gestionat-o nu numai în propriile interese, aproape în contradicție cu cele ale proprietarului fictiv (poporul), dar și de o manieră complet antieconomică, ce nu ar putea fi de conceput în situația proprietății private asupra mijloacelor de producție.

Pentru că proprietatea de stat (extinsă și acolo unde trebuie și acolo unde nu trebuie) și care există în economie fără contraponderea unui sector privat semnificativ, generează, indiferent dacă se vrea sau nu, tendințe de voluntarism și arbitrariu în organizarea și conducerea economică, de rigiditate și inflexibilitate la schimbare și înnoire, chiar și numai prin îndepărtarea obiectivă a locului de luare a deciziilor de locul lor de aplicare.

Va da vreodată faliment o întreprindere „autonomă" de stat ?

Chiar dacă devenite regii autonome sau societăți comerciale, fostele întreprinderi de stat vor manifesta, încă mult timp, aceeași inerție din trecut. Rezistența la schimbare și adaptare va fi puternică, legată fiind nu numai de dificultățile obiective în restructurarea producției, dar poate și mai mult de menținerea unor mentalități învechite, îndeosebi la nivelul unor factori de conducere. Însăși dimensiunea unor întreprinderi va fi un obstacol în adaptare sau reprofilare. Falimentul — semnal nedorit dar implacabil al lipsei de rentabilitate într-o economie de piață — va fi cu greu acceptat în cazul unei întreprinderi proprietate publică și va genera probleme sociale cu atît mai profunde cu cît întreprinderea este mai mare. **Flexibilitatea întreprinderii private, organizarea ei de la început pe baza regulilor stimulative, dar și coercitive ale economiei de piață, sînt indispensabile în procesul deloc ușor al abandonării unor activități în favoarea dezvoltării altora potrivit cerințelor pieței.** Numai un sector privat reprezentativ în fiecare gen de activitate economică poate elimina actualul sindrom al priorității întreprinderilor proprietate de stat în aprovizionarea cu materii prime, energie și alte materiale deficitare, care constituie, de fapt, o frînă în canalizarea resurselor spre eforturile productive performante. Pentru succesul reformei, statul n-are alternativă la a se abandona pe sine în favoarea sectorului privat. Există două căi.

Prima cale : s-a pășit cu stîngul !

Prima o constituie accelerarea procesului de înființare a unor întreprinderi particulare noi, inclusiv cu aportul capitalului străin, prin urgentarea creării cadrului legislativ adecvat în acest sens și stimularea juridică, administrativă, fiscală și financiară a doritorilor antreprenori. Inutil de menționat că — în firea lucrurilor — **aceste întreprinderi se instalează, încă de la început, pe segmentele de piață ce exprimă nevoi sociale neacoperite, „pornind la lucru", de altfel, fără vreun balast de ineficiență „fizică" sau de mentalitate.**

În mod obiectiv, este vorba, de asemenea, de întreprinderi mici și mijlocii care reclamă capitaluri sociale modeste, deloc greu de procurat, dar care au o capacitate ridicată de adaptare la condițiile pieței. Printr-o susținere corespunzătoare din partea statului — îndeosebi o fiscalitate neîmpovărătoare — ca și din partea sistemului bancar (credite comparativ ieftine), acestea pot să furnizeze rapid produse și servicii apte de a dobîndi o pondere importantă în aprovizionarea pieței și să creeze, pe ansamblu, locuri de muncă cu un rol substanțial în absorbția forței de muncă afectată de restructurările prin care vor trece inevitabil multe din actualele întreprinderi de stat, mai ales cele mari și nerentabile.

Pînă acum au fost înființate aproape 50 000 de noi unități economice private. Dintre ele circa 3 800 desfășoară și operațiuni de comerț exterior, iar 111 au fost prezente cu standuri la recentul Tîrg Internațional de la București. Un aspect puțin încurajator îl constituie, însă, faptul că, din cele 50 000, doar sub 10 la sută sînt angajate în activități de producție. O pondere submarginală ocupă serviciile de producție, iar, în rîndul serviciilor pentru populație, prioritare sînt cele puțin elaborate. Grosul îl reprezintă unități de comerț, din păcate cele mai multe din ele urmărind revînzări de mărfuri în deficit pe piață. Penuriile atîtor produse, cultul îndelungat al bișniței, descurajarea sistematică, decenii la rînd, a autenticului spirit întreprinzător, precum și tentația spre cîștig rapid sînt, poate, principalele explicații ale acestei situații. Există, însă, și alte explicații nu mai puțin importante. Slaba extindere a activităților și serviciilor private de producție — care se concentrează de altfel în unități de alimentație publică dintre cele mai simple și care, cantitativ, reprezintă pe ansamblu aproape nimic din totalul desfacerilor — este legată nemijlocit de lipsa de acces la materii prime, echipamente, spații imobiliare etc., de descurajările întîlnite la fiecare pas, de bețele în roate ce li s-au pus de către funcționarii din primării și alte instituții ale administrației de stat.

Promovare sau marginalizare a inițiativei private ?

Însuși cadrul legislativ existent pînă în prezent a jucat un rol negativ. Pentru că decretul-lege nr. 54/1990 contribuie mai mult la compromiterea sectorului particular decît la promovarea lui. Acest act normativ, încă neînlocuit de un altul, doar tolerează inițiativa particulară, plasează pe un plan derizoriu proprietatea privată, îi rezervă un loc marginal în economie și o expune pericolului de a fi discreditată în ochii populației prin limitarea ei la activități legate parcă anume

probleme românești

Cum s-ar putea face privatizarea ? Prin vînzare-cumpărare de titluri de proprietate ? În acest caz, ar fi de acceptat, politic și social, ca tocmai profitorii vechiului sistem să devină primii capitaliști ? Sau prin împroprietărire ? Într-un asemenea caz, sînt pregătiți cei mulți foști proprietari fictivi să devină proprietari efectivi, asumîndu-și toate responsabilitățile în acest sens ? Ce soartă ar avea participațiile la întreprinderi falimentare ? Iată o dezbatere în care se confruntă păreri diferite din partea economiștilor, factorilor guvernamentali, partidelor, sindicatelor !

de speculă. Ceea ce a alimentat aprehensiunile sădite în deceniile în care inițiativa particulară a fost considerată aproape un delict: **Acum s-a ajuns ca, pentru o bună parte dintre noi, „privatizații" — calificativ peiorativ — să reprezinte, din păcate, nu întreprinzătorii pionieri ai unei deschideri, ci pur și simplu cei ce s-au îmbulzit la pricopseală.**

Un mare neajuns al actelor normative de pînă acum este acela că nu au făcut nici o deosebire între diferitele activități, în sensul de a le stimula suplimentar pe cele de producție. Dimpotrivă, cînd guvernul a urmărit să combată posibilitatea de speculă din abia inițiatul sector particular, a recurs la o metodă neindicată din punctul de vedere al reformei : a introdus impozitul pe circulația mărfurilor folosit în actualul sector de stat, cu alte cuvinte a făcut o grefă dintr-un sistem în alt sistem care nu are nici o legătură cu primul. Mult mai indicat ar fi fost de a se încerca — și ar fi fost o primă experiență utilă — să se introducă acel sistem de impunere pe circulația mărfurilor aproape generalizat în economiile de piață : așa-numita taxă asupra valorii adăugate, care stimulează producția, prelucrarea elaborată a mărfurilor. Valoarea propriu-zis adăugată în fiecare verigă de producție este impozabilă, dar cu un anumit procent, în general fix ; cu cît este mai mare această valoare, cu atît partea din prețul de vînzare ce rămîne producătorului după achitarea impozitului este și ea mai importantă. Datorită neaplicării acestui sistem, efectul obținut în sectorul particular este exact invers celui vizat : încă și mai puțini întreprinzători decît pînă acum vor fi determinați să se angajeze în afaceri în domeniul producției, căutînd diverse alte subterfugii în domeniile comercial sau al serviciilor. Sîntem asigurați, însă, de către factori guvernamentali că este vorba doar de o măsură tranzitorie, pînă la generalizarea pe întreaga economie a sistemului de taxe asupra valorii adăugate și introducerea unor noi acte normative care să stimuleze constituirea sectorului privat.

A doua cale : s-au pierdut 9 luni, se vor mai pierde încă 9 !

Ar trebui însă prea mult timp — și acesta presează — pentru a se forma un puternic sector particular privat în economie doar pe calea înființării unor întreprinderi noi. Cea de-a doua cale este indispensabilă : **privatizarea,** adică trecerea în proprietate particulară a întreprinderilor de stat. În cadrul legislativ deja existent, **este vorba de a lăsa societăților comerciale, create pe structura fostelor întreprinderi de stat, posibilitatea de a-și oferi cît mai curînd patrimoniul către acționari particulari.** Potrivit însă legilor în vigoare, privatizarea societăților comerciale este blocată încă 9 luni. Este mult sau, mai precis spus, suficient pentru ca efectele economice pozitive ale intrării (chiar dacă parțiale) în realitate a prețurilor și cursului monedei naționale să fie compromise, iar preconizata reformă, pe baza mecanismelor concurențiale, a sistemului bancar-financiar să fie înmormîntată încă înainte de a fi demarat efectiv.

Nu pot fi negate, desigur, dificultățile ce stau în calea privatizării. Unele sînt subiective, legate de vechi mentalități, nu doar ale reformatorilor înșiși, dar mai ales ale populației. Moștenirea celui mai totalitar regim comunist est-european este adînc resimțită. După decenii de infestări ideologizante, oamenii nu se pot dezbăra de căutarea unui paternalism statal în plan economic, politic și social și asociază forțat, în necunoștință de cauză, proprietatea privată cu inegalitatea socială, inițiativa particulară cu specula, capitalul străin cu vinderea țării.

Există, însă, și dificultăți obiective, de ordin atît economic, cît și social. Multe din ele sînt comune tuturor țărilor est-europene — ceea ce și explică faptul că, deși opțiunea pentru privatizare este răspicat afirmată și în unele țări s-a și trecut la fapte, gradul de privatizare este încă, în aceste țări, derizoriu (chiar dacă în unele este mai important decît în altele).

Capital real — capital financiar

Principalul obstacol este următorul. În România, ca și în toate țările est-europene, datorită fostului monopol de stat aproape total asupra proprietății, există **capital real** (sub forma mijloacelor de producție ca atare, adică clădiri, echipamente, materii prime etc.), dar nu și **capital financiar** (sub forma înscrisurilor de valoare reprezentînd titlurile de proprietate asupra acestor mijloace). Cum să se facă **dedublarea** capitalului, respectiv capitalului real să-i corespundă un capital financiar ? Mai precis, **cum să se creeze titluri de proprietate, cui să le fie atribuite și pe ce cale ? Există, de fapt, pe piață și ceva bani, chiar în exces față de disponibilitățile de mărfuri și servicii. Reprezintă, însă, aceștia, într-adevăr, un potențial transformabil în titluri de proprietate, respectiv un capital bănesc apt de a deveni capital financiar ?**

În România, ca și în alte țări est-europene, nu există o opinie unanim acceptată. Dimpotrivă, se înfruntă concepții diferite, adesea opuse. **Cine ar putea fi viitorii deținători de titluri de proprietate : toți cetățenii țării sau cetățenii majori, sau doar salariații sau numai cei ce le-ar putea cumpăra ? Altfel spus, ar putea fi vorba de o împroprietărire (gratuită) cu întregul patrimoniu, sau de o împroprietărire (gratuită) doar cu o parte din patrimoniu, sau chiar numai de o achiziționare contra cost ? Și la ce cost ? Căci evaluări reale ale patrimoniului nu pot fi făcute în condițiile în care nu există o verificare de piață, pe deplin relevantă, asupra rentabilității întreprinderilor ! Ce se va întîmpla în fiecare dintre cazurile menționate ? Nimeni nu poate da un răspuns sigur ! O experiență anume nu poate fi evocată, căci niciodată în istorie nu s-a revenit la proprietatea privată după ce proprietatea de stat fusese extinsă practic asupra întregii economii. În cazul unei împroprietăriri (indiferent de gradul ei), ce soartă vor avea participațiile în întreprinderi falimentare ? Iar dacă ar fi vorba de vînzarea-cumpărarea titlurilor de proprietate, cine ar urma să le dobîndească ? Salariații, oamenii obișnuiți — adică grosul populației — nu ar putea nicidecum ! Din cîștigurile de pînă acum n-au putut agonisi decît sume nesemnificative și, pentru încă o lungă perioadă de aici înainte, nu există vreo perspectivă reală ca situația să se schimbe din acest punct de vedere. Singurii deținători de bani în momentul de față sînt, de fapt, beneficiari ai fostului regim : nomenklaturiști, și mai ales, profitorii de pe urma penuriilor de tot felul. Este acceptabil, din punct de vedere social și politic, ca tocmai aceștia să devină primii capitaliști ? În România, ei nu reprezintă probabil nici măcar o cincime din populație, dar concentrează la dispoziția lor peste patru cincimi din masa monetară aflată deocamdată în exces pe piață. Oricum, în exces față de volumul de mărfuri și servicii existent ! Dar, față de proprietățile locative și industriale ce ar fi libere spre achiziționare dacă procesul de privatizare ar fi deschis pe calea vînzării/cumpărării, masa monetară disponibilă la populație ar fi totuși puțin importantă. Și ce va face statul cu banii obținuți ? Chiar dacă, retrăgîndu-i din circulație, presiunea inflaționistă existentă acum, din cauza neacoperirii cu mărfuri și servicii a masei monetare, va slăbi, cu proprietăți vor rămîne însă tot îmbogățiții noștri, și nu cei mulți și săraci !**

Care ar mai putea fi opțiunile ? Poate o reformă monetară, în urma căreia fiecărui cetățean să-i revină o sumă fixă de noi unități monetare, ceea ce ar elimina pericolul inflaționist, și ar permite, din punct de vedere social, să se pornească cu același „capital" pe calea privatizării. Ce șanse ar avea, însă, privatizarea ? O acumulare primitivă a capitalului ar dura probabil zeci de ani, iar alternativa ar fi doar o împroprietărire generală și semnificativă. Care ar fi, însă, implicațiile unei asemenea împroprietăriri ? Ar putea funcționa economia ?

Pentru care variantă optăm ?

În România se confruntă, în mare, trei concepții. Una este tocmai aceea a unei **împroprietăriri integrale,** susținută de economistul Constantin Cojocaru, stabilit în SUA în ultimii opt ani și reîntors în țară în contextul schimbărilor politice după decembrie 1989, variantă despre care se vorbește mai mult în ultimul timp în condițiile împărțășirii ei și de către unele sindicate (o prezentăm în descrierea autorului ei). A doua este cea a guvernului actual, care prevede o **împroprietărire în proporție de 30 la sută,** restul fiind pasibil, în principiu și potrivit unui calendar încă neprecizat, de a fi supus unei privatizări prin vînzare-cumpărare (publicăm, sub semnătura d-lui Pasti, consilier guvernamental, o susținere a ei, în contrapoziție cu varianta Cojocaru). A treia este cea corespunzînd unei abordări liberale, cu **accent preponderent pe vînzare-cumpărare.** Iată, însă, un element nou : unii dintre liberali, cei grupați în așa-numita „Aripă Tînără" — deși adepți ai vînzării-cumpărării titlurilor de proprietate — propun acum, ținînd cont de contextul economico-social, o grăbire a privatizării printr-o împroprietărire a populației cu circa 2/3 din patrimoniul productiv național (prezentăm pe scurt mecanismul preconizat). Mai sînt, desigur, și alte variante propuse de economiști, partide sau cercuri sindicale. Nu le putem prezenta pe toate în acest dosar, avîndu-le în vedere pentru numere viitoare ale revistei.

Concluziile rămîn a fi trase. Pentru o conturare, ar fi util să se aibă în vedere și următoarele : pe formula vînzării-cumpărării merg practic Polonia și Ungaria, rezultatele fiind nesemnificative pe linia unei reale privatizări ; la formula împroprietăririi integrale sau majoritare nu îndrăznește, se pare, nimeni să se încumete ; formula mixtă sau intermediară (cea guvernamentală), care s-ar putea să fie luată în considerare și de Cehoslovacia, nu va fi relevantă din punctul de vedere al rezultatelor decît din momentul în care va opera, dar, prin procentul împroprietăririi, se apropie mult mai mult de opțiunea vînzării/cumpărării. Oricum, însă, în așteptarea aplicării ei, se irosește, din păcate, mult timp.

Ilie Șerbănescu

Împroprietărirea cu întreaga avuție productivă

dr. Constantin Cojocaru

O formulă radicală, masiv contestată de unii, larg îmbrățișată de alții, inclusiv unele federații sindicale. Iat-o descrisă de susținătorul ei.

Ținînd seama de legile și hotărîrile adoptate pînă în prezent, putem afirma că modalitatea de privatizare, adică de individualizare a proprietății asupra capitalului, aleasă de Guvernul României este aceea de **vînzare** a capitalului real existent în proprietatea statului contra capitalului bănesc acumulat în proprietatea privată, individuală.

S-ar putea accepta ca statul să vîndă cetățenilor propria lor avere ?

Prin Decretul- Lege nr. 54/1990 privind libera inițiativă s-a dat voie să se organizeze mici întreprinderi particulare. Aceste întreprinderi au putut fi organizate de către **cei care au avut bani, capital,** la data respectivă. Cei care au avut astfel de capital au fost — și sînt — privilegiații și speculanții vechiului regim, nu masele largi de muncitori, țărani, intelectuali, care, din salariile și retribuțiile plătite de către vechiul regim, de-abia dacă au avut din ce să trăiască de azi pe mîine, nicidecum să acumuleze capitaluri cu care să cumpere hoteluri, restaurante, terenuri etc.

Un efect important al apariției acestui sector particular, în condițiile păstrării unui sector de stat birocratic și ineficient, este înflorirea **corupției și speculei,** prin care se jefuiesc de două ori masele largi de salariați ; o dată pentru că o parte din munca lor, din avuția care a constituit obiectul proprietății statului, al întregului popor, trece pe gratis, prin tot felul de aranjamente, în proprietatea particulară ; a doua oară, prin vînzarea, către cumpărători a produselor și serviciilor la prețuri de speculă. În felul acesta, se îmbogățesc, fără muncă, atît întreprinzătorii-bișnițari, cît și administratorii întreprinderilor de stat (beneficiari ai ciubucului).

Este o mare deosebire între situația de dinainte de adoptarea Decretului-Lege nr. 54/1990, atunci cînd proprietatea „de stat", „a întregului popor", era singura existentă — cînd din punctul de vedere al salariaților, transferurile de avuție dintr-o unitate economică într-alta nu aveau nici o importanță — și situația de după Decretul-Lege nr. 54/1990, cînd avuția trecere efectiv dintr-o proprietate într-o altă proprietate, de la proprietarul abstract (întregul popor), la proprietarul concret, din proprietatea salariaților în proprietatea lui Popescu sau Georgescu (posesori de capital bănesc, în cele mai multe cazuri de proveniență ilicită).

Prin Legea nr. 15/1990 privind reorganizarea unităților economice de stat ca regii autonome și societăți comerciale se stabilește că o parte importantă a unităților economice de stat — cele din industria energetică, exploatarea minelor și a gazelor naturale, poștă, transporturi feroviare, armament și altele stabilite de Guvern — vor fi transformate în regii autonome. Trebuie observat că Legea declară regia autonomă ca proprietară a bunurilor din patrimoniul său. Prin această hotărîre, Parlamentul își depășește atribuțiile, deoarece bunurile respective sînt proprietatea poporului român și ele nu pot fi transferate, fără compensație, în nici o altă proprietate, fără consimțămîntul direct — prin Constituție sau referendum național — al poporului român.

În cadrul primirii la președintele Ion Iliescu a reprezentanților sindicatului Alfa, susținători ai variantei „Cojocaru", s-a acceptat ideea unei dezbateri publice în problema unei împroprietăriri cu întreaga avuție productivă

De fapt, prin alte prevederi ale legii, Statul, adică Guvernul, continuă să exercite atribuțiile de proprietar, în principal acelea de a numi și de a-și însuși beneficiile unităților economice în cauză.

Restul unităților economice de stat vor fi transformate în societăți (comerciale) pe acțiuni. La început, adică în momentul cînd va fi adoptată legea în cauză, în ceea ce privește proprietatea, nici aceste societăți nu vor fi altceva decît „aceeași Mărie dar cu altă pălărie". Vor fi aceleași unități economice de stat cu numele schimbat în SOCIETATE PE ACȚIUNI. Cu toate că și societățile sînt declarate proprietare ale patrimoniului lor, tot Statul (Guvernul) va rămîne adevăratul proprietar, el fiind acela care va numi conducerea SOCIETĂȚII și care-și va însuși beneficiile acesteia.

Articolul 23 al Legii nr. 15/1990 prevede că, în perioada următoare, o parte din aceste acțiuni, și anume pînă la 30 la sută din acțiunile noilor „societăți", va intra în mod gratuit în proprietate particulară, prin intermediul unor ÎNSCRISURI NOMINATIVE distribuite gratuit tuturor cetățenilor majori ai țării indiferent dacă și cît au lucrat în viața lor.

Acest mecanism de miniîmproprietărire, prin ÎNSCRISURILE NOMINATIVE respective, prezintă mai multe dezavantaje, atît de natură etică, cît și economică și socială. Etic, aplicarea în practică a mecanismului propus va crea o mare nedreptate : este nedrept ca un salariat care s-a angajat de 2 zile să primească aceeași sumă cu cel care a lucrat 30 de ani în fabrica respectivă, să zicem de 10 000 lei ; social, mecanismul ÎNSCRISURILOR NOMINATIVE, așa cum este el conturat în lege, va favoriza, pe mai departe, pe posesorii de capital bănesc, căci ele vor putea fi schimbate pe bani, înainte de a fi schimbate pe acțiuni.

Principalul dezavantaj al mecanismului ÎNSCRISURILOR NOMINATIVE este de natură economică : ele nu vor aduce capitalul necesar pentru demararea de noi întreprinderi particulare, românești, sănătoase, capabile să creeze noi locuri de muncă (contracararea șomajului) și noi produse și servicii pe piață (contracararea inflației, a speculei, a corupției). Cu înscrisurile nominative nu va putea fi cumpărat capital real — mașini, utilaje — deci nu vor putea fi stimulate investițiile particulare productive. În plus, 70 la sută din acțiunile societarilor și 100 la sută din capitalul regiilor autonome vor rămîne în proprietatea statului, aceasta dîndu-i Guvernului dreptul de a hotărî cine conduce, adică cine decide soarta societăților pe acțiuni și a regiilor autonome. Economia românească va rămîne astfel tot monopolist-statală, tot ineficientă, tot producătoare de sărăcie, ca și înainte.

Concluzionînd, putem spune că privatizarea preconizată de Guvernul României se va materializa în :

a) dezvoltarea în economie a unui sector particular bazat pe capital acumulat în vechea economie monopolist-statală, prin privilegii și furt din avuția statului și în noua economie statal-bișnițărească, prin corupție, speculă și furt din avuția atît a statului cît și a populației ;

b) păstrarea dominației în economie a sectorului de stat care s-a dovedit întotdeauna și oriunde ineficient, incapabil să asigure prosperitate și bunăstare pentru populație ; continuarea actualei stări de criză, de indisciplină și dezorganizare, cu tot cortegiul de lipsuri și umilințe pe care-l vedem la tot pasul ;

c) lipsa surselor de capital pentru constituirea de noi întreprinderi particulare românești eficiente, sănătoase, singurele capabile să asigure noi locuri de muncă și noi produse și servicii pentru populație ;

d) punerea economiei interne într-o permanentă situație de inferioritate față de capitalul străin.

Faptul că nu s-a mai făcut niciodată nu constituie un argument pentru a bloca cea mai mare împroprietărire din istorie

Privatizarea de care are nevoie România ca și toate țările foste socialiste, de altfel, necesită o adevărată împroprietărire a întregii populații cu întreaga avuție care, în prezent, este acumulată în unitățile economice de stat și cooperatiste. Nu trebuie să ne sperie cuvîntul de împroprietărire pentru că despre așa ceva este vorba, de fapt. Timp de mai bine de patru decenii poporului român i s-a spus că el este proprietar asupra mijloacelor de producție, asupra avuției naționale. A fost amețit cu frazeologia marxistă despre proprietatea obștească, socială, comună, colectivă etc. A fost mințit ! El nu a fost deloc proprietar în această perioadă istorică. În realitate, toate componentele dreptului de proprietate — posesie, decizie, folosință — au fost exercitate de către clica comunistă, adică de către conducerile de partid. Clicile comuniste au fost adevărații proprietari ai avuției, asupra capitalului utilizat în economia națională.

Acum se pune problema transformării cetățenilor țării în proprietari de jure și de facto asupra rezultatelor muncii lor. Ar fi cea mai mare împroprietărire din istorie. Ar fi nu o împroprietărire cu terenuri, sau cu mașini, sau cu cărămizi, ci o „împroprietărire pură", ar fi efectuată nu cu „stînjenul" sau cu „ocaua", ci cu o hîrtie de valoare — TITLU DE PROPRIETATE (TDP) sau BON DE VALOARE (BDV), denumirea avînd mai puțină importanță.

Împroprietărirea este nu numai o necesitate etică, socială și politică, ci mai ales economică : fără ea nu se poate construi și nu poate funcționa mecanismul economiei de piață, singurul mecanism economic ce creează bogăție, bunăstare, prosperitate. Nu facem economie de piață de dragul economiei de piață, și nici împroprietărire de dragul împroprietăririi, ci pentru că altfel NU SE POATE să trăim în abundență de bunuri materiale și spirituale, altfel nu vom scăpa de sărăcie.

Mecanismul

Mecanismul de împroprietărire de care avem nevoie este următorul :

1. Pe baza datelor evidenței contabile existente, se va determina valoarea capitalului (patrimoniu, avuție acumulată sub formă de mijloace de producție) al tuturor unităților economice de stat și cooperatiste existente la data de 31 XII 1989. Să presupunem că această valoare este de 16 000 miliarde de lei. (După informațiile de care dispun, această cifră nu este departe de realitate). Se vor emite, deci, 16 miliarde de TDP-uri, fiecare cu o valoare de 1 000 lei.

2. Pe baza cărților de muncă și a altor documente similare se va determina numărul de ani munciți de către toți salariații unităților economice de stat și membrii cooperatori — de consum, meșteșugărești, agricole — în perioada 1950—1989, indiferent de ramură, unitate, nivel de calificare, funcție etc. Să presupunem că în toți cei 40 de ani, au lucrat 10 milioane de români, ceea ce înseamnă că, în total, s-au lucrat 400 de milioane de ani.

3. Prin împărțirea capitalului (16 000 miliarde lei) la numărul de ani munciți (400 de milioane ani) se obține capitalul, creat și acumulat, ce revine la un an de muncă prestată în perioada respectivă. În presupunerea noastră, această valoare este de 40 000 lei.

4. Prin înmulțirea cifrei de 40 000 lei cu numărul de ani munciți de fiecare, obținem valoarea capitalului ce i se cuvine, adică valoarea cu care el va fi împroprietărit. Pentru unul care a muncit 30 de ani, această valoare va fi de 1 200 000 lei, iar pentru unul care a muncit 20 de ani, această valoare va fi de 800 000 lei ș.a.m.d. Primul va primi 1 200 de TDP-uri, fiecare cu o valoare de 1 000 lei, al doilea 800 de TDP-uri, la fel, fiecare cu o valoare de 1 000 lei s.a.m.d.

5. Nu este exclusă posibilitatea reținerii unui anumit procent din valoarea totală a TDP-urilor pentru compensarea, fie și parțială, a celor ce au fost expropriați, prin naționalizările din 1948 și colectivizările ulterioare, de **averea provenită din muncă.**

În acest fel, în numai două luni de la data adoptării Legii împroprietăririi (această operațiune ar fi trebuit să fie deja terminată), cetățenii României vor deveni proprietari de jure asupra avuției naționale pentru a cărei acumulare s-au chinuit o viață întreagă. Nu însă și de facto. Prin primirea de TDP-uri, ei sînt proprietari, cu document, asupra economiei naționale în ansamblu. Ei trebuie, însă, să devină proprietari, cu document, asupra unei anumite întreprinderi sau asupra unui anumit activ (clădire, mașină etc.). Pentru aceasta mai trebuie parcurse alte două etape : emiterea acțiunilor și obligațiunilor și schimbarea TDP-urilor pe acțiuni, obligațiuni și active.

Așa cum am amintit, efectul principal al Legii privind reorganizarea unităților economice de stat ca regii autonome și societăți comerciale constă în schimbarea denumirii unora dintre ele în societăți pe acțiuni și a altora în regii autonome.

Societățile create prin această Lege vor emite acțiuni, a căror sumă a valorilor nominale va fi egală cu valoarea capitalului lor. Toate aceste acțiuni trebuie să ajungă în proprietatea populației, nu numai 30% sau 50% sau 80%, ci 100% ; nu după un an, ci imediat după constituire. Vom vedea mai jos mecanismul prin care acțiunile vor ajunge în proprietatea **maselor** de salariați, de muncitori, țărani și intelectuali, nu a unui grup restrîns de favorizați, privilegiați și speculanți.

Nimic nu justifică reținerea fără compensație, a unei părți a avuției poporului în proprietatea regiilor autonome, adică practic, a Guvernului. Din punct de vedere juridic și etic, și această avuție se cuvine poporului român și ea trebuie să intre în proprietatea reală a acestuia. Din punct de vedere economic, menținerea gratuită a acestei avuții în proprietatea statului ar însemna diminuarea posibilităților de formare a capitalului particular autohton, adică îngreunarea și întîrzierea procesului de tranziție la economia de piață.

Care ar putea fi „regimul" regiilor autonome

Există, într-adevăr, rațiuni economice și sociale care fac necesară menținerea în gestiunea și chiar în proprietatea statului a anumitor sectoare economice, pentru o perioadă de timp. Este vorba, pe de o parte, de acele sectoare care au caracter de monopol natural (de exemplu metroul, căile ferate etc.) adică unde nu pot exista doi sau mai mulți concurenți, iar pe de altă parte, de acele sectoare care, în perioada de tranziție, ridică probleme deosebite în ceea ce privește controlul prețurilor și al locurilor de muncă, protecția socială. Aceste sectoare pot fi preluate de către stat în proprietatea sa și date în gestiunea Guvernului. Nu însă degeaba, ci contra plată, contra unei compensații către popor. În plus, lista nominală a unităților economice ce vor fi transformate în regii autonome trebuie să formeze obiectul LEGII, nu al hotărîrilor Guvernului.

Rezolvarea problemei proprietății regiilor autonome se poate realiza prin emiterea de obligațiuni. Acestea sînt tot hîrtii de valoare, ca și acțiunile. Spre deosebire de acțiuni, obligațiunile sînt răscumpărabile, adică emitentul lor, statul, se obligă ca, la un anumit termen, de exemplu după 20 de ani, de la emiterea lor, să plătească deținătorului obligațiunii valoarea acesteia. În plus, regula este ca emitentul să plătească deținătorilor de obligațiuni și o dobîndă anuală, un procent fix — 2%, 3%, 4% — aplicat la valoarea nominală a obligațiunii.

În felul acesta, populația se transformă în creditor al statului, în persoana care a dat cu împrumut statului averea ei, a populației, în scopul generos ca statul s-o gestioneze spre folosul general al poporului. Statul se transformă în debitor, în persoană care a luat cu împrumut, de la populație, averea respectivă, pentru a o gestiona, în același scop generos, al binelui general al țării. Guvernul va purta, însă, răspunderea pentru înapoierea avuției împrumutate. El se va găsi în nu prea comoda situație de a da socoteală, nu cu vorbe și justificări, ci cu bani, cu cifre exacte.

Legea va trebui, desigur, să prevadă și posibilitatea ca statul să răscumpere anumite serii de obligațiuni mai devreme decît termenul de scadență al acestora. De exemplu, în 1995, Parlamentul poate hotărî să vîndă autostrada București—Pitești unei societăți pe acțiuni particulare. Cu banii luați de la societate, de 1 miliard lei, Guvernul va răscumpăra seriile de obligațiuni 51 000 și 61 000 de la populație, ținînd seama de situația pieței monetare la momentul respectiv.

Existența TDP-urilor este temporară. Ele vor circula pe piață numai pentru o perioadă limitată de timp. Apreciez că această perioadă trebuie să fie de circa 2 ani. Menirea lor este de a asigura transferul proprietății de stat la populație. Aceasta se va realiza prin schimbarea lor, pe acțiuni, obligațiuni și active și produse ale societăților publice și/sau mixte și ale regiilor autonome.

În realizarea schimbării TDP-urilor pe capital financiar — obligațiuni, acțiuni — pot fi avute în vedere două variante : a) acordarea dreptului de preempțiune a actualilor salariați ai unității (li se oferă întîi lor posibilitatea să schimbe, la valoarea nominală, TDP-urile pe acțiuni sau obligațiuni) ; b) schimbarea TDP-urilor pe obligațiuni și acțiuni prin licitație.

Ce se va întîmpla în cazul întreprinderilor falimentare !

Ce se va întîmpla cu o societate în care nici un salariat al ei nu va dori să-și investească TDP-urile ? Evident, acțiunile rămîn toate în proprietatea statului, în gestiunea Agenției Naționale de Privatizare. Va fi sarcina și dreptul Agenției să decidă momentul și prețul (în TDP-uri) vinderii acțiunilor, în ultimă instanță, ea putînd decide să lichideze, să desființeze unitatea și să-și pună în vînzare activele rămase (terenuri, construcții, mașini, utilaje etc.), evident, tot contra TDP-uri.

În toate cazurile, TDP-urile schimbate în acțiuni ale societăților publice vor fi imediat anulate și retrase din circulație ; ele și-au îndeplinit misiunea, aceea de transferare a proprietății în mîinile populației, ale particularilor.

Legea adoptată recent de Parlament se referă numai la transformarea în societăți comerciale a unor unități economice de stat. Cooperativele — agricole, meșteșugărești, de consum — au fost lăsate de o parte. Prin sistemul de prețuri, impozite și investiții practicate de vechiul regim, averea, proprietatea cooperativelor au fost serios afectate, în sensul că o parte a fost transferată, fără echivalent, în proprietatea statului. Acesta este motivul pentru care consider că membrii cooperatori ar trebui să participe și ei, pe picior de egalitate cu salariații unităților de stat, la procesul general de redistribuire, de individualizare a proprietății.

TDP-urile vor putea fi utilizate nu numai pentru cumpărarea de acțiuni și obligațiuni (hîrtii de valoare), ci și pentru cumpărarea de avuție reală, adică de active ale societăților comerciale și regiilor autonome.

Consiliile de administrație ale societăților și regiilor — la început vor fi toate numite de Guvern — vor putea hotărî, în limitele prevăzute de lege, punerea în vînzare, prin

licitație, contra TDP-uri, a oricărui activ al societăților și regiilor (terenuri, clădiri, mașini, utilaje), în toate cazurile în care statul mai are încă acțiuni în societatea respectivă. Intrarea TDP-urilor, contra active, va avea ca efect anularea TDP-urilor respective, concomitent cu anularea acțiunilor statului, cu reducerea corespunzătoare a contului de capital al statului.

TDP-urile „încasate" de către regiile autonome din vînzarea propriilor active vor fi depuse la Banca Națională, mărindu-se astfel contul de depuneri ale statului din care vor fi răscumpărate obligațiunile emise pentru patrimoniul regiilor autonome.

Rezultatul cel mai important al schimbului de TDP-uri contra active este apariția pe piață a unor noi întreprinderi. Acestea pot fi întreprinderi personale, asociații sau noi societăți pe acțiuni cu capital exclusiv particular. Activele pot fi mașini, utilaje, hoteluri, restaurante, blocuri de locuințe neterminate, străzi și drumuri pe care-ți distrugi mașina sau picioarele, secții întregi de fabrici prin care suflă vîntul, mii de mijloace de transport trase pe dreapta etc. Cu ajutorul TDP-urilor toate aceste „active inactive" ar putea fi transformate imediat în mii de întreprinderi particulare prospere.

TDP-urile vor putea fi utilizate nu numai pentru cumpărarea de mijloace de producție constituite deja în active ale întreprinderilor existente, ci și pentru cumpărarea de produse de natura activelor, a mijloacelor de producție, de exemplu, autobuze de la Brașov, strunguri de la „23 August" etc. De data aceasta „încasarea" de către vînzător, fie el societate publică sau particulară, regie autonomă, asociație sau întreprindere personală, nu va mai avea ca efect modificarea vreunui cont de capital, ci a contului de venituri, concomitent cu sporirea unuia de activ, cel de TDP. Cu TDP-urile nu pot fi plătite însă salariile. Soluția tehnică, din punct de vedere financiar, este aceea a depunerii TDP-urilor „încasate" pentru vînzări, pentru noi venituri, la banca unde vînzătorul are cont de depuneri care-i va credita (mări) contul de depuneri, adică de bani, în cauză. Din acest cont, vînzătorul își va putea efectua plățile normale, inclusiv salariile.

Și pe această cale, a cumpărării cu TDP-uri de produse de natura mijloacelor de producție, se prevede demararea rapidă a unui număr mare de noi întreprinderi particulare — personale, asociații — care să deschidă calea pentru noi locuri de muncă, noi produse și servicii.

Din descrierea făcută, se observă că TDP-urile nu sînt hîrtii de valoare negociabilă : ele nu vor putea fi niciodată schimbate pe piața liberă contra bani. Singurul punct în care ele vor fi schimbate în bani, sub formă de depozite la bănci, sub control impus prin reglementări ale Băncii Naționale, va fi cel al tranzacțiilor generatoare de venituri din vînzări de produse și servicii.

Comparînd cele două sisteme de privatizare se poate observa că cel de-al doilea prezintă mai multe avantaje, dintre care menționăm :

a) eliminarea din procesul de împroprietărire, de distribuire a avuției naționale în proprietatea celor care au creat-o, a posesorilor de bani murdari ;

b) formarea rapidă a unui volum de capital particular românesc productiv, creativ, nu speculativ, bișnițăresc : TDP-urile nu vor putea fi utilizate decît pentru cumpărarea de acțiuni și obligațiuni, ceea ce va însemna instaurarea adevăratei democrații economice ;

c) întărirea poziției capitalului românesc în fața celui străin ;

d) prin TDP-uri se asigură împroprietărirea echitabilă a întregii populații a țării : TDP-ul îl face pe cel ce îl primește proprietar asupra întregii avuții naționale ; rămîne în puterea lui să hotărască dacă va cumpăra acțiuni la o societate, obligațiuni la o regie de stat sau să pună piatra de temelie unei noi întreprinderi ; va fi primul semn al recîștigării adevăratei demnități a românului umilit atîta amar de vreme.

Atacul din stînga

Vladimir Pasti

Un sociolog, actualmente consilier guvernamental, lăsînd în seama economiștilor abordările asupra aspectelor tehnice sau de operaționalitate, atacă bazele ideologice și teoretice ale „variantei Cojocaru".

Unul dintre cele mai uimitoare aspecte ale tranziției, și nu numai la noi, este incapacitatea teoretică de a analiza și de a programa acest proces. În puține cuvinte se poate afirma că oamenii s-au apucat să schimbe realitatea înainte de a reuși să afle și cum anume exact s-o facă.

Guvernul este cel care a fost pus față în față cu necesitatea de a lua decizii, de a opta, din multitudinea de posibilități, pentru una singură, pe care s-o mai și realizeze. Și, pentru că nu putea amîna transformarea practică a societății de dragul unor interminabile dezbateri teoretice, guvernul a ales, dintre multele variante posibile, pe cea care, arătau calculele, implică mai puține riscuri economice și nu închide definitiv, cu consecințe imprevizibile, posibilitatea unor corecturi. Pe această bază, s-a conturat programul de reformă economică propus de guvern și sintetizat în trăsăturile sale principale în Legea 15, cu privire la transformarea întreprinderilor de stat în regii autonome și societăți comerciale. Nu există nici o teorie care să argumenteze că varianta guvernamentală este „cea mai bună" sau „singura posibilă". Ea este o variantă între altele posibile, dar are două caracteristici esențiale : definește, neîndoielnic, un mod de a trece de la o economie centralizată și etatizată la o economie de piață și — aspectul poate cel mai important — a trecut, cu o fermitate surprinzătoare, pentru opoziție dar și pentru unii susținători, în planul transpunerii în realitate.

O problemă de doctrină, și nu doar „tehnică"

În acest moment toate celelalte alternative, oricît de utopice sau de nerealizabile ar fi fost, s-au constituit în ceea ce s-ar putea denumi „opoziția teoretică". Tema generală a acestei opoziții este unică : reforma economică propusă de guvern nu este „bună". Multe dintre critici au avut și au un caracter tehnic, fiind în această privință lipsite de agresivitatea caracteristică opoziției ideologice. Ca urmare, pot fi acceptate ca perfecționări **tehnice** și incluse în programul guvernamental, sau, dimpotrivă, respinse tot din motive **tehnice.**

Dar, în ultima vreme, s-a conturat și un alt fel de opoziție, o opoziție a cărei principală caracteristică este de a opune reformei nu detalii, ci principii. O asemenea argumentație se constituie ca o doctrină, și anume ca o altă doctrină a reformei. Prezența mai multor doctrine ale reformei este, în sine, în lucru îmbucurător. Aceasta la care ne vom referi în continuare este însă, de natură să ne îngrijoreze, trăgîndu-și seva din ideologia comunismului primitiv. Este vorba de „teoria economică" a reformei, propusă de domnul Constantin Cojocaru în cartea „Privatizarea. De ce ? Cum ? Pentru cine ?" apărută în editura Hermes.

Partea economică a teoriei se reduce, în esență, la propunerea ca întreaga proprietate de stat să fie împărțită populației în mod gratuit, și nu doar 30% cît prevede programul guvernului. O asemenea propunere poate fi tratată ca un aspect pur tehnic. În această privință ea nu este cu nimic originală, iar autorul ei nu este, desigur, domnul Cojocaru. Și, dacă ar fi vorba doar de mărimea procentului sau de ideea de a face privatizarea împărțind pur și simplu gratuit întreaga avuție populației, ca una din modalitățile de privatizare posibile, nu ar trebui să ne ocupăm acum de teoria d-lui Cojocaru. Ar fi vorba exclusiv de o dezbatere între economiști pe probleme pur tehnice. Cîtă vreme este tratată ca o problemă tehnică, orice propunere de modificare a procentului intră în discuție fără ca, prin aceasta, să contrazică principiile reformei guvernamentale. Dar cîtă vreme aparatul de analiză economică nu este destul de dezvoltat pentru a permite prognoze riguroase ale desfășurării fenomenelor economice, guvernul și-a luat, firește, o marjă de siguranță, evitînd extremele special pentru a putea introduce ulterior corecturi, în funcție de evoluția realității înseși.

Particularitatea lucrării în cauză constă, însă, în faptul că prezintă această problemă tehnică ca o consecință logică și necesară a unor opțiuni ideologice. Domnul Cojocaru și susținătorii săi nu propun pur și simplu un alt procent, fie el și 100%, care eventual ar putea fi dezbătut. Procentul de 100% în viziunea sa este intangibil pentru că el nu reprezintă o componentă tehnică a alternativei propuse, ci rezultă din considerații netehnice, de principiu, sau doctrinare. Din această cauză, teoria devine importantă și demnă de atenție, nu ca variantă economică a reformei, ci ca doctrină sau ideologie, iar ceea ce trebuie analizat nu sînt detaliile tehnice — de care urmează să se ocupe specialiștii — ci fundamentul său ideologic.

O teorie a comunismului primitiv

Argumentul fundamental al teoriei d-lui Cojocaru este că tot ce poate fi proprietate, într-o societate, aparține poporului pentru că acesta l-a produs. Cu alte cuvinte, proprietatea asupra mijloacelor de producție — căci în esență despre ea este vorba — este de **drept** — un drept natural incontestabil — al celor ce muncesc. Acest drept natural, afirmă autorul, trebuie consfințit și prin legile societății, și, prin urmare, proprietatea de stat din fosta Românie socialistă trebuie împărțită în întregime (cu excepții care nu fac decît să confirme regula) celor care muncesc sau au muncit pentru producerea ei.

Această teză, care afirmă că avuția trebuie să fie a celor ce muncesc este o teză fundamentală a comunismului primitiv — se cunoaște o formulare a ei de pe vremea lui Watt Tyler — și, de asemenea, a lui Marx, care își întemeiază pe ea întregul program de înlocuire a capitalismului cu socialismul. În această privință domnul Cojocaru nu aduce nimic nou față de tezele socialismului științific. Teoria dînsului propune înlocuirea societății „socialiste" cu o societate a proprietarilor care muncesc și-și produc astfel propria bunăstare. Dar asta afirmă că este și societatea socialistă ! De aceea, noua doctrină trebuie mai întîi să probeze că societatea socialistă nu era astfel.

Problema esențială pentru caracterizarea unei societăți este, în concepția d-lui Cojocaru, cea a proprietății. În această privință, el este de acord cu Marx, pe care de altfel îl condamnă cu vehemență. Marx considera și el că problema esențială este cea a proprietății, după care construia un model al

capitalismului în care opunea munca — capitalului. În capitalism, afirma Marx, un număr mic de oameni nu muncesc, dar sînt proprietari ai capitalului și un număr mare de oameni muncesc în folosul acestor proprietari. Ca urmare, ar trebui să se treacă la o societate în care toți să fie proprietari, muncind astfel pentru ei înșiși.

Domnul Cojocaru ne propune exact același model teoretic — în ciuda condamnării „escrocheriei marxiste" — dar schimbă între ele denumirile de „socialism" și „capitalism". „Proprietatea socială, obștească, comună, colectivă constituie miezul marii escrocherii marxiste prin care milioane de oameni au fost privați de dreptul de proprietate asupra celei mai mari părți a rezultatelor muncii lor. În realitate ea a fost o proprietate de clică, o proprietate a unui grup restrîns de persoane constituite, într-o formă sau alta, în conducerea partidelor comuniste".

Aceeași „escrocherie marxistă", dar cu fața în jos !

În capitalism totul este invers : „În societățile așa-zis capitaliste, proprietarii capitalului sînt milioanele de indivizi, poporul"... În societățile bazate pe economia de piață se realizează, potrivit teoriei domnului Cojocaru, exact idealul pe care îl propuneau marxiștii — ca poporul să fie proprietarul mijloacelor de producție. În această privință, domnul Cojocaru ne propune un marxism inversat. Ne propune trecerea de la socialism la capitalism, în limbajul „de lemn", sau de la „clicocrație" la „societățile cu economie democratică", în limbajul domnului Cojocaru, ca trecere de la o societate în care unii îi exploatează pe alții pentru că nu sînt proprietari, la o societate în care nimeni nu mai exploatează pe nimeni pentru că toți sînt proprietari. Iar această trecere nu este propusă nici în primul rînd din motive economice, nici politice, ci cu prioritate din motive morale. Societatea socialistă care a existat în România pînă la revoluția din decembrie nu era o societate „bună" pentru că, în cadrul ei, un grup restrîns de oameni — clicocrația — exploata în folosul ei restul societății. Și a făcut acest lucru, spune domnul Cojocaru, în două etape distincte, dar utilizînd continuu aceeași metodă : exproprierea indivizilor de proprietatea asupra rezultatelor muncii lor.

În primul rînd, această expropriere a avut loc prin naționalizare și cooperativizare. În al doilea rînd, populația a fost continuu expropriată de produsele muncii ei „prin preluarea acestora în proprietatea clicii".

Iată-ne cu aceasta în fața necesității unei adevărate „exproprieri a expropriatorilor", dar de data aceasta formula înseamnă exact invers decît însemna ea la Marx : în loc să ceară trecerea proprietății individuale asupra mijloacelor de producție în proprietate socială (Marx), se cere trecerea proprietății de stat în proprietate individuală (Cojocaru) din aceleași motive și cu aceleași argumente.

Acest marxism întors pe dos o să-l găsim în toată „argumentația" d-lui Cojocaru. Am folosit aici ghilimele pentru că, în general, cel puțin în ceea ce privește afirmațiile doctrinare, teoria d-lui Cojocaru nu abundă în argumente. De exemplu, unul din punctele importante ale argumentației sale este „dreptatea" proprietății individuale. Cum am văzut, d-l Cojocaru propune proprietatea individuală ca bază a economiei nu atît din motive economice, cît din motive de dreptate socială, adică morale. Or, de ce ar fi proprietatea individuală mai morală, adică mai dreaptă decît altele ? Pentru că ea, spune d-l Cojocaru, este „forma de proprietate naturală, firească". Cu asta se termină „argumentația", care pe mine cel puțin nu mă convinge deloc. Ori de cîte ori citesc că proprietatea individuală este „naturală" și „firească" nu pot să nu-mi aduc aminte că cea mai mare parte din timpul scurs de la apariția omului și pînă acum, în cea mai mare parte a teritoriului locuit de el, proprietatea individuală pur și simplu nu a existat.

Tot atît de puțin este argumentată și „proprietatea clicocrației". În general, ideea acestei clicocrații nu este nici ea extrem de convingătoare. Ea este o schemă tot atît de simplă cu cea a capitaliștilor care „sug sîngele poporului" și probabil tot atît de puțin adevărată. Mai mult, este pur și simplu calchiată după aceasta, pe baza aceluiași principiu al inversării marxismului vulgar.

1) D-l Cojocaru repetă cam toate propozițiile pe care comunismul vulgar le aduce capitalismului : exploatarea, din perversitate morală, parazitismul și furtul. Cu tot atît de multă patimă pe cît de puține argumente.

2) Nu există nici un argument în cartea d-lui Cojocaru cum că această clicocrație era proprietară a mijloacelor de producție, și că, deci, ne aflăm în fața unei proprietăți de clică. Faptul că există un grup de administratori ai proprietății nici în concepția d-lui Cojocaru nu înseamnă proprietari, oricît de bine ar fi plătiți aceștia, căci atunci în economia de piață bazată pe mari capitaluri, administrate de tehnocrați și nu de proprietarii de acțiuni, tehnocrații ar fi proprietarii și nu acționarii. (Între altele, această teorie este susținută de vreo 4 decenii de mai mulți economiști și sociologi, dar ea nu este nici măcar amintită de d-l Cojocaru pentru simplul motiv că ea presupune o formă de socializare a proprietății, iar proprietatea „naturală" am văzut că, în concepția lui, trebuie să fie individuală și mai trebuie să și domine în economia de piață).

3) Nu există nici un argument serios în favoarea afirmației că „Proprietatea de clică asupra capitalului este deci cauza fundamentală a tuturor relelor aduse pe capul a sute de milioane de oameni de către clicocrațiile marxiste" în afară de faptul că a condus la lipsa de „cointeresare a forței de muncă", prin faptul că aceasta nu primește, în urma faptului că muncește, decît „strictul necesar pentru consum", adică salariul. Or, și în economiile de piață, cea mai mare parte a populației trăiește din salarii și nu din dividende.

Pericolul revenirii la trecut

Aș vrea să nu fiu greșit înțeles. Nu vreau să iau apărarea nici a „clicocrației", nici a societăților socialiste, ci a științei. Nu are nici un rost să înlocuim pseudo-teoriile lecțiilor de învățămînt politico-ideologic, construite după scenariul general al „western"-urilor de proastă calitate (personajele pozitive reunesc toate calitățile și poartă haine albe, în vreme ce bandiții reunesc toate defectele etc.) cu altele de aceeași calitate. O analiză care se dorește atît de științifică, încît să fundamenteze, pe concluziile ei, un întreg program al tranziției la economia de piață, și asta nu doar de dragul unei teorii, ci ca un ansamblu de măsuri concrete pe care se străduiește să le impună prin sprijinul popular pe care-l solicită, nu-și poate permite să preia principala doctrină de care afirmă că se îndepărtează, să schimbe cîteva cuvinte din varianta ei cea mai vulgarizată și să o prezinte apoi drept explicație științifică și fundament al unui program de guvernare. Un asemenea procedeu este profund neștiințific, ba chiar mai mult, este chiar periculos. Pericolul rezidă în aceea că asemenea scheme simple, independent de inconsistența lor, împiedică prin patetism și agresivitate analiza cu adevărat științifică a societății.

Or, nu este deloc științific să folosim la întîmplare concepte și noțiuni și teze pe care apoi să le denumim științifice, indiferent cît de credibile ar putea ele să pară la prima vedere, și oricît de populară ar putea fi concluzia pe care vrem să o impunem la sfîrșit. Evident că formula „să luăm tot ce avem și să împărțim la toată lumea în mod egal" este o formulă cu șanse mari să devină populară. La fel de populară poate fi și formula „toți cei care acum au bani i-au furat de undeva". Toate aceste formule au mai fost folosite și pînă acum în favoarea doctrinei comuniste vulgare. Erau parte componentă a acesteia și nu folosește nimănui să ne întoarcem la aceleași scheme pe care, sub numele de marxism, le condamnăm acum cu vehemență. Nu este numai neștiințific, dar riscăm să introducem confuzii catastrofale.

Astfel, nu ne putem permite să folosim la întîmplare o noțiune atît de importantă cum este cea de capital. „Bunurile materiale... utilizate pentru producția altor bunuri materiale — mai sînt cunoscute și sub denumirea de capital" ne spune d-l Cojocaru. „Capital nu înseamnă bani... ci totalitatea drepturilor de proprietate asupra tuturor activelor investite sau existente la un moment dat". Nu se poate așa ! Capitalul sau înseamnă pur și simplu bunuri, sau înseamnă drepturi. Dacă înseamnă „bunuri materiale utilizate pentru producerea altor bunuri materiale", atunci zarzavatul pe care îl pune o gospodină în supa familiei este și el capital, dar gospodinele ar fi destul de mirate cînd o să afle asta de la economiști. Dacă înseamnă „totalitatea drepturilor de proprietate", adică „posesie, folosință, dispoziție și uzufruct", atunci feudalul și șerbul erau împreună capitaliștii aceleiași feude. Iar exemplele de acest fel pot fi înmulțite la nesfîrșit.

În realitate capitalul înseamnă acea sumă de bani utilizată pentru a obține o sumă de bani mai mare, dar nu oricum, nu cumpărînd un pistol cu care să jefuiești o bancă, ci prin intermediul unor procese de producere de mărfuri în care munca este „formal liberă". (Această ultimă precizare, aparținînd lui Max Weber, ne permite să deosebim capitalistul contemporan de proprietarul de sclavi din Roma antică). Tocmai de aceea, un mic producător care-și consumă profitul pentru a se întreține nu este un capitalist, chiar dacă angajează salariați, așa cum nu este capitalist nici cetățeanul care, depunînd banii la CEC, primește pentru asta o dobîndă.

O scamatorie cu noțiunea de capital

Domnul Cojocaru nu poate accepta o asemenea definire a capitalului, căci ea nu este morală. Într-adevăr, ea este economică și sociologică, neluînd în seamă nici un criteriu moral. Teoria d-lui Cojocaru se bazează însă pe morală, și încă pe una care se pretinde „naturală". Morala îi spune d-lui Cojocaru că numai „munca este producătoare de avuție", deci oricine muncește trebuie să fie avut, oricine nu este bogat înseamnă că nu a muncit, iar banii sînt de două feluri : „murdari" și, probabil, „curați". D-l Cojocaru are nevoie de toată această scamatorie cu noțiune de capital pentru a putea prezenta un fel de capitalism popular care este societatea în care ne invită să pășim prin privatizarea gratuită a 100% din proprietatea de stat. În acest capitalism — denumit societate democratică — nu toată lumea este la fel de bogată, dar asta s-ar datora exclusiv „imoralității" celor care nu au ajuns bogați. Aceasta este diferența fundamentală dintre socialism și capitalism în concepția d-lui Cojocaru : în vreme ce bogații socialismului sînt imorali, proprietari de bani „murdari", în capitalism imorali sînt săracii.

Întreaga „teorie" a d-lui Cojocaru este întemeiată pe asemenea construcții „științifice", care, la urma urmei, nu înseamnă decît atacarea programului guvernamental — care desigur este departe de a fi perfect, dar este totuși un program realist și realizabil — dinspre „stînga", adică de pe pozițiile unei prelucrări superficiale a unui marxism vulgarizat astfel încît să inverseze etichetele celor două societăți puse față în față de transformările revoluționare din România : societatea socialistă, în curs de dispariție, și societatea bazată pe economia de piață, în curs de constituire. Nu este cazul să ne întoarcem la dogmele socialismului est-european, nici măcar în variante inversate, care condamnă ceea ce înainte lăudau și laudă ceea ce înainte condamnau și încă folosind aproape aceleași „argumente" și terminologie.

O alternativă liberală

Radu Cojocaru
membru în Comitetul Director, secretar executiv al PNL — Aripa Tînără

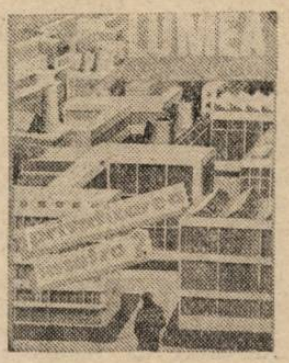

Avînd în vedere actualul context economico-social, unii liberali (cei din „Aripa Tînără") — deși adepți ai principiului vînzării-cumpărării titlurilor de proprietate — propun, totuși, în vederea grăbirii privatizării, o împroprietărire a populației cu circa 2/3 din totalul patrimoniului productiv național.

Cu cîteva luni în urmă, în „Alternativa Economică Liberală" — propusă de PNL-Aripa Tînără — se sublinia că „restructurarea relațiilor de proprietate condiționează primordial trecerea la o economie de piață" și că obiectivul esențial este „dezvoltarea proprietății private în economie".

Constatăm astăzi că ,tocmai în ce privește acest aspect esențial, abordarea de către guvern a reformei economice este neadecvată. Dacă în ceea ce privește abordarea teoretică, la nivel de program, există, cel puțin în aparență, o anumită coerență, în ceea ce privește implementarea, transpunerea în măsuri practice, concrete a politicii enunțate, erorile sînt grave și ele explică deringolada constatată, în aceste zile, de mediile de informare și materializată într-o neliniște crescîndă a unor sectoare largi ale populației.

Credem că eroarea este de fapt una de natură politică. După cum acționează, guvernul ne permite să credem că nu înțelege, că, în toate democrațiile occidentale sau extrem-orientale, sprijinite pe economii înfloritoare, indiferent dacă filozofia politică dominantă este cea social-democrată sau cea liberală, modul de producție este cel capitalist.

Acest mod de producție se bazează pe conlucrarea a două elemente fundamentale, indispensabile : **proprietatea privată** și **libera inițiativă a agenților economici.** Oricîte încercări ar face diverși membri ai guvernului de a ocoli răspunsurile și a complica lucrurile, de fapt premisele bunăstării sînt acestea două și este și simplu de înțeles de ce : ele corespund unor trăsături umane bine definite: **interesul personal** și **creativitatea.**

Deci, în opinia noastră, imediat după victoria Revoluției, guvernul ar fi trebuit să treacă hotărît la asigurarea acestor premise. N-a făcut-o și nu ne propunem să discutăm aici de ce. Un fapt este, însă, cert, s-a pierdut un timp prețios pe calea reformei.

În aceste condiții, era firesc ca măsurile de liberalizare a prețurilor să provoace un val de neliniște și nemulțumire, să ducă la derutarea opiniei publice. Nu am vrea să se înțeleagă de aici că ne opunem acestor măsuri ! Dimpotrivă, le considerăm un element important al oricărei strategii de tranziție la economia de piață liberă. Numai că în lipsa unei abordări globale, unitare, a procesului economic, eludîndu-se interdependența dintre factorii ce-l compun, efectele nu vor putea fi cele dorite — nu discutăm bunele intenții ! — și nu este exclus să asistăm la o deteriorare și mai accentuată a stării economiei și, implicit, a societății. Vom încerca să argumentăm.

Primul ministru și alți membri ai guvernului au arătat, în repetate rînduri, că, dacă efectul liberalizării prețurilor va fi, cel puțin într-o primă fază, creșterea marii lor majorități, aceasta se datorează numai și numai performanțelor scăzute ale agenților economici. Este vorba, adică, de întreprinderi prost organizate, cu mult personal excedentar, cu manageri incompetenți etc. Dar să ne întrebăm cărui fapt i se datorează această situație ? Răspunsul este unul singur și îl știm cu toții : statul a fost, este și va fi, în România și aiurea, un prost administrator, unul care duce neabătut la faliment.

Nici acest răspuns nu pune degetul pe rană ! În fapt, cauza relelor o constituie — și nici aceasta nu este o noutate pentru nimeni — aceea că statul, adică nimeni, este proprietar, iar noianul de reglementări restrictive ale statului socialist anulează libera inițiativă. Este vorba, deci, de negarea celor două premise ale capitalismului menționate mai sus.

Ne putem oare aștepta ca o creștere inițială a prețurilor „liberalizate" să fie contracarată de o creștere a productivității muncii pe baza unei mai bune organizări și a inițiativei eliberate ? Evident că nu, din moment ce nu există interesul dat de convingerea că îți vei putea însuși uzufructul proprietății private. Oare dacă 90% din fermele agricole și întreprinderile industriale ar fi proprietate particulară, s-ar mai putea ca leneșii să fure din ele sau ca incapabilii să le paraziteze statele de salarii ? Evident că nu ! Ar mai produce întreprinderile marfă de proastă calitate și scumpă pe care n-o dorește nimeni ? Greu de crezut ! Dacă toate magazinele ar fi particulare, ar mai putea bișnițarii noștri să cumpere pe bază de ciubuc ? Ne-ar mai trata vînzătoarele cu indiferență sau cu insolență ? Am mai sta noi la cozi interminabile la pîine ? Vezi bine că nu !

Ce-i de făcut ? Este destul de simplu de spus : să se asigure realizarea în cel mai scurt timp a unui sector privat majoritar în economie. Mai pe înțeles : cea mai mare parte a mijloacelor de producție să treacă în cel mai scurt timp în mîna particularilor. Cum ?

Propunem în cele ce urmează un mecanism care pornește de la două observații esențiale. Întîi, ținînd cont de situația politică și de precaritatea situației majorității întreprinderilor economice, influxul de capital străin va fi sever limitat, mai ales dacă ținem cont de faptul că pentru aceste resurse de capital există o puternică, acerbă concurență a celorlalte țări ale fostului sistem socialist. În al doilea rînd, o mare parte a avuției naționale actuale aparține de drept celor pe care statul i-a privat de drepturi fie prin naționalizări fără compensații și confiscări abuzive, fie prin plata unor salarii mult diminuate în raport cu eforturile depuse.

Mecanismul propriu-zis este bazat pe necesitatea ca mijloacele de producție, cu mici excepții, cum ar fi : sistemul comunicațiilor feroviare, o parte din rețeaua de drumuri și aeroporturile să treacă în proprietatea particulară în maximum șase luni de zile.

Transferul de proprietate se va face pe trei căi :

- Se vor acorda compensații celor ce au fost victime ale unor naționalizări și confiscări abuzive.
- Partea cea mai importantă a bunurilor trecute în proprietate privată va fi transferată către cei care au contribuit, în mod determinant, cu mintea și sudoarea lor, la crearei ei : cetățenii României. Aceasta nu are nimic de a face cu colectivismul stalinist, cum ar putea replica unii sceptici de profesie, deoarece fiecare va fi proprietarul unui bun anume și nu toți a toate.
- În fine, o parte din avuție va fi vîndută prin intermediul unor licitații cu scopul principal de a atrage în măsura posibilului capital străin, care să faciliteze promovarea rapidă a unor tehnologii productive și metodologii de management de ultimă oră, ca garanții pentru o eficiență net superioară.

Într-o primă etapă, în paralel cu calculul avuției naționale pornind de la evaluarea patrimoniului întreprinderilor economice, se vor primi de la cetățeni acte doveditoare ale drepturilor lor de a fi compensați sau împroprietăriți.

Vor fi îndreptățiți să fie împroprietăriți cetățenii români indiferent de locul actual de rezidență, cu condiția să fi lucrat în România, în perioada 1.04.1945—31.12.1990, cel puțin cinci ani în întreprinderi de stat sau cooperatiste.

Vor fi exceptați de la acest drept cei care au suferit condamnări definitive pentru anumite categorii de infracțiuni (omoruri, violuri, tîlhării, delapidări, speculă etc.).

Recompensarea celor expropriați, ca și împroprietărirea se vor face prin intermediul unor **bilete de valoare** cu valabilitate temporară, emise de stat ad-hoc.

Stabilirea cuantumului de recompensare se va face pornindu-se de la valoarea medie actualizată — pe baza unor proceduri acceptate pe plan internațional — a bunurilor reclamate, limitîndu-se valoarea retrocedată la un nivel rezonabil, care să nu creeze disparități socialmente inacceptabile. Aceste recompense se vor acorda fie proprietarilor de drept, dacă mai sînt în viață și sînt îndreptățiți, fie urmașilor lor în linie directă (copii).

În continuare, din valoarea bunurilor de distribuit se scade valoarea compensațiilor. Rezultatul se compune din valoarea de împroprietărire (66%) și valoarea de vînzare (33%).

Se calculează apoi numărul total al biletelor de valoare pornindu-se de la cîteva criterii destinate să cuantifice cît mai bine apor-

tul social al fiecăruia la crearea bogăției ce se distribuie. Astfel, fiecare cetățean îndreptățit va primi un număr de bilete de valoare pentru fiecare perioadă de cinci ani lucrată în condițiile menționate : un bilet — dacă a lucrat ca muncitor necalificat, două — dacă a lucrat ca muncitor calificat, maistru sau tehnician și trei — dacă a lucrat pe funcții pentru care se cer studii superioare. Deținuții politici vor fi considerați încadrați în muncă pe perioada detenției.

Femeile care au născut și crescut copii timp de cel puțin cinci ani în România, în perioada amintită, vor primi suplimentar cîte un bilet de valoare pentru fiecare copil.

Pe baza acestor criterii, se calculează numărul total de bilete de valoare de distribuit și apoi valoarea nominală a acestora.

În continuare, biletele se distribuie celor îndreptățiți iar aceștia le pot folosi pentru achiziționarea de titluri de proprietate asupra mijloacelor de producție industriale (întreprinderi productive sau de servicii) sau agrare (pămînt, animale, utilaje etc.).

Se acordă dreptul de preempțiune angajaților întreprinderilor și, respectiv, locuitorilor comunei pe al cărei teritoriu se află proprietățile agrare solicitate.

În paralel, mijloacele de producție reprezentînd 33% din total sînt trecute în proprietate privată prin vînzare la licitație, evitîndu-se discriminarea în vreun fel a capitalului străin față de cel autohton.

Într-un interval de maximum șase luni de la intrarea în vigoare a legii, transferul de proprietate către particulari pe cele trei căi — compensare, împroprietărire, vînzare la licitație — trebuie să fie încheiat, biletele de valoare pierzîndu-și apoi valabilitatea.

În același interval se va asigura restructurarea sistemului financiar-bancar și înființarea bursei de valori.

Ce ar putea să se reproșeze mecanismului de privatizare descris mai sus ? Că, printr-un asemenea sistem, nu s-ar crea de fapt capital nou și, mai mult, s-ar limita posibilitatea de a se atrage capital suplimentar (inclusiv și poate în primul rînd străin) necesar modernizării și dezvoltării întreprinderilor. Răspundem unor asemenea ipotetice critici subliniind că, tocmai prin trecerea în proprietate particulară a actualelor întreprinderi de stat, s-ar asigura nu numai o gestiune economică mai eficientă, dar și premise mai solide pentru atragerea de capital, fie el autohton sau străin. În ce privește capitalul străin știm bine că nu prea se îmbulzește să participe în întreprinderi proprietate de stat. De altfel, în sistemul descris de noi, nimic nu împiedică întreprinderile să emită, după privatizare, noi acțiuni în vederea colectării de capital suplimentar pentru dezvoltare. Și tocmai eficiența lor oferă șansa obținerii acestui capital. Inutil de semnalat totodată că numai pe structura proprietății private se pot articula și manifesta inițiativa și creativitatea. Căci liberalizarea trebuie să opereze nu doar în ce privește prețurile, ci și salariile, investițiile, de fapt deciziile manageriale în ansamblu.

Dacă totuși soluția descrisă mai sus (sau una similară) nu va fi adoptată și economia va fi în continuare dominată de proprietatea de stat, liberalizarea prețurilor va avea efecte cu totul contrare celor așteptate. Și nu ar fi exclus ca înrăutățirea, pe această cale, a nivelului de trai să fie folosită de neo — și criptocomuniști ca un argument convingător pentru cererea de a li se reda puterea. Că nostalgii, slavă Domnului, sînt destule ! Așadar să ne decidem pînă nu va fi prea tîrziu !

Timișoara — lecție deschisă de democrație

În Timișoara se învață toleranța. În Timișoara se învață regulile dialogului. În Timișoara se învață respectul față de celălalt. În Timișoara se construiește, din praful și pulberea lăsate de comunism, societatea civilă. Aceasta presupune reabilitarea individului, a cetățeanului, care încetează să mai fie doar element al unei colectivități anonime dirijate după regula „unității de monolit în jurul..." Timișoara a dat întiiul său examen, organizînd prima conferință internațională asupra drepturilor omului **desfășurată în România (26—28 octombrie 1990), din inițiativa Societății „Timișoara" și a Comitetului pentru drepturile omului în România din cadrul Fundației „Heinrich Böll" din Germania și cu sprijinul Federației internaționale Helsinki pentru drepturile omului, Grupului pentru Dialog Social din București, Societății „Solidaritatea Universitară" și Ligii studenților de la Facultatea de Mecanică Timișoara.**

Lucrările s-au desfășurat în șase secțiuni, devenite cinci prin unirea a două dintre ele („Procedura penală" și „Analiza legislației"). Cei aproximativ cinci sute de participanți cu excepția, natural, a experților cu domenii de interes precis delimitate, au fost puși în fața unei alegeri dificile. Pentru care secțiune să opteze : „Psihiatria și abuzul psihiatric", „Poliția și serviciul secret", „Situația minorităților" ? Personal am ales prima secțiune cea mai apropiată de scopul declarat al conferinței, „Democrație și drepturile omului", unde s-au ridicat probleme deosebit de interesante. Prof. dr. Ulrich Preuss din Germania a vorbit, de pildă, despre un posibil conflict între democrație (decizia majorității) și drepturile omului (convingeri filosofice, religioase etc. ale fiecăruia), pentru evitarea căruia se impune trasarea unei granițe precise între problemele care pot și trebuie supuse hotărîrii majorității și cele în care fiecare om are dreptul să decidă singur. Decizia majorității este democratică numai atunci cînd această majoritate acordă minorității dreptul de a avea o părere diferită despre respectiva decizie. Există însă și situații în care anumite grupuri, sau un partid, sau un conducător susțin că reprezintă voința poporului. În acest caz, o minoritate care are alte opinii este fie neglijată, fie anihilată. În esență, deci, conceptul de democrație presupune recunoașterea drepturilor minorității și acceptarea lor ca o componentă a ordinii democratice. Altfel spus, recunoașterea dreptului fiecăruia de a spune „nu". Întrebat despre posibilitățile pe care democrația le oferă unui individ care, la un moment dat, nu poate fi de acord cu opțiunea majorității, dl. Preuss a răspuns că există două căi : „exit", adică părăsirea colectivității, și „voice", adică opoziție. Adevărata expresie a democrației, a spus el, rezidă în capacitatea de a oferi ambele posibilități pentru oricine nu este de acord cu decizia colectivă. Varianta cealaltă, în care minoritatea să-și impună voința majorității, nu poate fi permisă într-o structură democratică.

O altă problemă dezbătută a fost cea a responsabilității individului și a curajului civic într-o societate democratică. Dl. Reinhard Weisshuhn din fosta R.D.G. a arătat că, pentru a scăpa de dictatură, nu este suficient să-i gonim pe dictatori și să includem drepturile omului în constituție. Este necesar ca fiecare dintre noi să lupte pentru drepturile sale, să cunoască și să înțeleagă răspunderea sa față de democrație. Drepturile omului nu pot fi oferite de un guvern sau altul pentru că aceasta ar însemna că autoritățile au latitudinea de a decide în acest domeniu. Or, drepturile omului sînt inalienabile. Ca atare, o democrație există cu adevărat doar atunci cînd este mereu susținută de fiecare om în parte.

Un punct care a stîrnit interesul general a fost raportul asupra evenimentelor din 13—15 iunie de la București, prezentat de dl. Gabriel Andreescu. Mai exact, nu raportul în sine, căci acesta este publicat de cîteva numere încoace în revista „22", ci metoda de redactare, proveniența informațiilor folosite, scopul și destinația acestui raport. Probabil că cei care s-au așteptat la revelații senzaționale, condamnări vehemente și acuzații au rămas decepționați pentru că atît prezentarea, cît și discuțiile care au urmat s-au caracterizat prin sobrietate și concizie. Relatate pe un ton neutru, lipsit de acea patimă care ne împiedică nu numai să dialogăm, dar să și gîndim coerent, faptele au devenit parcă și mai șocante în contextul unei conferințe asupra drepturilor omului.

Aș mai menționa ca momente importante comunicarea dlui George Șerban intitulată „Lupta împotriva fricii", un adevărat eseu despre starea psihică a timișorenilor — și nu numai a lor —, o intervenție a doctorului Paul Becheanu din Brașov, care s-a referit „nu la drepturile fundamentale ale omului, ci la nevoile sale fundamentale și, mai înainte de orice, la sănătatea individului" și comentariile dlui Gerald Nagler, secretar general al Federației Internaționale Helsinki din care citez — din memorie : „Drepturile omului constituie un lucru prea delicat pentru a fi lăsat pe mîinile guvernelor". Dl. Nagler a vorbit despre cazuri de încălcări ale drepturilor omului în diverse țări, mai ales în legătură cu acordări de vize de intrare sau azil politic de către anumite state occidentale unor cetățeni est-europeni, inclusiv români. Cele spuse de dînsul confirmă din nou că drepturile omului nu sînt date o dată pentru totdeauna, că respectarea lor presupune o stare de veghe permanentă. În acest sens, se discută din ce în ce mai des, și nu numai la conferințe internaționale, despre necesitatea întăririi organizațiilor neguvernamentale care se ocupă de drepturile omului, lansîndu-se chiar ideea formării unei federații, deocamdată europene, un fel de „dimensiune umană" neoficială a C.S.C.E.

Manuela Ștefănescu

R.S.S. Moldova

Integritatea republicii nu are alternativă

Situaţia din R.S.S. Moldova a atins, la 2 noiembrie, un prag de explozie : vărsările de sînge. Evenimentul, tragic, a zguduit conştiinţele românilor de pe ambele maluri ale Prutului, punînd în lumină periculozitatea deosebită a acţiunii diversioniste de fărîmiţare, într-un moment politico-social complex, a teritoriului Basarabiei, prin proclamarea ilegală a aşa-ziselor republici „independente" găgăuză şi nistreană. În pofida apelului la respectarea ordinii constituţionale, la raţiune, ciocnirile produse la intrarea în oraşelul Dubăsari între formaţiunile de miliţie sosite de la Chişinău şi detaşamentele civililor separatişti nistreni au costat viaţa mai multor oameni, au făcut să se înregistreze răniţi. Deosebit de semnificativ este faptul că violenţele extreme prin care s-a răspuns la eforturile de dezamorsare a stărilor de tensiune, în vederea facilitării unui dialog productiv, au avut loc în momentul în care preşedintele R.S.S. Moldova, Mircea Snegur, împreună cu alţi factori responsabili din republică, se afla la Moscova pentru a se întîlni cu şeful statului sovietic în vederea convenirii măsurilor de stabilizare a situaţiei.

Actul, provocator, a stîrnit reacţia firească a spiritelor lucide : de condamnare, fără echivoc, de sprijin ferm faţă de integritatea Basarabiei. Mircea Snegur, copleşit de emoţie la aflarea celor întîmplate, s-a adresat neîntîrziat locuitorilor republicii prin intermediul televiziunii, din studioul Ostankino, din capitala sovietică, chemînd la calm. „Noi nu avem nevoie, în nici un caz, de escaladarea confruntării", a spus el, subliniind că „însăşi viaţa îi blesteamă pe provocatori". De asemenea, Mihail Gorbaciov, într-un interviu acordat televiziunii centrale sovietice, a dat expresie marii îngrijorări produse de situaţia din R.S.S. Moldova, evidenţiind că integritatea acestei republici se află în pericol. „Problema — a spus şeful statului sovietic — a fost abordată şi la şedinţa Consiliului Federaţiei, părerea tuturor membrilor Consiliului Federaţiei şi a reprezentanţilor republicii fiind aceeaşi : să se facă totul pentru a se opri acest proces". Mihail Gorbaciov a subliniat, cu claritate : „Principiul este unul : integritatea republicii, aplicarea strictă a Constituţiei şi respectul faţă de ea. Atît a Constituţiei unionale, cît şi a republicii. Să dăm o ripostă fermă tuturor celor care încearcă să instige profitînd de unele dificultăţi apărute. În această privinţă, separatiştilor trebuie să li se dea o ripostă fermă, separatiştilor de toate culorile".

În ceea ce priveşte întîlnirea de la Kremlin dintre preşedintele Uniunii Sovietice, Mihail Gorbaciov, preşedintele Sovietului Suprem al U.R.S.S., A. Lukianov, preşedintele Consiliului de Ministri al U.R.S.S., N. Rîjkov, şi preşedintele R.S.S. Moldova, Mircea Snegur, prim-adjunctul preşedintelui parlamentului moldovenesc, I. Hadîrcă, la care au luat parte şi „reprezentanţii" populaţiilor găgăuză şi nistreană, concluziile, unanime, au fost cele vizînd adoptarea urgentă a măsurilor de restabilire a legalităţii, a ordinii şi, mai ales, de lichidare a izvoarelor tensiunii. S-a subliniat că propunerea cu privire la formarea imediată a unei Comisii de conciliere, care să elaboreze soluţii, trebuie să pornească de la adevărul că drumul spre pace în regiune constă în păstrarea integrităţii teritoriale a Moldovei.

Parlamentul Moldovei a şi creat această Comisie de conciliere. Ea s-a deplasat deja la Tiraspol, pentru a se întîlni cu reprezentanţii locuitorilor din Transnistria în vederea unui dialog vizînd normalizarea situaţiei social-politice. „Avem o serie întreagă de propuneri constructive şi sperăm să găsim un limbaj comun atît cu reprezentanţii Transnistriei, cît şi ai populaţiei găgăuze", a precizat preşedintele comisiei, Petru Lucinschi, prim-secretar al C.C. al P.C. din Moldova. Evident, pentru aceasta — a accentuat el — „trebuie să-şi schimbe şi ei poziţia, să revină asupra unor hotărîri adoptate anterior, şi în primul rînd să dizolve aşa-numitele republici, să anuleze rezultatele alegerilor. Lucrul acesta îl aşteaptă toţi locuitorii Moldovei. În caz contrar, confruntarea şi conflictele vor continua, fapt pe care noi nu-l dorim. Comisia noastră va face totul pentru normalizarea situaţiei, pentru instaurarea păcii şi consensului civic pe pămîntul Moldovei".

Nu există alternativă la integritatea Basarabiei, pentru a se instaura dialogul necesar, din care să rezulte măsuri viabile de restabilire a liniştii, a ordinii constituţionale, de promovare a intereselor tuturor locuitorilor de dincolo de Prut, a aspiraţiilor legitime ale republicii spre hotărîrea de-sine-stătătoare, a propriilor destine naţionale. Atitudinea consecvent constructivă a forurilor R.S.S. Moldova este legitimată nu doar de luările frecvente de poziţie, ci şi de hotărîri concrete. Unele, de importanţă majoră în vederea normalizării situaţiei, au fost adoptate chiar la sfîrşitul acestei săptămîni. Astfel, dincolo de constituirea menţionatei comisii de conciliere, Sovietul Suprem al Republicii Moldova a decis dizolvarea tuturor formaţiunilor de voluntari şi a aşa-numitelor detaşamente muncitoreşti de apărare, precum şi a oricăror alte formaţiuni neprevăzute de lege, lichidarea punctelor de control, fortificaţiilor şi a barajelor în decurs de 24 de ore. Potrivit

Voluntari moldoveni la Cimişlia. S-a hotărît dizolvarea detaşamentelor acestora, ca şi a tuturor formaţiunilor similare neprevăzute prin lege

acestei hotărîri, organele de ordine urmează să asigure confiscarea armelor de foc şi a armelor albe, a substanţelor explozive şi incendiare şi altor mijloace tehnice de care dispun formaţiunile amintite. S-a constituit şi o comisie pentru elucidarea tragicului eveniment de la Dubăsari. Şi s-a recomandat, totodată, mijloacelor de informare în masă să contribuie la stabilizarea situaţiei social-politice din republică, să nu permită publicarea sau transmiterea materialelor în măsură să incite la vrajbă interetnică.

La Chişinău se consideră că aceste măsuri, în spiritul convorbirilor de la Moscova, şi mai ales a concluziilor comune ale acestora, sînt propice intrării în normalitate, menite să potenţeze oprirea abuzurilor separatiste şi revenirea la raţiune. Ele sînt aplicate de factorii responsabili ai R.S.S. Moldova cu bună credinţă. Din păcate, ştirile sosite, la ora închiderii ediţiei noastre, din zonele de tensiune, nu indică aceeaşi probitate şi de „cealaltă parte". Aflăm, astfel, că la Tiraspol continuă să se desfăşoare pregătiri intense în vederea alegerilor pentru „Sovietul Suprem" al pretinsei republici nistrene. Nu se ţau în considerare nici deciziile Parlamentului Moldovei : nu sînt lichidate punctele de control pe căile de acces spre oraş şi spre alte localităţi din stînga Nistrului, nu sînt desfiinţate nici aşazisele detaşamente muncitoreşti de autoapărare. Ceea ce face ca situaţia să rămînă, în continuare, critică. Fiind, în atare condiţii, dificil de anticipat evoluţia ei.

Vasile Crişu

Uniunea Sovietică

Tancuri şi oameni

Cînd sărbătorea 7 noiembrie, la Moscova, anul acesta, cetăţeanul sovietic — în măsura în care era, desigur, informat şi se mai considera ca aparţinînd unei entităţi din ce în ce mai evident problematice — ştia mult mai mult decît că însuşi parlamentul unional a dezbătut şi votat asupra validităţii acestei datesimbol. Îndoiala deputaţilor poporului asupra actului de naştere a celei mai vaste realităţi clădite pe o utopie exprimă o chinuitoare dilemă ideologică, dar, mai mult decît orice, însăşi agonia acestei realităţi.

Ţara a ajuns, în toate privinţele, la „situaţii limită" iar agravarea acestora ar însemna „schimbarea orînduirii sociale". Cuvintele îi aparţin recentului laureat al Premiului Nobel pentru Pace, Mihail Gorbaciov. Şi au fost urmate de o pasională pledoarie împotriva „socialismului de cazarmă" şi pentru economia de piaţă. Dacă nu ? Ţara — a spus-o liderul sovietic — poate să ajungă într-o situaţie foarte grea, în care este posibilă o întoarcere la „puterea dură". Cel mai mare pericol : scindarea federaţiei. Soluţia ? O uniune a unor state suverane.

Într-un anume sens, situaţia anilor 1920—1921. Deci, după ce revoluţia se consolidase, războiul civil şi intervenţia străină se încheiaseră, „puterea sovietică" îşi extindea autoritatea. Atunci Republica federativă a Rusiei semna o serie de tratate bilaterale cu republicile sovietice învecinate. Tratate între egali. Dar în care Rusia era „mai egală decît ceilalţi". Ce a urmat se ştie. Au fost, însă necesari 70 de ani. Dintre care ultimii cinci au făcut — sau desfăcut — mai mult decît toţi ceilalţi. La Congresul al XXV-lea, din 1976, Eduard Şevardnadze declara : „Tovarăşi, o numim Gruzia, ţara soarelui. Dar pentru noi, adevăratul soare nu a venit de la Răsă-

rit, ci de la Nord, din Rusia : este soarele ideilor lui Lenin". Mai poate, el, vorbi astăzi la fel ? Nu.

Lenin găsise în revoluție cheia pentru a deschide „închisoarea popoarelor" și, în lipsa unui proletariat pe măsura utopiilor marxiste, tocmai în aceste popoare a găsit surplusul de forță necesar pentru a reuși revoluția. Dar o revoluție care a eșuat în lupta pentru putere și pentru consolidarea neîncetată a puterii. Gruzinul Stalin, „specialistul" lui Lenin în problema naționalităților, a știut să sacrifice „principiul autodeterminării națiunilor" pe altarul puterii. Și să refacă „închisoarea popoarelor". Din acel moment, a continua revoluția devenea un delict împotriva statului. A unui stat care trebuie să însemne totul și să facă totul. Inclusiv revoluția. Sistemul totalitar comunist se născea. O revoluție pentru putere și, deci pentru stat, în care partidul — ca unică forță birocratic centralizată — a creat sistemul și s-a confundat cu el. Partidul a devenit, așadar, un alibi pentru o revoluție interzisă. În numele puterii. Cel care o deține este, automat, sclavul sistemului. Cînd sistemul se adaptează, el își schimbă conducătorul — de partid și în mod mecanic, de stat. Nu invers. Stalin s-a instalat la putere, creînd, primul, modelul de autosalvare a sistemului care, încă de pe vremea lui Lenin, începuse să agonizeze înainte chiar de a se fi impus. Succesivele adaptări ale sistemului au lansat oameni pe culmile Kremlinului. Nu oamenii au făcut legea sistemului, ci sistemul i-a făcut personalități pe cei care i-au cultivat dinamica schimbărilor de profunzime. Cultul personalităților a fost, întotdeauna, cultul sistemului.

Poate Mihail Gorbaciov să învingă — sau să păcălească — această subtilă și implacabilă mecanică a puterii ?

Drumul tancurilor pentru defilarea din Piața Roșie, la 7 noiembrie, e de mult trasat și bine cunoscut. Cel al oamenilor nu mai este.

Radu Pascal

Reacții (pînă la închiderea ediției noastre) la decretul semnat de președintele Mihail Gorbaciov la data de 10 octombrie, privind organizarea de parăzi militare cu ocazia aniversării zilei de 7 noiembrie :

R.S.S. MOLDOVA : aplicarea decretului este considerată inacceptabilă, ca urmare a agravării situației social-politice și a confruntărilor interetnice periculoase ;

R.S.S. AZERBAIDJAN : comandantul militar al capitalei a anulat demonstrația și parada militară din Baku, prevalîndu-se de „starea excepțională" decretată în republică ;

R.S.S. ESTONIA : Sovietul Suprem a declarat că decretul din 10 octombrie nu poate fi pus în aplicare. Ziua de 7 noiembrie va fi zi lucrătoare, iar neprezentarea la lucru va fi considerată absență nemotivată ;

R.S.S. LETONIA : Sovietul Suprem a apreciat decretul menționat ca „lipsit de putere juridică". Parlamentul leton a adoptat recent o lege privind sărbătorile și comemorările care nu includ ziua de 7 noiembrie ;

R.S.S. LITUANIA : Sovietul Suprem a considerat că decretul din 10 octombrie „nu are putere juridică" ;

MOSCOVA : vice-primarul capitalei i-a adresat o scrisoare lui Mihail Gorbaciov în care îi cere „să se gîndească bine la o eventuală anulare a paradei militare de la 7 noiembrie sau organizarea acesteia fără tehnică de luptă".

Ungaria

Dincolo de prețul benzinei

Totul e bine cînd se termină cu bine ! După un sfîrșit de săptămînă foarte tensionat, fără precedent din 1956 încoace, în care țara a fost practic paralizată 72 de ore, calmul a revenit la Budapesta. Ce se ascunde în spatele lui ?

Scînteia ce a aprins flacăra unui „incendiu" social, care putea deveni catastrofal, a fost decizia guvernului de a scumpi prețul benzinei în medie cu 65 la sută, aliniind astfel prețurile din Ungaria celor din țările vestice. Numai că, așa cum observa, vineri 26 octombrie, cunoscutul cotidian budapestan „Magyar Nemzet", „prețurile benzinei sînt occidentale, dar salariile ungare nu sînt". Și, cum pentru unguri veniturile se ridică la 7 506 forinți în medie pe lună, sporirea prețurilor la benzină se adăuga celei a energiei și diverselor produse alimentare anunțată în vară, iar fiecare dintre ele și toate împreună au însemnat noi privațiuni. La rîndul său, cotidianul „Nepszabadszag" (fostul organ al partidului comunist) deplîngea, cu argumente, „absența politicii antiinflaționiste a guvernului" și aprecia că această serie de creșteri nu ameliorează situația economică a țării. În atare condiții, subliniau comentatorii, la șase luni după căderea regimului comunist și venirea la putere, în urma alegerilor legislative din martie — aprilie a.c., a guvernului Antall, Ungaria a cunoscut prima sa gravă criză socială cu exploziile de ură ale șoferilor de taximetre și ale transportatorilor rutieri. Aceștia, începînd de joi seara 25 octombrie, au blocat circulația în toată țara, pentru a cere anularea creșterilor spectaculoase ale prețurilor benzinei comunicate în aceeași zi de guvern. De pildă, un litru de benzină de 86 octani, costa 56 forinți (0,93 dolari în loc de 33,5 forinți) ; un litru de 92 octani, 59 forinți (35,5 înainte) etc.

Reacționînd la inițiativa șoferilor de taximetre, ministrul de interne Balasz Horvath, în numele premierului Jozsef Antall, aflat în spital pentru zece zile după o operație de tumoare la glande (despre care nu se știe dacă este benignă sau malignă), declara că este imposibil să se revină asupra deciziilor luate ca urmare a dificultăților de aprovizionare cu petrol a țării și a agravării situației financiare a Ungariei. Mai mult decît atît, Balasz Horvath preciza că acțiunea șoferilor de taxi era ilegală și, în consecință, a dat ordin poliției să degajeze căile de circulație și să restabilească ordinea în capitală, în primul rînd. Greva șoferilor a continuat, ea căpătînd o amploare fără precedent, aceștia susținînd că nu-și pot exercita profesia în condițiile noilor prețuri ale benzinei. Se părea, la început, că guvernul Antall — între timp confruntat cu cîteva conflicte de scăzută întindere (cu minerii, îndeosebi, cu controlorii de trafic aerian), cînd a jucat pe cartea compromisului și a acceptat concesii pentru a dezamorsa criza — va rămîne ferm pe poziție. Mai ales că el invoca dificultățile de aprovizionare cu petrol datorate crizei din Golf și reducerea livrărilor de către sovietici, care au făcut indispensabilă noua serie de creșteri de prețuri.

În această perioadă, circulația era total paralizată vineri 26 octombrie în interiorul și în jurul Budapestei, unde, de-a lungul străzilor staționau mașinile. Podurile dintre Buda și Pesta erau practic blocate cu autovehicule grele. Între cele două zone ale capitalei au fost întrerupte chiar și legăturile telefonice. Locuitorii au luat cu asalt metroul, dar și așa mulți dintre ei n-au putut ajunge la locurile de muncă, și în cea mai mare parte a orașelor circulația era oprită : Szeged, Debrecen, Gyor, Pecs, Szolnok. Accesul la frontiere, spre Austria, Iugoslavia și România, a fost, și el, blocat. Primind telefoane anonime, în care se anunțau atentate și explozii, poliția era prezentă în forță în Budapesta, în special în punctele cele mai aglomerate — stațiile de metrou. Șoferilor de taximetre li s-au alăturat transportatorii rutieri, iar muncitorii de la metrou, autobuze și tramvaie le-au făcut manifestări de solidaritate, fără să întrerupă însă lucrul. De asemenea, populația, nemulțumită de noua creștere a prețurilor, și-a manifestat simpatia față de greviști. Avionul companiei Swissair n-a putut decola din Budapesta întrucît echipajul n-a avut cum să ajungă la aeroport. Practic, țara era paralizată.

În aceste condiții, vineri dimineața au început, totuși, negocieri între guvern și șoferii de taximetre. Dar acestea au fost întrerupte repede, dată fiind decizia cabinetului de a menține prețurile noi.

Ruptura n-a rămas fără ecouri : populația a luat cu asalt magazinele de teama apariției unor dificultăți în aprovizionare, stocîndu-se astfel cantități însemnate de alimente. În paralel, se anunța că Ungaria nu dispune decît de patru zile de rezerve de petrol. Guvernul cerea insistent cetățenilor să dea dovadă de răbdare și înțelegere, subliniindu-se că „țările vecine Ungariei au suportat măsuri și mai severe". La ora actuală, nu există altă soluție între „ordine și haos", declara tot Balasz Horvath. Totuși, surse informate vorbeau, vineri seara, de dorința cabinetului de a se ajunge la un compromis, care să permită reluarea negocierilor, luni după amiază, în schimbul ridicării barajelor de către șoferi. În context, principalul partid al opoziției, Alianța Democraților Liberi (SZDSZ — liberal), învingătoare în ultimele alegeri municipale în marile orașe — a luat apărarea acțiunii șoferilor de taxi, apreciindu-se cererile ca întemeiate. Potrivit SZDSZ, guvernul de centru-dreapta „a dovedit, de cinci luni, incapacitatea de a scoate țara din criza economică".

El a apreciat că „Ungaria are nevoie urgentă de un guvern competent, care să se bucure de încrederea cetățenilor". Diferite formațiuni politice extraparlamentare, precum Partidul Comunist Ungar, au cerut demisia guvernului. Șeful grupului parlamentar al Partidului Micilor Proprietari, Jozsef Tordjan, a reproșat guvernului că a luat decizia măririi prețurilor fără a consulta grupurile parlamentare ale majorității, adoptînd, astfel, spunea deputatul respectiv, un comportament comparabil celui al predecesorilor săi comuniști.

Duminică, după peste opt ore de noi negocieri, difuzate în direct la televiziune, s-a ajuns la un compromis asupra prețului benzinei. Guvernul și reprezentanții șoferilor de taxi au decis să micșoreze prețul cu 12 forinți pe litru pînă cînd parlamentul va vota o lege privind liberalizarea prețurilor la energie. Ca urmare, prețul benzinei va crește doar cu 30—35 la sută în loc de 65 la sută, excluzîndu-se astfel taxele ce pot fi fixate de parlament. Cum cererea șoferilor de taxi, de micșorare cu 12 forinți a prețului pe litrul de benzină, a fost satisfăcută, ei au înlăturat imediat barajele.

În noile condiții, comentatorii relevau că Ungaria a scăpat de o criză guvernamentală, prin semnarea, în extremis, a acordului de compromis privitor la prețul benzinei, ceea ce a permis deblocarea grevei șoferilor de taximetre, care a paralizat țara timp de 72 de ore.

Mai mult, unii ziariști acuză guvernul condus de Jozsef Antall că a dat dovadă de „amatorism" anunțînd, pe neașteptate, majorarea prețului, ceea ce a aruncat țara în criză. Ei mai subliniază că această criză trebuie să servească drept avertisment pe viitor pentru a evita alte conflicte sociale dure.

Aflat în spital, premierul J. Antall a recunoscut, la televiziune, că guvernul poartă o parte din vină pentru izbucnirea conflictului social, deoarece nu a pregătit cum trebuie opinia publică pentru o asemenea majorare a prețului benzinei. În acest conflict „nu există nici învingători, nici învinși". a spus Antall, iar decizia guvernului a fost dictată de necesitatea liberalizării prețului petrolului și benzinei pentru a se alinia la prețurile mondiale. În sfîrșit, cabinetul s-a mai angajat să nu ia măsuri împotriva greviștilor, deși la începutul conflictului a declarat acțiunea șoferilor „ilegală".

Încheierea acordului între guvern și diverși parteneri sociali a făcut să scadă tensiunea în Budapesta și în țară.

Totuși, se apreciază că pe plan financiar, situația Ungariei rămîne critică. Este adevărat, CEE a decis să deblocheze un ajutor de 600 milioane dolari pentru a o ajuta să depășească criza petrolieră. Dar, după una caldă, deblocarea crizei, a urmat alta rece — știrea prin care se anunța că autoritățile sovietice, care pînă acum au furnizat Ungariei o cantitate de petrol cu 1,9 milioane tone sub nivelul de 6,48 milioane tone — prevăzut pentru 1990 — au precizat, la Budapesta, că în noiembrie vor livra doar 143 000 de tone, restul de 200 000 de tone prevăzute urmînd să fie cumpărate de Ungaria pe devize convertibile sau în schimbul unor produse pe care URSS este dispusă să le achiziționeze de pe piața occidentală. Începînd cu 1 decembrie, Moscova nu va mai accepta plățile în ruble, nici măcar pentru o parte din cantitatea de țiței livrată Ungariei, în pofida faptului că acest tip de operațiuni urma să fie introdus în 1991. Criza a fost amorsată, dar marile probleme continuă, și se agravează.

Dumitru Constantin

Germania

„Domnul curat" și criza partidului său

Gregor Gysi este președintele Partidului Socialismului Democratic (PDS), succesor al formațiunii comuniste neostaliniste P.S.U.G., care a deținut puterea în R.D. Germană timp de 40 de ani. Orator de prim rang, și-a afirmat, din chiar momentul venirii în fruntea partidului, intenția de a angaja o ruptură radicală cu trecutul, eforturile sale îndreptîndu-se în direcția „ajustării imaginii", respectiv în a convinge că, în pofida filiației, PDS este un partid „curat", forță „reală" de opoziție democratică într-o Germanie unită și a cărui unică preocupare rezidă în apărarea „celor mai slabi". Pledoaria tenace, cu indiferent ce prilej, despre onestitatea partidului i-a adus liderului său — mai în glumă, mai în serios — apelativul de „domnul curat", iar formațiunii în sine un loc pe eșichierul politic al țării, care nu poate fi, în nici un caz, calificat drept neglijabil, avîndu-se în vedere procentajele de voturi obținute în trei alegeri consecutive, chiar dacă tendința manifestată s-a vădit descendentă. Astfel, la primul scrutin legislativ liber desfășurat în fosta R.D.G., la 18 martie a.c., Partidul Socialismului Democratic și-a adjudecat 16,4 la sută din sufragii, la municipalele din 6 mai organizate pe același teritoriu, 14 la sută, iar în regionalele de la 14 octombrie (pentru parlamentele celor cinci landuri nou constituite pe teritoriul est-german) — 11,6 la sută.

La mai puțin de o lună pînă la alegerile pentru constituirea noului parlament al Germaniei unite (prevăzute a avea loc pe 2 decembrie), întrebarea este dacă partidul lui Gregor Gysi va reuși să-și mențină deputați în forul legislativ suprem (în prezent dispune în Bundestag de 24 de mandate), depășind bariera de 5 la sută din voturi, necesară pentru aceasta. O serie de observatori apreciază că dificultățile și distorsiunile, îndeosebi de ordin social, apărute după unificarea Germaniei pe teritoriul ex-R.D.G., ar putea opri diminuarea de sufragii semnalată, PDS urmînd să întregească evantaiul parlamentar al stîngii (alături de Partidul Social-Democrat și, eventual, de mișcarea ecologistă, care și-a pierdut, în ultimii ani, din audiență). Alte păreri susțin că, dimpotrivă, formațiunea politică a lui Gregor Gysi va înregistra un eșec de proporții, dacă va mai rezista pînă la alegeri. Dubiul cu privire la însăși participarea la scrutin are drept motivație scandalul legat de o deturnare de fonduri cu implicații încă imprevizibile, antrenînd o severă criză în sînul acestui partid. Declanșarea ei făcînd, potrivit săptămînalului „Bild am Sonntag", ca principalele partide germane să ceară dizolvarea și confiscarea bunurilor PDS. „Situația partidului — avea să declare Gregor Gysi — s-a schimbat fundamental, deoarece acum i se poate reproșa nu doar că este succesorul P.S.U.G., dar, în plus, că se face el însuși vinovat de greșeli grave".

Detonatorul crizei s-a vădit a fi recunoașterea, de către responsabili ai partidului, a unui transfer ilegal, enorm, de 107 milioane mărci (71 milioane dolari), într-un cont bancar din străinătate, aparținînd societății sovieto-venezuelene „Putnik", cu sediul la Moscova. Unul din autorii acestei fraude (potrivit legii, toate tranzacțiile financiare ale fostelor organizații ale regimului comunist trebuie semnalate unei comisii guvernamentale însărcinate cu controlul patrimoniului lor) este trezorierul și vicepreședintele PDS, Wolfgang Pohl, care a declarat că a efectuat „transferul" în „încercarea de a salva o parte din bunurile partidului, pentru a-i permite să supraviețuiască !" Ceilalți doi sînt Wolfgang Langnitzschke, responsabil cu finanțele în Comitetul Director al PDS, și Karl-Heinz Kaufmann, o oficialitate pe plan local a respectivei formațiuni politice. Autorii fraudei au fost demiși, primii puși sub arest preventiv (cel de-al treilea se afla în capitala sovietică), s-au efectuat percheziții succesive la sediul PDS din Berlin pentru a se găsi dovezi care să susțină „indiciile" primite la parchet privitoare și la alte deturnări similare de fonduri. Unele ziare germane evaluează scandalul prin prisma unor legături ale PDS cu P.C.U.S., cu fosta poliție secretă est-germană STASI și cu KGB-ul. Fapt pentru care P.C.U.S. a ținut să dezmintă, într-un comunicat, că ar fi autorizat societatea „Putnik" să acționeze în numele său într-o afacere de transfer frauduloasă de fonduri ale PDS în conturi bancare străine (recunoaște, însă, că între P.C.U.S. și PDS au existat relații financiare). Centrul de presă al KGB a dat publicității, de asemenea, un comunicat în care se arată că în mijloacele de informare în masă din Germania continuă campania de discreditare politică a Partidului Socialismului Democrat, acuzat de operațiuni financiare ilegale. După încercări de a se arunca o umbră asupra P.C.U.S. — adaugă comunicatul — s-a anunțat că această operațiune n-ar fi putut fi făcută fără KGB, afirmîndu-se, în special, că un oarecare Karl-Heinz Kaufmann, care figurează drept personaj-cheie în această afacere, ar fi fost agent al KGB. Potrivit comunicatului, acesta „nu a avut și nici nu are nici o legătură cu KGB".

Proporțiile scandalului amenințau cu un deznodămînt fatal pentru PSD. Demisia liderului acestuia, cu doar cîteva săptămîni înaintea alegerilor, Gregor Gysi si-a înaintat-o. A revenit, însă, asupra ei. Responsabilii fraudei au declarat că a fost comisă fără știrea președintelui partidului. Iar Comitetul director al acestuia i-a acordat, în unanimitate, votul de încredere.

„Domnul curat", Gregor Gysi, și-a văzut, dintr-o dată, pătată emblema. Dar se vădește acum mai preocupat de cea a țării. Pentru că, potrivit propriilor afirmații, a renunțat la demisie pentru a nu pune în pericol stînga în Germania și a afecta, astfel, imaginea ei în Europa ! „Trebuie să facem față unei situații incredibil de complicate și dificile", comenta el.

Ce audiență vor mai avea, însă, de-acum înainte, acțiunile întreprinse în fruntea unui partid care se vede confruntat — așa cum aprecia Comitetul său Director — cu „neliniștea deosebită ce izvorăște din pierderea încrederii cetățenilor, ale căror interese dorește să le apere" ?

Vasile Crișu

Criza din Golf

Război sau pace?

Cea de-a zecea rezoluție a Consiliului de Securitate al O.N.U. referitoare la criza din Golf condamnă abuzurile comise de forțele de ocupație irakiene în Kuweit, afirmă principiile compensațiilor financiare față de statele și persoanele particulare lezate de invadarea emiratului (prin embargoul comercial), cere Bagdadului să se conformeze convențiilor internaționale privitoare la tratamentul populației civile în timp de război, inclusiv protejarea reprezentanților diplomatici. Textul rezoluției subliniază bunele oficii oferite de secretarul general al O.N.U. în încercarea de soluționare a crizei, prevăzînd, în același timp, măsuri suplimentare în cazul în care Irakul continuă să nu se conformeze rezoluțiilor Consiliului.

Într-un fel de contra-ofensivă, Bagdadul a difuzat la Națiunile Unite un document, susținînd că acesta confirmă faptul că serviciile de informații ale S.U.A. și Kuweitul au complotat — înainte de invazie — împotriva Irakului. Potrivit documentului (o scrisoare a directorului general al Departamentului Securității Statului kuweitian către ministrul de interne al emiratului), C.I.A. ar fi sugerat Kuweitului, în noiembrie anul trecut, modalități de a exercita presiuni economice asupra Irakului, pentru a-l obliga să delimiteze disputata frontieră kuweitiano-irakiană. Într-o notă adresată secretarului general al O.N.U., ministrul de externe irakian, Tariq Aziz, a cerut ca scrisoarea respectivă să fie difuzată ca document al Consiliului de Securitate. „Acest document confirmă clar și fără echivoc cooperarea dintre Agenția Centrală de Informații a S.U.A. și serviciile de informații ale fostului guvern kuweitian, într-un complot împotriva securității naționale, integrității teritoriale și economiei Irakului", se specifică în notă.

Dacă nu ar fi vorba de cea mai gravă criză a ultimilor ani, demersul irakian n-ar putea face decît, cel mult, obiectul unei note umoristice. Ce semnificație ar avea publicarea unui text de asemenea natură — în cazul în care acesta ar fi real — la trei luni de la invadarea Kuweitului ? Și de cînd măsuri militare extreme rezolvă subtilitățile unor rapoarte secrete ? Fără să vrem, gîndul ne zboară la „agresiunea" pe care o resimțea Hitler din partea poporului ceh, justificînd — din spirit de „precauție" — ocuparea samavolnică a Sudeților.

O dovadă că lucrurile sînt luate în serios o constituie lungul turneu al trimisului special sovietic Evgheni Primakov în regiune și în marile capitale occidentale, în încercarea de a găsi o cale pașnică în dezamorsarea situației. Avînd în vedere stadiul actual al relațiilor sovieto-americane, este de presupus că această inițiativă a Moscovei nu este strict unilaterală, ci consecința unor consultări. Din păcate, rezultatele convorbirilor se arată mai degrabă descurajante, Saddam Hussein — cu care emisarul sovietic s-a întîlnit în două rînduri în ultima vreme — refuzînd categoric evacuarea Kuweitului ca o condiție prealabilă a oricăror negocieri. Surse diplomatice din Golf sînt de părere că absența unor rezultate concrete ale acestor demersuri înseamnă un pas considerabil către o soluție belicoasă a crizei.

Instructaj de decontaminare nucleară și biochimică într-o tabără americană din Arabia Saudită

Militari ai marinei americane pregătind instalarea unor rachete antiaeriene Hawk în Arabia Saudită

Președintele George Bush declară în legătură cu tratamentul aplicat de Irak ostaticilor americani că „și răbdarea are o limită"

În chiar cursul turneului lui Primakov în Orientul Mijlociu, Statele Unite studiau sporirea cu 100 000 de oameni a efectivelor militare din Golf, efective care numără deja 210 000 de militari. Acest lucru pare să indice că guvernul american se gîndește cu seriozitate și la un atac împotriva Irakului, avînd în vedere faptul că noile forțe trimise în zonă depășesc cu mult necesitățile exclusiv defensive ale Arabiei Saudite.

Cu toate acestea, secretarul de stat american James Baker a început un nou turneu în Orientul Mijlociu, turneu care, potrivit unor interpretări optimiste, ar putea fi o tentativă disperată de a evita confruntarea armată, pe cînd alți observatori apreciază că ar fi vorba de definitivarea preparativelor pentru atac. O agenție de presă americană afirmă că Baker va solicita Arabiei Saudite aprobarea de a lansa de pe teritoriul saudit un atac total în vederea distrugerii structurii militare a acestei țări, considerată de Washington o amenințare serioasă nu numai în aceste momente, ci și pe termen mediu și în perspectivă. Oricum, lipsa unei hotărîri mai tranșante din partea Statelor Unite poate fi pusă și pe seama alegerilor de la „jumătatea mandatului" care au avut loc săptămîna aceasta ; pe de o parte, electoratul american nu este deloc încîntat ca țara să fie din nou implicată într-un conflict militar de anvergură la nici 30 de ani de la începutul războiului din Vietnam ; pe de altă parte, Administrația nu dorea să ia o decizie în plină campanie electorală.

Potrivit unor cercuri diplomatice, citate de ziarul madrilen „El Mundo", un atac al SUA asupra Irakului ar fi iminent, după obținerea unui ultimatum din partea Consiliului de Securitate la adresa Irakului. Referindu-se la informații furnizate de diplomați occidentali aflați la Bagdad, ziarul afirmă că un masiv atac aerian american asupra pozițiilor irakiene ar urma să fie declanșat în săptămîna 11—18 noiembrie.

O altă propunere sovietică, cea privind convocarea unei conferințe arabe la nivel înalt în scopul reglementării crizei din Golf, este privită cu scepticism de majoritatea liderilor arabi. Președintele egiptean Hosni Mubarak a apreciat că o asemenea întîlnire ar presupune existența unei baze de discuții, care, pentru moment, nu se întrevede. Fără o asemenea bază, „s-ar ajunge la o întîlnire la nivel înalt consacrată unor admonestări reciproce", a mai afirmat șeful statului egiptean. Mubarak, considerat liderul arab cel mai moderat, și-a exprimat speranța că irakienii sînt conștienți de situația periculoasă, care poate exploda în orice clipă.

Saddam Hussein este, fără îndoială, conștient de faptul că orice mișcare necontrolată poate duce la o ripostă deosebit de aspră și, prin urmare, se mișcă prudent. Fără a abandona poziția rigidă adoptată, el continuă operațiunea de captare în doze bine măsurate a bunăvoinței occidentale. O ultimă măsură de acest gen o constituie permisiunea acordată părinților „oaspeților străini" (citește ostaticii occidentali) de a-și vizita fiii reținuți în Irak, cu prilejul sărbătorii Crăciunului și a Anului Nou, măsură considerată de guvernul britanic drept încă o probă de cinism a regimului de la Bagdad.

Dar, după cît se pare, pînă la Crăciun, în Golf se așteaptă o scînteie. Pulberea e pregătită.

Dan Radu Stănescu

La închiderea ediției

■ **BUDAPESTA.** Miniștrii de externe ai țărilor membre ale Tratatului de la Varșovia au semnat (3 noiembrie) acordul privind limitarea armelor convenționale și distribuirea cotelor, acord care va face parte din Tratatul Est-Vest ce va fi semnat la Paris.

■ **GOLF.** În timp ce secretarul de stat american, James Baker, își începea turneul în Orientul Mijlociu (4 noiembrie), președintele irakian, Saddam Hussein, se oferea să elibereze toți ostaticii, cu condiția să primească garanții că țara sa nu va fi atacată.

■ **ALEXANDRIA.** Președinții Egiptului, Franței, Senegalului și Zairului au inaugurat Universitatea francofonă „Senghor".

■ **IERUSALIM.** Guvernul israelian a respins raportul secretarului general al O.N.U. privind uciderea a 20 de palestinieni, la 8 octombrie, la Ierusalim, precum și recomandările făcute de acesta Consiliului de Securitate : convocarea celor 164 de țări semnatare ale celei de a patra Convenții de la Geneva, pentru a analiza dacă Israelul, ca forță de ocupație, respectă drepturile populației palestiniene din Cisiordania și Gaza.

■ **LONDRA.** Cele 81 de participante la concursul „Miss Univers" au impresionat, la conferința de presă desfășurată în capitala britanică, prin frumusețea dar și nivelul lor ridicat cultural și profesional.

■ **BAGDAD.** Latif Nassif, ministrul irakian al informațiilor, crede că „data prevăzută de Statele Unite pentru a ataca Irakul este Crăciunul". Deși nu exclude posibilitatea unor eventuale negocieri, ministrul avertizează că, în orice caz, Kuweitul va rămîne, provincia nr. 19 a Irakului.

■ **MADRID.** La 6 noiembrie s-a anunțat că președinția Consiliului Europei îi va reveni, pentru primul semestru al lui 1991, Spaniei.

■ **WASHINGTON.** Peste un milion și jumătate de persoane au fost dislocate de la reședințele lor, în urma conflictului din Golf — au anunțat reprezentanți ai Băncii Mondiale.

■ **SAN JOSÉ.** 46 de deputați costaricani au trimis o scrisoare lui Fidel Castro, reclamînd convocarea unui plebiscit care să permită poporului cubanez să-și decidă singur forma de guvernare.

■ **WASHINGTON.** Un grup de senatori americani au cerut președintelui Bush să ridice embargoul comercial care de 15 ani apasă asupra Vietnamului și creează, în prezent, „prejudicii serioase" oamenilor de afaceri americani.

■ **MOSCOVA.** Ministrul de interne al URSS, Vadim Bakatin, a cerut permisiunea parlamentului Moldovei sovietice pentru a trimite trupe în zona Nistrului.

■ **CARACAS.** Delegatul regional pentru America Latină a Federației internaționale a jurnaliștilor (FIS), Stein Gronsund, a afirmat că, în ultimii patru ani, au murit peste 70 de ziariști latino-americani, în urma unor agresiuni diverse.

■ **BERLIN.** O serie de declarații ale lui Erich Honecker, publicate de revista britanică „The European", în care susține că istoria îi va da dreptate, au declanșat critici dure în ziarele berlineze.

■ **BONN.** Biroul comercial sovietic din capitala Germaniei a anunțat că URSS negociază cu consorții occidentale de tutun achiziționarea a 40 miliarde țigări pentru a le avea în rezervă în vederea iernii grele ce se așteaptă.

■ **LA VALLETTA.** Partidul Social Democrat din Gibraltar va prezenta, la 15 noiembrie, o moțiune de cenzură contra primului ministru socialist, Joe Bossano. Va fi prima moțiune de cenzură contra lui Bossano, ales premier în 1988. Moțiunea condamnă guvernul că girează în secret afacerile țării.

■ **LONDRA.** 64 la sută din britanici consideră că premierul Margaret Thatcher ar trebui să demisioneze — potrivit unui sondaj de opinie, realizat după demisia vicepreședintelui Geoffrey Howe.

■ **SANTIAGO DE CHILE.** Un uriaș obiect zburător neidentificat (OZN) a fost observat de peste o sută de persoane, la 400 kilometri nord de Santiago. Nava (circa 100 metri diametru și 20 metri înălțime, puternic iluminată) a aterizat pe vîrful unui munte inaccesibil.

■ **BONN.** De la sfîrșitul lunii august, 53 de soldați sovietici, staționați în fosta RDG cu familiile, au cerut azil politic în Germania — s-a anunțat la ministerul de interne din Bonn.

■ **VARȘOVIA.** Vicepremierul polonez Leszek Balcerowicz, autorul reformei economice, consideră că Polonia va atinge, în cinci ani, actualul nivel de viață din Spania. Succesul reformelor — a subliniat el — va depinde de rezolvarea a trei dileme : penuria de produse necesare consumului polonezilor, rata înaltă a inflației și devalorizarea zlotului.

■ **WASHINGTON.** La Casa Albă s-au anunțat etapele turneului președintelui Bush. Acesta va începe la 16 noiembrie — Praga, continuînd cu Germania (18 noiembrie), Paris (19—21 noiembrie), Arabia Saudită (22 noiembrie) și Egipt.

■ **MOSCOVA.** Radio Moscova a anunțat că circa 30 de străzi din capitală își vor recupera, înainte de 7 noiembrie, vechile denumiri.

■ **GENEVA.** Înaltul comisar al Națiunilor Unite pentru refugiați, norvegianul Thorwald Stoltenberg, a demisionat, după numai zece luni de la numirea sa în această funcție, pentru a deveni vicepremier și ministru de externe în noua echipă guvernamentală de la Oslo.

■ **ATENA.** Nouă albanezi de origine greacă au trecut ilegal frontiera cu Grecia și au cerut azil politic în această țară — a anunțat poliția din Atena.

■ **KIEV.** Parlamentul ucrainian a aprobat un program propriu de reforme economice și de trecere la economia de piață.

■ **LIMA.** La împlinirea a o sută de zile de guvernare, președintele Perului, Alberto Fujimori, se confruntă cu nemulțumirile sociale provocate de ajustările economice care nu au reușit să stăvilească procesul inflaționist.

Rodica Dumitrescu

Săptămîna trecută a demisionat, din funcția de vicepremier, sir Geoffrey Howe membru al cabinetului de la venirea conservatorilor la putere, în urmă cu 11 ani. Motivul : diferențele de opinii cu primul ministru, în legătură cu politica față de Piața comună și îndeosebi față de o viitoare monedă comună a CEE. Observatorii considerau demisia drept momentul de criză cel mai important din ultimii ani, capabil să producă modificări în echipa conservatorilor, îndeosebi în sensul accentuării presiunilor ca actualul lider să cedeze locul altui politician

STOP CADRU

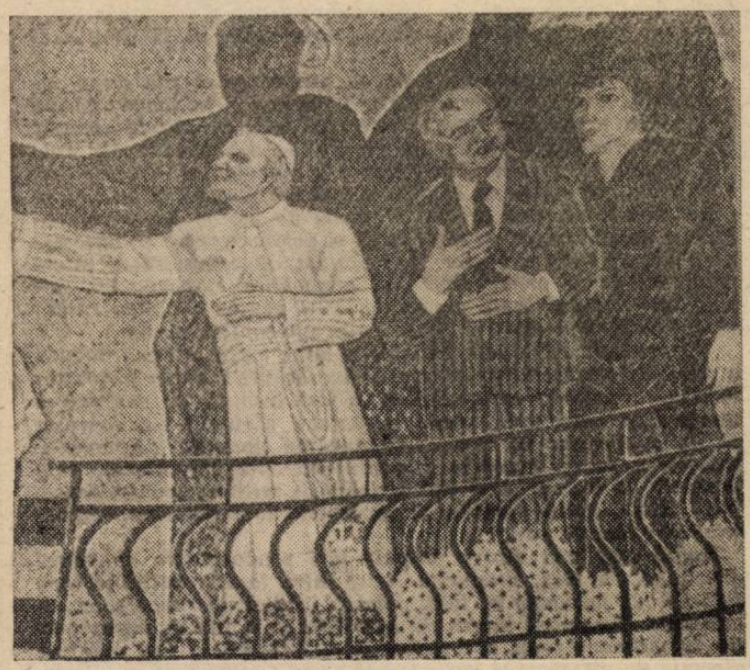

Papa Ioan Paul II, Mihail și Raisa Gorbaciov au fost imortalizați în mozaicul eucaristic din interiorul basilicii „Sacre Cuore Eucaristico" din Terni, oraș situat la 100 kilometri nord de Roma. Figurile sînt în mărime naturală, fiind opera părintelui Ugolino, care a lucrat nouă luni pentru a realiza mozaicul

1000+1

Perspective

Numărul est-germanilor fără un loc de muncă sau cu activități temporare ar putea crește la 4 milioane (aproape jumătate din forța de muncă) pînă la sfîrșitul anului 1991, a anunțat Asociația pentru șomeri din partea de răsărit a Germaniei. Au fost concediate deja sau trecute la program redus (calea cea mai scurtă spre șomaj) aproximativ 2,4 milioane de persoane, în timp ce industriile de stat se reorganizează odată cu trecerea la economia de piață, a relevat Klaus Grähn, președintele Asociației pentru șomeri din Germania. Grähn a mai arătat că sărăcia și disperarea amenință să se extindă în întreaga zonă a fostei Germanii de răsărit, deoarece măsurile privind prosperitatea, adoptate înainte de unificarea cu Germania federală de la 3 octombrie, sînt inadecvate. Sursa — preluată de agenția „Reuter" — a precizat că șomerii est-germani primesc, în medie, lunar, un ajutor de șomaj de numai 575 mărci (383 dolari), deși prețurile la produsele de bază au ajuns la nivelul ridicat al Germaniei occidentale. „Adevăratul dezastru se va produce probabil în luna ianuarie, cînd chiriile, prețul energiei și transportului în comun se vor majora".

Legături

Participarea serviciilor speciale bulgare și a KGB la atentatul împotriva Papei constituie un fapt autentic și a venit timpul confirmării definitive — a afirmat, la o conferință de presă organizată la Varșovia, ziarista americană Claire Sterling, aflată în Polonia cu ocazia apariției lucrării sale dedicate atentatului. Numai anul acesta — a adăugat ea — Occidentul a furnizat amănunte referitoare la legăturile dintre serviciile speciale bulgare și KGB, precizînd, de asemenea, că se află în posesia unor documente ce dovedesc relațiile dintre serviciile secrete ale regimului de la Sofia și „Lupii cenușii" (organizație fascistă căreia i-a aparținut turcul Ali Agca, autorul atentatului împotriva Papei). Ziarista americană (autoarea unui best-seller despre terorismul internațional) a apreciat inițiativa președintelui bulgar, Jelio Jelev, de a se acționa pentru aflarea adevărului — relatează agenția „BTA". Poporul bulgar nu dorește să fie învinuit de unele acțiuni întreprinse, fără acordul său, de regimul comunist — a menționat Claire Sterling.

Semnificațiile unei destituiri

Anulînd măsurile de raționalizare a benzinei, președintele irakian, Saddam Hussein, a vrut — e de părere „France Presse" — să demonstreze în mod clar lumii că țara sa este capabilă să facă față embargoului internațional, căutînd, totodată, să prevină nemulțumirea irakienilor. Dacă impunerea unei raționalizări a putut fi interpretată drept un element în măsură să ducă la „flexibilizarea" poziției Bagdadului în vederea unei reglementări pe calea negocierilor a crizei din Golf, anularea măsurii de raționalizare urmărește să infirme asemenea zvonuri.

Acest anunț-surpriză, făcut la numai cinci zile după intrarea în vigoare a raționalizării, a intervenit în timpul vizitei la Bagdad a lui E. Primakov, trimis de președintele sovietic Mihail Gorbaciov pentru a explora căile diplomatice ale unei reglementări a conflictului. Vizita s-a încheiat la 29 octombrie fără rezultate concrete. (La 19 octombrie, Irakul a hotărît să raționalizeze în mod drastic uleiurile de motor și benzina — 30 litri de carburant pe săptămînă și per automobil proprietate particulară. Măsura fusese interpretată de comunitatea internațională drept primul semn al eficacității embargoului, hotărît la începutul lunii august de ONU pentru a obliga Irakul să evacueze Kuweitul și să se evite un conflict armat.)

Președintele Saddam Hussein a adus astfel o nouă dovadă a controlului absolut pe care îl deține asupra tuturor pîrghiilor statului: anularea raționalizării a fost însoțită de destituirea ministrului petrolului, Issam Al-Jalabi, căruia i s-a reproșat că nu a apreciat în mod corespunzător stocurile disponibile. Înlocuirea sa cu generele președintelui, Hussein Kamel, deja ministru al industriei și industrializării militare, consolidează, între altele, clanul familial și puternicul lobby militaro-industrial care conduc țara.

Irakul este una dintre primele țări producătoare de petrol din lume. În 1989, producția sa se cifra la 175 milioane tone față de 125 milioane în 1988, potrivit estimărilor experților occidentali. Consumul intern de petrol în Irak este de aproximativ 10 milioane tone, dar industria de rafinare a fost puternic afectată de distrugerea unor instalații în timpul războiului împotriva Iranului.

Berlin, 28 octombrie 1990; este inaugurată prima aterizare a unui avion al companiei „Lufthansa" pe aeroportul din Berlin: cursa New-York—Berlin. Reprezentanți ai zece state americane imortalizează evenimentul cu aceste pancarte, pe care este înscris numele statului respectiv și numărul locuitorilor săi

Pe o stradă din Moscova, soldați sovietici se amuză în fața caricaturilor reprezentîndu-l, între alții, pe președintele Mihail Gorbaciov, de neconceput în urmă cu puțin timp

Premieră

Papa Ioan Paul al II-lea a numit pentru prima dată un savant sovietic membru al Academiei Pontificale de Științe. Este vorba de fizicianul Roald Sagdeev, în vîrstă de 58 de ani, originar din Moscova, directorul Institutului de Cercetări Spațiale, membru al Academiei de Științe a URSS, cunoscut specialist în domeniul fizicii nucleare și aplicațiilor sale practice, informează „AFP".

Ajutoare

Guvernele și agențiile occidentale nu vor putea acoperi, anul viitor, întreaga sumă cu care s-au angajat pentru a sprijini noile democrații din Răsăritul Europei. Potrivit unor rapoarte întocmite de Comisia Executivă a Comunității Economice Europene, sumele acordate vor fi cu 7 miliarde de dolari mai mici decît cele preconizate. Aceasta presupune că țările est-europene vor fi nevoite să-și reducă importurile și să amîne investițiile în echipament nou. După cum reiese din rapoartele respective, situația este, în parte, rezultatul creșterii prețului petrolului, ca urmare a crizei din Golf. Un alt factor îl constituie cheltuielile suplimentare pentru anul viitor, cînd schimburile comerciale dintre țările est-europene și Uniunea Sovietică vor fi făcute în valută forte. Printre țările afectate — precizează postul de radio „Europa liberă", care a transmis știrea — se va afla și România, care, potrivit rapoartelor, va avea nevoie anul viitor de ajutoare occidentale în valoare de 1,200 miliarde de dolari.

Soldați

Parlamentul Ungariei a adoptat o lege privind serviciul militar, care prevede, în esență, reducerea duratei acestuia de la 18 la 12 luni, cu o perioadă de menținere în rezervă de 10 luni. De asemenea, noul text de lege stipulează că armata nu mai este însărcinată cu educația tinerilor, ci numai cu pregătirea lor efectivă din punct de vedere militar. Totodată, deputații au hotărît ca din noua lege să fie scoasă orice referire la Tratatul de la Varșovia.

Armament — prezent și viitor

Industria de armament a Europei occidentale, care primește din ce în ce mai puține comenzi după încetarea războiului rece, ar putea să-și diminueze producția cu aproximativ o treime, pînă la jumătatea anilor '90, se arată într-un raport realizat de Institutul Internațional pentru Cercetări în domeniul Păcii din Stockholm (SIPRI).

Potrivit aprecierilor SIPRI, în următorii cinci ani, aproximativ 500 000 din cele 1,4 milioane de locuri de muncă ale industriei europene de armament vor dispărea. Vînzările de arme vor fi reduse cu pînă la 30 la sută. Raportul precizează, de asemenea, că aceasta este reacția industriei la convorbirile de la Viena privind reducerea forțelor convenționale din Europa, retragerea planificată a trupelor sovietice din Europa răsăriteană și dezmembrarea Tratatului de la Varșovia.

Raportul informează că 70 la sută din cei o sută de mari producători de arme din Europa se află în Marea Britanie, Germania și Franța. Industria europeană de armament s-a dezvoltat de-a lungul anilor pînă în momentul în care, la mijlocul anilor '80, bugetele militare au ajuns la același nivel. În anii care urmează, se pot aștepta reduceri anuale ale bugetelor de cel puțin 2—3 la sută, relevă SIPRI. Companiile europene de armament au început să se restrîngă cu trei ani în urmă, desființîndu-se deja aproximativ 100 000 de locuri de muncă. Industria se restructurează prin contopiri sau diversificare în producția civilă. Raportul menționează peste 20 de astfel de preluări sau fuzionări, de la începutul anului 1989.

Raportul mai relevă că viitoarea apărare a Europei occidentale se va baza probabil pe un efectiv militar mai redus și pe mai puține unități masive de tancuri și artilerie. Forțele armate se vor compune din unități mai mici, foarte mobile, echipate cu armament de înaltă tehnologie.

Companiile de armament specializate în electronică și fabricarea elicopterelor par să aibă perspective bune în viitor, la fel industria de avioane civile. Producția de rachete, care nu sînt incluse în convorbirile vizînd reducerea armamentelor, are, de asemenea, șanse de a înregistra o dezvoltare, precizează SIPRI.

Probabilitate

Este probabil că, pînă la sfîrșitul secolului, China va fi afectată de un puternic cutremur de pămînt, iar trecerea sub tăcere a acestei realități ar fi o crimă — a declarat Song Jian, membru al Consiliului de Stat al RP Chineze. Într-o declarație reluată de un ziar local din Tianjin, oficialitatea chineză — care se referea la concluziile unui seminar științific de seismologie — a condamnat astfel, implicit, practicile conducătorilor comuniști, care constau în aruncarea unui văl de tăcere asupra oricăror informații de natură să „umbrească"

La 31 octombrie, a fost străpunsă ultima porțiune a Canalului de sub Tunelul Mînecii, care desparte Franța de Marea Britanie. În imagine : un inginer de la Sangatte (nordul Franței) imortalizează momentul, indicînd gaura de 5 cm care „răspunde" în partea britanică

imaginea țării, inclusiv cele referitoare la ravagiile calamităților naturale — relatează „AFP".

Dispăruți

Statele Unite și Vietnamul au căzut de acord să autorizeze prezența la Hanoi a unui reprezentant permanent al Washingtonului, însărcinat cu probleme legate de militarii americani dispăruți în timpul războiului din Vietnam, a anunțat la Bangkok ministrul de externe vietnamez, Nguyen Co Thatch. Reamintim că sînt căutați circa 2 000 militari americani dispăruți în lupte. De asemenea, Washingtonul dorește repatrierea resturilor unora din cei peste 55 000 de morți în război. Pe de altă parte, un grup de senatori americani (republicani) a realizat un raport în care se arată că există posibilitatea să se mai afle încă în Vietnam prizonieri de război americani. În repetate rînduri, Pentagonul a dat asigurări că nu există dovezi privind existența acestora, după eliberarea, în 1973, a soldaților deținuți de vietnamezi.

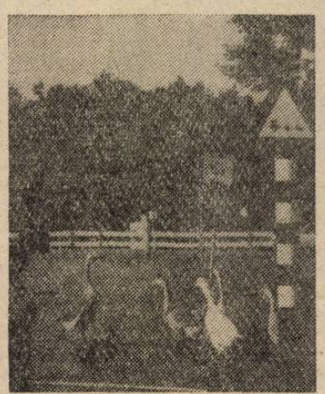

„Atenție, gîște !" Un nou semn de circulație rutieră a apărut în localitatea olandeză Enshede, la inițiativa iubitorilor de animale și cu sprijinul universității locale. Conducătorii auto au obligația să oprească la lumina roșie, care se aprinde, printr-o celulă fotoelectrică, în momentul în care gîștele se decid să treacă strada...

de MATTY

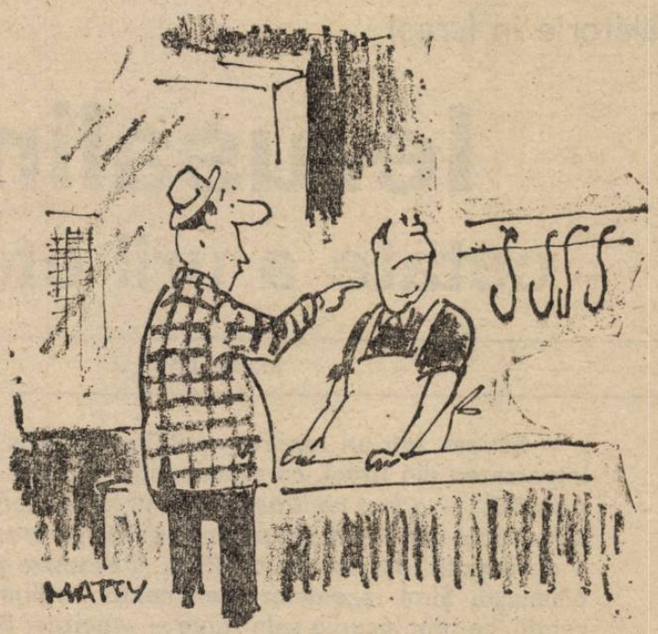

— Un cîrlig, te rog ! Altfel, nevastă-mea n-o să creadă că am trecut pe la măcelărie...

Pachete

Oficiile poștale japoneze au primit instrucțiuni să deschidă orice pachete suspecte ce sosesc sau pleacă din țară în perioada 1—25 noiembrie, pentru a preveni un atentat terorist în timpul ceremoniilor de instalare a împăratului Akihito, la 12 noiembrie. Psihoza teroristă nu a încetat să sporească în ultima perioadă în Japonia — relatează agențiile de presă. Pentru perioada ceremoniilor oficiale au fost luate măsuri excepționale, prevăzîndu-se, între altele, mobilizarea a circa 32 000 de polițiști numai pe străzile capitalei. O asemenea psihoză nu este însă gratuită. În ultimele săptămîni, organizații de extremă stînga, ostile sistemului imperial, au amenințat cu organizarea unor atentate teroriste.

Imigrări

Noul proiect american al legii imigrărilor prevede facilitarea formalităților de imigrare și creșterea numărului anual al noilor veniți. Proiectul de reformă, supus discuțiilor unui comitet al Senatului și Camerei Reprezentanților, mai trebuie aprobat de Congres, dar aceasta este numai o formalitate. Proiectul facilitează imigrarea politică, precum și cea a bolnavilor de SIDA și a homosexualilor. Numărul imigranților va crește în 1992, 1993 și 1994 de la 500 000 la 700 000 pe an ; în 1995 vor fi primiți 675 000 de emigranți. Vor fi acceptați, în primul rînd, membrii familiilor rezidenților (465 000). De asemenea, se vor facilita condițiile de intrare pentru profesioniștii calificați. Numărul acestora va fi de 140 000, în loc de 80 000 pe an.

Bani

Uniunea Sovietică are nevoie de ajutor financiar străin, dar, dacă banii vor fi utilizați așa cum dorește președintele Gorbaciov, respectiv pentru a cumpăra produse alimentare sau bunuri de consum, istoria se va repeta — apreciază economistul sovietic Gavril Popov, apropiat liderului reformator Boris Elțin. Economistul susține ideea orientării ajutorului străin în direcția privatizării economiei sovietice și nu pentru a finanța întreprinderile de stat sau pentru a satisface nevoile imediate ale populației.

„22"

Produse de fabricantul japonez de ceasuri „Seiko", țigările fără... fum și-au făcut apariția în magazinele din Tokio. Denumite „22", ele sînt prevăzute cu capsule impregnate cu nicotină, ce au un puternic miros de tutun, producînd efectele țigării obișnuite, dar fără să scoată fum. Fiecare pachet conține cîte o țigară din material plastic și cinci capsule, al căror efect durează între 30 și 50 de minute.

Rubrică realizată de Rodica Dumitrescu

Călătorie în Israel

Ierusalim
– cetate a urii eterne?

Liana Enescu

Scriam, într-un reportaj publicat în luna august, curînd după întoarcerea din Israel, că semnificația numelui Ierusalimului – „orașul păcii" – a fost contrazisă de întreaga istorie a acestei cetăți. În datele sale mai vechi sau mai noi, existența orașului Ierusalim rămîne o necurmată înșiruire de conflicte și dezastre plătite scump, în vieți omenești. Șirul recentelor evenimente confirmă destinul tragic al cetății, ce prin locurile sale sfinte – venerate, deopotrivă, de creștini, evrei, musulmani – ar fi trebuit să fie, mai presus de orice, un spațiu al reculegerii și pietății, și nu al urii devastatoare.

Sosisem la Ierusalim la numai cîteva zile după năvălirea trupelor irakiene în Kuweit. Am găsit, în Israel, un calm aparent, dublat de o stare de atentă „veghe" la evenimentele din apropiata zonă a Golfului.

Declarațiile oficiale respingeau ideea de panică, de implicare într-un conflict ce se dorea a fi și a rămîne strict interarab. Obișnuiți cu o atitudine de permanentă vigilență, israelienii — deținători ai recordului de rapidă mobilizare a forțelor armate, incluzînd, practic, orice adult între 18 și 55 de ani— continuau să ducă o existență părînd departe de orice teamă. Sub soarele amiezii sau la miezul nopții, străzile, restaurantele, plajele sau piscinele erau pline. La Tel Aviv, mai ales, ritmurile orașului erau trepidante, vii, neobosite. La orice oră din zi sau din noapte circulația era aproape la fel de intensă. Litoralul Mediteranei — cu plajele și peluzele sale, cu mici dar cochete și bine aprovizionate restaurante, cu scene improvizate și locuri special amenajate pentru odihnă, — se înfățișa ca un loc de continuu pelerinaj, unde oamenii veneau să se destindă, să danseze, să se întîlnească cu prietenii sau, pur și simplu, în ore tîrzii din noapte, să caute răcorarea brizei marine, după o zi de arșiță dogoritoare.

La numai cîțiva kilometri, străbătuți aproape pe nesimțite de-a lungul litoralului, pitoreasca localitate-geamănă a Tel Avivului, Jaffa, oferea un impresionant spectacol de lumini, culoare și muzică. Într-un parc imens, mii de tineri își aplaudau frenetic idolii de pe o scenă improvizată, dansînd și cîntînd odată cu ei, vibrînd de plăcere și bucurie. În atelierele amenajate în vechi clădiri, renovate, artiștii își etalau operele : tablouri, sculpturi, bijuterii. În mici prăvălioare, se vindeau sucuri, fructe, dulciuri, aperitive, ziare. La miezul nopții !

Mai sobru, Ierusalimul își înceta, în genere, activitatea la orele serii. Rămîneau deschise unele magazine și restaurante, dar viața orașului își încetinea considerabil ritmul, pînă la acalmia totală. Numărul mare de credincioși, de practicanți zeloși ai religiei din rîndul locuitorilor săi pare să determine un mai serios stil de viață și activități mai puțin trepidante. Ceea ce nu înseamnă că, ziua, străzile sale sînt mai puțin aglomerate. Mai ales în centrul comercial sau în „orașul vechi", străbătut de cohortele de turiști, veniți din întreaga lume să viziteze locurile sfinte.

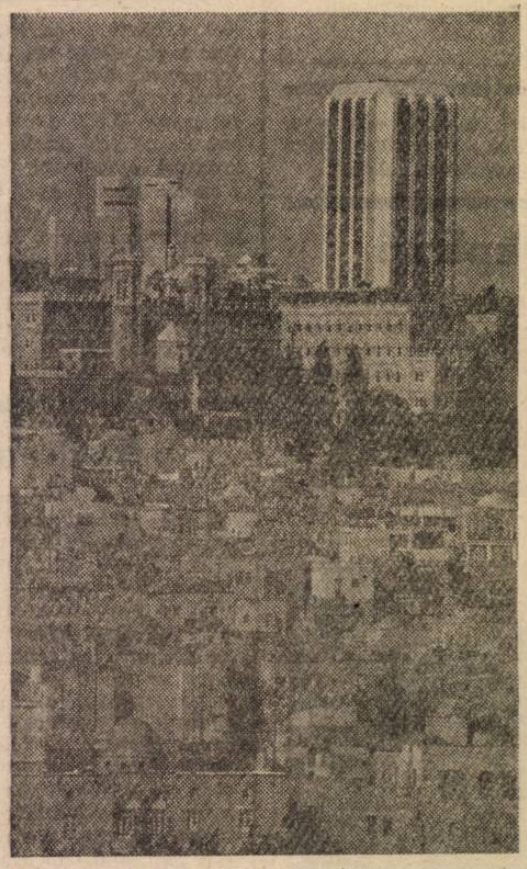

Ierusalim — vedere generală

Principala arteră comercială, bulevardul Ben Yehuda, e permanent aglomerat. Înșirate de-a lungul său, magazinele etalează mărfuri dintre cele mai variate, al căror nivel calitativ e serios concurat de cel al prețurilor. Există cîteva prăvălii — cu mare căutare — ce desfac echipament din dotarea forțelor de apărare israeliană : uniforme, gamele, insigne, berete, saci și chiar lenjerie. Prețurile sînt la fel de ridicate ca stima purtată forțelor armate. În schimb, în destul de desele anticariate, poți găsi, la o sumă convenabilă, dicționare și cărți, la mare preț chiar și în Occident.

A te refugia în bazar nu schimbă prea mult datele problemei. Dar îți oferă satisfacția de a privi abundența covîrșitoare de produse alimentare : munți de fructe și de legume, toate proaspete, îmbietoare, frumos prezentate, brînzeturi, tot felul de produse ale mării și semințe, produse de patiserie, prăjituri, o avalanșă de dulciuri cum numai în Orient poți găsi. Pe alte „artere" ale labirinticului bazar, din prăvălioarele deschise larg, se revarsă confecții de serie sau unicate, încălțăminte, podoabe, metraje, artizanat. Negustorii — evrei sau arabi, mai bine organizați primii, ceva mai nervoși ultimii — sînt la fel de insistenți, de dornici de a-și vinde marfa. În final, tot legea cererii și ofertei este cea care decide. Dar importante sînt și modul în care este prezentată marfa, puterea de convingere a negustorului, politețea sa, arta de a te determina să nu-l părăsești fără a cumpăra nimic, măcar un fleac de cîțiva shekeli.

Ca și la Tel Aviv și în alte orașe, la Ierusalim încîntă forfota, culorile vii din spectacolul tipic oriental al străzii, dar și curățenia desăvîrșită a locurilor publice, notele de civilizație pe care o numim, de obicei, occidentală.

Un aspect tipic israelian este, însă, prezența pe străzi, în instituții, piețe publice, autobuze, pretutindeni, a uniformelor militare. De la 18 ani, orice israelian, bărbat sau femeie, este chemat sub arme. După o perioadă de instrucție, oricare cetățean pînă la o anumită vîrstă, indiferent de funcție sau prerogative, efectuează o lună pe an de armată. Fiecare în domeniul militar în care a fost instruit și cu gradul obținut. Televiziunea, de pildă, a prezentat cazul unui mare om de afaceri israelian, care, în timpul de efectuare a obligațiilor militare, devenea, potrivit încadrării sale, șoferul celui care îi era șofer în viața civilă, dar, care, la unitatea militară, îi era superior.

Oricum, pe nimeni — în afară de cel sosit pentru prima oară în Israel — nu îl surprinde frecvența culorii măslinii a uniformelor militare. Este o scenă obișnuită cea în care doi tineri militari — pe care, la prima vedere, datorită bonetelor, nu-i deslușești a fi de sexe diferite — și-au lăsat armele rezemate de zidul unei clădiri și se sărută, în tihnă, așteptînd autobuzul.

Vizitam „orașul vechi" din Ierusalim, cu cele patru componente etnice ale sale : cartierele armean, creștin, evreiesc și musulman. Fiecare cu specificul său, cu istoria sa, săpată în piatra dură a clădirilor, dar și în sufletele oamenilor. Pătrunsesem în vechea cetate prin Poarta Damasc, înconjurată de un zid masiv, construcție datorată sultanului Soleiman Magnificul. Depășisem cartierul vechii comunități armenești. Pe porțile bine ferecate erau încă lipite afișe evocînd genocidul căruia îi fuseseră victime armenii în urmă cu 75 de ani. Un moment, admirasem, de sus, panorama poalei Muntelui Măslinilor, cu biserica atît de liniștitor numită „a tuturor națiunilor".

Ajunși în cartierul evreiesc, ne aflam tocmai în preajma însemnatelor descoperiri arheologice din epoca romană, cînd un tînăr soldat s-a adresat însoțitoarei. O avertiza să ocolească, în continuarea periplului nostru prin vechea cetate, o anume zonă, unde existau indicii de a fi fost plasată o încărcătură explozivă.

Brusc, din înălțimea considerentelor istorice, a plutirii prin negura veacurilor trecute, reveneam la realitate. La o realitate ce demonstra că, la numai cîteva zeci de metri distanță, uneori nici atît, oameni de diferite credințe se rugau Dumnezeului lor, cerînd milă și îndurare, căutînd alinare și sprijin, fără a face, însă, loc în inima lor aceleiași mile, aceleiași înțelegeri pentru semenul său.

Imagine cotidiană din centrul oraşului

Spectator de la mică distanţă

Henri Zalis

În acea zi de august, impunătoarea cupolă albastră a Moscheei Al-Aqsa, înălţată în partea meridională a esplanadei Muntelui Templului, strălucea sub soarele arzător. O parte a Muntelui Templului formează Zidul Vestic sau al Plîngerii, reminiscenţă a celui de-al doilea Templu, cel mai venerat loc sacru al evreilor, primul la care merg revenind din „exil". Urmînd regulile impuse de credinţă, ne-am acoperit capetele şi braţele goale şi am pătruns în sectoare separate, pentru femei şi bărbaţi, în incinta din preajma Zidului Plîngerii. Zeci de credincioşi îşi rosteau rugăciunile în linişte şi cucernicie. Îndesate în spaţiile dintre pietrele zidului — zeci de mii de hîrtiuţe bine împăturite. Pe ele fuseseră scrise doleanţele adresate divinităţii. Deasupra Zidului Plîngerii, a Moscheei Al-Aqsa, a Bisericii Sfîntului Mormînt, a tuturor bisericilor, templelor, altarelor din vechiul Ierusalim strălucea atunci, în august, acelaşi soare puternic, ce parcă desfiinţa cu totul umbrele, suspiciunea. A fost, însă, doar o iluzie.

La 8 octombrie, agenţiile de presă au transmis ştirea despre incidentele violente produse în zona Muntelui Templului, din partea de est a Ierusalimului în urma cărora au pierit 21 de palestinieni, şi alte 150 de persoane, între care şi cîţiva israelieni, au fost rănite. A fost cea mai sîngeroasă zi a Ierusalimului după războiul din 1967 — a scris revista „The Economist".

Tragicele evenimente au stîrnit apeluri la revanşă în rîndurile gherilei arabe. Ele au produs o vie emoţie, diverse reacţii şi contrareacţii, inclusiv aducerea faptelor în faţa Consiliului de Securitate al ONU. În presa internaţională au apărut reportaje, însoţite de imagini impresionante şi ample comentarii asupra cauzelor şi efectelor dramaticelor întîmplări. În ce măsură s-ar putea stabili o legătură între cele petrecute în Ierusalimul de est şi criza din Golf ? — a fost una din întrebările pe care şi le-au pus oamenii politici şi ziarişti. **(Va urma)**

Ca cititorul să ne înţeleagă bine, îl rugăm să reflecteze la următoarele amănunte, poate banale în enunţ, cu siguranţă revelatoare ca joc existenţial, ca aventură a spiritului întreprinzător. De 46 de ani apare la Paris, zilnic, în jurul orei 15, în formatul său tabloid care a consacrat un stimul pentru alte apariţii asemănătoare pe glob, periodicul intitulat, cu superbia simplităţii, „Le Monde". Are, după necesităţi, şi tipul de supliment (Guide Arts et Spectacles, Economie, Le Monde des Livres, Le Monde de l'Education, Le Monde diplomatique ş.a.) 16, 32, 44 sau 48 de pagini.

Sînt bineînţeles trei luştri de cînd, ajuns la Paris, îi trec constant pragul cu respectul şi interesul pe care îl inspiră oricui, cu osebire unui om de condei, pasionat de evenimente, scrutîndu-le linia sinuoasă, ieşirea din orizontul de aşteptare, interpretările, informaţiile, luările de poziţie ale redactorilor, corespondenţilor şi editorialiştilor strînşi în jurul marelui organ de presă.

De curînd, unul din gazetarii de la „Monde", Laurent Greilsamer, a dedicat într-un volum de 680 de pagini portretul fondatorului acestei inconfundabile instituţii, Hubert Beuve Méry.

Editura Fayard are meritul că a comandat lucrarea. Autorul i-a consacrat trei ani de explorări în arhive, în corespondenţa şi mărturiile unor colaboratori apropiaţi, pe urmă, un alt timp, la fel de preţios să redacteze, strălucit, ceva care iese din geometria unei biografii şi evită, subtil, să devină o hagiografie.

Avem, astfel, povestea înfiinţării după război a celui mai auster, consistent şi independent ziar de puterea politică oficială sau din opoziţie, independent şi de marile cercuri financiare din cîte există în imperiul cuvîntului tipărit. Un ziar responsabil pînă la cea mai mărunţă ştire, întocmit cu un minim de concesii făcute frivolităţilor istoriei, ca atare lipsit de fotografii şi discutabile semnalizări publicitare.

Şi acum cîteva consideraţii despre marele om de presă, impunător, ciufut, secret, calm, sever, previzibil răbdător, prudent cu înţelepciune, care este chiar cititorul, pe urmă directorul vreme de 25 de ani al „Monde"-ului, din anul apariţiei sale, 1944, şi pînă la dispariţia fizică a celui în discuţie în 1969. Pot aici mărturisi, cu mîndria profesionistului îngăduit în cercul redacţiei, că nici Jacques Fauvet, nici André Laurens, care i-au succedat ca directori ai publicaţiei, pînă la actualul ei girant, distinsul André Fontaine, aşa cum singuri au spus-o, n-au dorit şi nici nu ar fi putut să ignore, fie şi o singură clipă, moştenirea fastuoasă, impozantă lăsată lor de Hubert Beuve-Méry.

„Le Monde" este un imperiu de cuvinte, de verbe atotputernice. În „Impasse des Italiens", care fără nici un joc semantic nu înfundă cît deschide accesul spre universul sobru al redacţiei, se înalţă un imobil de cîteva etaje (pare-mi-se şase la număr) ce găzduieşte de decenii însăşi transformarea radicală a ideii de gazetă. Căci dacă, de regulă, într-un climat profund democratic, un ziar este în primul rînd un mijloc de informare rapidă a opiniei publice, „Le Monde" a fost şi a rămas mult mai mult ; un educator de opinie, fiind laolaltă cu prima funcţie şi tribună de idei şi universitate (la zi sau serală) şi perpetuă masă rotundă pentru ca în Franţa şi aiurea să se confrunte spornic opiniile.

Pare poate bizar, dar sub aparenţa neutralităţii lui, peridicul n-a fost niciodată neutru. Nici după război, cînd tînărul Hubert Beuve-Méry, proaspăt ieşit din clandestinitate şi din maquis, unde luptase împotriva colaboraţioniştilor capitularzi ai cercului de la Vichy şi chiar a cotropitorilor germani, ajunge brusc să îşi exprime dezgustul faţă de „fluctuanţi" ; nici mai încolo, cînd sceptic şi critic ţine pana în mînă ca starea Franţei şi a lumii „să nu se termine rău".

Se opune lui De Gaulle, lezat de accesele acestuia de autoritarism şi, în general, din iubire pentru climatul indispensabil de libertate scrie, de la postul său de veghe, despre toate marile opţiuni ale zilei : atlantismul, războiul rece, conflictul algerian şi din Vietnam, unitatea monetară a Europei occidentale. Are mereu plăcerea să înţeleagă ce gîndesc ceilalţi — ca atare rămîn celebre mesele de prînz pe care le oferă la el acasă unui Jean Monnet, Pierre Mèndes-France, André Malraux, ca să mă rezum la cîteva personalităţi marcante, refuzînd în schimb să-i întîlnească pe alţii la restaurant unde îi displăcea să fie mîncat din ochi, iar vorbele să-i fie schimbate într-un hybris derizoriu.

Beuve-Méry a edificat un jurnal ce trage tiraje de peste 550 000 de exemplare (pînă la 780 000). Impresionant prin credibilitate şi probitate, „Le Monde" a rămas, graţie valoroşilor săi dirigenţi de după 1969 şi pînă astăzi, o apariţie extrem de serioasă, de obiectivă, de avizată şi de difuzată pe toate continentele. Se desface în 102 ţări, după ştiinţa mea, are lectori în toate păturile populaţiei, cu precădere în clasa politică şi în cercurile de intelectuali, care sînt primii să-l caute la chioşc cînd ies de la servici.

Noblеţea orientărilor n-a prefăcut pe cititorii ziarului în partizani necondiţionali ai marelui patron. Sînt memorabile obiecţiile pe care i le-a adus, la un moment dat, însuşi François Mauriac. Dar acestor orientări el, Beuve-Méry, le-a conferit o obligaţie de neocolit. Să nu-l uite, să examineze intens fiecare pe răspunderea lui ce lasă în urmă. Din acest punct de vedere mi se pare o lectură înalt profitabilă biografia pe care i-a dedicat-o Laurent Greilsamer. Deoarece nu s-a oprit la mască, la profesiunea spre negaţie a nesupusului Hubert Beuve-Méry, cîrtitorul.

El nu ne apare ca un model gata făcut. Prin diversitate, gîndire cumpănită, reputaţie, părintele „Monde"-ului a deranjat şi provocat, deopotrivă. Şi ca să ducă la bun sfîrşit misiunea ce şi-a asumat-o, a păstrat gazeta lui în neîntrerupt contact cu realitatea fierbinte a înaintării — păşire fragilă, experimentată, imperturbabilă spre viitor.

Plasarea în actul procreaţiei (nu-i aşa, să concepi un ziar este cel puţin echivalent cu o procreaţie !) n-a fost niciciînd la îndemîna celor plini de neastîmpărul unirii primordiale. A fost, cum bine se ştie, a celor răbdători, migăloşi, plinî de rîvna şi deliciul cernelii tipografice. Numai aceştia scriu istoria, o rescriu cu foaia de hîrtie în faţă sub presiunea sacră a crezului lor.

Argentina

Spre un „nou peronism“?

Piețe sigure pentru desfacerea tradiționalelor produse de export argentiniene (cereale și carne de vită), cooperare în producție în diverse alte domenii, între care utilizarea energiei atomice în scopuri pașnice, lupta antidrog — sînt cîteva din rațiunile unui recent turneu european al președintelui Carlos Menem. Deschiderea Argentinei spre lume se corelează, pe plan intern, cu o strategie economică de factură liberală, provocînd disensiuni în rîndul peroniștilor, la guvern, și confruntări cu opoziția.

Președintele Carlos Menem s-a decis să ia taurul de coarne : economia de piață, a declarat într-un recent interviu, este singura soluție valabilă nu numai pentru Argentina, dar pentru oricare alt stat din lume care dorește să-și însănătoșească existența materială și să prospere. În consecință, programul său economic este unul pragmatic, vizînd reducerea deficitului bugetar al statului și scăderea inflației. Măsurile cele mai ferme merg în direcția privatizării, trecîndu-se în gestiunea particularilor cîteva din cele mai nerentabile întreprinderi de stat. De precizat că Argentina numără circa 2,4 milioane funcționari publici, o birocrație considerabilă care apasă pe măsură asupra bugetului ; pe de altă parte, întreprinderile de stat costă, anual, finanțele aproximativ 3,2 miliarde dolari. Ele s-au dovedit nu numai ineficiente din punct de vedere financiar, dar, în plus, funcționează prost, ceea ce argentinienii o știu pentru că o resimt în mod direct. Guverne succesive au promis, în ultimii 15 ani, privatizarea acestor instituții, dar au eșuat în încercările lor de realizare practică.

IEȘIREA DIN CERCUL VICIOS. Instalat în iulie 1989, în condițiile unei crize economice profunde, care a contribuit, de altfel, substanțial la pierderea audienței și credibilității președintelui Raul Alfonsin (radical), Carlos Menem (peronist) și-a surprins, foarte curînd, analiștii. În mai puțin de un an, guvernul său a trecut la privatizarea unor întreprinderi importante : compania națională de telefoane „Entel“ (44 000 de salariați) și cea a aviației comerciale și de pasageri, „Aerolineas Argentinas“ (11 000 de salariați). Au fost vîndute, de asemenea, particularilor două rețele de televiziune, circa 10 000 de kilometri de șosele și 28 de cîmpuri petroliere, cu rezerve probate de 70 miliarde barili petrol. Aceste vînzări vor reduce cu circa 10 la sută din datoria externă de 62 miliarde dolari a Argentinei și vor salva alte 600 milioane dolari, reprezentînd plata în contul serviciului acestei datorii. Anul viitor, procesul de privatizare va fi și mai decis, urmînd a viza compania națională de gaz, uzine electrice, alți 5000 kilometri de drumuri. Se prevede, de altfel, ca jumătate din rețeaua de șosele naționale să fie scoasă de sub regia statului, scontîndu-se pe repararea și îmbunătățirea sa substanțială. Rolul statului în economie se va reduce, deci, la minimum : „Ne propunem să ieșim din cercul vicios al proastelor servicii către populație, al investițiilor nerentabile și deficitelor în creștere“, a declarat Mario Guaragna, șeful comitetului de privatizare de pe lîngă președintele Carlos Menem. Acesta a dat puteri sporite, în ce privește vînzarea întreprinderilor de stat, ministrului său al economiei, Antonio Erman Gonzalez.

Bineînțeles, problemele nu sînt simple : există cel puțin 4,5 milioane persoane

Carlos Menem adoptă o terapie de șoc în economie, modificînd tradiționala politică populistă a peroniștilor

ocupate parțial sau fără locuri de muncă ; prețurile au crescut ; funcționarii publici își simt amenințate posturile prin reducerile masive de personal. Pe de altă parte, negocierile pentru vînzarea întreprinderilor „Entel“ și „Aerolineas Argentinas“ nu se desfășoară fără dificultăți, cumpărătorii — societăți spaniole și italiene — tinzînd să nu-și respecte angajamentele inițiale. În sfîrșit, o parte a sindicatelor protestează, respectiv cele reprezentînd peronismul tradițional. Ele rămîn fidele populismului care a definit întotdeauna Partidul Justițialist (peronist) și nu pot uita că majoritatea întreprinderilor ce se privatizează acum au fost naționalizate de Juan Peron, fondatorul și liderul, timp de mai multe decenii, al partidului ce-i poartă, de altfel, numele.

Cu toate acestea, sondajele de opinie îl situează pe Carlos Menem pe primul loc, chiar dacă nu cu 70—80 la sută ca în primele săptămîni după învestitură. După ani de recesiune economică, argentinienii par să creadă acum mai puțin în proteste și lozinci naționaliste, în speranța că politica de austeritate îi va ajuta să trăiască, în viitor, mai bine. De aceea — comentează presa apropiată de cercurile de afaceri —, majoritatea acceptă în prezent privatizarea, căci la ce folosește protestul împotriva „vînzării țării“, cînd telefoanele nu funcționează sau petrolul nu poate fi extras deoarece întreprinderile de stat sînt corupte și neeficiente. Adepții lui Menem par, în acest timp, să sporească, în ideea de a sprijini programul său liberal de reforme, în timp ce sindicatele peronismului tradițional nu reușesc să scoată în stradă un număr convingător de susținători.

SE DESTRAMĂ UNITATEA SINDICALĂ. Pentru depășirea recesiunii economice, a declarat Carlos Menem, Argentina are nevoie de circa trei ani. Dificultățile vor fi mari, dar, a spus el, argentinienii vor ști să le depășească și vor rezista, pentru că sînt obișnuiți cu greutățile. Nimeni nu ne va opri din continuarea aplicării programului de reforme economice — este concluzia șefului statului, decis să construiască o țară modernă, o Argentină care să se situeze între primele 20 de state ale lumii în ce privește potențialul economic. Strategia economică a președintelui Menem, conchid analiștii săi, denotă un pragmatism liberal cu accente conservatoare. „Populistul“ din provincia La Rioja părăsește, deci, peronismul clasic în fața crizei economice, dezbaterile ideologice părînd a nu-și mai avea sensul. Și aceasta, cu toate că actualul președinte a fost ales în baza unui program peronist tradițional, axat pe principii naționaliste și pe rolul motor al statului în economie. Abilitatea politică a noului șef de stat l-a îndemnat, însă, să prefere — în condițiile date ale crizei — asigurarea competitivității și trecerea la măsuri ferme de privatizare.

Sindicatele — cea mai importantă centrală este de sorginte peronistă — se revoltă, dar guvernul beneficiază, în schimb, de sprijinul Statelor Unite și al Fondului Monetar Internațional, iar, pe plan intern, de cel al Uniunii Centrului Democratic, partid al dreptei liberale, adversar, în trecut, al peroniștilor. Președintele UCD, Alvaro Alsogaray, personalitate apropiată de cercurile argentiniene de afaceri, este azi consilier al președintelui Menem.

De altfel, însuși peronismul își reconsideră perspectivele : șeful partidului, Antonio Cafiero, a demisionat, iar locul său a fost ocupat de senatorul Eduardo Menem, fratele șefului statului. Guvernator al provinciei Buenos Aires și lider al „aripii renovatoare“, Antonio Cafiero se opunea, în cadrul partidului, politicii lui Menem. Noul șef de partid, care admite că există, în prezent, „mai multe adevăruri“ în cadrul formațiunii politice a generalului Peron, speră să creeze „un nou peronism“, motiv pentru care a amînat alegerile interne pentru primăvara anului viitor. Același lucru se petrece în rîndul puternicului sindicat peronist : Centrala Generală a Muncitorilor (CGT) s-a divizat în trei tendințe, respectiv una care îl susține pe președinte — și inițiativele sale, cea adeptă a peronismului clasic și o aripă independentă. Alte formațiuni politice, membre al Frontului Justițialist de Unitate Populară (Frejupo), în numele căruia a candidat în alegeri Carlos Menem, s-au retras, în schimb, din alianță — este vorba de creștin-democrați și de intransigenți. Cu toate acestea, ministrul economiei continuă să fie creștin-democratul Antonio Erman Gonzalez, intrat însă în guvern în baza relațiilor sale personale cu Carlos Menem.

RENUNȚAREA LA „STATUL — PROVIDENȚĂ“. Aflați acum în opoziție, radicalii — prin liderul lor, Raul Alfonsin — recunosc existența unui demaraj promițător al noului guvern : cheltuielile statului s-au redus cu 50 la sută în primul trimestru al acestui an, iar inflația înregistrează scăderi sensibile. Acuză, însă, guvernul de tendințe de dreapta și avertizează cu pericolul exploziilor sociale. Rezistența la noile măsuri este, într-adevăr, mare și mulți ar fi bucuroși dacă guvernul ar reuși măcar să mențină ceea ce a realizat, fără a fi obligat la dări înapoi. Ministrul economiei consideră, în continuare, că Argentina va trebui să renunțe la mitul „statului-providență“, deși mulțimea funcționarilor publici nu este, bineînțeles, de acord. Simțind

amenințarea, Carlos Menem reacționează și slăbește puterea sindicatelor, prin limitarea dreptului lor la grevă. Nava pare, deci, să meargă înainte, într-un climat de relativă stabilitate.

După anii de regim militar (1976—1983), argentinienii sînt cu atît mai atașați procesului democratic ale cărui temelii au fost puse de guvernul precedent, de centru stînga, al lui Raul Alfonsin. Continuarea acestui proces și protejarea lui de orice tendințe de destabilizare rămîne o sarcină aflată acum în seama cabinetului peronist. Reconcilierea națională între civili și militari se află, de altfel, între prioritățile lui Carlos Menem, care nu poate neglija — pentru atingerea acestui obiectiv — nici neliniștile sociale, dar nici starea de spirit din rîndul armatei. „Tulburările de genul revoltelor militare din 1987—1988 sînt de domeniul trecutului", declară președintele. Totuși, unele voci stridente se fac încă auzite, și aceasta din partea unuia din liderii amintitelor revolte : colonelul (în rezervă) Mohamed Seineldin, cu vederi ultranaționaliste și cu suficient credit în rîndul ofițerilor împărtășind aceeași optică. Acesta i-a trimis, la sfîrșitul lunii trecute, o scrisoare lui Carlos Menem, prin care avertizează asupra „stării de nemulțumire" din rîndul armatei și a „pericolelor unor tulburări riscante". Militarii revendică o sporire a soldelor, dar și o creștere a rolului lor în viața țării, mizînd pe faptul că, prin tradiție, armata argentiniană a reprezentat o instituție puternic politizată. Nu trebuie să surprindă, deci, criticile privind „tendințele de destabilizare" ale acestor avertismente, critici adresate de vicepreședintele Eduardo Duhalde (șeful statului se afla, în acele zile, în turneul său prin Europa). Fără să ezite, statul major al armatei l-a sancționat pe colonelul în cauză, supunîndu-l la 60 de zile de arest. Guvernul peronist, care multă vreme a menajat sectorul naționalist din rîndul armatei, a reacționat, astfel, fără ezitări, cu atît mai mult cu cît diverse atentate cu bombe se înregistraseră în ultimele zile la Buenos Aires.

ARGENTINA ȘI CRIZA DIN GOLF. La începutul lunii august, Argentina a devenit prima țară latino-americană, care, hotărînd să trimită trupe în Golf, s-a alăturat blocadei instituite contra Irakului. Președintele nu a consultat, pentru aceasta, Congresul. Au sporit, astfel, unele divergențe între executiv și legislativ, chiar dacă în ambele camere reprezentanții săi sînt majoritari. Unii peroniști acuză, deci, guvernul că îi ajută pe „yankei" și pe „colonialiștii" britanici, la opt ani după războiul Malvinelor și atitudinea SUA în raport de acesta (Washingtonul a acordat sprijin strategic Marii Britanii). Este un fapt, totuși, că, în cursul actualului mandat prezidențial, între Buenos Aires și Londra au fost reluate relațiile diplomatice ; pe de altă parte, vizita ce o va efectua George Bush, la sfîrșitul acestei luni, în Argentina nu mai este socotită, ca în urmă cu cîțiva ani, o grevare politică internă. Ca și alte state din regiune, țara caută o colaborare mai intensă cu nordul, părînd dispusă să considere de domeniul trecutului afrontul american din timpul „crizei Malvinelor". Tot în plan extern, este de menționat continuitatea pe care Carlos Menem dorește s-o asigure raporturilor argentiniano-sovietice. Fostul președinte, Raul Alfonsin, a vizitat, și el, Moscova în 1986. Prezent în capitala sovietică la sfîrșitul lunii octombrie a.c., actualul șef al statului a perfectat un acord comercial bilateral în valoare de 1,4 miliarde dolari, reînnoind invitația adresată lui Mihail Gorbaciov de a vizita Argentina. Aceste contacte extraregionale se adaugă, în ultimele luni, demersurilor argentiniene în ce privește accelerarea integrării economice latino-americane, ca pîrghie importantă de sprijin, prin colaborare reciproc avantajoasă, a programului de reforme interne. Un program care, în optica peroniștilor, dar mai ales a celor aflați de partea lui Carlos Menem, nu are alternativă — deși costul social apare ridicat, iar politica președintelui se sprijină, mai nou, pe formațiunile politice liberale și conservatoare.

Anca Voican

E posibil un miracol economic sovietic?

• cele patru scenarii ale unui economist finlandez

Perspectiva, evocată în titlu, pare dacă nu imposibilă pentru perioada imediat următoare, oricum improbabilă, ținînd seama și de complexul de factori care alcătuiesc contradictoriul tablou de astăzi al Uniunii Sovietice.

Potrivit revistei italiene „L'Espresso", care a comentat pe larg proiecțiile economistului finlandez Seppo Remes, alternativa la „boom"-ul economic (scenariul A) sau la mini-boom (scenariul B) ar fi haosul (varianta C). Această variantă extremă prevede că URSS ar putea cădea victimă extremismelor naționaliste și influențelor de tip „mafiot", amenințată de război civil și de insecuritatea centralelor sale nucleare. Ipotezele pentru o soluție de mijloc (scenariul C) ar fi deci foarte fragile.

Previziunea unui boom economic poate părea paradoxală, arată în continuare revista citată. Economistul Nikolai Hmelev susține chiar că Uniunea Sovietică se află acum în condițiile dezastruoase în care se găsea Franța în 1789. Dar scenariul finlandez, bazat pe surse demne de încredere, este considerat realizabil. Așadar Occidentul ar trebui să se obișnuiască deja cu gîndul la imaginea unei Uniuni Sovietice în plin avînt economic. Într-o perioadă de cinci ani maximum, URSS ar putea intra în faza clasică a expansiunii, așa cum este ea descrisă de manualele de economie. Acest boom ar trebui alimentat de mari investiții americane și japoneze (acestea din urmă în special în Siberia), atrase de reformele curajoase din interior. Dacă ritmurile impuse s-ar dovedi prea șocante, un mini-boom ar fi o variantă optimă pentru o economie cum este cea sovietică.

Riscurile unei asemenea goane spre prosperitate sînt însă enorme, iar scenariul D este intitulat „Nobody's power" (Puterea nimănui). Experții finlandezi au în vedere, între altele, accidente posibile la centralele nucleare sovietice, întrucît o întreagă rețea de asemenea centrale este răspîndită pe întreg teritoriul sovietic. Or, pentru a face să funcționeze aceste unități energetice este nevoie de un puternic simț al responsabilității individuale.

Dar de ce este atît de probabil un „miracol" economic în vastul teritoriu sovietic ? Potrivit raportului finlandez — care se pare că a trezit un mare interes liderului sovietic Mihail Gorbaciov — premisele ar fi în număr de cinci.

Mai întîi, pentru că țara este bogată în materii prime esențiale. Apoi, există o mare disponibilitate de mînă de lucru și de resurse științifice. Întîrzierea tehnologică ar putea fi recuperată în circa două decenii, dar există un fond de proiecte utile inutilizate încă.

În al treilea rînd, se va produce o reconvertire a circa 50 la sută din producția militară sovietică.

Un al patrulea argument ar fi că în lume există o masă incalculabilă de capital care așteaptă să fie investită.

Al cincilea și ultimul argument : în mod potențial URSS este o piață de proporții record.

Calea către acest boom va trece prin înfăptuirea unei restructurări ferme. „Economia de piață va trebui introdusă în URSS în cel mai scurt termen posibil", relevă publicația amintită, citînd termenii raportului științific. Pentru aceasta, societatea sovietică va trebui supusă unei diete severe. Peste 70 la sută dintre întreprinderi vor trebui dezetatizate ; întreprinderile mici și mijlocii vor fi privatizate ; gestionarea mixtă a celor mari și închiderea celor nerentabile. Economistul finlandez, cunoscător profund al economiei sovietice, propune desființarea „imediată" a circa 20 la sută dintre întreprinderile neproductive. Pentru atenuarea efectelor acestor măsuri, s-ar impune un amortisment social, adică un sistem de subsidii pentru șomeri și a unei tutele sindicale („de tip scandinav"). Pentru Gorbaciov „problema nu este atît financiară, cît psihologică și politică", explică Seppo Remes. Cu un șomaj care ar putea afecta 40 milioane persoane, situația socială ar putea deveni explozivă, chiar și într-o țară liniștită unde oamenii au fost obișnuiți cu tot felul de raționalizări.

Pentru realizarea scenariilor A și B sînt necesare mai multe măsuri preventive, între care reducerea subvențiilor la întreprinderile neproductive ; reducerea investițiilor pentru „marile proiecte" ; proprietatea particulară a mijloacelor de producție : garanții juridice clare și susținerea cu credite a noilor întreprinderi ; o reformă graduală a prețurilor începînd cu cele privind energia și materiile prime ; deplină independență economică a republicilor care ar crea o emulație productivă ; o autonomie a întreprinderilor pînă acum foarte obediente față de deciziile ministeriale ; lupta împotriva monopolurilor. Pentru început însă, „inspirîndu-se după Bundesbank", URSS ar trebui să se doteze cu o bancă centrală cu adevărat independentă. Și, de asemenea, să se doteze cu o rublă convertibilă. „Se poate recurge, măcar, la emisiunea unei monezi paralele, «rubla dură» care să aibă rolul de valută".

În baza scenariilor A și B, URSS va redeveni exportatoare de produse agricole. Fără o reformă valutară, nici un grup străin nu va investi în URSS. Nici o întreprindere economică, demnă de acest nume, nu va mai accepta să cumpere brînză pe mărci și apoi să o vîndă pe piața internă în pierdere.

Capitalul din străinătate va veni în URSS sub formă de investiții directe : creditele ar fi mai puțin eficiente. Dacă vor fi respectate regulile economiei de piață, după cîțiva ani de „dezvoltare modestă", în URSS se va înregistra un „boom colosal".

Luminosul scenariu al raportului finlandez — notează „L'Espresso" — impune totuși luarea în considerare a costurilor politice.

Pe plan internațional va fi necesar ca URSS să renunțe la rolul de superputere sau, mai bine, la concepția imperială a puterii sovietice.

Pe plan intern, este necesară transformarea URSS într-o federație autentică. Diferitele republicii vor trebui să încredințeze puterii centrale doar politica externă, apărarea și controlul asupra producției militare.

Dacă vor fi puse bețe în roate acestor proiecte, atunci URSS va aluneca spre scenariul C, al „contradicțiilor". Cuvinte mari, deschideri politice strălucitoare, dar nici un pas înainte spre economia de piață.

Dezvoltarea devine aparentă și marginală. Se oprește sau slăbește fluxul de capital străin. Nesiguranța devine precumpănitoare. În interiorul URSS se înalță bariere protecționiste între republici. Dar scenariul C nu duce nicăieri.

Irumpe în scenă mafia. Și acum, zilnic, presa denunță un număr tot mai mare de fărădelegi ale crimei organizate. Mafia se îmbogățește, între altele, devastînd trenurile de mărfuri pline cu zahăr, detergenți etc., lăsate în părăsire pe liniile de cale ferată din lipsă de muncitori care să le descarce. Mafia se va pregăti să ocupe un loc de prim plan în cazul unui vid de putere. În cazul scenariului D, devenit inevitabil în eventualitatea eșecului perestroikăi „mafia va fi singura organizație capabilă să acționeze efectiv", arată raportul. Inflația va ajunge la trei cifre, iar în magazine nu se va găsi nici un bun de consum. Piața neagră va fi singura care va funcționa. Producția, industrială și agricolă, va fi aproape de zero. Șomaj și recesiune care vor provoca „sărăcia absolută". **(Ștefan Nicolae,** după „L'Espresso").

De la „casa comună“ la „confederația“ europeană

Ideea unificării Europei, bazată pe identitate de religie, cultură, destin, preocupă de mult timp statele europene. În Europa acestui sfîrșit de secol, cînd barierele războiului rece au început să cadă una după alta, cînd oamenii au început să devină tot mai conștienți că trăiesc într-o lume interdependentă, în care valorile general-umane și interesele comune au o prioritate incontestabilă pe un continent unde au avut loc cele mai multe războaie, a început un proces ireversibil de trecere de la confruntarea militară, politică, ideologică la crearea unui sistem de securitate, stabilitate și colaborare.

Filozofia politică a trecerii de la confruntare la colaborare este noua gîndire politică, care conturează tabloul unui sistem de relații în Europa, inspirat din moștenirea bogată a civilizației europene, capabil să abordeze problemele lumii contemporane și să răspundă provocărilor viitorului. Calea de realizare a unui asemenea sistem este dialogul, iar aspectele concrete sînt incluse în concepția privind ordinea europeană pașnică și în metafora „casei comune europene“.

În cuvîntarea rostită la întîlnirea cu participanții la Forumul internațional „Pentru o lume denuclearizată, pentru supraviețuirea omenirii“, desfășurat la Moscova, în februarie 1987, M. Gorbaciov arăta : „În cadrul întîlnirii de la Geneva, președintele SUA a exprimat ideea că dacă Pămîntul ar fi amenințat de invazia unor extratereștri, Statele Unite și Uniunea Sovietică s-ar uni pentru respingerea atacului. Nu voi combate această ipoteză, dar este mult mai important să ne ocupăm de grijile care au pătruns deja în **„casa noastră comună“**.

În lumina acestei gîndiri, în cuvîntarea rostită la Mitingul prieteniei cehoslovaco-sovietice de la Praga, din 10 aprilie 1987, Mihail Gorbaciov a lansat ideea **„CASEI EUROPENE COMUNE“**. „Noțiunea «casă europeană comună» înseamnă, în primul rînd, cunoașterea unei anumite integralități, cu toate că este vorba despre state ce aparțin unor sisteme sociale diferite și fac parte din blocuri militar-politice opuse. Ea conține probleme stringente, cu prosibilități reale de soluționare“ — afirma M. Gorbaciov.

Concepția sovietică privind **edificarea căminului general-european** prezentată de M. Gorbaciov în toastul rostit la dejunul oferit în onoarea sa de către conducerea iugoslavă, martie 1988, se bazează pe următoarele principii :

- URSS se pronunță împotriva adîncirii sciziunii continentului, pentru edificarea unui cămin general-european potrivit pentru viața popoarelor. Pentru aceasta este necesar, în primul rînd, să existe o concepție bine gîndită și, în același timp, realistă ;
- Crearea unei asemenea concepții privind viitorul european este numai rezultatul eforturilor tuturor țărilor europene ;
- Este necesară, în primul rînd, reducerea arsenalelor de armamente nucleare, chimice și convenționale ;
- Securitatea nu poate fi decît egală pentru toți și principala ei condiție trebuie să o constituie caracterul riguros defensiv al doctrinelor militare ;
- Asigurarea unui mecanism trainic de soluționare pașnică și civilizată a problemelor divergente. Recunoscînd diversitatea intereselor de stat, naționale și economice, va trebui să se acționeze astfel încît ciocnirile dintre aceste interese să nu capete un caracter distructiv ;
- Este necesară o politică cinstită și eficientă a bunei vecinătăți europene ;
- Viitorul Europei va fi determinat de legăturile comerciale și colaborarea economică dezvoltată între toate țările europene, de progresul permanent spre o piață cu adevărat general-europeană ;
- Cu toate deosebirile și particularitățile vieții spirituale a popoarelor europene, în domeniul culturii există multe elemente comune. Identificarea și consolidarea acestor elemente identice, în epoca electronicii, informaticii și comunicațiilor moderne sînt perfect posibile și vital necesare, dacă ne gîndim la viitorul pașnic al Europei ;
- Edificarea căminului general-european presupune manifestarea respectului față de opțiunea socială, față de tradițiile istorice și culturale ale fiecărui popor.

Explicînd reflecțiile care l-au dus la avansarea ideii „căminului general-european“, M. Gorbaciov sublinia, la încheierea convorbirilor cu președintele F. Mitterrand, prilejuite de vizita acestuia în URSS, noiembrie 1988 : „Toate eforturile pentru edificarea «căminului general-european» trebuie considerate drept o continuare a căii inițiate la Helsinki. Mi s-a reproșat uneori că, vorbind despre «căminul general-european», vreau, chipurile, fie să subminez procesul de la Helsinki, fie să îndepărtez Europa de America. Absurd ! Procesul de la Helsinki constituie un proces măreț. Acesta a generat deja multe valori — și pe plan filozofic și pe plan politic și pe plan practic. El trebuie menținut și adîncit“.

În condițiile edificării „căminului european comun“, rolul SUA ar descrește, fără a dispărea însă complet, apreciau observatorii politici. Din punct de vedere teoretic, s-a pus problema unui posibil antagonism : „căminul european“ împotriva „fortăreței America“, dar, în opinia observatorilor, următoarea etapă ar fi mai degrabă **„o casă proprie europeano-americană“** cu două familii.

Avînd o puternică încărcătură emoțională, ideea „casei europene comune“ și-a găsit ecou favorabil printre personalități publice și politice de prim-plan, atît în Europa răsăriteană, cît și în Occident, stîrnind numeroase reacții.

În cadrul convorbirilor de la Moscova, din aprilie 1987, purtate cu președintele M. Gorbaciov, primul ministru al Marii Britanii, Margaret Thatcher, sublinia necesitatea avansării continue a procesului de la Helsinki în vederea edificării „căminului general-european“, a tuturor laturilor lui — economică, științifică, culturală, umanitară, inclusiv reunificarea familiilor și deplasările ;

Abordînd tema integrării în cadrul procesului de pregătire a proiectului „căminului general-european“, Willy Brandt, președintele Internaționalei Socialiste, președinte de onoare al Partidului Social-Democrat din RFG, aflat în vizită la Moscova, în aprilie 1988, declara : „Este important ca procesele de integrare să nu se desfășoare în detrimentul destinderii și al cauzei dezarmării și ca integrarea în domeniul economic în Europa occidentală să ducă la închistare în cadrul granitelor, ci la o mai mare deschidere în direcția Europei răsăritene“ ;

Ministrul afacerilor externe al RFG, H. D. Genscher, s-a declarat gata să „accepte ideea unui cămin european comun și să colaboreze cu URSS pentru a face realmente din Europa căminul nostru, al tuturor“ ;

„Intereselor tuturor popoarelor din Europa le-ar corespunde crearea unei Europe indivizibile, a păcii și colaborării, a «căminului comun european», în care să se instaureze o atmosferă de bună vecinătate și încredere“ — acesta a fost și crezul politic al statelor participante la Tratatul de la Varșovia, expus în Comunicatul ședinței Comitetului miniștrilor afacerilor externe, de la Sofia, din martie 1988.

În **Franța**, au fost elaborate unele idei menite să confere proiectului „căminului general-european“ un conținut concret. S-au desfășurat căutări active comune ale unor asemenea idei care să aibă importanță generală pentru toți europenii și a căror realizare să nu fie împiedicată de deosebirile politice și ideologice dintre Est și Vest. Tocmai în această direcție se înscriu și propunerile președintelui F. Mitterrand, referitoare la edificarea „căminului general-european“ : conlucrarea în sfera protecției mediului înconjurător ; elaborarea și aplicarea de noi înalte tehnologii ; colaborarea în domeniul medicinei și biologiei ; crearea de noi sisteme de televiziune și, mai larg, de tehnică video.

La conferința de presă ținută la încheierea vizitei sale în URSS, în noiembrie 1988, François Mitterrand și-a exprimat sprijinul față de ideea „căminului european comun“, subliniind, după cum relata agenția TASS, că „dacă ai imaginație, curaj intelectual nu este greu să-ți închipui continentul european, toate țările aflate pe el ca o nouă comunitate legată prin relații noi, în cadrul cărora fiecare rămîne el însuși, dar toți colaborează în numele unor țeluri care coincid. Eu personal apreciez realizarea acestei idei ca sarcină prioritară. În acest context, trebuie să se țină seama și de procesele de integrare care se intensifică tot mai mult și care cuprind practic întreaga Europă“.

Expresia **„CONFEDERAȚIE EUROPEANĂ“** lansată de François Mitterrand, în noaptea de Anul Nou 1989, a dat acestei idei un început de conținut real, sugerînd crearea unui „secretariat permanent, improvizat, dar reprezentativ, pentru toate țările Europei“. Acest „nou pact Est-Vest, afirma F. Mitterrand, ar permite să se evite ca aceste țări ce tocmai s-au eliberat de o tutelă apăsătoare, să nu se pomenească izolate, fără nici un punct de sprijin, între URSS și o Europă occidentală integrată. El le-ar oferi un cadru de concertare în care să se exprime în condiții de egalitate și demnitate“.

Referindu-se la propunerea președintelui Franței, fostul ambasador al acestei țări la București făcea următoarele precizări revistei noastre („Lumea azi“ nr. 5 a.c.) : „O confederație, așa cum putem să ne-o reprezentăm, ar trebui să studieze probleme, precum mișcarea persoanelor, educația tineretului, acordarea de diplome și multe altele. Cam ceea ce face Consiliul Europei pentru Occident. Firește, acestea sînt doar prime idei franceze, la care se vor adăuga altele. Dar trebuie să evităm greșelile secolelor trecute și, în primul rînd, să renunțăm la pretenții teritoriale. Repet, confederația europeană nu trebuie să fie o modalitate de a modifica frontierele europene“.

Acestor idei franceze li s-au adăugat alte căutări vest-europene către formula unei Europe unite. S-a discutat, astfel, despre includerea treptată a tuturor țărilor europene în Comunitatea Economică Europeană ; despre crearea unui sistem de colaborare pan-europeană după modelul Comunității Europene, prin realizarea unei interdependențe între țările vest-europene și est-europene, pe calea unor acorduri de **„superasociere“**. Această ultimă inițiativă aparține ministrului italian al afacerilor externe, Gianni de Michelis. Scopul acesteia este de a se constitui o uniune de tipul Alianței europene, în care instituții cum sînt în prezent Consiliul Europei și Parlamentul european, vor juca un rol mai mare în vederea creării unei confederații europene.

Dialogul sovieto-francez la nivel înalt, prilejuit de vizita la Moscova a președintelui François Mitterrand, în mai 1990, a evidențiat o apropiere a celor două concepte de „confederație europeană“ și „casă comună europeană“. Cei doi președinți au reliefat că aceste idei se completează reciproc din punct de vedere conceptual și juridic.

Ion Stoicescu

Japonia

Akihito și „tronul crizantemei"

La 12 noiembrie, Akihito devine oficial împăratul Japoniei. Tokio se află în febra pregătirilor.

Împărații Japoniei și palatul imperial. Adoptarea termenului de „împărat" (tenno) de către conducătorii guvernului central japonez datează de la începuturile secolului al șaptelea. Prințul Shotoku, regent al mătușii sale, împărăteasa Suiko, a restrîns puterea marilor familii (foști suverani locali, care erau suficient de puternici pentru a se opune guvernului central) și a elaborat un set de precepte, cunoscute sub denumirea de „Articolul 17 din Constituție", în ideea de a întări unitatea statului. Prințul a trimis emisari la curtea împăratului chinez Sui pentru a stabili relații diplomatice egale. Templul Horyuji (palatul imperial), cea mai veche structură de lemn existentă în lume, a fost construit în această perioadă (593—628).

Conform tradiției japoneze, perioada în care un suveran se află în fruntea țării poartă denumirea de eră, iar la sfîrșitul fiecărei ere și începutul alteia, se schimbă și numărarea anilor. Astfel, odată cu dispariția împăratului Hirohito (7 ianuarie 1989), Japonia a intrat în anul unu al perioadei inaugurate de noul împărat Akihito — cel de-al 125-lea monarh al dinastiei nipone — perioadă ce se va numi era „Heisei" („pace și succes") ; s-a încheiat era „Showa" („pace și armonie"). Decizia schimbării denumirii erei este luată de guvern, în conformitate cu tradițiile istorice ale Japoniei.

Sistemul erelor imperiale are o vechime de 1 300 de ani. Denumirea fiecărei perioade este, mai degrabă, o traducere liberă a celor două semne care formează cuvîntul respectiv, și care pot avea caracteristici distincte, conform textelor clasice sau a contextului concret și pot da naștere la diferite interpretări. Numele de „heisei" este format din două ideograme clasice, de origine chineză, care reprezintă emblema domniei împăratului Akihito.

Începînd cu 8 ianuarie 1989 — zi denumită „gannen" —, Japonia a intrat în anul unu al erei „Heisei". În actuala Constituție a Japoniei, datînd din 1947, folosirea sistemului „gengo" (numărarea anilor) figura doar ca un ritual, dar, în 1979, Dieta (parlamentul) a impus din nou această lege. Primul articol al legii fundamentale afirmă că împăratul este un „simbol al statului și unității poporului". În mod oficial, el îl numește pe primul ministru, convoacă parlamentul, anunță alegerile generale. În același timp, Constituția subliniază că acțiunile împăratului privind problemele de stat se pot înfăptui numai la recomandarea și cu consimțămîntul guvernului.

Dar, dincolo de rolul său de simplu simbol al națiunii, condiția împăratului în societatea niponă se va schimba. „Pînă în prezent, afirmă Shozaburo Kimura, profesor de istorie la Universitatea din Tokio, semnificația instituției imperiale a constat în puterea sa de a uni o națiune prin intermediul unui sentiment cvasireligios. Rolul său viitor va fi acela de cel mai înalt reprezentant diplomatic al țării".

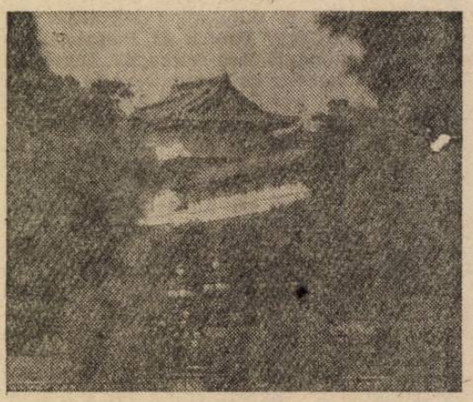

Palatul imperial

Palatul Imperial, situat în centrul orașului Tokio, printre mulțimea de clădiri moderne din beton și sticlă, este denumit cu mîndrie de japonezi „oază de natură". Clădirea se află pe locul vechiului Castel Edo construit de un suveran feudal (secolul al XVI-lea), devenit, mai tîrziu, proprietatea Shogunatului Tokugawa (începutul secolului al XVII-lea). Temeliile castelului original au fost realizate în urmă cu 500 de ani ; folosindu-se avantajele conturului natural al pămîntului, castelul a fost ridicat pe o colină, iar văile care o înconjurau au fost transformate în șanțuri din piatră fortificate. La sfîrșitul regimului Tokugawa, împăratul Meiji (1868—1912) a mutat capitala țării de la Kyoto la Tokio. De atunci, castelul a servit drept Palat Imperial.

Pe o suprafață de 1,2 kmp, se întind reședința oficială a împăratului și împărătesei și birourile Agenției casei imperiale. Partea cea mai pitorească a „oazei" o reprezintă imensa grădină cu arbori, flori și alei, un mini-ecosistem, încă bine păstrat, dar în permanență amenințat de poluarea ridicată a metropolei nipone. În partea estică se află o frumoasă grădină japoneză cu clădiri istorice ce datează din era feudală ; ea este deschisă publicului. Partea de vest, care nu poate fi vizitată, găzduiește reședința propriu-zisă, înconjurată de grădini și păduri, ce amintesc de verdeața ce se întîlnea cîndva din abundență la Tokio. Flora și fauna, rare pentru aceste locuri, au fost conservate cu grijă. Fostul împărat Hirohito, pasionat botanist, obișnuia să spună că dorește ca pămîntul de aici „să rămînă neatins, ca în natură".

Chukaku-ha. La ceremonia de încoronare a împăratului Akihito au fost invitați reprezentanți din 166 țări (șefi de stat sau de guvern). Ministrul afacerilor externe a trimis invitații tuturor țărilor cu care Japonia întreține relații diplomatice sau care au legături cu familia imperială. Ambasadorii în post din capitala niponă figurează și ei pe lista oaspeților. Au fost trimise invitații la Națiunile Unite și la Comunitatea Europeană.

Împăratul Akihito, în vîrstă de 57 de ani, îi succede la „tronul crizantemelor" (emblema împăratului) tatălui său, Hirohito, decedat la vîrsta de 83 de ani, după 63 de ani de domnie, cea mai lungă din istoria Japoniei.

Apropiata ceremonie a încoronării împăratului Akihito, cel mai important eveniment al Japoniei din acest an, a impus o serie de măsuri de securitate din partea poliției, care trebuie să asigure ordinea, îndeosebi față de mișcarea de extremă-stînga denumită Chukaku-ha. Organizația, ce numără aproximativ 5000 de membri, a avertizat, încă de la începutul anului, că va perturba prin toate mijloacele, inclusiv cele de gherilă și atentate, desfășurarea ceremoniei. Un înalt funcționar al Agenției Naționale a Poliției declara, recent, că Chukaku-ha are un triplu obiectiv : „să atace familia imperială, să dezorganizeze ceremoniile încoronării și să efectueze operațiuni de tip militar împotriva palatului imperial și a celui de la Akasaka (o reședință a familiei imperiale de la Tokio)". Ca atare, au fost instalate baraje, se fac controale de identitate, iar pe o suprafață de 4—6 km de Palatul Imperial a fost instaurată o zonă de supraveghere a capitalei. Agențiile de presă consemnează faptul că Tokio seamănă tot mai mult cu un oraș în stare de asediu, iar, cu timpul, măsurile de securitate se întăresc. Pericolul vine și de la extrema-dreaptă, mult mai puternică, ce numără 840 de organizații regrupînd 120 000 de membri. Poliția se teme că aceștia ar putea invada capitala în aceste zile de miez de noiembrie. Acțiuni violente de extremă-dreapta au existat deja : în luna ianuarie, primarul orașului Nagasaki a fost rănit de un militant al grupului Seikijuku, pentru faptul că a invocat responsabilitatea împăratului Hirohito în cel de-al doilea război mondial.

Pe de altă parte, apropiatul eveniment din capitala niponă a suscitat, încă în urmă cu două luni, o polemică în legătură cu decizia guvernului de a finanța ceremonia pe care o serie de cetățeni o consideră de natură religioasă, încălcînd astfel Constituția japoneză. După lungi tergiversări, anul trecut, guvernul a optat pentru finanțarea publică a ansamblului ceremoniilor, provocînd vii reacții ale budhiștilor și creștinilor, dar și ale multor intelectuali.

Însă, dincolo de unele nemulțumiri și voci care se opun modalităților de desfășurare a evenimentului, ceremonia încoronării al cărei cost total se ridică la peste 8 miliarde de yeni (58 milioane de dolari) se derulează în două etape : prima — „Sokui-no-rei", sau ceremonia propriu-zisă, la care vor asista 2 500 de invitați (între care, se află și numeroși demnitari străini) este prevăzută pentru 12 noiembrie. Ea va fi urmată, după zece zile, la 22 și 23 noiembrie, de ceremonia shintoistă a lui „Daijosai" — marea ceremonie a ofrandelor.

Mihaela Brumă

O carte despre România

● **Un ambasador fără ambasadă**

● **O revoluție între ghilimele**

● **Și alte miraculoase întîmplări dintr-o democrație originală**

În standurile librăriilor pariziene s-a așezat, nu demult, o carte despre care tot mai multă lume a început să vorbească. Pe copertă — un bărbat cu privire șăgalnică, dar cu ținută severă, dl. Alexandru Paleologu. Colecția — „Nadir" a editurii Balland. Titlul — **Les souvenirs merveilleux d'un ambassadeur des golans,** Entretiens avec Claire Tréan et Marc Semo **(Minunatele amintiri ale unui ambasador al golanilor,** Conversații cu Claire Tréan și Marc Semo). Așa cum spunea Al. Paleologu, adevăratul autor al cărții, în capitolul intitulat „Lunga mea clandestinitate", referindu-se la perioada dictaturii Dej, „conversația devenise singurul antidot, singurul mijloc de comunicare, atîta vreme cît cel al imprimării era interzis". **Minunatele amintiri...**, iată, conjugă cele două căi într-o sinteză care se împărtășește atît din virtuțile „taclalei" spumoase, alerte, cît și din rigoarea literei tipărite. Mai mult decît un proces-verbal, decît o dare de seamă vehement neconvențională asupra scurtei sale activități de ambasador, cartea este „un memoriu fără complezență, despre țara mea". Despre o Românie a ultimilor 45 de ani, obosită, sufocată, înfometată și umilă de dictatură, dar și — în cîteva secvențe-ecou nostalgice — despre România dinainte, „la petite France du Danube".

Capitolul liminar al conversațiilor se referă la revoluția din decembrie, iar Al. Paleologu face niște mărturisiri cel puțin neașteptate privitoare la perioada pregătitoare a evenimentelor de la Timișoara. Dacă niște semne cu aureolă ocultă vesteau prăbușirea dictaturii, nimeni nu putea imagina cu exactitate felul în care aceasta avea să se întîmple. Desigur, teroarea se înstăpînise în toate cotloanele vieții cotidiene, șurubul fusese strîns la maximum, iar singura previziune lucidă putea doar să configureze, eventual, o prăbușire a cărei violență era în stare să nu ocolească vărsarea de sînge. „Ideea că trebuie să ne așteptăm la ceva — fără să știm prea bine la ce — devenise sensibilă de mai mult de un an, nu doar pentru că lumea din jur se metamorfoza, ci pentru că rigorile vieții cotidiene deveniseră insuportabile. (...) Se vorbea atunci de Iliescu ca de un posibil succesor..., că fusese colegul lui Gorbaciov la școala de partid. Cert este că Iliescu era un vechi activist de partid înlăturat, deci nemulțumit, și se spunea că Elena Ceaușescu era foarte pornită împotriva lui. Ne putem imagina că o aripă reformatoare, mai liberală, va sfîrși prin a încerca ceva."

Un fapt mai puțin cunoscut, care este grăitor pentru ceea ce aș putea numi sensibilitatea cu totul particulară a lui Alexandru Paleologu pentru **detaliul revelator** este următorul : „Un mic eveniment mi-a trezit bănuielile. Se întîmpla în noiembrie 1989, după căderea zidului berlinez și după răsturnările din Cehoslovacia. Atunci a apărut într-o revistă literară din București un articol foarte anodin despre un mare poet român de la începutul secolului, Octavian Goga. Articolul avea două coloane și jumătate, dar interesant era ce apărea în restul paginii : o scrisoare a lui Goga, scrisă de la Paris, pe 9 noiembrie 1918, cu două zile înainte de armistițiu, unuia dintre prietenii săi politici din Moldova. Scrisoarea se încheia așa : «Sîntem foarte decepționați aici, la Paris, de ce faceți. Trebuie să se întîmple ceva în țară, ce mai așteptați ? N-ați reușit încă să schimbați guvernul. Faceți deci, precum în Cehoslovacia !» Un asemenea text, în circumstanțele acelui sfîrșit de an 1989, avea valoare de instigare. Era absolut neverosimil să fi putut apărea fără să-l fi impus cineva redacției, cineva atotputernic de la cenzură, deci un personaj eminent al partidului". Judecînd drept și solicitîndu-ne cu onestitate amintirile legate de extrem de severul aparat cenzorial ceaușist, episodul capătă o rezonanță care legitimează, orice s-ar zice, tot mai des reiterata dubitație : „revoluție sau lovitură de palat ?" Pentru Al. Paleologu îndoiala funcționează însă retroactiv. Dispus să acorde credit celor ce îl numiseră în funcția de ambasador, justificînd deciziile guvernului provizoriu prin faptul că acesta de-abia debutase în exercițiul puterii, ambasadorul își întemeiază încrederea și pe climatul reformator ce fusese inițiat în prima perioadă post-revoluționară, pe numirea în posturicheie a unor intelectuali de marcă, Pleșu și Șora, de pildă, a căror verticalitate morală era departe de orice suspiciune. Nădejdea în redresare a optimistului autor al **Bunului simț ca paradox** este treptat pusă la încercare și începe să se degradeze. Înainte de plecarea din țară, și fără ca el s-o fi pretins, dl. Silviu Brucan s-a angajat ca ambasada de pe Rue de l'Exposition să fie golită de foștii securiști. Anunța, oare, această declarație un plan de epurări de anvergură ? Din păcate, tot personalul, atît cel auxiliar, cît și cel birocratic, a rămas pe loc. Un semnal de alarmă, acesta, care nu a fost în stare să-l demonteze pe dl. ambasador. Străin de vînătoarea de vrăjitoare și de scormonitul în trecutul oamenilor (acesta este resortul singurei sale distanțări față de manifestanții din Piața Universității) domnia sa începe, prin contactele cu primul ministru și cu veștile din ce în ce mai alarmante primite din țară, să întrezărească o politică asupra căreia prezumția de inocență sau nepricepere nu mai puteau funcționa. „Guvernul provizoriu care se pretindea emanația revoluției continua ritualuri și reflexe ce țineau de vechiul regim. (...) Un guvern care se pretinde noncomunist, dar care este comunist în esența sa". Dincolo de aceste dezamăgiri, mai funcționa însă o oarecare speranță în competența profesională a aparatului de conducere. Dacă, la început, Al. Paleologu întreprinde vizite cu caracter mai intim, acompaniindu-l pe premierul nostru la dineuri cu Roland Dumas sau Bernard Kouchner, mai apoi, văzînd lipsa de rezultate palpabile ale discuțiilor lui Petre Roman cu miniștrii francezi, începe să se retragă în suspiciune.

Ambiția lui Al. Paleologu fusese să facă din ambasada pariziană un loc de întîlnire al intelectualilor și al politicienilor francezi. Obstaculat de precarele resurse bugetare ale ambasadei (salariul de ambasador era inferior salariului mediu francez), hotărît să nu mai ezite să critice deschis guvernul, în urma declarațiilor acestuia legate de evenimentele din martie de la Tîrgu-Mureș, Al. Paleologu s-a retras într-o luptă solitară, ofensivă, prin care a încercat, așa cum declara, să salveze imaginea țării sale în ochii Occidentului, a unei țări însetate de valori democratice, dar care era insuficient de clarvăzătoare și fermă spre a se putea dezbăra de structurile mentale moștenite de la vechiul regim. Întrebat de tandemul Semo-Tréan dacă regretă că a acceptat postul, Al. Paleologu afirmă : „Nici o clipă. În ziua cînd mi-am prezentat acreditările lui François Mitterrand, am subliniat că reprezint un președinte provizoriu, dar că mă voiam, mai ales, ambasadorul tinerilor care doboriseră dictatura și care, în aprilie 1990, au început să ocupe Piața Universității. (...) Loialitatea mea mergea către acești tineri, către acești intelectuali care voiau și vor mai mult decît sfîrșitul tiraniei lui Ceaușescu, și anume sfîrșitul unui întreg sistem. Loialitatea mea mergea și merge către ei, chiar dacă alți români, satisfăcuți de faptul că le e un strop mai cald și că le e mai puțin foame, au fost atît de recunoscători noii puteri încît au ajuns să-i urască".

Chemat în țară spre a fi mustrat pentru declarațiile făcute în toată mass-media franceză, după o întîlnire (totuși !) cordială cu dl. Sergiu Celac, Al Paleologu îi spune lui Ion Iliescu : „Domnule președinte, un diplomat nu este un papagal, el se află în situații neprevăzute, în fața cărora hotărăște care este atitudinea cea mai adecvată și mai favorabilă intereselor țării sale". Pe 27 mai, la două zile după comunicarea rezultatului alegerilor, lui Alexandru Paleologu i se retrăgea postul de ambasador.

Raporturile României cu străinătatea continuă să sufere de un viciu important, susține intervievatul. Ca și pe vremea trecutei dictaturi, cînd De Gaulle, Nixon sau Harold Wilson („care ar trebui chemați la procesul imaginar al Ceaușeștilor") îl flatau pe tiran (probabil că fără ei farsa ar fi durat mai puțin), creditarea guvernului Iliescu de către dl. Mitterrand îi apare fostului nostru ambasador ca nejustificată, bizară, mai ales că președintele francez, după afacerea Tănase/Haiduc, devenise „primul șef de stat care s-a opus fățiș lui Ceaușescu" și care a desfășurat constant o politică anticeaușistă (citind aceste rînduri nu ne-am putut împiedica o tresărire, amintindu-se de poza Daniellei Mitterrand, aflată — și, bănuim, că nu pentru exerciții de magie neagră — pe noptiera lui N.C. din palatul Primăverii). Întocmai Doinei Cornea, pe care o apreciază pentru exemplara ei bravură, Al Paleologu susține că Franța, ca și alte țări occidentale, trebuie să ducă în România o politică de investiții care să fie diriguită în funcție de garanțiile reale de democrație pe care societatea românească le poate oferi. Nu mai trebuie insistat, desigur, în acest punct, asupra răuvoitoarei ambiguități inoculate de anumite cercuri „patriotice" din țară, care plasează ajutoarele umanitare în aceeași categorie de colaborare cu cele enunțate mai înainte.

Românii — este de părere Al. Paleologu — ar trebui acum să dea dovadă de o matură chibzuință, încercînd să depășească handicapurile istoriei, în loc să încerce doar să se adapteze, în virtutea fatalismului lor fundamental. Precum în legenda **Meșterului Manole,** de fiecare dată cînd au reușit să edifice ceva, construcția s-a surpat, „totul trebuind să fie luat de la zero". Mai ciudat este faptul că nici jertfa rituală de sînge nu a mai putut, în ultima vreme, împiedica demonul să distrugă. „Ultima noastră paranteză de seninătate n-a durat nici măcar un secol, între constituirea Principatelor Unite, în 1859, instaurarea unei monarhii în mod sensibil mai liberale decît cele ale vecinilor... și începutul anilor '30." „Micul interval al exultării, al euforiei de după 22 decembrie, care a fost un miracol și o ispășire pentru păcatul lașității de atîția ani s-a încheiat". Alexandru Paleologu, în ciuda atîtor radicale delimitări față de ceea ce se întîmplă acum la noi, este hotărît să se întoarcă în țară („esențialul se petrece acolo, lîngă români"). Convins că adevărata opoziție nu o constituie partidele, în sine, el este hotărît să contribuie la constituirea unui Forum civic, care să agregă forțe democratice de tipul Grupului pentru Dialog Social, Alianței pentru democrație ș.a. Oricare ar fi distanțele pe care ni le-am lua față de declarațiile sale de pînă acum, o asemenea hotărîre angajată, angajantă și energică, precum întreaga domniei sale activitate de ambasador al spiritualității românești, surprinde o chemare către un dialog la care dorește să contribuie.

Daniel Nicolescu

Nicolette Franck

„O înfrîngere în victorie" * 4

În sfîrşit, la 8 septembrie, după o săptămînă de aşteptare şi după ce trupele sovietice acoperiseră întreg teritoriul României în înaintarea lor, plenipotenţiarii români sînt primiţi la Kremlin.

În marea sală unde sînt introduşi domneşte o atmosferă glacială. În faţa lor se află Viaceslav Mihailovici Skriabin, supranumit Molotov — ministrul sovietic al afacerilor externe —, asistat de fostul procuror Andrei Ianuarevici Vişinschi, vice-ministru al afacerilor externe, şi de doi generali cu pieptul plin de medalii şi decoraţii. La o oarecare distanţă de aceştia, ambasadorii Statelor Unite şi Marii Britanii, respectiv Averell Harriman şi Sir Archibald Clark-Kerr.

După obişnuitele prezentări şi fără alt ritual protocolar, Molotov, grăbit, dă citire clauzelor armistiţiului. Ele diferă de acelea stabilite la Cairo de către Barbu Ştirbey şi Constantin Vişoianu. Se revenise la suma de 300 milioane de dolari-aur necesar a fi vărsată de români URSS drept despăgubiri pentru prejudiciile şi distrugerile cauzate pe teritoriul sovietic, cu toate că fusese vorba ca suma finală să fie stabilită după sfîrşitul războiului, cînd şi sacrificiile consimţite de români în războiul dus mai departe, pînă la victoria finală asupra nazi-ştilor, vor fi luate în seamă. Molotov însă, tăios şi cu un glas monoton, declară că nu are chef să discute clauzele şi, prin urmare, dă citire textului, articol după articol : Vişoianu încearcă, de cîteva ori, să-l întrerupă pentru oarecari discuţii ; degeaba, Molotov îi aruncă de fiecare dată o privire mustrătoare, pe deasupra ochelarilor, şi, imperturbabil, rosteşte : „Mergem mai departe, articolul următor...".

Vişoianu a fost discipolul lui Titulescu, a făcut parte din delegaţia română la Societatea Naţiunilor de la Geneva, a fost ambasador şi e un bun cunoscător al meseriei de diplomat. După căderea în disgraţie a lui Titulescu, a devenit directorul revistei „Viaţa Românească". Ştie aşadar, valoarea ideilor şi a cuvintelor. A înţeles imediat cît de zadarnice îi vor fi tentativele de discutare, de tocmeală asupra clauzelor privind cuantumul datoriei, cheltuielile de întreţinere ale Armatei Roşii staţionate pe teritoriul României şi care, şi acestea, vor trebui suportate tot de români, astfel că se resemnează la gîndul că nu va avea cîştig de cauză. Totuşi, un punct, unul singur, ar trebui stabilit : la ce dată armatele sovietice se vor retrage de pe teritoriul României ? Cel puţin, astfel, s-ar şti dinainte limita pînă la care se va ridica tributul impus de către învingător. Deci, cînd se vor retrage armatele sovietice ? Vişoianu insistă. Molotov, în cele din urmă, vizibil excedat, catadicseşte să-i răspundă : „Trupele «aliate» vor părăsi România la sfîrşitul ostilităţilor. Să trecem acum la articolul următor"... Dar Vişoianu nu se lasă. Cere să fie inserat negru pe alb răspunsul dat anterior : „La finele ostilităţilor, trupele aliate vor părăsi teritoriul românesc".

— Dar este evident — spune Molotov —, de ce să se adauge un articol atît de evident ?

— Tocmai pentru că este evident, este mai bine să fie scris în clar.

— Da' de unde, este inutil, este de la sine înţeles...

— Este de la sine înţeles dar „e mai bine să fie spus", aşa cum afirma Talleyrand.

— Mulţumesc reprezentantului român pentru citatul său istoric, izbucneşte Molotov şi, cu un gest brusc, mînios, rupe în două creionul pe care-l ţinea între degete.

Domnul Harriman şi Sir Archibald intervin, făcînd un uşor semn lui Vişoianu, adică să nu-l „mai plictisească" pe ministrul sovietic ! Oricum, orice discuţie s-a dovedit cu neputinţă. Convenţia de armistiţiu a fost semnată la 12 septembrie 1944 de către generalul sovietic Malinovschi, în numele Aliaţilor, pentru URSS, Regatul-Unit al Marii Britanii şi SUA, iar pentru România de către Pătrăşcanu, Dămăceanu, Ştirbey şi Pop.

De ce americanii şi englezii dăduseră depline puteri ruşilor în această problemă şi de ce clauzele armistiţiului elaborate de Molotov au fost mai riguroase decît cele negociate la Cairo încă din luna martie ?

Românii n-au ştiut-o niciodată. Abia mulţi ani mai tîrziu s-a aflat motivul, din „Memoriile" lui Cordell Hull (pe atunci secretar de Stat al SUA), cît şi din acelea ale lui Winston Churchill, premierul britanic în momentul respectiv ; cu toate că Roosevelt, Churchill şi Stalin declaraseră mereu că vor acţiona în consens faţă de ţările eliberate şi chiar la conferinţa de la Moscova din 1943 îşi promiseseră solemn această atitudine, în iunie 1944, un aranjament secret a intervenit între Londra şi Moscova. Iniţiativa acestuia aparţinuse lui Churchill. Fără ştirea lui Roosevelt, acesta s-a adresat direct lui Stalin şi i-a propus un tîrg : stabilirea unei perioade de „încercare" de trei luni, în care URSS va exercita o influenţă preponderentă în România, iar Marea Britanie în Grecia. Lui Stalin i-a surîs ideea. Dar, prudent, s-a informat pe lîngă Londra dacă Roosevelt nu s-ar opune. La care, Churchill s-a văzut constrîns să ceară preşedintelui Statelor Unite aprobarea planului său. Roosevelt nu s-a învoit. Nemulţumit de tratativele ce avuseseră loc între Londra şi Moscova fără asentimentul său, el s-a declarat, încă o dată, ostil ideii unor zone de influenţă şi cu atît mai mult unei tentative de împărţire a lumii între marile puteri (dînd curs, asupra acestui ultim punct, insistenţelor lui Cordell Hull). Dar, nu mult după aceea — bolnav cum era şi, în plus, sătul de atîtea dezbateri, fapt ce se putuse remarca încă de la Conferinţa de la Yalta — Roosevelt, în absenţa lui Cordell Hull, şi, cel puţin în aparenţă, împotriva propriei sale voinţe, a cedat, acceptînd planul lui Churchill cu oarecari restricţii : acordul intervenit între Londra şi Moscova nu va fi aplicabil „decît în condiţiile perioadei de război" şi nu va prejudicia în nici un fel „drepturile şi responsabilităţile pe care fiecare din cele trei mari puteri vor avea să le exercite în momentul reglementării clauzelor de pace şi, ca urmare, privind ansamblul Europei..." În ciuda intervenţiilor lui Roosevelt, se va produce o reînnoire tacită a aranjamentului secret prin care se va acorda URSS o influenţă absolut preponderentă în treburile României, influenţă pe care Stalin s-a priceput să o facă chiar exclusivă. Tacita reînnoire s-a obţinut cu atît mai lesne de către Stalin, cu cît, la 9 octombrie 1944, la Moscova, Churchill a comis o imprudenţă : se afla împreună cu Stalin, Molotov şi Eden cînd, pe marginea reglementării afacerilor din Balcani, a mîzgîlit pe o bucată de hîrtie o... soluţie ; soluţia găsită de Churchill acorda Sovieticilor 90 la sută influenţă în România, 10 la sută influenţă în Grecia, 50 la sută în Iugoslavia, 50 la sută în Ungaria şi 75 la sută în Bulgaria. Bineînţeles, stăpînul Kremlinului a aprobat imediat, cu o trăsătură de creion albastru, procentajele propuse. Abia atunci Churchill, cuprins de remuşcări, şi-a exprimat temerea că o astfel de înţelegere ar putea părea cam... cinică, dar Stalin a găsit cuvintele necesare ca să-l liniştească.

Acest aranjament tainic explică multe aspecte ce păreau în epocă inexplicabile : de ce lînceziseră tratativele de la Cairo între reprezentanţii Aliaţilor şi emisarii români, de ce ambasadorii Statelor Unite şi ai Angliei au tăcut în mod atît de ciudat în timpul aşa-ziselor tratative din 8 septembrie la Kremlin şi de ce multe alte fapte care se vor petrece ulterior îi vor mira cumplit pe români.

Dar, atunci, în septembrie 1944, românii erau neştiutori de soarta ce li se rezervase peste capul lor şi în totală, flagrantă opoziţie cu principiile proclamate. Întrevăd doar o simplă slăbiciune în atitudinea Statelor Unite şi Angliei şi, tocmai de aceea, regretă amarnic absenţa Franţei de la Moscova. Franţa însă nu avea de ce să fi fost convocată la Kremlin, deoarece nu fusese în război cu România, generalul De Gaulle opunîndu-se tot timpul ideii de a-i declara război, nici măcar în ajunul loviturii de stat din 23 august şi nici măcar teoretic, într-un scop utilitar, căci pentru De Gaulle era de neconceput ca Franţa să declare război României.

Multe şi grele au fost sarcinile impuse României în continuarea luptei contra nemţilor şi toate au fost consecinţa convenţiei de armistiţiu semnate.

Din punct de vedere militar, România va fi considerată a patra putere aliată — după URSS, SUA şi Anglia —, urmînd a livra permanent Marelui Comandament sovietic 12 divizii de infanterie echipate, armate şi cu efective complete — ceea ce înseamnă că orice soldat mort sau rănit va fi imediat înlocuit şi, ca atare, în cele din urmă, numărul combatanţilor români a fost mai mare decît cel prevăzut în convenţie. În plus, va asigura aprovizionarea trupelor sovietice cu alimente, carburant, mijloace de comunicaţie, bunuri industriale şi tot felul de alte mărfuri pe care le-ar reclama Marele Comandament sovietic. Iar ca despăgubiri de război va servi URSS, timp de şase ani, suma de 300 milioane dolari — aur — sumă pe care Roosevelt a găsit-o excesivă... !

România va colabora cu Marele Comandament sovietic pentru a urmări şi găsi pe criminalii de război şi va interzice pe teritoriul său activitatea oricăror grupuri prohitleriste şi fasciste ostile Aliaţilor şi cu precădere URSS.

Toate aceste stipulaţii nu vor duce oare la abuzuri, la interzicerea, de pildă, a oricărei propagande anticomuniste sau cel puţin necomuniste, ca fiind acestea acţiuni „anti-sovietice" ? Nu vor fi oare şi victime printre oamenii politici ? După cum, toate aceste clauze nu contravin oare principiilor democratice cuprinse în Carta Atlanticului, în Declaraţia Naţiunilor Unite şi în Comunicatul Conferinţei de la Teheran ? Desigur că da, dar atunci, în euforia eliberării — sau ce părea a fi o eliberare —, românii le-au luat ca nişte decizii lipsite de sens, tolerate de americani şi de englezi, ca, de pildă, subordonarea activităţilor de editare, publicare de ziare şi periodice, teatru şi cinematograf, radio, poştă, telefon, telegraf aprobării Marelui Comandament sovietic.

Aceeaşi convenţie de armistiţiu a prevăzut şi frontierele României : URSS va păstra Basarabia şi Bucovina de Nord, pe baza ultimatumului din 28 iunie 1940, pe care istoria l-a consemnat drept „acordul" din respectiva dată ; vor fi anulate, în schimb, clauzele „arbitrajului de la Viena", devenit între timp „Dictatul de

*) Fragmente din volumul cu acelaşi titlu în pregătire pentru **Editura Humanitas.**

la Viena", România recuperînd astfel Nordul Ardealului, dăruit de Hitler și Mussolini Ungariei, la 30 august 1940. Așadar, doar o singură consecință, nefastă pentru România, a acordului Ribbentrop-Molotov și a protocolului secret, anexat acestuia la 23 august 1939, a fost reparată prin convenția de armistițiu. Cînd Molotov a dat citire actului la Moscova, nici unul din cei doi ambasadori (american și britanic) nu a semnalat regretabila omisiune a Basarabiei și Bucovinei de Nord, iar delegația română era pusă în fața unui fapt de nediscutat, ca toate celelalte, de astfel.

Aplicarea clauzelor convenției se va petrece la bunul plac al autorităților sovietice. De pildă : armata sovietică nu a părăsit teritoriul României la finele războiului, conform promisiunii făcute de Molotov lui Vișoianu ; în prezența lui Harriman și Clark-Kerr, ci abia la treisprezece ani după încetarea luptelor, adică în 1958 ; iar datoria de război față de URSS, în valoare de 300 milioane dolari-aur, a fost plătită, după unele evaluări, de opt ori mai mult, după altele, de patru ori mai mult, dar nici o evaluare nu a specificat un cuantum mai mic decît patru !

Aceasta, și încă și mai rea, va fi evoluția situației. Dar, pentru moment, în septembrie 1944, populația României este optimistă căci nici ea, nici guvernul n-au habar de existența vreunui acord tacit dînd Uniunii Sovietice puteri privilegiate asupra țării. Mai mult, nu se cunosc public nici măcar clauzele convenției de armistițiu, Marele Comandament sovietic interzicînd apariția acestui act în presa românească. Tot ce știe acum bietul român este că s-a semnat armistițiul și că, deci, în temeiul principiilor care au călăuzit pe Aliați în lupta lor împotriva naziștilor, el poate avea încredere într-un viitor destul de apropiat, cînd țara sa va fi liberă și independentă.

Și tot în septembrie se întoarce și regele în capitală. Este chiar prudent să revină cît mai iute, întrucît trupele Armatei Roșii au și ajuns în zona satului Dobrița, unde el și regina-mamă se refugiaseră. În drumul său de întoarcere, regele a văzut, în tot lungul acelei căi ferate de munte, o înșiruire de trupe sovietice motorizate, care rechiziționa de unde putea fel și fel de vehicule disparate. Cînd a ajuns la Tîrgu-Jiu, unde îl aștepta trenul regal, i-a găsit pe conductorul și mecanicul trenului disperați : vagonul regal fusese jefuit iar lor rușii le furaseră banii, ceasul de la mînă, ba chiar și verighetele ! Trecuse pe aici aceeași coloană pe care regele o întîlnise mai sus, în munte. De la fereastra trenului, același spectacol : pe șine, vagoane încărcate cu tancuri americane, dar păzite de soldați sovietici, iar pe șosea, lungi șiruri de trupe sovietice, în vehicule trase de cai, furați de prin satele românești, care se îndreptau spre Ungaria. În sfîrșit, la 10 septembrie, regele ajunge la București. Împreună cu regina-mamă Elena se instalează în Palatul „Elisabeta" de pe Șoseaua Kisselef — fosta reședință a mătușii sale, principesa Elisabeta, sora cea mai mare a lui Carol al II-lea —, căci Palatul din Calea Victoriei fusese crunt lovit de bombardamentele naziste.

În aceeași zi, regele primește guvernul, venit să-i depună jurămîntul. **(Va urma)**

Un nou serial

Spionul sovietic George Blake se destăinuie

□ Evadarea lui George Blake dintr-o închisoare britanică, în 1966, a făcut senzație și nu a fost deloc o glumă pentru serviciile speciale britanice, arată revista sovietică „Za rubejom." Pe atunci presa mondială a făcut săptămîni la rînd diferite supoziții pe tema posibilității acestei evadări. O altă senzație a provocat, mai tîrziu, știrea că fugarul a apărut în Uniunea Sovietică. Și din nou el s-a aflat în centrul atenției presei. De altfel pînă mai recent numele lui nu era cunoscut de majoritatea covîrșitoare a oamenilor sovietici, iar acum este pe buzele tuturor, deși soarta spionului continuă să rămînă un secret. George Blake a servit în forțele maritime militare ale Marii Britanii, apoi a trecut în slujba serviciului britanic de spionaj. La începutul anilor '50, a început să colaboreze cu KGB, motivînd aceasta prin considerente exclusiv politice. Timp de aproximativ 10 ani, George Blake a transmis Uniunii Sovietice informații extrem de valoroase care au permis realizarea cu succes a unor acțiuni ; au fost descoperiți aproape toți agenții britanici care lucrau „în partea noastră a cortinei de fier".

După cădere, George Blake a fost condamnat de un tribunal englez la 42 de ani de detenție în închisoare, dar peste circa cinci ani a evadat.

La solicitarea revistei „Za rubejom", George Blake a scris următorul prolog la articolul semnat în ziarul britanic „The Sunday Times" de Philip Neytli.

Vremurile cînd vechile secrete sînt dezvăluite

Articolul lui Philip Neytli a fost scris pe baza unui interviu pe care l-am dat în luna august săptămînalului „The Sunday Times". Autorul este binecunoscut în Anglia, ca specialist în problemele spionajului. Acordul meu cu editurile din Londra, care mi-au publicat cartea de memorii, stipula, între altele, că puțin timp înainte de apariția ei voi acorda un interviu unuia din ziarele britanice.

În repetate rînduri și în trei împrejurări diferite mi s-a propus să-mi relatez viața. Dar am respins aceste oferte. În primul rînd nu m-a ademenit deloc ideea să povestesc tuturor despre ce am făcut și să-mi expun gîndurile cele mai intime. Ba chiar trecîndu-mi în revistă viața, zi cu zi, nu am găsit nimic ieșit din comun pentru a merita să fie consemnat într-o carte. Mi se părea că actul meu putea apare ca o înfumurare. Dar ceea ce era principal era că întotdeauna am presupus că operațiunile secrete de spionaj trebuie să rămînă în taină, iar cel care a avut misiunea să le înfăptuiască trebuie să păstreze tăcerea. Și, în fine, trebuie să spun că apreciez spionajul drept o „necesitate crudă" sau, pentru a mă exprima și mai precis, „un rău necesar" impus statelor de competiția și confruntarea dintre ele, de extinderea conflictelor acute între țări, ca și de războaie sau primejdiile de război. Ca atare, spionajul merită a fi deplîns, nefiind un motiv de mîndrie sau triumf. Din aceste cauze, ca și din altele cu caracter personal, după evadarea din închisoare și sosirea mea în Uniunea Sovietică m-am străduit să evit întîlnirile cu ziariștii străini și, în general, orice fel de popularitate, eram mulțumit de existența mea ștearsă. Cu toate acestea, numele meu și evenimentele legate de el, au continuat să figureze în paginile ziarelor și în cărțile apărute din străinătate, dar cel mai des prezentate într-o lumină falsă.

Între timp, în Uniunea Sovietică și în lumea întreagă au avut loc schimbări majore. Războiul rece, din fericire, a luat sfîrșit. Reunificarea Germaniei, care s-a realizat fără vărsare de sînge și neașteptat de repede, poziția comună adoptată de Uniunea Sovietică și Statele Unite față de conflictul din Golful Persic, ca și acordurile de dezarmare în Europa constituie o mărturie elocventă în acest sens. Glasnostul, pe care eu îl salut considerîndu-l un element component al democrației, și dorința neînfrînată de a face publice toate laturile anterior ascunse ale vieții țării, au devenit o realitate cotidiană în Uniunea Sovietică. Pendulul s-a înclinat în cealălaltă parte. Multe lucrări despre care oamenii nu se încumetau să vorbească nici măcar în șoaptă cu prietenii, se pot auzi acum la fiecare pas. Și în lumina acestei situații, propunerea de a-mi scrie istoria vieții mele a devenit tot mai insistentă — atît din partea sovietică cît și engleză.

Obiectînd, am dat asigurări că nu sînt un scriitor de profesie și va fi probabil greu să scriu o carte interesantă. Ca răspuns, mi s-a replicat, pe bună dreptate, că istoria mea merită a fi scrisă fie măcar pentru că sînt un martor al unor vremuri frămîntate, iar ca om, fiind simultan colaborator al serviciului secret britanic de spionaj și agent al spionajului Uniunii Sovietice în perioada de vîrf a războiului rece, pot să-mi aduc contribuția la descrierea acestor vremuri. Și pentru că nu mai sînt deloc tînăr, trebuie să fac acest lucru cît timp îmi permit forțele. Cînd însă am aflat că prietenii mei din Anglia, care au contribuit la evadarea mea, și-au recunoscut fățiș complicitatea, am înțeles că, indiferent dacă voi continua sau nu să păstrez tăcerea, numele meu va apărea oricum în mijloacele de informare în masă. Și am cedat. Am hotărît să mă folosesc de posibilitatea ce mi s-a oferit și să expun, în fine, evenimentele de demult, așa cum s-au întîmplat în realitate.

În ce privește articolul lui Neytli, am găsit în el o relatare veridică a discuțiilor pe care le-am avut timp de două zile la Moscova. Constat acest lucru cu satisfacție pentru că, fără să schimbe nimic și să denaturеze ceva din cele povestite de mine, Neytli s-a străduit să păstreze obiectivitatea.

În limba rusă, cartea mea va fi publicată în revista „Mirovaia ekonomika i mejdunarodnie otonoșenie" începînd cu ianuarie 1991, iar mai tîrziu va fi tipărită într-un volum separat.

■

Acesta a fost prologul scris de însuși Blake în săptămînalul sovietic „Za rubejom". În continuare, „Za rubejom" reproduce textul scris de Philip Neytli despre Blake în „The Sunday Times." Revista „Lumea azi" va publica, în serial, acest text începînd cu numărul viitor. (Traducerea și adaptarea de **Donca Ciobanu**).

Jelio Jelev

„Statul totalitar“ *

Jelio Jelev, fost lider al Alianței Forțelor Democratice, actualul președinte al Republicii Bulgaria, s-a născut la 3.III.1935. În 1959 absolvă cursurile Facultății de Filozofie a Universității din Sofia. În 1965 i se stabilește domiciliu forțat în satul Grozden, lîngă orașul Burgas. În 1967 termină lucrarea „Statul totalitar“, care vede lumina tiparului abia în 1982, sub titlul „Fascismul“, devenind imediat un best-seller unanim recunoscut.

Adevărul este că nici o altă lucrare nu a discreditat în Bulgaria totalitarismul așa cum a făcut-o cartea lui Jelio Jelev. Textul cărții a mers pe principiul oglinzii : demascînd fără cruțare hitlerismul, dezvăluind structura, organizarea și rolul partidului nazist, Jelio Jelev a dezvăluit implicit și deliberat însăși dictatura comunistă din Bulgaria.

De aici nu trebuie tras însă concluzia că importanța cărții se restrînge la o anumită conjunctură politică. „Fascismul“ lui Jelio Jelev constituie o valoare științifică în sine, deși nu oferă factologia și precizia datelor conținute în monografiile altor mari cercetători ai fascismului. În schimb, Jelio Jelev se oprește asupra logicii fenomenului fascist, respectiv a totalitarismului, lucru ce-i permite să descopere legitățile ce vor duce la prăbușirea sistemului. În plus, autorul prezintă și variantele italiană și spaniolă ale fascismului, oferind astfel modelul sistemului totalitar în ansamblul său.

Interesul pentru lucrarea lui Jelio Jelev nu este însă suscitat atît de critica indirectă a sistemului dogmatico-stalinist, cît de pronosticarea descompunerii acestuia. Analizînd posibilitățile trecerii de la totalitarism la pluripartitism, autorul urmărește două variante : schimbările „de jos în sus“ și schimbările „de sus în jos“, cu avantajele și dezavantajele lor. Iată principalul element ce face ca lucrarea lui Jelio Jelev să-și păstreze actualitatea și după prăbușirea totalitarismului, știut fiind faptul că metastazele acestuia vor dăinui îndelung în țările unde el a guvernat în exclusivitate timp de multe decenii.

Redăm în traducere integrală prefața scrisă de Jelio Jelev la cea de-a II-a ediție a lucrării, apărută în cursul acestui an.

Biografia unei cărți

Nu sînt un fatalist și nu-mi place să exagerez, dar am tot timpul impresia că această carte n-are parte de noroc. Putea să aibă o soartă mult mai bună. A fost scrisă în anul 1967. A apărut în 1982.

Manuscrisul ei a zăcut 15 ani în aproape toate editurile sofiote. Și mi-a fost de fiecare dată restituit, zicîndu-mi-se că planurile editoriale sînt deja supraîncărcate pe mulți ani înainte sau servindu-mi-se formula lipsei de hîrtie. Numai militarii au fost sinceri și mi-au spus adevărul. Îmi amintesc că atunci cînd m-am dus la editura lor ca să aflu care-i situația, toți redactorii s-au strîns grămadă în jurul meu. Se zgîiau la mine și rîdeau. Rîsul lor nu avea nimic răutăcios. I-am întrebat :

— Îi dați drumul ?

— Nu. Nu se poate...

— De ce ? Nu vă place ?

— Dimpotrivă, ne place chiar foarte mult...

— Și atunci ?

— E prea bună ca să iasă la noi. În Bulgaria așa ceva n-are cum să apară, mi-a spus unul dintre ei.

Singura consolare era că în tot acest răstimp manuscrisul circula și se citea în sistemul samizdatului atît în capitală, cît și în provincie.

*Meritul amplei și rapidei circulații a manuscrisului îi revine lui Radoi Ralin *, care mi-a fost totodată și primul cititor. Dînsul personal a răspîndit timp de mulți ani textul manuscrisului în diverse medii intelectuale și politice*

ocupîndu-se în principal de anumite persoane din aceste medii.

Tot dînsului îi datorez și rapida legalizare a textului. De aceea (și nu numai de aceea, firește) i-am consacrat acest studiu, deși din cauza unor considerații editoriale de conjunctură dedicația n-a fost consemnată pe pagina de titlu.

În anul 1968 au început tratative cu editura Partidului Comunist Cehoslovac „Svoboda“. La sfîrșitul lunii iulie m-am dus la Praga și am convenit realizarea traducerii. Cu greu poate fi descrisă atmosfera „Primăverii de la Praga“, plină de bucurie, dar și de neliniște. Erau „Cele 2 000 de cuvinte“...

După douăzeci de zile în Cehoslovacia au năvălit armatele a cinci țări aparținînd tratatului de la Varșovia și totul a căzut. În anul 1982 cartea a apărut în Bulgaria, la Editura „Narodna mladej“, într-un tiraj de 10 000 exemplare. La trei săptămîni după apariție, vînzarea a fost interzisă, cartea fiind retrasă de pe piață și din biblioteci. De fapt, nu a fost retrasă decît ultima tranșă, a treia, astfel că în mîinile cititorilor au rămas cel puțin 6 000 de exemplare, pe care miliția nu mai avea cum să le recupereze...

Cu puțin înainte de interzicerea cărții, am fost vizitat de reprezentanți ai întreprinderii de difuzare a cărții, care mi-au cerut acordul pentru a scoate imediat o continuare de 30 000 de exemplare. Firește, eu, unul, m-am învoit pe loc, dar, cînd cei de la difuzare s-au dus la Secția de Presă a C.C. al P.C.B., pentru a cere suplimentarea cotei de hîrtie, hotărîrea fusese deja luată, așa că solicitanții au fost făcuți cu ou și cu oțet și trimiși la plimbare.

În iunie 1982, a avut loc la Sofia o expoziție internațională de carte. Editori din Ungaria, Cehoslovacia și Polonia au vrut să încheie contracte pentru editarea „Fascismului“ în țara lor. Vigilenta noastră poliție ideologică nici măcar n-a catadicsit să poarte discuții în această problemă, afirmînd pur și simplu că o asemenea carte nu există. Ce e drept, e drept în standurile expoziției nu a fost expusă niciodată...

În anul 1986, în timpul celui de-al II-lea Congres de bulgaristică, un mare grup de traducători chinezi s-a dus la Radoi Ralin cerîndu-i să le recomande ceva nou pentru tradus. Cu cunoscuta sa generozitate și cu dezinteresul de care numai marele talent este în stare, Radoi le-a spus : „Întrucît eu nu vă pot oferi ceva mai bun, vă dăruiesc «Fascismul» prietenului meu și vă recomand să-l traduceți în chineză“. Grupul chinez, fiind destul de numeros, membrii acestuia și-au împărțit textul și într-o lună traducerea era gata. Au oferit-o spre publicare Academiei din Beijing pentru Literatură Filozofică și Sociologică Occidentală. Din motive ușor de bănuit, nu menționez deliberat numele bulgaristului chinez care menținea contactul cu noi și ne informa despre mersul lucrurilor. Ultima știre care mi-a parvenit înainte de întreruperea legăturii a fost că lucrarea dispunea de patru referate pozitive cuprinzînd înalte aprecieri cu privire la text și că ea se află deja în tipografie, la legătorie, nelipsindu-i decît coperta. Din nefericire, exact atunci a început în China o altă mare campanie împotriva intelectualității, ceea ce a făcut ca mulți intelectuali de orientare liberală să-și piardă posturile și odată cu ele și pozițiile politice. Printre aceștia era și directorul Academiei de Literatură Filozofică și Sociologică Occidentală, fapt cu repercusiuni fatale pentru soarta ediției chinezești.

După anul 1982, mi s-au solicitat exemplare și din partea a numeroși ruși. Unii, mai ambițioși, voiau s-o traducă și s-o publice în rusă, alții — mai modești — își propuneau s-o publice doar în sistemul samizdatului. Exterm de severele restricții stipulate în înțelegerile editoriale, prin care „țările frățești“ se legau reciproc de mîini, excludeau și continuă și acum să excludă posibilitatea de a se realiza o ediție oficială în Uniunea Sovietică. Se vede însă treaba că în sistemul samizdatului cartea a circulat totuși, altfel neputîndu-se explica faptul că foarte mulți cetățeni sovietici au citit-o sau au ajuns să cunoască foarte multe lucruri despre ea.

Un timp am fost vizitat și de cîțiva polonezi, care mi-au cerut acordul pentru a o publica parțial în reviste sau în alte lucrări periodice...

În luna iunie a.c. mi s-a adresat ultima solicitare în acest sens : era vorba de cîțiva reprezentanți ai conducerii „Frontului Popular Ucrainean“, care mi-au cerut acordul pentru preluarea și publicarea cărții în ucraineană. Nu mai știu ce s-a întîmplat și dacă în general s-a întîmplat ceva.

De fapt, soarta „Fascismului“ începe să mă facă să mă gîndesc la fata aceea pe care o plăceau toți flăcăii, dar care, pînă la urmă, a avut ghinionul de a rămîne nemăritată. Să sperăm că asta nu s-a întîmplat, pentru că între timp fata a îmbătrînit... În realitate, ca autor, eu m-aș simți fericit dacă, politicește, textul cărții mele se va dovedi îmbătrînit și depășit de timp, căci va însemna că de pe fața planetei noastre va fi dispărut și ultimul regim totalitar.

Atîta timp cît există însă totalitarism, ea nu-și va pierde actualitatea, întrucît această carte reprezintă o încercare de a reconstrui cu conștiinciozitate, ca în paleontologie, os cu os, imensul schelet politic al mamutului totalitar. Iar cei care își propun o luptă consecventă împotriva totalitarismului trebuie să se documenteze, să-i cunoască înainte de orice anatomia și fiziologia, altminteri șansele lor de succes sînt ca și inexistente.

Căci nici eu de altminteri nu-

* Din volumul în pregătire pentru Editura Științifică

*) Cunoscut scriitor bulgar contemporan

mi pot explica faptul că pînă și acum, în anii perestroikăi *lui Gorbaciov, cînd presa sovietică prezintă în continuare imense cantități de informație politică atît de importantă pentru societățile noastre, interesul pentru cartea de față nu scade. Este căutată, revîndută la prețuri mari, uneori fabuloase, de ordinul a unu sau două salarii. Cu doi ani în urmă, cînd am fost nevoit să procur două exemplare pentru străinătate, librarii mi-au oferit-o, acordîndu-mi rabatul ce mi se cuvenea ca autor, la 120 de leve exemplarul !*

Înainte de perestroika, *„Fascismul" reținea atenția publicului în principal prin totala coincidență a celor două variante ale regimului totalitar — varianta fascistă și varianta noastră comunistă. Deși nu se fac nicăieri analogii exprese, pe baza materialului documentar și a modului în care acesta este sistematizat, cititorul ajunge singur la descoperirea cumplitului adevăr că între sistemul politic nazist și cel comunist nu există o deosebire esențială, iar în măsura în care aceasta apare, totuși, ea nu este în favoarea comunismului.*

În prezent însă, cînd mijloacele de informare în masă se referă deschis la aceste analogii, sprijinindu-și afirmațiile cu un însemnat material faptic, se pare că „Fascismul" continuă să rețină atenția în principal prin pronosticurile făcute cu privire la pieirea regimurilor totalitare. Se pune întrebarea dacă schema prin care destrămarea regimurilor totalitare este prezentată ca o legitate (sistem totalitar — dictatură militară — democrație cu sistem pluripartit) va fi valabilă și pentru regimurile noastre, dacă legitatea va fi respectată și în cazurile noastre sau totul va urma o altă cale. Deoarece, dacă Polonia a confirmat această schemă, și încă cu destulă exactitate, perestroika *lui Gorbaciov, prin modul în care este concepută și realizată, constituie o încercare de corectare a schemei.*

Perestroika *reprezintă exact o alternativă la dictatura militară. Ea are ambiția de a face ceea ce dictatura militară ar fi trebuit să facă, dar o face pe cale pașnică, umană, civilizată, fără vărsare de sînge, democratică, adică vrea să realizeze o trecere civilizată de la totalitarism la democrație.*

De o mare importanță sînt cultura politică a poporului, bazele sale morale, precum și tradițiile cultural-istorice. În acest sens, cu cît este mai ridicat gradul de cultură politică a unui popor, cu atît sînt mai mari și șansele acestuia de a corecta cu succes schema și de a înlocui dictatura militară cu perestroika. *De asemenea, există posibilitatea de a combina în diverse moduri cele două căi. Este posibil, de asemenea, ca fie din cauza unei insuficiențe a culturii politice, fie ca urmare a unui concurs nefavorabil al elementelor ținînd de conjunctura politică, o țară care a pornit cu fermitate pe calea* perestroikăi, *aceasta din urmă să cedeze în fața dictaturii militare, ea nerezistînd pur și simplu marilor tensiuni interne.*

Mă tem că pentru Uniunea Sovietică, în ansamblul ei, o evoluție similară nu este deloc exclusă. La factorii care ar putea concura la o asemenea desfășurare a lucrurilor, aș adăuga caracterul multinațional al țării, nivelurile diferite de cultură ale naționalităților componente, imensa nomenclatură, obiceiurile, tradițiile și relațiile de mare putere ce s-au păstrat, colosala mașină militară, care în fazele cele mai critice ar rezista cu greu tentației de a prelua puterea din mîinile civililor neajutorați.

Oricît ar încerca însă dictatura militară să păstreze vechile structuri totalitare, să le salveze (cum s-a întîmplat în Polonia), ea nu poate anula trecerea de la totalitarism spre democrație, ci, dimpotrivă, o va accelera. Exacerbînd contradicțiile, ea nu face decît să precipite deznodămîntul. În acest caz, partea proastă este însă că totul se face cu sînge, plătindu-se cu viața multor oameni.

Deci, cu alte cuvinte, fie prin perestroika, *fie cu ajutorul unei dictaturi militare, calea pe care sistemul nostru comunist se va destrăma în mod obligatoriu este una singură : de la totalitarism la o democrație cu sistem pluripartit. Acesta este lucrul cel mai general, cel mai legic, ireversibil. Restul sînt amănunte.*

Viața însă, care întotdeauna a fost mai bogată decît schemele, acesta fiind și motivul pentru care nu-i place să fie înghesuită în ele, ne va ului oferind noi combinații de elemente ale unei realități politice extrem de bizare pe care deocamdată nu ni le putem nici măcar imagina. Care dintre noi, de pildă, s-ar fi gîndit — deși este vorba de un lucru atît de simplu și de ușor de imaginat — că în cazul destrămării variantei comuniste a sistemului totalitar, pentru o anumită perioadă aceasta va fi silită să se degradeze pînă la nivelul fascismului, deci la nivelul unui regim totalitar mai puțin perfecționat și insuficient evoluat, și că, în acest sens, pentru noi, fascismul va reprezenta un imens pas înainte spre democrație ! Pare șocant și paradoxal, iar pentru o gîndire politică mai puțin dezvoltată sau de-a dreptul virgină poate suna chiar jignitor, dar, între iluziile, emoțiile și prejudecățile politice, pe de o parte, și realitățile politice și legile implacabile cărora acestea trebuie să li se subordoneze, pe de altă, există o mare deosebire.

Azi, tocmai această gîndire ideologică preconcepută și plină de prejudecăți îi împiedică pe mulți să înțeleagă sensul și importanța proceselor care au loc în țări ca Bulgaria, Cehoslovacia, R.D.G., China — iar, parțial, și în Uniunea Sovietică. Puteți auzi multă lume în Bulgaria plîngîndu-se de regim : „Fantastic ! Asta-i fascism !" Aceștia încearcă astfel să ne sugereze că situația a devenit mai rea decît înainte, că țara a devenit mai nedemocratică. Dacă veți încerca să-i contraziceți, vor invoca permanenta intensificare a măsurilor represive. Ei uită însă că într-un ritm și mai accelerat se intensifică mișcarea democratică legală din țară, că există deja o duzină întreagă de grupuri și mișcări independente, că are loc un proces de trezire a conștiinței civice etc., lucruri cu totul inimaginabile înainte. (Va urma. Versiune românească Tiberiu Iovan)

STALIN și stalinismul*) 6

Roy Medvedev

În cursul anilor 1937 și 1938 valul de represiuni a crescut continuu, a căpătat un tot mai pronunțat caracter de masă, a devenit tot mai sinistru, deși cea mai mare parte a celor care fuseseră „de stînga" și „de dreapta", 50 000—60 000 de persoane, se găseau în închisoare încă din primele luni ale anului 1937, iar mulți fuseseră împușcați.

Fără să mai facă nici o deosebire între adepții mișcărilor de opoziție și foștii oponenți ai acestora, între oamenii care, cîndva, au militat împotriva lui Stalin și cei care au contribuit activ la ascensiunea lui și au fost părtași la teroarea politică, organele N.K.V.D.-ului, conduse și dirijate de Stalin, au trecut la exterminarea organizată și planificată a cadrelor de bază ale partidului și statului.

O grea lovitură i s-a dat, în primul rînd, Comitetului Central al P.C. (b) U.S. La începutul anului 1939, pe baza unor acuzații calomnioase, au fost arestați 110 din cei 139 membri și membri supleanți ai C.C. ales la Congresul al XVII-lea al partidului. După puțin timp, toți au fost suprimați.

Astfel, a fost eliminat din Biroul Politic și demis din toate posturile înalte V.I. Ciubar, activist proeminent al partidului. A fost trimis la Solikamsk într-o muncă de mîna a doua ; după cîteva luni a fost arestat și executat. S.V. Kosior, membru al Biroului Politic, era prim-secretar al C.C. al P.C. (b) al Ucrainei. După represiunile de masă din această republică, el a fost acuzat de vigilență insuficientă și înlăturat din muncă în Ucraina. La scurt timp după numirea lui în funcția de vicepreședinte al Consiliului Comisarilor Poporului al U.R.S.S. Kosior a fost arestat, iar la 26 februarie 1938 a fost împușcat. P.P. Postîșev, membru supleant al Biroului Politic, proeminent militant al partidului, al doilea secretar al C.C. al P.C. (b) al Ucrainei, a fost, de asemenea, executat. A pierit și R. Eize, membru supleant al Biroului Politic, prim-secretar al Comitetului de ținut Siberia de Vest al partidului, numit în 1937 comisar al poporului pentru agricultură al U.R.S.S. În mai 1937, a fost arestat și împușcat. I. Rudzutak, membru supleant al Biroului Politic și vicepreședinte al Consiliului Comisarilor Poporului al U.R.S.S.

Au fost executați mulți lucrători cu munci de răspundere în aparatul C.C. ; șeful Secției de știință, K.I. Bauman, fost secretar și membru al Biroului Organizatoric ; I.A. Iakoviev, șeful Secției agricole, fost comisar al poporului pentru agricultură ; B.M. Tal, șeful Secției de presă și edituri ; A.I. Steț ki, șeful Secției de agitație și propagandă a C.C., și alții.

A pierit A.M. Nazaretian, comunist cunoscut, numit în 1922, la sugestia lui Lenin, consilier al lui Stalin ; în anii '30 el a lucrat în Comisia Controlului de Stat și în Biroul de reclamații de la C.C. al P.C. (b) al Uniunii Sovietice.

Odată cu aparatul C.C. al partidului, a fost distrus și aparatul Comisiei Controlului de Partid. Marea majoritate a membrilor acestei comisii, aleși la Congresul al XVII-lea al partidului, au fost arestați (I.M. Bekker, N.S. Berezin, B.S. Boguș evski, S.K. Brikke, E.B. Ghenkin, M.L. Granovski, V.I. Grossman, F.I. Zaițev, N.N. Zimin, M.I. Kohiani, A.A. Levin, I.A. Licev, J.I. Meerzon, K.F. Peșeniț în, N.N. Rubenov, A.A. Frenkel și alții. Nici unul n-a rămas în viață.

Concomitent cu membrii C.C. ai C.C.P. și ai Comisiei de Revizie a C.C. au fost arestați și majoritatea instructorilor C.C. și ai C.C.P., precum și majoritatea lucrătorilor tehnici din instituțiile centrale de partid.

Represiuni grele au avut de suferit organele de stat și economice centrale. Au fost arestați cea mai mare parte din membrii Prezidiului C.E.C. al U.R.S.S. și ai Prezidiului C.E.C. din Rusia. Despre soarta secretarului C.E.C. al U.R.S.S. și al C.E.C. din Rusia, Avel Enukidze, s-a vorbit deja. Exclus din C.C. al P.C. (b) U.S. și numit într-un post de mîna a doua, la administrația stațiunilor balneare, Enukidze a fost arestat în 1937 și, după un sumar proces cu ușile închise, a fost executat. Arestarea membrilor C.E.C. al U.R.S.S. era sancționată, de regulă, de M.I. Kalinin însuși, decanul de vîrstă și președintele C.E.C., iar, mai tîrziu, al Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S. În 1937, în timpul unei ședințe a C.E.C., secretara lui Kalinin a intrat în cabinetul acestuia și, pe rînd, a chemat patru dintre membrii C.E.C., iar Kalinin, plîngînd în hohote, a semnat arestarea lor, pe care o efectua o grupă operativă a N.K.V.D.-ului în camera alăturată [1].

(...) La o dură epurare a fost supus în anii 1937—1938 aparatul Comisariatului Poporului pentru Afaceri Externe. Au pierit atunci

*) Din volumul cu același titlu în pregătire pentru **Editura Humanitas**

[1]) Mărturia lui P. Aksionov, președintele sovietului orășenesc din Kazan și membru al C.E.C. al U.R.S.S., arestat și el în cabinetul lui Kalinin. Era tatăl scriitorului Vasili Aksionov și soțul scriitoarei E. S. Ghinzburg; el a supraviețuit unei detenții de șaptesprezece ani.

Levon Karahan și B.S. Stomoneakov, adjuncți ai comisarului poporului, au fost arestați șefii de secții A.V. Sabinin, A.F. Neiman, M.A. Plotkin, A.V. Fihner, E.A. Gnedin și alții. Au fost rechemați și arestați mulți ambasadori și atașați ai U.R.S.S. în diferite țări.

A fost închis diplomatul M. Rozenberg, care a făcut mult pentru apropierea franco-sovietică. Au pierit diplomații V.V. Egoriev și B. Mironov-Kornev. Au fost scoși în afara legii F.F. Raskolnikov, ambasadorul U.R.S.S. în Bulgaria și A.G. Barmis, ambasadorul U.R.S.S. în Grecia, care au refuzat să se întoarcă la moarte sigură la Moscova. Au fost reprimați, de asemenea, mulți corespondenți ai TASS și ai ziarelor sovietice peste hotare.

„Nu l-ați păstrat pe Sergov..." „Taci, proasto", zise Stalin

1937—1938 au fost nu doar anii unor arestări în masă, ci și ai sinuciderilor. Astfel, considerînd că e condamnat, s-a sinucis N.N. Rabicev, adjunct al șefului Secției de propagandă și agitație a C.C.

În februarie 1937, a trecut în neființă unul dintre cei mai populari conducători ai partidului, Sergo Ordjonikidze. Militant de frunte al clandestinității revoluționare, participant activ la Revoluția din Octombrie și la Războiul Civil, Ordjonikidze era în 1937 membru al Biroului Politic și comisar al poporului pentru industria grea.

În comunicatul guvernului, publicat la 19 februarie, se spunea că Ordjonikidze a murit subit la 18 februarie, orele 17 și 30 de minute, în apartamentul său, în urma unui stop cardiac. S-a dat publicității și o concluzie medicală detaliată. Abia la Congresul al XX-lea al P.C.U.S. s-a afirmat oficial că Ordjonikidze s-a sinucis. Vinovați de această tragedie sînt, înainte de toate, Stalin, Ejov și Beria.

Stalin nu s-a putut hotărî să-i aducă lui Ordjonikidze acuzații directe, dar a făcut mult ca să-l demoralizeze. Astfel a fost arestat Papulia, fratele mai mare al lui Sergo. Depozițiile falsificate ale acestuia i-au fost transmise lui Ordjonikidze chiar de ziua nașterii. Aproape zilnic, el afla că unul sau altul dintre prietenii sau cunoscuții lui apropiați fuseseră arestați. Organele N.K.V.D. operau arestări masive și în sistemul industriei grele, dar de data aceasta o făceau fără aprobarea comisarului poporului ; întrucît Sergo refuza, aprobarea era dată de Stalin și Molotov. Apoi, dojenindu-l, Stalin i-a trimis declarații smulse prin tortură. „Tovarășe Sergo — îi scria el în biletelul care le însoțea — citește ce scriu despre tine".

Ordjonikidze nu prea credea în toate aceste depoziții și a protestat vehement împotriva arestărilor din sistemul industriei grele. În cîteva cazuri el i-a trimis pe inspectorii din comisariatul său să verifice la fața locului veridicitatea acuzațiilor. Cu toate acestea, la propunerea lui Stalin, Biroul Politic l-a desemnat chiar pe Ordjonikidze să prezinte, la apropiata plenară a C.C., un raport despre sabotajul din industrie. Stalin a recurs chiar și la o provocare — percheziționarea apartamentului din Kremlin al lui Ordjonikidze. I. Dubinski-Muhadze scrie în cartea consacrată lui Ordjonikidze că acesta, aflînd despre percheziție, înnebunit și mîniat, l-a sunat pe Stalin. A sunat toată noaptea. Abia spre dimineață a reușit să-i vorbească și a primit următorul răspuns : „Asta-i o organizație care poate face percheziție și la mine. Nu-i nimic deosebit..." În dimineața zilei de 17 februarie, Ordjonikidze a stat cîteva ore de vorbă cu Stalin între patru ochi ; au mai avut încă o discuție furtunoasă, s-au jignit reciproc, și-au adus cuvinte de ocară în limba rusă și gruzină.

Unii vechi bolșevici au afirmat că ar fi fost vorba de un asasinat și nu de o sinucidere. Cred că această versiune nu e convingătoare.

Soția lui Ordjonikidze, Zinaida Gavrilovna, a relatat că în seara zilei de 17 februarie el a lucrat la Comisariatul Poporului. În ziua următoare n-a apărut la micul dejun, nici măcar nu s-a îmbrăcat și a rugat să nu intre nimeni la el în cameră. Scria tot timpul. Peste zi a venit G. Gvaharia, un prieten de-al lui, dar nu l-a primit nici pe acesta, rugînd să fie poftit să prînzească în sufragerie ; a refuzat prînzul. Neliniștită, Zinaida Gavrilovna a chemat-o pe sora sa, Vera Gavrilovna. Începuse să se întunece. Zinaida Gavrilovna s-a gîndit să mai meargă o dată la soțul ei și, intrînd în sufragerie, a aprins lumina. În aceeași clipă, din dormitor s-a auzit un foc de armă. Zinaida Gavrilovna a alergat într-acolo și, cînd a intrat în încăpere, l-a văzut pe soțul ei culcat pe pat, cu pijamaua plină de sînge. Era mort.

În afară de intrarea de serviciu, folosită de toți, apartamentul avea și o intrare principală, care nu numai că era închisă, dar era și blocată cu un dulap de cărți ; ea dădea în sufragerie, așa că nimeni n-ar fi putut trece pe acolo neobservat. În momentul împușcăturii, Zinaida Gavrilovna se afla chiar în sufragerie.

Ea l-a sunat îndată pe Stalin, care locuia în apartamentul de vizavi. El n-a apărut imediat ; mai întîi a convocat Biroul Politic. Vera Gavrilovna a dat și ea fuga în dormitor : văzînd pe birou foile de hîrtie acoperite de scrisul mărunt al lui Sergo, le-a luat repede și le-a strîns în mînă ; firește, atunci nu era în stare să le citească. Cînd a intrat în dormitor, însoțit de Molotov, Voroșilov și de alți membri ai Biroului Politic, Stalin a smuls imediat foile din mîna Verei Gavrilovna. Plîngînd în hohote, Zinaida Gavrilovna a exclamat : „Nu l-ați păstrat pe Sergo nici pentru mine, nici pentru partid !" „Taci, proasto !" — a întrerupt-o Stalin.

Reproduc amintirile despre această zi tragică ale lui Konstantin Ordjonikidze, fratele mai mic al lui Sergo, care a rămas în viață după o detenție de 16 ani. El a fost chemat imediat după ce Sergo a murit.

„M-am îndreptat repede spre dormitor, dar mi-au barat calea, nu mi s-a dat voie să mă apropii de defunct. M-am întors în cabinet uluit, nu înțelegeam ce s-a întîmplat. Apoi au venit Stalin, Molotov și Jdanov. Au intrat mai întîi în sufragerie ; Jdanov era legat la frunte cu o bandă neagră. Deodată, din cabinetul lui Sergo l-au adus pe Gvaharia, nu știu de ce, prin baie. Apoi, Stalin, Molotov și Jdanov au trecut în dormitor, au stat un timp lîngă defunct, după care s-au întors cu toții în sufragerie. Au ajuns pînă la mine cuvintele Zinaidei Gavrilovna : «Despre asta trebuie să se scrie în presă». Stalin i-a răspuns : «Vom anunța că a murit în urma unui infarct». «Nimeni nu va crede așa ceva», a obiectat Zinaida Gavrilovna. Și a adăugat : «Sergo a iubit adevărul și adevărul trebuie publicat». «De ce nu ne-ar crede ? Toți știu că era bolnav de inimă și toți vor crede». Așa a încheiat Stalin acest dialog...

După cîtva timp, în sufragerie s-au strîns membrii Biroului Politic și alți demnitari. A apărut și Beria. Zinaida Gavrilovna l-a făcut pe Beria nemernic. S-a apropiat de el și a încercat să-l pălmuiască. Beria a dispărut imediat și nu s-a mai arătat în apartamentul lui Sergo...

Zinaida Gavrilovna li s-a adresat lui Ejov și lui Pauker, rugînd să fie înștiințate rudele din Gruzia, iar la funeralii să ia parte și Papulia, fratele mai mare. La aceasta, Ejov a răspuns : Papulia Ordjonikidze se află în închisoare și noi îl considerăm dușman al poporului ; să-și execute pedeapsa, îl puteți ajuta trimițîndu-i haine groase și alimente. Celelalte rude le anunțăm, dați-ne adresele».

Le-am dat adresa fratelui nostru Ivan, a Iuliei, sora noastră, și adresa Ninei, soția lui Papulia.

Seara tîrziu a venit Emelian Iaroslavski. Cînd l-a văzut pe defunct, și-a pierdut cunoștința. Cu mare greutate l-am culcat pe divan. Cînd și-a revenit, a fost dus acasă cu o mașină. După aceea a venit Semușkin. Fiind zi nelucrătoare, fusese la vilă, la Tarasovska. Văzînd înfrozitorul tablou, a fost cuprins de o teribilă criză de mînie. A trebuit să fie trimis cu forța acasă.

Mahover, secretarul lui Sergo, uluit, a rostit cîteva cuvinte care mi s-au întipărit în minte : «L-au ucis, ticăloșii !...»

După cîtva timp au început arestări masive... Au fost arestați Semușkin, soția lui și numeroși lucrători din Comisariatul Poporului pentru Industria Grea care lucraseră direct cu Sergo. A fost arestată Nina Ordjonikidze, soția fratelui nostru mai mare, Papulia (Pavel). Odată cu ea a fost arestată și o altă rudă de-a noastră, G.A. Ordjonikidze. În sfîrșit, la 6 mai 1941, am fost arestat și eu".

Nadejda Krupskaia — proteste zadarnice

N.K. Krupskaia a încercat de cîteva ori să-i apere de represiuni pe cîțiva activiști de partid pe care îi cunoștea bine. Astfel, la o plenară a C.C. al P.C. (b) U.S. din 1937 a protestat împotriva arestării lui G. Piatnițki, membru al C.C., declarat de N.K.V.D. provocator în slujba ohranei țariste. Ea a spus că Piatnițki a fost un militant al clandestinității bolșevice, că a răspuns de tehnica de comunicare cu Rusia a celor din străinătate și că, pe linia lui, n-a existat nici o cădere în partid. Protestul ei nu a fost luat în considerare.

Doar în puține cazuri a reușit Krupskaia să obțină eliberarea unor activiști de partid. Ca urmare a intervenției ei energice a fost elibérat, bunăoară, I.D. Ciugurin, cel care la 3 aprilie 1917 i-a înmînat lui V.I. Lenin carnetul de partid.

Curînd, însă, organele N.K.V.D.-ului n-au mai luat în seamă protestele Nadejdei Krupskaia. Cînd, cu prilejul ședinței comemorative anuale consacrate memoriei lui Lenin, ea l-a întrebat pe Ejov de soarta cîtorva tovarăși cunoscuți ei, acesta i-a întors spatele. Krupskaia a încetat din viață la începutul anului 1939. A fost înmormîntată cu toate onorurile, urna cu cenușa ei a fost purtată de membrii Biroului Politic, în frunte cu Stalin. A doua zi, în apartamentul și în vila Nadejdei Krupskaia s-a procedat la o percheziție minuțioasă, a fost luată cea mai mare parte din arhivă. Editura Comisariatului Poporului pentru Învățămînt a primit următoarea dispoziție : „Să nu se mai publice nici un cuvînt despre Krupskaia". Numele ei a fost dat aproape cu totul uitării. Sub diferite pretexte, cărțile Nadejdei Krupskaia au fost scoase din rafturile bibliotecilor.

Stalin nu i-a cruțat nu numai pe cei care, fie de bătrînețe, fie de boală, ieșiseră de mult la pensie — a fost arestat, de pildă, N.F. Dobrchotov, delegat la multe congrese ale partidului, pensionar încă din anii '20. Dar nu i-a cruțat nici pe morți. Unii dintre ei au fost declarați post-mortem „dușmani ai poporului", alții au fost pe nedrept dați uitării.

Comuniștii care au pierit în anii '30 au fost poate diferiți prin biografiile lor, prin motivația comportării lor, prin calitățile lor personale și prin gradul de responsabilitate pentru crimele și greșelile comise după revoluție sau chiar în cursul ei. Printre ei au fost mulți oameni cinstiți și curajoși, care doreau sincer să creeze o societate dreaptă și credeau cu sfințenie că ei participă la crearea unei asemenea societăți și că luptă numai împotriva dușmanilor ei.

Au fost și oameni care nu credeau nici în Stalin nici în propaganda lui, care nu știau cum poate fi schimbată situația. Au fost, desigur, și dintre aceia cărora, pur și simplu, le-a fost frică. Toate acestea se referă și la cekiști, deși răspunderea lor pentru evenimentele din anii '30 este uriașă. Eu însă nu-l pot pune pe același plan pe Iagoda și pe faimosul cekist Artuzov, care înainte de a fi executat a scris cu sîngele lui pe peretele celulei : „Un om cinstit trebuie să-l ucidă pe Stalin" (Va urma. Traducere și adaptare de **Margareta Șipoș**)

poşta redacţiei

Bolkiah — un sultan printre monarhi

Dan Alexandru, Bucureşti. Cu 38,8 miliarde de dolari, primul pe lista celor mai bogaţi oameni din lume — publicată de revista americană „Fortune“ (cu faima de a fi o instituţie serioasă) — este Hassanal Bolkiah Mu'izzadin Waddaulah. Este numele prescurtat, reţinut pe listă, întrucît, pe lîngă patronim, mai posedă alte 39 de nume. Este sultanul din Brunei, care cîştigă, în fiecare oră... 350 000 de mărci. Publicăm în continuare cîteva date despre el preluate din revista germană **„Bunte“**. La un inventar sumar, el s-ar prezenta astfel : **al 29-lea sultan al acestui stat, în vîrstă de 44 de ani.** După cuvîntul „are“ urmează un şir lung de fiinţe, lucruri şi bunuri foarte diferite, dar aşa sînt ele înregistrate de cancelaria sa : trei soţii, trei fii, şase fiice, 350 de automobile, 536 cai, un palat cu 1 788 de camere, care l-a costat un miliard de dolari, achitat cu banii de pe petrol.

Palatul Istana este cel mai mare din lume — 204 000 mp — şi a costat un miliard de dolari. Afară sînt 42°C, înăuntru răcoare ; pentru că sultanului îi place stilul englezesc, în camere sînt semănee din care iese aerul condiţionat. Poarta palatului de nouă metri înălţime e din aur pur, podelele — circa 52 000 mp — din marmură, mai ales italienească. Din cele 1 788 de camere, 900 sînt rezervate familiei, iar 400 sînt pentru oaspeţi ; 257 de toalete au obiectele sanitare din porţelan şi accesoriile din aur. Atîta spaţiu a trebuit umplut cu ceva, aşa încît au fost puse în funcţiune 44 de benzi rulante şi au fost atîrnate 564 de candelabre. Sala de banchete pentru 400 de meseni şi sala tronului cu lustre de cristal austriece sînt atracţiile principale. Bolkiah este urmaşul unei dinastii de 500 de ani. A devenit sultan în 1976, la 21 de ani, după ce a terminat Academia militară de la Sandhurst (Marea Britanie). Are trei soţii (după lege poate avea patru) : pe regina Paduka, 42 de ani i-a dăruit-o tatăl său la 19 ani ; cînd aceasta a început a se îngrăşa, s-a căsătorit, în 1981, cu Mariam, fostă stewardesă, căreia i-a oferit ca dar de nuntă o grădină zoologică ; cînd şi Mariam a luat-o pe urmele primei, s-a căsătorit cu Olympia. 17 ani, căreia i-a dăruit un rubin în valoare de 12 milioane mărci. Lui personal îi plac brăţările, ceasurile Cartier de aur, inelele cu sigiliu şi uniformele militare cu eşarfe aurite. Sultanatul său este o creaţie a petrolului transformat în aur, argint, marmură şi living-standards. Din suprafaţa sa de 5 765 kmp, 90 la sută este junglă. Cei 241 000 locuitori sînt apăraţi de o armată de 4 500 de mercenari. 80 000 locuiesc în capitala Bandar Seri Begaman, situată în partea de nord a ţării şi, deci, aproape de sudul Thailandei. Platformele petroliere marine asigură un flux neîncetat de bogăţii. Sultanatul posedă cele mai mari rezerve de gaz din lume, iar cele de petrol sînt calculate pentru 300 de ani. Fiecare tînăr care împlineşte 21 de ani, primeşte, anual, un venit garantat de 28 000 de mărci şi 62 000 mărci din cîştigurile provenite din petrol. Statul a construit 500 kilometri de şosele, acordă credit fără dobîndă pentru cumpărarea de maşini (cu cele 42 000 de automobile s-a creat cel mai aglomerat trafic de pe planetă), nu percepe impozite, consultaţia medicală e gratuită, fiecare bărbat poate avea patru soţii, dar cine sărută o fată pe stradă este amendat. Alcoolul este interzis, cărţile de şcoală şi presa cenzurate. Statul a mai construit şi moscheea Omar-Ali-Saifuddin cu cupolă aurită şi bandă rulantă — opera unui arhitect catolic italian.

Sultanul Bolkiah, cel mai bogat dintre pămînteni, asistă, în fiecare an, la ceremoniile ocazionate de ziua naţională care coincide cu cea a naşterii sale, zi pe care o petrece, întotdeauna, acasă. Altfel, cu Airbusul său, se află, cea mai mare parte a timpului, în Singapore, Londra, Los Angeles, Argentina

Legile islamice sînt severe, dar tradiţionale : cine sărută o fată pe stradă este amendat, dar, legal, poate avea patru soţii. La împlinirea vîrstei de 21 de ani, fiecare tînăr primeşte un cadou de 90 000 de mărci... de pe urma petrolului

Mausoleu pentru Allende

Margreta Slătinaru, Braşov. La începutul lunii septembrie, fostul preşedinte chilian a fost exhumat din modestul său mormînt, urmînd a fi înmormîntat, cu funeralii naţionale, după 17 ani de la lovitura de stat ce i-a adus moartea. Aproximativ 4 000 de persoane s-au adunat în faţa cimitirului Santa Ines, din oraşul Viña del Mar (120 km nord de Santiago), în timpul exhumării prezidate de ministrul de interne Enrique Krauss. După ceremonie, sicriul a fost dus la Santiago, unde mii de persoane l-au întîmpinat pe străzi **(în imagine)**.

U-boat

Ştefan Chereches, Ploieşti. În 1983, Michael Gannon, profesor la Universitatea Florida, a început să scrie o istorie a acestui stat, începînd cu anul 1500. Doi ani mai tîrziu, căutările prin arhive l-au dus la documente din secolul XX care s-au închegat rapid într-o carte cu totul diferită, publicată în vara acestui an : „Operation Drumbeat“. Cartea aceasta relatează ofensiva submarinelor naziste împotriva Statelor Unite, în primele şase luni ale lui 1942. O campanie în care au fost scufundate aproape 400 de nave şi în care au pierit aproape 5 000 de persoane — „cea mai costisitoare înfrîngere din cel de-al doilea război mondial pentru Statele Unite“, după spusele lui Gannon. Acesta a descoperit că, deşi U. S. Navy a primit repetate avertismente, n-a întreprins nimic, nici chiar atunci cînd vase explodau aproape de ţărm. Mai mult, ştirile sau detaliile despre distrugerea şi scufundarea navelor americane au fost considerate secrete şi chiar decenii după încheierea războiului n-au fost aduse la cunoştinţa publicului. Aceasta şi explică literatura istorică aproape inexistentă asupra acestui subiect. „Am găsit la Biblioteca Congresului — declara Gannon — peste o sută de titluri referitoare la primul atac al Japoniei asupra Statelor Unite, de la Pearl Harbor, dar nici măcar un singur titlu referitor la primul atac din partea Germaniei, care a fost cu mult mai serios“. Adresîndu-se Ministerului Apărării din Londra cu o scrisoare în legătură cu activitatea militară din jurul Floridei, în cel de-al doilea război mondial, Gannon a aflat despre o organizaţie a veteranilor submarinelor naziste, cu sediul la Hamburg. Apoi a aflat de comandantul lui U—123, Reinhard Hardegen (care trăia la Bremen), cel care scufundase Gulfamerica. Vizitîndu-l, Gannon a aflat că acesta era militarul ce condusese primul atac împotriva Americii. „Nici povestea lui, nici povestea primelor şase luni de luptă împotriva Americii nu fuseseră spuse“. Hardegen (astăzi în vîrstă de 77 de ani), fusese ales pentru „Operaţiunea Pankenschlag (= Drumbeat = bătaia tobei) împotriva Coastei de Est a SUA, după declararea războiului. În cinci ani de război în calitate de comandant de submarin, el scufundase 26 de nave. Gannon a cercetat munţi de documente şi a constatat că relatările lui Hardegen erau adevărate. Dar, în aceleaşi arhive, Gannon a descoperit şi note zilnice care „subestimau“ activitatea submarinelor naziste. Despre toate, Gannon relatează în cartea sa.

Valeria Sachelarie, Buşteni, jud. Prahova. Am reţinut sugestiile dvs. şi, pe măsura posibilităţilor, ne propunem să le găsim spaţiu în paginile revistei noastre. Şi, nu în ultimul rînd, vă mulţumim pentru aprecieri.

Mihai Nicoară, Iași. Asasinarea lui Dany Chamoun (56 de ani), fiul fostului președinte libanez Camille Chamoun, la 21 octombrie a.c. împreună cu familia sa în apartamentul său din Baabda — cartierul creștin al Beirutului, se adaugă unei lungi liste de asasinate politice care au avut loc în Liban de la declanșarea războiului în 1975. În urmă cu mai puțin de un an, la 22 noiembrie 1989, René Moawad, cel de-al nouălea președinte al Libanului, ales cu 17 zile înainte, este ucis într-un atentat cu explozie care-i aruncă în aer automobilul. După Bechir Gemayel, în 1982 el este al doilea președinte mort în condiții tragice la puțin timp după alegeri. În martie 1975 moartea lui Maarkuf Saad, principala personalitate sunită din Sauda (sudul Libanului), care fusese rănit în cursul unei manifestații, este considerată drept unul din evenimentele care au condus la declanșarea ostilităților în aprilie 1975. La 16 martie 1977, coordonatorul stîngii libaneze, Kamal Joumblatt, șeful comunității druze, este asasinat într-o ambuscadă organizată în fieful său de la Chouf, la sud-est de Beirut. La 13 iunie 1978, Tony Frangié, deputat de Zghorta și fiul șefului creștinilor maroniți din nordul Libanului, Suleiman Frangié, este ucis împreună cu soția, fiica sa și 30 de adepți, de către un comando al miliților creștine. La 14 septembrie 1982, Bechir Gemayel este asasinat în urma unui atentat la sediul Partidului falangist de la Achrafieh (estul Beirutului). La 1 iunie 1987, primul ministru Rachid Karame își pierde viața în urma exploziei unei bombe plasate sub scaunul din elicopterul care-l transporta din nordul Libanului la Beirut. La 16 mai 1989, muftiul republicii, șeic Hassan Khaled autoritatea religioasă supremă a comunității sunite, este ucis la Beirut în urma exploziei unei bombe plasate în mașina sa. Multe alte personalități politice au căzut victime atentatelor după începutul războiului, între care doi membri marcanți ai comunității sunite : șeic Sobhi Saleh, președintele Consiliului Islamic (organul legislativ sunit), personalitate moderată favorabilă dialogului islamo-creștin, împușcat la 7 octombrie 1986, și șeic Ahmad Assaf, directorul Centrului Islamic, apropiat conducătorilor tradiționali, sunîți, ucis în același mod la 26 aprilie 1982. În afară de aceștia, șeful spiritual al comunității șiite din Liban, imamul Moussa Sadr, este dat dispărut de la 30 august 1978, în urma unei călătorii în Libia.

profil

Hans van den Broek

ministrul afacerilor externe al Olandei

Hans van den Broek s-a născut la Paris la 11 decembrie 1936. După terminarea liceului „Alberdingk-Thym" din Hilversum, studiază dreptul la Universitatea din Utrecht și complementar urmează cursurile de management din Institutul „de Baak" din Noordwijk.

Între anii 1965 și 1968, Hans van den Broek profesează avocatura la Rotterdam. Este secretar al direcției societății ENKA din Arnhem din anul 1969 pînă în 1973 și apoi director comercial al aceleiași societăți pînă în anul 1976.

Face parte din Consiliul Municipal al orașului Rheden din 1970 pînă în 1974.

Din anul 1976 pînă în 1981 el este membru al Camerei Inferioare a Statelor Generale (parlamentul) din partea KVP (partidul popular catolic), apoi din partea CDA (partidul creștin-democrat) format din fuzionarea a trei mari partide confesionale, printre care și KVP. El a fost membru al Biroului Director al KVP din 1978 pînă la dizolvarea acestuia.

Din 11 septembrie 1981 pînă la 29 mai 1982, Hans van den Broek este secretar de stat în ministerul afacerilor externe, în timpul celui de-al doilea guvern van Agt, post pe care îl păstrează și în timpul celui de-al treilea guvern prezidat de Dries van Agt.

La 4 noiembrie 1982, el este numit ministru al afacerilor externe în primul guvern Lubbers, funcție în care este reales la 14 iulie 1986 și la 7 noiembrie 1989 în al doilea și al treilea guvern Lubbers.

Hans van den Broek este căsătorit și este tatăl a doi copii.

I.I.

Hermes

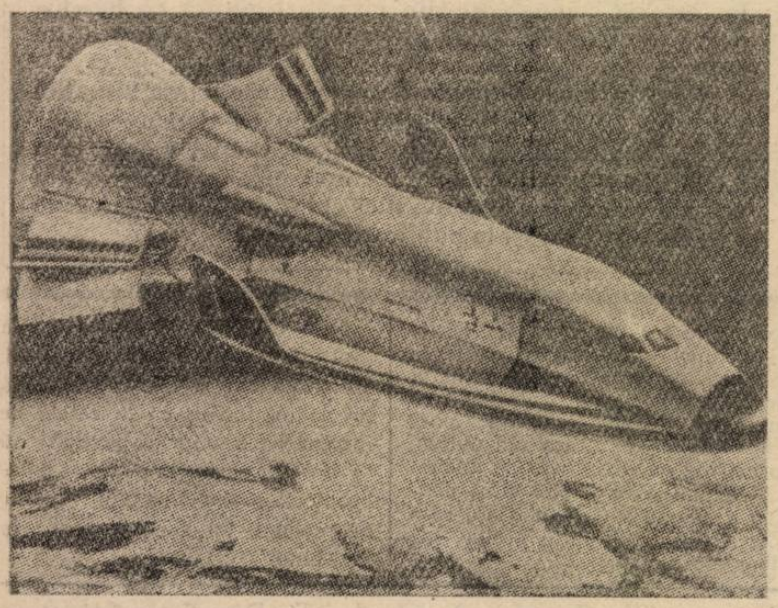

Marcel Ghilaș, București. Dacă totul va decurge bine, cu puțin înaintea anului 2000, trei astronauți vor putea zbura pentru prima oară la bordul unei navete europene, numită „Hermes". Deocamdată însă, acest avion spațial nu există decît pe hîrtie ; iar în luna septembrie a.c. a fost prezentat sub formă de machetă, în mărime naturală, la al 71-lea tîrg internațional de toamnă de la Lausanne. Construirea acestui avion va necesita o mulțime de teste, îndeosebi în ce privește stabilitatea, deoarece aparatul e prevăzut să atingă și să depășească 25 000 km/h. Concomitent, reintrarea avionului în atmosferă va produce temperaturi extrem de înalte, ceea ce va impune utilizarea unor materiale rezistente la asemenea temperaturi. (Avionul spațial va fi utilizat oarecum în felul navetelor spațiale americane de astăzi.)

„Hermes" urmează a fi construit de firmele „Aerospatiale" și „Dassault-Breguet". Dimensiunile sale — 15,5 metri lungime și 9 metri anvergură — sînt net inferioare navetei americane (35 m lungime). Datorită designului, la reintrarea în atmosferă încălzirea va fi mai mare. Viteza maximă atinsă — 27 000 km/h. În **imagine :** macheta „Hermes".

Raport trunchiat

Gheorghe Iancu, București. La 19 septembrie 1989, un atentat cu bombe distrugea în zbor avionul DC—10 aparținînd companiei UTA, aflat pe ruta Brazzaville-Paris : 170 de morți (pasageri și membri ai echipajului). La aproape un an de la accident, cînd, la Paris, au fost înhumate colectiv, la cimitirul Père-Lachaise, 56 de victime ce n-au putut fi identificate, cotidianul londonez „The Times" relansa polemica, scriind că concluziile judecătorului Bruguière, însărcinat cu ancheta au fost escamotate. Potrivit ziarului, răspunzători de atentat ar fi lideri din Libia și Siria. „Concluziile au fost escamotate pentru a se evita perturbarea legăturilor diplomatice cu aceste țări. Publicarea lor ar fi pus în dificultate America, deoarece Siria a trimis un contingent de 2000 de militari în Arabia Saudită". „The Times" relua, în parte, afirmații ale săptămînalului francez „Le Point" care, la sfîrșitul lunii august, scria că atentatul a fost opera „a trei opozanți congolezi, manipulați și echipați de agenți libieni".

Nicolae Cleja, București. La 10 iulie, din fața sediului UNESCO de la Paris au plecat 120 de sportivi în camioane, automobile sau pe motociclete, îndreptîndu-se spre Astrahan, unde au ajuns la începutul lunii august, după ce au parcurs o distanță de peste 5 000 km. Organizată de Fondul internațional pentru dezvoltarea educației fizice și sportului și de Fundația BMW, expediția a urmat traseul istoric al „drumului mătăsii." Constituindu-se numai într-un fragment al acestui faimos traseu, care unea din punct de vedere comercial Europa cu centrele cele mai îndepărtate ale Asiei, expediția sportivă a fost dublată de o descoperire culturală : primirea călătorilor a fost însoțită în marile orașe străbătute de întîlniri prietenești ale participanților, jocuri sportive tradiționale specifice regiunilor traversate, spectacole. (În **imagine**, expeditorii la start, în fața sediului UNESCO).

poşta redacţiei

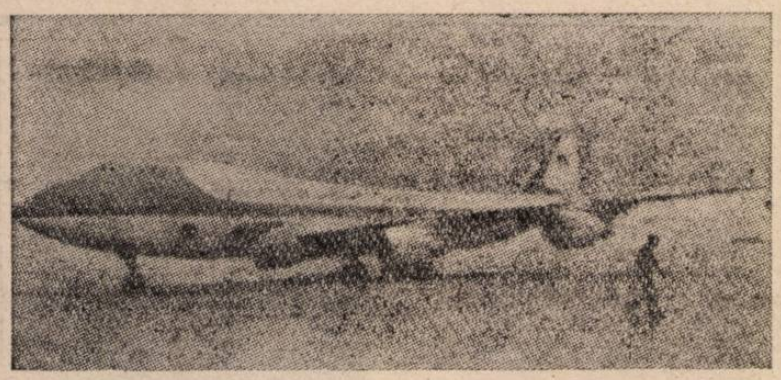

„Air Force One"

Dănuţ Oancea, Piteşti. Din august a.c., preşedintele american dispune de un nou avion Air Force-One (un Jumbo Boeing 747—200), cu 85 de telefoane, 19 monitoare tv, 11 videocasetofoane. Avionul poate îmbarca 70 pasageri şi un echipaj de 23 persoane, poate zbura 7140 mile (11 400 km) fără realimentare, iar aceasta se poate opera în zbor. Aparatul înlocuieşte vechiul avion Boeing 707 utilizat din 1972. Interiorul este mai larg şi mai confortabil decît în cazul precedentului. Air Force One dispune de un apartament prezidenţial, o sală de dineu, o baie, un birou particular pentru preşedinte. Un al doilea avion 747 urmează a fi furnizat pînă la 30 iunie 1991.

Laura Ioan, Cluj. Campania de reducere a statelor de angajare, declanşată în întreaga Mongolie, a afectat şi profesorii de limba rusă, mai ales pe cei tineri. Numai la Ulan Bator s-au înregistrat circa 200 de profesori şomeri — scrie revista „Novosti Mongolii". Răspunderea pentru această situaţie trebuie să revină organizaţiilor ierarhic superioare care, de mult timp, au planificat pregătirea unui număr tot mai mare de profesori de limba rusă, deşi mulţi absolvenţi ai Institutului pedagogic de profil nici pe atunci nu puteau găsi un loc de muncă în specialitatea lor. Profesorii şomeri sînt într-o oarecare măsură victimele vechiului regim. Fostul lider, J. Ţedenbal, a introdus predarea obligatorie a limbii ruse, explicînd că asimilarea ei va contribui la edificarea cît mai rapidă a socialismului în Mongolia. Cunoaşterea limbii ruse era considerată în acele vremuri unul din principalele criterii ale nivelului de instruire a unui om. Şi tot pe atunci a fost creată o instituţie de învăţămînt superior pentru pregătirea profesorilor de limba rusă.

Accidente în Golf

Tiberiu Varga, Orăştie. Experţii militari americani au iniţiat o anchetă în legătură cu cifra record de accidente survenite în Arabia Saudită, care numai la începutul lunii octombrie s-au soldat cu moartea a cel puţin 6 militari şi cu dispariţia altor opt. Iată lista acestor accidente : **12 august :** moartea accidentală a unui subofiţer american, lovit de un camion în cursul unor preparative militare ; **21 august** : un elicopter militar de recunoaştere de tipul ON-58 se prăbuşeşte la sol (nu sînt înregistrate victime) ; **3 septembrie :** un blindat uşor ia foc şi explodează în apropierea unei baze saudite (din nou fără victime) ; **4 septembrie :** un monoplan de vînătoare se prăbuşeşte în sudul Arabiei Saudite (pilotul reuşeşte să se salveze) ; **25 septembrie :** patru puşcaşi marini sînt răniţi într-o coliziune dintre un automobil civil saudit şi un vehicul militar american ; **26 septembrie :** un elicopter american Sikorski se prăbuşeşte în Marea Roşie după o amerizare forţată (nu sînt victime) ; **29 septembrie :** un mecanic militar este rănit în urma unui foc de armă întîmplător ; **30 septembrie :** doi piloţi îşi pierd viaţa în urma prăbuşirii avionului lor de vînătoare, în cursul unui zbor de antrenament ; **8 octombrie :** doi piloţi se prăbuşesc şi mor la bordul unui avion de recunoaştere ; **8 octombrie** (în aceeaşi zi, deci) : două elicoptere dispar în Golful Oman în cursul unor manevre de noapte. Cei opt militari americani aflaţi la bordul celor două aparate sînt daţi dispăruţi, corpurile lor neputînd fi găsite de echipele de cercetare. Cu toate acestea, un purtător de cuvînt al armatei americane, a declarat că numărul de accidente nu pare să depăşească „rata obişnuită", precizînd că o comisie de anchetă „examinează aceste cifre pentru a compara cu exactitate rata pierderilor cu totalul orelor de zbor efectuate".

ABONAMENTE

Stimaţi cititori,

În contextul nou intervenit prin liberalizarea preţurilor — care va antrena costuri sporite de producţie (hîrtie, tipografiere, transport, difuzare) — şi ţinînd cont că Direcţia Expedierii Presei ne-a comunicat că nu are posibilităţi de a face decontări decît la acelaşi preţ, chiar dacă abonamentele sînt pe perioade diferite, anunţăm, cu regret, cititorii noştri că pot face abonamente doar pe maximum 6 luni (indiferent cu ce lună se începe), rabaturile acordate (faţă de vînzarea liberă) continuînd să existe, dar fiind similare (şi nu în funcţie de perioadă). Preţurile vor fi :

- **Abonament pe 6 luni (26 numere) — 180 lei (în loc de 208 lei)**
- **Abonament pe 3 luni (13 numere) — 90 lei (în loc de 104 lei)**

Aceste preţuri au fost comunicate tuturor oficiilor poştale.

Cu stimă,
„Lumea azi"

ÎN ATENŢIA ABONAŢILOR DIN STRĂINĂTATE

În vederea înnoirii abonamentelor pentru anul viitor, rugăm abonaţii noştri din străinătate să aştepte încă puţin, pînă cînd revista va primi răspuns favorabil de la forurile competente din ţară în legătură cu deschiderea unui cont valutar propriu (ce va fi comunicat de îndată).

Revista nu mai poate accepta perpetuarea situaţiei existente în care, în condiţiile efectuării abonamentelor prin „Rompresfilatelia", nu are acces nici măcar la o parte din fondurile în valută încasate, în timp ce, din această cauză, nu dispune nici chiar de posibilitatea de a se abona ea însăşi la publicaţii străine.

Ioan Bădărău, Timişoara. Vă mulţumim atît pentru aprecieri, cît şi pentru sesizare. Ţinem să precizăm, totuşi, că defectele de încopciere a unor exemplare nu se datorează redactorilor, colaboratorilor sau corpului tehnic al revistei. Să sperăm însă în mai bine.

Coordonatorul rubricii : Dan Radu Stănescu

Redactor şef: Ilie Şerbănescu

Redactor şef adjunct: Stelian Ţurlea — **Secretar general de redacţie: Ilie Olteanu**

COLECTIVUL REDACŢIONAL : Mihaela Brumă, Dumitru Constantin, Vasile Crişu, Ovidiu Dranga, Rodica Dumitrescu, Liana Enescu, Mirela Iamandi, Valeriu Cristian Moanţă, Ştefan Nicolae, Radu Pascal, Manuela Ştefănescu, Doina Topor, Bogdan Torcătoriu, Anca Voican.

SECRETARIAT DE REDACŢIE : Mircea Dub, Ion Matei, Marin Pieleanu, Florian Zamfiroiu. CORECTURA : Ioana-Mariela Bărbulescu, Oana Daniela Dinulescu, Eliza Iliescu, Ana Maria Tatovici. DOCUMENTARE : Alexandru Antonescu, Ileana Iordache. STENODACTILOGRAFIE : Eugenia Marin, Marilena Szabo, Angelica Trancă. ADMINISTRATOR : Brinduşa Anghel. CONDUCĂTOR AUTO : Marian Băran. TIPOGRAFI : Alexandru Baciu, Vasile Geambaşu, Vasile Moraru, Ioana Rotaru.

Revista „Lumea azi", Bucureşti, Piaţa Presei Libere nr. 1, sector 1, Oficiul Poştal 33, cod 1341, căsuţa poştală 33—29, telefon : 17 60 10, internaţional : 18 50 81. Abonamentele se fac la oficiile poştale, factorii poştali şi difuzorii voluntari din întreprinderi şi instituţii.

C.P.B.

7

TURISM SI COMERȚ, SUB FIRMA COOP-TURIST

Incepînd din anul 1990 în sistemul Cooperației de Consum s-a organizat Întreprinderea de Turism „COOP-TURIST", întreprindere de comerț exterior care are ca obiect de activitate o gamă foarte mare de servicii cum sînt : ● turism intern și internațional ● schimburi valutare pentru turiști și activități turistice pe valută ● comercializare pe valută și lei a mărfurilor indigene și din import, inclusiv bijuterii din aur și argint ● activitate de alimentație publică cu vînzare în lei și valută ● activitate de import-export, schimb de mărfuri cu parteneri străini ● încheieri de contracte la consignație cu parteneri străini în valută și în lei, inclusiv bijuterii în aur și argint ● încheieri de contracte de asociere și societăți mixte cu parteneri străini ● locuri pentru odihnă și tratament în bazele proprii sau în alte unități de turism pentru solicitanții din țară și străini ● schimburi de salariați cu organizații cooperatiste din alte țări pentru efectuarea concediilor de odihnă ● prestarea de servicii pentru organizarea de agape, nunți, aniversări, reuniuni, congrese, consfătuiri, simpozioane și altele, pentru solicitanții din țară și străinătate, pune la dispoziția solicitanților mijloace de transport (autocare, microbuze, autoturisme, ambarcațiuni și altele) proprii sau închiriate ● închiriază turiștilor diferite mijloace de agrement, face publicitate turistică prin filme, tipărituri, hărți turistice, radio, televiziune, presă, ș.a.

Firma „COOP-TURIST" are sediul central în municipiul București cu filiale și agenții „COOP-TURIST" în reședințele de județ.

„COOP-TURIST" utilizează ca bază turistică unitățile de cazare și alimentație publică din sistemul cooperației de consum, cum sînt complexele turistice, hoteluri, hanuri, cabane, popasuri turistice.

Aceste unități sînt amplasate de regulă în afara localităților urbane, în zonele de

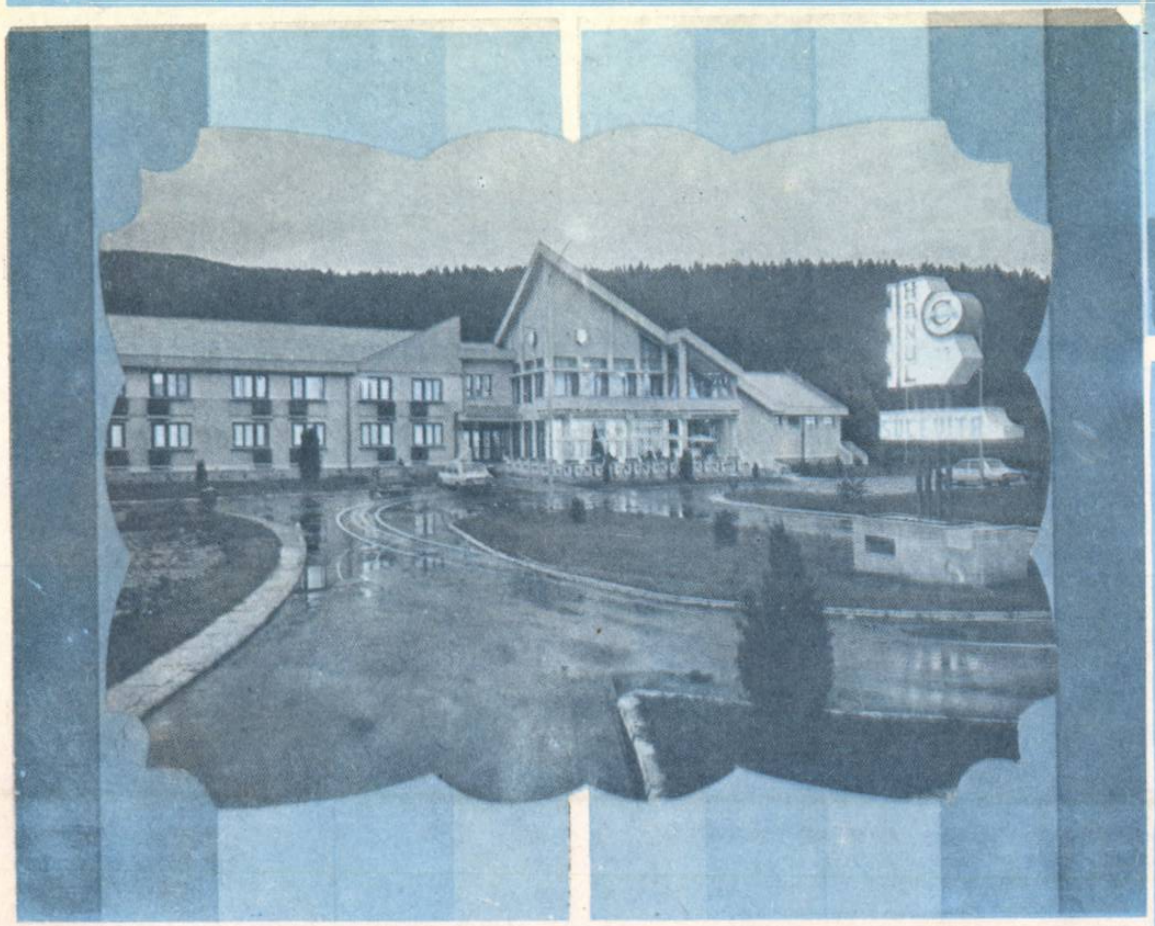

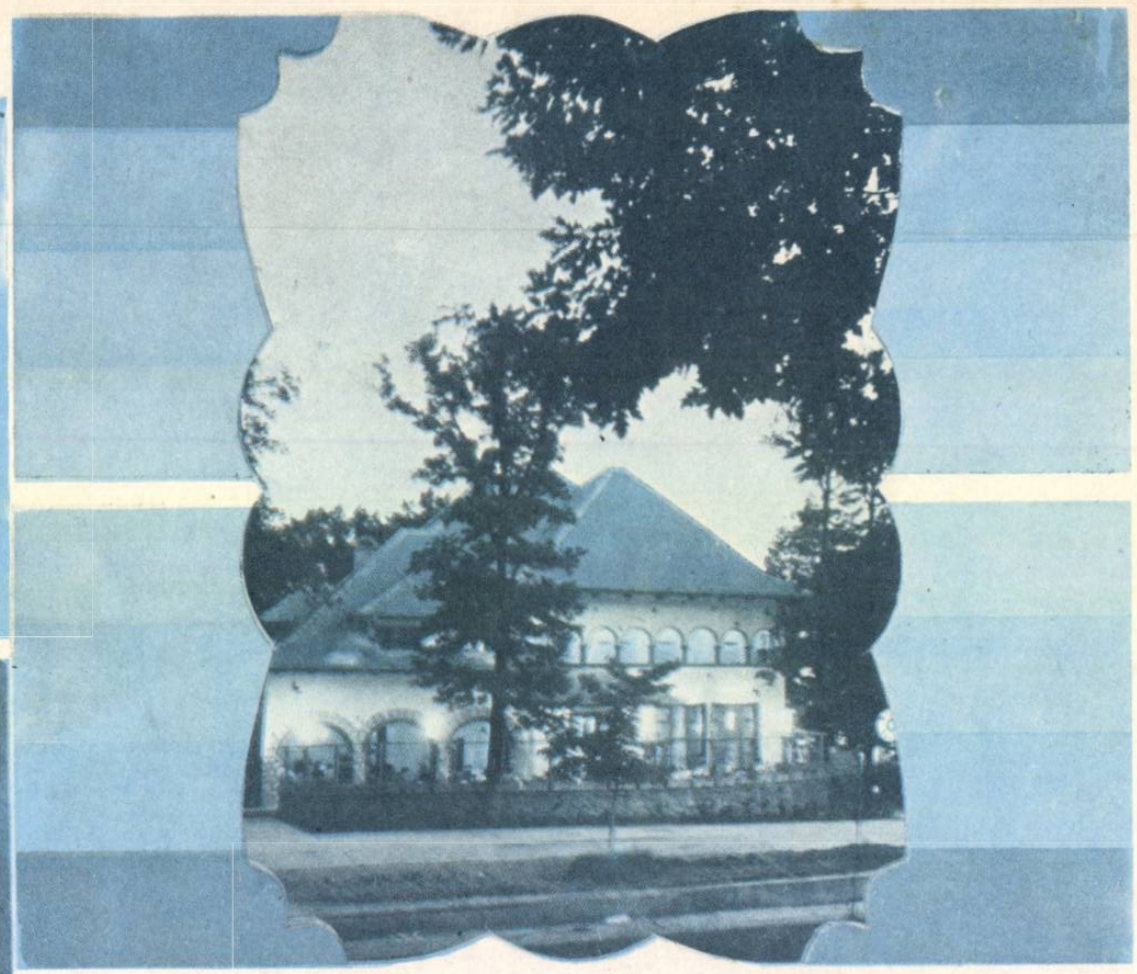

agrement, pe traseele turistice, în stațiuni balneoclimaterice și în zone de mare atracție turistică, fiecare dispunînd, în parte, de o notă de intimitate modernă.

Au profile diferite, cum sînt : haiducesc, pescăresc sau vînătoresc tip stînă, cu specific național sau sînt amenajate în case țărănești autentice.

O serie de unități răspund celor mai moderne criterii de confort, cum sînt : complexul turistic „Privighetoarea" — Slobozia, „Dobrogea" — Constanța, „Căprioara" — Focșani, „Stejarul" — Itcani, jud. Olt, „Casa Arcașului" — Tg. Neamț, ș.a.

„COOP-TURIST" organizează săptămînal excursii cu autocarul în Grecia, cu program de vizitare a majorității monumentelor antice.

Permanent se efectuează excursii în Turcia cu vizitarea orașului Istanbul și traversarea strîmtorii Bosfor ; în Iugoslavia, la Belgrad ; excursii și în alte țări din estul și vestul Europei și pe alte meridiane.

„COOP-TURIST" obține vize de intrare și tranzit în țările în care se impune această condiție ; contractează și închiriază spații de cazare private pentru turiștii români și străini, în țară și străinătate ; organizează week-end-uri în baza solicitărilor prealabile ale salariaților.

„COOP-TURIST" utilizează colaboratori externi din toate sectoarele de activitate pentru acțiuni interne și externe (cunoscători a una — două limbi de circulație internațională) cărora le asigură o serie de facilități.

„COOP-TURIST" vă așteaptă cu propuneri și sugestii pentru petrecerea în mod cît mai plăcut a timpului liber !

„COOP-TURIST" — București, str. Ion Brezoianu nr. 31 Telefon : 14.22.21 ; 14.48.00/116, 168 ; Telex : 11591

Lei 8

MUZEUL PRESEI SEVER BOCU
IMSOLIA
NR. D - 555

LUMEA azi

Nr. 46 15 noiembrie 1990

Piața comună și Europa de Est

MUSEUM OF MODERN ART
LIBRARY